

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

BİLDİRİ ÖZETLERİ
ABSTRACTS
ТЕЗИСЫ ДОКЛАДОВ

Bu kitap, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü ile Türk Dil Kurumu tarafından düzenlenen “Orhon Yazıtlarının Bulunuşundan 120 Yıl Sonra Türklük Bilimi ve 21. Yüzyıl” konulu III. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu bildiri özetlerini kapsar.

The Present volume contains the abstracts of the papers which will be presented at the international symposium "The 3rd International Turkish Studies Symposium: Turkology after the discovery of Orkhon Inscriptions and at the 21st Century" organized by Hacettepe University Turkish Studies Institute and Turkish Language Institution.

Yayına Hazırlayanlar / Edited by

Ülkü Çelik Şavk
Mikail Cengiz
Gülhan Yaman
Tevfik Orçun Özgün

Grafik tasarım ve baskı / Graphic design and printing

Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri Basımevi / Hacettepe University Hospitals Printing House

Baskı adeti / Printing run

500

Ankara / 2010

Sempozyum Düzenleme Komitesi / *Organizing Committee*

Ülkü ÇELİK ŞAVK
Âbide DOĞAN
Özkul ÇOBANOĞLU
İsmail Hakkı AKSOYAK
Fatma S. KUTLAR OĞUZ
Gonca GÖKALP ALPASLAN
Hayati BEŞİRLİ
Cahit GELEKÇİ
Cafer GARİPER
Fatih MÜDERRİSOĞLU
Erdal AKSOY
Turgay YAZAR
Faruk GÖKÇE
Eyüp BACANLI
Ali Emre ÖZYILDIRIM
Fatma TÜRKYILMAZ
Bülent GÜL
Mikail CENGİZ
Tevfik Orçun ÖZGÜN
Gülhan YAMAN

"Orhon Yazıtlarının Bulunuşundan 120 Yıl Sonra Türklük Bilimi ve 21. Yüzyıl" konulu 3. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu: *Kültür ve Turizm Bakanlığı, T.C. Başbakanlık Tanıtma Fonu, TİKA (Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı), TÜRKSOY (Türk Kültür ve Sanatları Ortak Yönetimi), Elginkan Vakfı, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Heykel Bölümünün katkılarıyla gerçekleştirilmiştir.*

"The 3rd International Turkish Studies Symposium: Turkology after the discovery of Orkhon Inscriptions and at the 21st Century" is realized with the contribution of TİKA (Turkish International Cooperation and Development Agency), TÜRKSOY (The Joint Administration of Turkic Arts and Culture), Elginkan Foundation, The Ministry of Culture and Tourism, The Department of Sculpture in Hacettepe University, The Printing-house of Hacettepe University.

Hacettepe Üniversitesi
Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü
Hacettepe University
Turkish Studies Institute

Beytepe, 06800 Ankara-TURKEY
Tel./Phone: (+90 312) 297 67 71, **Belgeç/Fax:** (+90 312) 297 67 71
E-posta: turkiyat@hacettepe.edu.tr
orhon@hacettepe.edu.tr
Genel Ağ: <http://www.orhondan21yuzyila.hacettepe.edu.tr>

Ankara / 2010

İÇİNDEKİLER / CONTENTS / СОДЕРЖАНИЕ

A. Deniz ABİK	2	Erdal ÇOBAN	29
Tsisana ABULADZE	2	Özkul ÇOBANOĞLU	30
Metin AKAR	4	Yavuz DALOĞLU	31
Rysbek ALİMOV	5	Robert DANKOFF	32
Ebülfez AMANOĞLU	6	İsmail DOĞAN	32
Fundagül APAK	7	İsmail DOĞAN	33
Aierken AREZİ	9	Şaban DOĞAN	35
Numan ARUÇ	10	Süer EKER	36
Ramiz ASKER	11	Erkin EKREM	36
İbrahim ASLANOĞLU	13	Fatih ELCİL	37
Aysu ATA	13	İnci ENGİNÜN	38
Erhan AYDIN	14	Kemal ERASLAN	39
Ingeborg BALDAUF	15	Ahmet Bican ERCİLASUN	40
Nesrin BAYRAKTAR	17	Marcel ERDAL	40
Hayati BEŞİRLİ	18	Jale GARİBOVA	41
Uwe BLÄSING	18	Cafer GARİPER	42
Bernt BRENDAMOEN	20	G. Gonca GÖKALP ALPASLAN / Ufuk ÖZDAĞ	43
Maryam BULGAROVA	21	Saadettin GÖMEÇ / Hamiyet SEZER FEYZİOĞLU	44
Cantürk CANER	22	Viktor G. GUZEV	45
Suzan CANHASI	23	Çimen GÜNAY ERKOL	46
Ali Asger CEMRASİ	24	Abdullah GÜNDOĞDU	47
Danuta CHMIELOWSKA	25	Tofiq HACİYEYEV	49
Marika CIKIA	25	Tacida HAFİZ	50
Mustafa Volkan COŞKUN	26	Nimetullah HAFİZ	50
Çetin CUMAGULOV	28	Muhammed HARİDY	51
Ülkü ÇELİK ŞAVK	28		

Nazmiye HASANOVA	53
Ali ILGIN	53
Alimcan İNAYET	54
Leylâ KARAHAN	55
Surayo KARİMOVA	57
Ceval KAYA	58
Zilale KHUDAYBERGENOVA	58
Sergei G. KLYASHTORNYJ	60
Kenan KOÇ	60
Fatma KOÇ / Emine KOCA / Beyhan PAMUK	62
Zeynep KORKMAZ	63
Behiye KÖKSEL	64
Bakytgul KULZHANOVA	66
Yu KURIBAYASHI	68
Piotr KWIATKOWSKI	69
Murat LÜLECİ	70
Ahtem MAZİNOV	71
Galina MİSKİNİENE	72
Dmitriy NASİLOV	74
Candan NEMLİOĞLU	75
Kamil Veli NERİMANOĞLU	76
Irina NEVSKAYA	78
Mehmet OKUR	80
Takashi OSAWA	82
Mehmet ÖLMEZ	83
İlhan ÖZKEÇECİ	83

Şahru PİLTEN	86
Gisela PROCHÁZKA-EISL	87
Abdureşit Jelil QARLUQ	87
Arif REHİMOĞLU	89
Saim SAKAOĞLU	90
Karjaubay SARTKOJAULI	91
Mustafa SEVER	91
Elfine SİBGATULLİNA	92
Muratgeldi SOYEGOV	93
Hatice ŞİRİN USER	94
Sabiha TANSUĞ	95
Ahmet TAŞAĞIL	96
Nuran TEZCAN	96
Mehmet TEZCAN	96
Semih TEZCAN	97
Funda TOPRAK	97
Gülseren TOR	98
Battulga TSEND	100
Maoniyazi TUNİYAZI	102
Nadezda TYDYKOVA	103
Carmen URIARTE	104
Dmitriy VASİLYEV	106
Kemal YAVUZ	107
Ahmet Burçin YERELİ	108
Mohammed Salih Rasekh YILDIRIM	108
Mirfatih ZEKİYEYEV	111
Peter ZIEME	112

BİLDİRİ ÖZETLERİ¹

ABSTRACTS

ТЕЗИСЫ ДОКЛАДОВ

1 Bildiri özetlerinde katılımcıların yazım tercihlerine sadık kalınmıştır.

A. Deniz ABİK

ORHUN YAZITLARINDA –MA- OLUMSUZLUK İŞARETLEYİCİSİ ALAN FİİLLER

Orhun yazıtlarında, olumsuzluk işaretleyicisi –mA- biçim birimini alan fiillerin kullanım özellikleri incelenecektir. Bu fiillerin kılınış, çatı, işletme, sıklık açısından değerlendirilmesi yapılacaktır. Yazıtlarda olumsuzluk işaretleyicisi - mA- biçim birimini hiç almayan fiillerle karşılaştırılacaktır. Köl Tigin, Bilge Kağan ve Tunyukuk yazıtlarının –mA- olumsuzluk işaretleyicisi bakımından durumu, eski Türkçe döneminin bütünü ile karşılaştırılarak değerlendirme yapılacaktır.

Anahtar kelimeler: Olumsuzluk, Orhon Yazıtları, Eski Türkçe Olumsuzluk eki –mA-, Orhon Yazıtlarında olumsuzluk işaretleyicisi –mA-, fiil.

THE VERBS TAKING NEGATIVE MARKER –MA- IN THE ORKHON INSCRIPTIONS

In this work, the features of the use of verbs which take the negative marker –mA- morfem in the Orkhon inscriptions, is studied. These verbs will be evaluated according to the aspects of manner of action, voice, verb conjugation and frequency. In this work, the negative marker –mA- in the Orkhon inscriptions will be compared with the verbs those have never taken the morfem –mA-. The status of inscriptions of Köl Tigin, Bilge Kağan and Tunyukuk in terms of negative marker –mA- will be evaluated in comparison with the entire old Turkish period.

Key words: Negativeness, Orkhon Inscriptions, The Old Turkish Negative Affix –mA-, Negative Marker –mA- in the Orkhon inscriptions, verb.

Tsisana ABULADZE

GÜRCÜSTAN'DAKİ TÜRKİYAT BİLİMİ

Türkoloji, Gürcüstan'da bir bilim dalı olarak Tiflis Devlet Üniversitesi kurulduktan sonra oluşturulmuş ve Türkoloji uzmanı Sergi Cikia'ya bağlanmıştır.

Tiflis'te Doğu Bilimleri ve Türkoloji Merkezi kurulmasının pek çok nedeni vardı: Gürcülerin Türk halkları ile asırlar boyu süregelen sıkı siyasi, ticari ve ekonomik ilişkileri; Gürcüstan'ın Güney-doğusuna Türk-Türkmen boylarının yerleşmesi; Gürcü tarihi hakkında birçok bilgi içeren Osmanlıca eserlerin Gürcü bilimine girmesi; Gürcüce yazı ve konuşma dilinde Türkçe kelimelerin bulunması; bugünün ve geleceğin yorumlanabilmesi için geçmişi bilme

zorunluluğu; ülkeler arasında hızla değişen jeopolitik durumun doğru değerlendirilmesi gibi konular bu nedenler arasında sayılabilir.

Türkolog-filologlar başlıca yedi alanda çalışmaktadırlar: 1) Gürcüce-Türkçe arasındaki dil ilişkileri; 2) Lehçebilimi. Gürcüstan'da yaşayan Türk halklarının konuşmaları, Azerbaycan'da ve Türkiye'de yaşayan Gürcülerin konuşmaları; 3) Türk dili tarihi; 4) Sözcükbilim ve sözlük bilim; 5) Türk, Azeri ve Özbek dillerinin yapısı; 6) Türk ve Azeri edebiyatı; 7) Türk halklarının folkloru.

Tarihçi-Türkologlar geleneksel olarak üç temel alanda çalışmaktadırlar. Bu alanları şöyle sıralayabiliriz: 1) Gürcüstan tarihi hakkındaki Osmanlıca kaynaklar; 2) Selçuklulardan günümüze kadar Türk-Gürcü ilişkileri ve 3) Selçuklulardan günümüze kadar Türkiye tarihi.

Anahtar kelimeler: Gürcüstan'daki Türkoloji; Türkiyat bilimi, Türkiye tarihi

TURKISH STUDIES IN GEORGIA

Turkish studies, as independent scientific discipline, were established in Georgia after Tbilisi State University was founded and is connected with the name of acad. Sergi Jikia. Close century-old political and trade-economic contacts with the peoples of Turkish origin, settlement of Turkish-Turkmen tribes in south-east part of Georgia, introduction of Ottoman written documents, including rich information on the history of Georgia, into Georgian scientific circulation, abundance of Turkish lexical units in the Georgian literary or speaking language, correct evaluation of rapidly changing geopolitical position in the environment of big and powerful countries – these are the factors that conditioned formation of the Centre for Turkish Studies in Tbilisi. Thus, the key task of Turkish and, generally, Georgian oriental studies, was to make rich literary, narrative or documentary sources, formed in the languages of Near East, serve the Georgian science for studying the history of Georgia, the Georgian language, the Georgian secular literature, demographic-religious processes. Such “pragmatic” interests were in oriental studies in the beginning.

The scholars of philology and Turkish studies in Georgia work in seven main directions: 1. Georgian-Turkish linguistic contexts; 2. Dialectology – speech of Turkish-speaking peoples living in Georgia, speech of Georgians of Azerbaijan and Turkey; 3. History of the Turkish language; 4. Turkish lexicology and lexicography; 5. Structure of the Turkish, Azerbaijanian and Uzbek languages; 6. The Turkish and Azerbaijanian literature; 7. Folklore of peoples of Turkish origin.

Scholars of Turkish history work traditionally in three main directions: 1. Ottoman written sources of the history of Georgia – texts, Georgian translations, commentaries; 2. The Georgian-Turkish historical relations – from Seljuks up to the present day; 3. The history of Turkey proper – from Seljuks up to the present day.

Key words: Turkology in Georgia, Turkish studies, History of Turkey

Metin AKAR

TÜRKİYE VE KAZAKİSTAN'IN YAZILI ESKİ EDEBİYATLARINDA ORTAK KONULU ESERLER

Yakın geçmişte, birbirinden oldukça uzak vatanlarda ayrı ve hasım veya uzlaşmaz siyasî ve askerî birlikler içinde yaşamaları, ilişkilerin en aşağı seviyelerde seyretmesi, kardeş edebiyatların benzerlik ve başkalıklarını araştırma, inceleme ve Türk edebiyatının bütünü üzerinde bilimsel hükümler vermemize engel oluyordu. 1991 yılından sonra ortaya çıkan hürriyet ve bağımsız devlet organizasyonları ortamında Kazakistan ve Türkiye Türklerinin yazılı eski edebiyatlarını inceleme imkânı bulundu. Artık, aynı dinî ve ortak millî kaynaklardan beslenen iki kardeş halkın edebiyatlarının arasında benzerlikler, paralellikler ve önemli sayıda ortak konulu eserler bulunduğunu biliyoruz. Bu benzerlikler özellikle geniş halk kitlelerine hitabeden “basit plânlı, İslâm tarihi temalı halk hikâyeleri”nde görülmektedir.

Bunlardan *Kissa(-i) Vakiga(-i) Kerbala Uşbudur* adlı eser İstanbul Türkçesinden Kazak Türkçesine aktarılmış olduğundan dil tarihi açısından oldukça önemlidir. Bildirimizde Hz. Muhammed [siyer-i nebî, mi'râc-nâme, vefât-ı Resûl a.s., Bedir Savaşı, Uhud Savaşı], Hz. Ali [Cenadil Kalesi Cengi, Salsal-nâme, Boztorgay], Hz. Osman, Hz. Zeyneb, Hz. Hüseyin, Sa'd İbni Vakkas, Mâlik Ejder, Hallac Mansur, Bahaeddin Nakşibendî ile diğer İslâm'da ve tasavvuf düşüncesinde ileri gelen bazı zevatın hayatlarından safhaları anlatan Kazak yazılı eski edebiyatı ürünleri ile XIV-XV'inci asırlarda Anadolu sahasında yazılan benzeri eserleri eşleştirme yapılacak; bunlardan Hz. Muhammed'le ilgili olan bir eser (Şeyyâd Hamza'nın *Vefât-ı Hazret-i Resûl Aleyhisselâm*'ı), Kazak Türkçesi ile yazılmış (*Kissa Muhammed Rasul Allahnuñ Darul Peniden Darül Bakaga Rihlat Etken Maselesi*) ile karşılaştırılacaktır.

Anahtar kelimeler: Kerbela, Bedir savaşı, Uhud savaşı, Salsal-name, Hz. Osman, Hz. Zeyneb, Hz. Hüseyin, İbn Vakkas, Bahaaddin Nakşibendi, Şeyyad Hamza, Kazak Edebiyatı.

Баяндама түйіні: Кеңестер одағы кезінен тәуелсіздік алған жылдарға дейін бір-бірінен айтарлықтай алыс жерлерде бөлек өмір сүрген түрік халықтарының саяси және әскери бірлестіктердің құрамында өмір сүрулері, қарым-қатынастардың төмен деңгейде орын алуы, әдебиеттердің туыстығы мен ерекшелігі жағынан зерттелуіне, сондай-ақ түркі әдебиеттерінің барлығына дерлік ғылыми тұрғыдан тұжырым жасауға тосқауыл болған. 1991 жылдан кейін бір жүйеге келген тәуелсіз мемлекет ұйымдарының айналасында Қазақстан және Түркия елдеріндегі түркі халықтарының көне жазба әдебиетін зерттеуге мүмкіндік туды. Діні ортақ және ұлттық болмысы жағынан ұқсастық ерекшеліктері бар екі туыс елдің әдебиеттері арасында мейлінше жақындық байқалады. Бұл ұқсастық ерекшеліктер әсіресе жұртшылыққа арналған «Ислам тарихы жөніндегі мазмұны қарапайым халық әңгімелерінде» көрініс тапқан.

Бұлардан «Қисса(-и) уақиға(-и) Кербала ушбудур» атты еңбек түрік тілінен қазақ тіліне

аударылғандықтан тілдік тұрғыдан өте маңызды болып саналады. Баяндамамызда Хз. Мұхаммед [пайғамбарымыздың өмірі, миғражға қонақ болғаны, пайғамбарымыз (с.а.с)нің қайтыс болуы, Бедир соғысы, Ухуд соғысы], Хз. Али [Женадил бекінісіндегі соғыс, Салсал-нама, Бозторғай], Хз.Осман, Хз.Зейнеп, Хз.Хусейн, Саад Ибн Ваққас, Малик Еждер, Халлаж Мансур, Бахаеддин Нақшбанди мен басқа да ислам және сопылық іліміне белгілі кейбір тұлғалардың өмірінің үзінділерін қамтыған қазақ ескі жазба әдебиеті туындылары мен XIV-XV ғасырларда Анадолу аймағында жазылған ұқсас еңбектер салыстырылады; Бұлардан Хз. Мұхаммед жайындағы еңбектердің бірі (Шеййад Хамзаның Хазрат Расул Алайхиссаламның өлімі атты еңбегі), қазақ тілінде жазылған (Қисса-и Мұхаммед Расул Алланың дәрул пәниден дәрул бақиға рихлат еткен мәселесі) салыстырылады.

Кілт сөздер: Кербала, миғражға қонақ болғаны, пайғамбарымыз (с.а.с)нің қайтыс болуы, Бедир соғысы, Ухуд соғысы, Женадил бекінісіндегі соғыс, Салсал-нама, Бозторғай, Хз.Осман, Хз.Зейнеп, Хз.Хусейн, Саад Ибн Ваққас, Малик Еждер, Халлаж Мансур, Бахаеддин Нақшбанди, Шеййад Хамза, қазақ әдебиеті, «қисса-дастандар».

Rysbek ALIMOV

BUGÜNKÜ KIRGIZCA'DA BİR HAYALET KELİME: ACO

Bildiride çağdaş Kırgızca sözlüklerde *Aco* olarak geçen bir maddebaşı kelime konu edilecektir. Sözlükbirimsel anlamı “Ortaçağın ilk dönemlerinde Kırgız Kağanlığı hükümdarının unvanı” olarak geçen bu kelime günümüzde artık “cumhurbaşkanı” kelimesinin bir eşanlamlısı olarak da kullanılmaktadır. Kelimenin fonetik yapısının Kırgızca, dolayısıyla Türk dillerine aykırı olması gerçeğinden yola çıkılarak dil ve tarih kaynakları incelendiğinde kelimenin bir hayalet kelime olduğu ortaya çıkmıştır. Kelime ilk kez 1851’de Rus sinologu N. Ya. Biçurin (ruhban ismi İakinf)’in Tang dönemine ait Çin kroniklerinin Rusçaya tercümesinde geçmektedir. Söz konusu kelimeyi karşılayan sinografları Çincenin tarihi fonolojisini dikkate almadan okuyan Biçurin’in hatası ileride ona atıfta bulunan çok sayıda tarihçi ve dilci tarafından tekrarlanır. Biçurin’in yanlışlıkla *ajo* okuduğu kelime aslında Reşidüddin’in *Camii’t-Tevarih*’i ve Ebulgazi Bahadır Han’ın *Şecere-i Türk*’ü gibi İslamî kaynaklarda geçen ‘*inal*’ unvanıydı. Hata, Yahontov tarafından düzeltilmesine rağmen yayıldı ve *aco* sözlüklerde bir hayalet kelime olarak yerini aldı.

Bildiride ayrıca kelimeyi meşrulaştırmak adına dil ve tarih kaynaklarında yapılan bir takım tahrifatlar üzerinde de durulacaktır.

Anahtar kelimeler: Aco, Kırgızca, sözlük, hayalet kelime, inal

A GHOST WORD IN MODERN KYRGYZ: AJO

This paper focuses on a lemma *Ajo* in contemporary dictionaries of Kyrgyz. The lexicographic meaning of the word is given as “a ruler of the Kyrgyz Khaganate during the Early Middle Ages. Nowadays it also is used as a synonym for the term “president”. Assuming that *Ajo* is phonetically not suitable to the system of Turkic languages the author has examined linguistic and historical sources relating to Kyrgyz and found that *Ajo* is a ghost word. The word is first recorded in 1851 in a Russian translation of the Chinese chronicles of the Tang Dynasty made by N. Ya. Bichurin (monastic name: Hyacinth). Bichurin is one who invented this ghost word by misinterpreting Chinese characters (sinographs). Actually the term used in Chinese chronicles for an Early Kyrgyz ruler was ‘*inal*’, which documented in such Islamic sources as *Compendium of Chronicles* by Rashid ad-Din and *Shajara-i Turk* by Abulgazi Bakhadur Khan. Although the mistake of Bichurin was corrected by another Russian sinolog Yahontov, *Ajo* as a term for a head of the Early Kyrgyz state has spread out and even admitted as a lemma to the Kyrgyz dictionaries.

In the paper author also discuss some representative examples of falsification in order to justify the presence of the word in Kyrgyz.

Key words: Ajo, Kyrgyz, dictionary, ghost word, inal

Ebülfez AMANOĞLU

ORHON YAZITLARINDAKİ *BULAK* ÖZEL İSMİ VE TÜRK TARİHİNDE YANSIMALARI

Bulak özel ismi Şine-Usu (Moyun Çor) yazıtında iki kere geçmektedir. Şunu da belirtelim, ki ilk dönemlerde bu yazıtı ilk tespit edip yayımlayan G.Ramstedt ve sonraları H.N Orkun söz konusu kelimeyi buluk şeklinde okumuşlardır. Birinci örnek aynen şöyledir: *Örün begig Kara bulukıĝ Anı olurmuş* (Ş-U, D 10).- Asil beyleri, avam bulukı(?) Anıda oturmuş (9.ETY, 172) .II örnek: *bir yegirminç ay yegirminç öndin Sokak yolu anda Çigil tutuk....* (Ş-U,c 11).- On birinci ayın yirmisinde Kara buluk şarkında Sokak yolunda, orada Çigil tutuk....(ETY,178). Sergey Malov da cümleleri farklı şekilde okumasına rağmen söz konusu kelimeyi aynen buluk şeklinde vermiştir (10, s.90). Son dönem araştırmaları buluk şeklinde yazılmış sözcüğün bulak şeklinde olduğunu tespit etmiştir.

Göktürkçede Kara bulak, Kaşgarlı Mahmud’un “Divanü-luĝat-it-türk” isimli eserinde elke bulak şeklinde rastladığımız boy isimleri sonraki dönem abidelerinde, aynı zamanda geniş Türk coğrafyalarında bugün de çeşitli şekillerde (özellikle etnotoponim olarak) göze çarpmaktadır. Çeşitli kaynaklar eski Türk bulak boyunun Karlukların, Yağmaların, hatta Hunların bir bölümü olduğuna işaret etmekte. Çağdaş dönemde Türk Dünyasının engin coğrafyasında Akbulak, Kara bulak, Kırk bulak, Sarıbulak, Gür bulak ve yer isimlerinde rastladığımız bulak dil birimi kanımızca eski Türkçe ve Kaşgarlı Mahmud’daki bulak boy

isminin bir kalıntısı olarak ele alınmalıdır. Şunu da belirtelim ki, Ferdinand D.Lessingin “Moğolca-Türkçe sözlük” isimli iki ciltlik kitabında bulak sözcüğünün Moğolcada samur, sincap anlamında kullanıldığını belirtmesi bu konunun çözülmesine yardımcı olabilir diye düşünmekteyiz..

Bildirimizde tüm bu konular ayrıntılı şekilde ele alınarak araştırılmaktadır.

Anahtar kelimeler: bulak, boy ismi, etnonim, samur

BULAK (SPRING) SPECIAL NAME IN ORKHON MONUMENTS AND ITS REFLECTION IN TURK’S HISTORY

Bulak (spring) special name has used two times in the Shine-Usu (Moyun Chor) monument. We must note that G.Ramstedt who has found this monument for the first time and then H.N.Orkun have read this word as *buluk*. The first example is such: *I. Öriin begig Kara bulukıĝ Anı olurmuş (Ş-U, D 10)* – Noble gentlman rabble(common) bulukı (?) has lived in Ani (9, ETY,172). The second example: *II. Bir yegirminç ay yegirminç öndin Sokak yolu anda Çigil tutuk....(Ş- U, p. 11)* – At the twenty of eleventh month in the east of Qara buluk (Black spring) on Sokak way, there Chigil tutuk....(ETY, 178). Though Sergey Malov has read these sentences by the other way, but the same he has shown this word as *buluk* (10, p. 90). Last period investigations have determined the word *buluk* as *bulak*.

The kin names which we met Kara bulak in Goyturk language, Elke bulak in Mahmud Kashghari’s trace “Divani-lughat-it-turk”, the next time minuments and the same nowadays in wide Turkish geography are using in different forms (specialy as ethnotoponym). Different sources are marking this fact that the anciant Turk Bulak kin is one of the branch of Karluk, Yaghma, even Hun kins. To our mind the word *bulak* which is used modern turkish toponyms Akbulak, Kara bulak, Kırk bulak, Sarı bulak, Gür bulak and etc. is the track of the kin name *bulak* which we met it in anciant Turkish and Kashgharlı’s trace “Divani-lughat-it-turk”.

We must note that in Ferdinand D. Lessing’s book “Mogholian-Turkish dictionary” the word *bulak* means as *sable, squirrel* in Mongholian language. To our mind it can help us to solve this problem.

In our summary all subjects have been analysed widely.

Key words: bulak, kin name, ethnonym, samur (sable).

Fundagül APAK

“ÇEKİRDEK ŞİİR”DE EDEBÎ SÖZCÜKLERİN İZİNİ YAZITLARA SÜRMEK

Gilgamiş Destanı, Sümer uygarlığından günümüze kadar gelen eserlerden biridir ve insanlığın bilinen ilk yazılı belgesidir. *Gilgamiş Destanı* ile *Orhun Yazıtları*’na dayanarak,

Sümer ve Türk dili arasında ortaklık bulan araştırmacılara karşılık, bu tezi kabul etmeyenler de vardır. Bunun yanı sıra, gerek Orhun yazıtlarında gerekse Doğu ve Batı kültürlerine ait edebî eserlerde, *Gilgamiş Destanı*'nda geçen pek çok "ortak bilginin varlığı"na sözcük, sembol, inanç, gelenek, görenek gibi farklı bilgi düzey(ler)inde raslamak mümkündür.

Sait Maden'in *Gilgamiş Ölümsüz Yaşamın İzinde*, *Yeryüzü Destanları*, *Yeryüzü Şiiri* ve *Bir Şiir Müzesi* başlıkları altında kaleme aldığı eserlerde pekçok sözcük ve sembolün Sümer'den Göktürklerle, Halk edebiyatından Tasavvuf edebiyatına, Doğu'nun yazılı ve sözlü geleneğinden Batı'nın postmodern yaklaşımına kadar izini sürüp ortaklıkları görmek; aynı zamanda, insanlık bilincine ulaşmak anlamına gelir. Bu özle beslenen Sait Maden şiiri de "çekirdek şiir"e dönüşür ve o dizelerde, insanlığın binlerce yıllık serüvenini, aydın şiirin ulaşamadığı düzeylerde algılar; gerçeğin, tüm insanlık için ortak olan sözcük ve sembollerle verilmesine tanık oluruz. Dolayısıyla, çekirdek şiiri anlayıp onunla estetik etkileşime girmek; yüksek bilgi (edeb) birikimine sahip okurlarla gerek sözcük gerekse sembol düzeyinde yapılacak köken incelemelerini gerektirir. Çekirdek şiir; dünya edebiyat tarihi içinde, insanlığın ortak kültür mirasından en çok yararlanan tür olarak tarihteki yerini almış olsa da, bu şiirin, Anadolu'da doğup geliştiği ve *Gilgamiş Destanı*'ndan *Orhun Yazıtları*'na, Hurrilerden Tolteklere, Buryatlardan Sombalara, Vikinglerden Boşimalara, Kırgızlardan Kekşi Kızılderililerine Altay Türklerinden Papualara kadar pek çok tarihsel veriden beslendiği, hiçbir bilimsel ve akademik ortamda gündeme getirilmemiştir.

Çekirdek şiirin, Sümer uygarlığından Türk uygarlığına, Doğu'dan Batı'ya, Hint Okyanusu'ndan Akdeniz'e uzanan bilgi yelpazesini, sözcük ve sembol düzeyinde ele alıp örneklerle betimlemek ve böylece, Orhun yazıtlarındaki bilgi düzeyinin çekirdek şiirdeki karşılığını incelemek; bu çalışmanın amacı olmuştur.

Anahtar kelimeler: Çekirdek şiir, Sait Maden, *Orhun Yazıtları*, *Gilgamiş Destanı*, dünya edebiyatı

TRACING THE LITERARY WORDS OF THE "ÇEKİRDEK" (CHEKIRDEK) POETRY BACK TO THE OLD INSCRIPTIONS

The *Legend of Gilgamesh* ranks among those works of art that have been passed down from the Sumerian civilization to the present day; it is also the first written document known to humankind. While some researchers have identified commonalities between the Sumerian and Turkish languages, based on the *Legend of Gilgamesh* and the *Orkhon Inscriptions*, there are others who dispute this thesis. In any event, be it in the Orkhon Inscriptions or in literary works of both the Eastern and the Western cultural spheres, it is possible to encounter numerous traces of the "common knowledge stock" transported by the *Legend of Gilgamesh*, at various levels of knowledge such as words, symbols, faiths, traditions, and conventions.

To trace the host of words and symbols in Sait Maden's works entitled *Gilgamiş Ölümsüz Yaşamın İzinde* [*Gilgamesh is on the Track of Immortality*], *Yeryüzü Destanları* [*Legends*

of the Earth], *Yeryüzü Şiiri* [The Poetry of the Earth] and *Bir Şiir Müzesi* [A Museum of Poems] from the Sumerians to the Göktürks, from folk literature to the Tasavvuf literature, from the written and oral tradition of the East to the postmodern approach of the West and to recognize their commonalities also means to arrive at the collective consciousness of humanity. The poems of Sait Maden, building on this core, transform themselves into “çekirdek” (chekirdek) poetry, and in these verses, we grasp the age-old adventure of humankind at levels which no enlightened poem can reach; we witness truth being rendered in words and symbols that are common to all humankind. Therefore, to understand “çekirdek” poetry, and to interact with its aesthetics requires readers with a high degree of knowledge (culture) as well as etymological studies at both the word and the symbol level. Although the “çekirdek” poem has taken its place in history as a genre of world literature that draws the most on the common cultural heritage of humankind, this type of poetry, which was born and flourished in Anatolia, building on a historical legacy that ranges from the *Legend of Gilgamesh* to the *Orkhon Inscriptions*, from the Hurrians to the Toltecs, from the Buryats to the Somba, from the Vikings to the Bushmen, from the Kyrgyz to the Quiché Indians, from the Altai Turks to the Papuans, has not yet been investigated in any scientific or academic context.

The aim of this study is to address, at a level related to the words and symbols, the panoply of knowledge contained within “çekirdek” poetry, stretching from the Sumerian to the Turkish civilization, from the East to the West, from the Indian Ocean to the Mediterranean, to delineate this knowledge by reference to examples, and thus, to examine how the level of knowledge within the “çekirdek” poetry corresponds to that of the *Orkhon Inscriptions*.

Key words: “Çekirdek” (Chekirdek) poetry, Sait Maden, *Orkhon Inscriptions*, *Legend of Gilgamesh*, world literature

Aierken AREZI

ORHON YAZITLARININ ÇAĞDAŞ UYGURCA ÇEVİRİSİ VE ÇİN HALK CUMHURİYETİ'NDEKİ İLGİLİ ÇALIŞMALARIN GENEL BİR DEĞERLENDİRİLMESİ

Prof.Dr. Talat Tekin'in *Orhon Yazıtları* (İstanbul 2003) adlı eserinin tarafımızdan yapılan Çağdaş Uygurca çevirisi Pekin Milletler Yayınevi tarafından *Orhon Abidiliri* (Mart 2009) adıyla yayımlanmıştır. Bildirimizde kitabın çeviri sürecini tanıtmakla beraber Çin Halk Cumhuriyeti'nde Orhon Abideleriyle ilgili önemli çalışmaların genel bir değerlendirilmesi yapılacaktır.

Anahtar kelimeler: Orhon Abideleri, çeviri, Çin, çalışmalar

Numan ARUÇ

MAKEDONYA'DA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI TARİHİ

Makedonya, Türk Kültürünü oluşturan unsurların hepsini kendinde çağlar boyu yaşatan tarihi bir coğrafyadır. Türkün dili, dini, ananesi, örfü ve âdeti buram buram tarih boyu yaşamış, gelişmiş ve nesilden nesile aktarılmıştır. Türk dilinin ve kültürünün başşehri İstanbul'a Türkçe gelmeden önce Makedonya'yı oluşturan şehirlere gelmiştir; Üsküp, Manastır, Kumanova, Kalkandelen Türk Dilinin kentleridir.

Tabii olarak bu dil ve kültür öyle gelişi güzel ve normların dışında gelişmemiştir. Türkçeyi ve Türk Kültürünü konuşan ve yaşatan Makedonya Türkleri, varlığının en büyük unsuru ve nişanı olan dilini yaşatacak, geliştirecek ve ilmi seviye ve normlarla koruyacak bilimsel müesseseleri kurdular.

Makedonya'da tarih boyu Türkçe okullar, ilim ve bilim yuvaları kurulmuş ve yaşatılmıştır. Osmanlı'nın ayrılmasından sonra da bu tarihi mirası ve defakto Makedonya'da yaşayan Türklerin Kültürü ve Medeniyetini inceleyen kürsüler ve müesseseler kurulmuştur. Bu müesseseler ister orada yaşayan Türkler tarafından, ister diğer milletler, yani Arnavut ve Makedonlar tarafından kurulmuş ve yaşatılmıştır.

İşte bu makale Makedonya'da kurulmuş, yaşayan ve Türk kültürü, tarihi ve medeniyetini yaşatan çalışmaları ve müesseseleri ele almaktadır. Tamamen Makedonya'daki Türkiyat Araştırmaları üzerinde bir ilmi araştırmadır. Makedonya'da yer alan Türkçe, Makedonca ve Arnavutça kaynaklara dayanarak Makedonya'da Türkiyat Araştırmaları Tarihini incelemektedir.

Anahtar kelimeler: Makedonya, Türk Kültürü, Türk Dili, Makedonya Türkiyat Araştırmaları, Türkiyat Araştırmaları Tarihi

HISTORY OF TURKISH STUDIES IN MACEDONIA

Macedonia, is country of historical geography, which constitutes the Turkish culture, that keeps all off its elements alive. Turkish language, religion, tradition, and custom has been living along history, developed and has been transferred through generation to generation. Turkish language has been brought and been developed in the towns of Macedonia, before Istanbul, the head city of its Turkish language and its culture. Uskup(Skopje), Manastir(Bitola), Kumanovo, Kalkandelen(Tetovo) are the cities of a Turkish Language.

It is certain that, this language and its culture has not been developed in such a fine and outside of their norms. Macedonian Turks who speak Turkish Language and live Turkish culture, established scientific institutions which will keep the Turkish Language alive, develop and protect within the scientific level and norms which is the biggest factor and target of its presence.

In Macedonia, Turkish schools and science slots has been established and kept alive throughout the history. After leaving this legacy of Ottoman history and defacto, has been

established benches/platforms and institutions which study the culture and its civilization of Turks who live in Macedonia. This institutions have been established and have been kept alive, either by Turks who live there or by other nationalities; Albanians and Macedonians. This article is dealt with the studies and institutions which has been established, lived and let live the Turkish culture and civilization in Macedonia. It is a completely scientific research on Turkish studies in Macedonia. It researches a history of Turkish studies in Macedonia with regard to Turkish, Macedonian and Albanian references.

Key words: Macedonia, Turkish culture, Turkish Language, Macedonian Turkish Studies, Turkish research studies.

Ramiz ASKER

ORHON-YENİSEY YAZITLARININ AZERBAYCAN'DA İNCELENMESİ TARİHİNDEN BAZI SAYFALAR

1893'te V.Thomsen'in Orhon-Yenisey yazıtlarını çözmesi o dönemde çağdaş anlamda hiçbir bilim kurumuna sahip olmayan Azerbaycan'da doğal olarak yankı bulmamıştır. 1919'da Bakü'de ilk üniversite kurulmasıyla başlatılan bilimsel çalışmalarsa Orhon-Yenisey yazıtlarını kapsayacak düzeyde değildi. Fakat 1920'li yıllarda Bakü Türkoloji alanında büyük hamlelerin yapıldığı, dil, alfabe ve kültür sorunlarının hararetle tartışıldığı bir kent haline gelmiştir. 1924'te B.Çobanzade 'Türk-Tatar Lisaniyatına Medhal' adlı eserinde Orhon-Yenisey yazıtları hakkında ilk bilimsel bilgileri vermiştir.

1930'larda Divanü Lugati't-Türk çevirisinin yasaklanması Orhon-Yenisey yazıtları üzerine de yasak perdesi çekmiştir. Yalnız 1960'lı yıllardan itibaren Azerbaycan'da Orhon-Yenisey yazıtları incelenmeye başlanmıştır. Bu konuda ilk kitabı A.Şükürlü ve A.Muharremov yazmışlar ('Kadim Türk Yazılı Abidelerinin Dili', 1967). Bunu Y. Memmedov'un 'Orhon-Yenisey Abidelerinde Adlar' (2 cilt, 1978, 1981) kitabı izlemiştir. Daha sonra A.Recepli'nin 'Orhon-Yenisey Abideleri Dilinde Fiilin Mana Nevleri' (1982), 'Orhon-Yenisey Abideleri Dilinde Fiilin Tarzları' (1988), 'Orhon-Yenisey Abideleri' (1993, Y.Memmedov'la birlikte) kitapları, A.Şükürlü'nün 'Kadim Türk Yazılı Abidelerinin Dili' (1993) kitabı çıkmıştır. Son yıllarda Orhon-Yenisey yazıtları konusunda A.Recepli'nin 'Göktürk Dilinin Sentaksı' (2002), 'Göktürk Dilinin Morfolojisi' (2003), 'Ulu Türkler' (2003), 'Göktürk Dilinin Fonetigi' (2004), 'Göktürk Dilinin Leksikası' (2004), 'Kadim Türk Yazılı Abidelerinin Dili' (2 ciltte, 2006) kitapları basılmıştır.

Bunların dışında G.Abdullayeva'nın 'Kadim Türk Yazılı Abideleri' (2 cilt, 2002, 2006), 'Kül Tigin Abidesi' (2007) ve G.Veliyeva'nın 'Kadim Türk Dili' (2008) monografileri yayınlanmıştır.

Son 50 yılda yazıtlar konusunda bir Profesörlük, iki Doktora tezi, çok sayıda makale yazılmış, ders programları tertip edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Orhon-Yenisey Yazıtları, Araştırma, Kitap, Monografi, Makale.

НЕКОТОРЫЕ СТРАНИЦЫ ИЗУЧЕНИЯ ОРХОНО-ЕНИСЕЙСКИХ ПАМЯТНИКОВ В АЗЕРБАЙДЖАНЕ

Расшифровка В.Томсеном Орхоно-Енисейских памятников в 1893 году не нашла отклика в Азербайджане, так как в те времена в стране не было никакого научного учреждения. После открытия Бакинского университета в 1919 году, начались первые исследования, однако они не распространялись на эти памятники.. В 20-х годах прошлого века Баку стал центром тюркологии, где проводились горячие дебаты о языках, алфавитах и культуре тюрков. В 1924 году Б.Чобанзаде дал первые научные сведения об Орхоно-Енисейских памятниках в своем «Введении в тюркско-татарское языкознание».

В 30-х годах был запрещен перевод «Дивану лугат ит-тюрка» на азербайджанский язык, что воспринималось как табу и на тему Орхоно-Енисейских памятников. Лишь в 60-х годах начались исследования в этой области, а в 1967 году вышла первая книга под названием «Язык древнетюркских письменных памятников», написанная А.Шукюрлу и А.Магеррамовым. Вслед за ней увидела свет книга Ю.Мамедова «Имена в Орхоно-Енисейских памятниках» (2 части, 1978, 1981). Позже издавались книги А.Раджабли «Виды глагола в Орхоно-Енисейских памятниках» (1982), «Формы глагола в Орхоно-Енисейских памятниках» (1988), «Орхоно-Енисейские памятники» (1993, совместно с Ю.Мамедовым), А.Шукюрлу «Язык древнетюркских письменных памятников» (1993). За последние годы вышли из печати исследования А.Раджабли «Синтаксис гектюркского языка» (2002), «Морфология гектюркского языка» (2003), «Древние тюрки» (2003), «Фонетика гектюркского языка» (2004), «Лексика гектюркского языка» (2004), «Язык древнетюркских письменных памятников» (2 тома, 2006).

Кроме них, изданы монографии Г.Абдуллаевой «Древнетюркские письменные памятники» (2 части, 2002, 2006), «Памятник в честь Кюль Тигина» (2007) и Г.Велиевой «Древнетюркский язык» (2008).

За последние 50 лет написаны две кандидатские и одна докторская работы на тему Орхоно-Енисейских памятников, напечатано множество статей, составлены учебные программы.

Ключевые слова: Орхоно-Енисейские памятники, Исследование, Книга, Монография, Статья.

İbrahim ASLANOĞLU**ORHUN YAZITLARINDA VERİLMEK İSTENEN MESAJLAR**

Milletleri, millet yapan onların kültürleridir. Kültür denince akla özellikle yazılı eserler gelmektedir. Türk kültürünün temel unsurlarından birisi dil diğeri ise tarihtir. Bu yönüyle Orhun Yazıtları büyük önem taşımaktadır. Çünkü tarihte ilk “**Türk**” adı bu yazıtlarda kullanılmıştır.

Fransız tarihçi Braudel’e göre tarihle sosyoloji bir kumaşın iki yüzü gibidir. Bu sebeple Orhun Yazıtlarının felsefe, sosyoloji, sosyal antropoloji ve sosyal psikoloji gibi sosyal bilimlere ışığında incelenerek bugün bunlardan nasıl yararlanılabileceğimiz açıklanabilir. Bildirinin şu başlıklar altında hazırlanıp sunulması düşünülmektedir.

- A. Orhun Yazıtları Hakkında Genel Bilgi
- B. Orhun Yazıtlarında Verilen Mesajlar
- C. Orhun Yazıtları Penceresinden Bugünkü Türkiye’ye Bakış

MESSAGES, GIVEN FROM ORHUN EPITAPTS

Culture is the most important element of a society which makes them a “Nation”. One of the most important element of Turkish culture is language and the other is history. In this respect, Orhun Epitapts are very important because the name of “Turk” is firstly used in the Epitapts.

According to French historian Braudel, history and sociology is likely two surface of a fabric. Because of this, we can examine Orhun Epitapts from the point of view of philosophy, sociology, social anthropology and social psychology and explain how we can use it.

Main headlines of paper is like this:

- A. General Informations About Orhun Epitapts
- B. Messages, given from Orhun Epitapts
- C. Today's Turkey from the Point of View of Orhun Epitapts

Aysu ATA**KUR’AN TERCÜMESİ, KISASÜ’L-ENBİYA VE NEHCÜ’L-FERADİS’İ ORTAYA ÇIKARAN KAYNAKLAR: 1- GİRİŞ**

Türk tarihinin çok geniş bir evresi, Türklerin İslâmiyeti kabul etmelerinden itibaren Tanzimat’a kadar yaklaşık bin yıllık bir evre, İslâm tarihi denilen genel bir çerçeve içindedir. Türkler İslâm camiasına girerek Araplar, Farslar vesair Müslüman unsurlarla beraber İslâm medeniyeti adı verilen büyük kültür dairelerinin gelişimine katkıda bulunmuşlardır. Tarihlerinin bin yıllık bir evresini Yakın Şark İslâm kültürü daireleri içinde geçiren Türklerin bugün için ne yazık ki bu kültüre katkıları karşılaştırmalı çalışmalarla tam olarak ortaya konulmamıştır.

Müslüman Türklerin konumuz bakımından edebiyat yani yazın tarihini incelemek için teorik ve sistematik bakımdan Arap ve Fars yazınlarını ve bunların tarihî gelişimini bilmek de zorunludur. Başka bir deyişle söyleyecek olursak, aynı kültür dairesi içinde yer alan üç milletin edebî gelişimini karşılaştırmalı tarzda anlamadan bunlardan yalnız birinin yazın tarihini kavramanın imkânı olmadığı kendiliğinden ortaya çıkar. İslâm kültürü dairesindeki milletlerden hepsinin ayrı bir geçmişi, İslâm'dan önceye ait kendilerine has an'aneleri, coğrafi konumun ve yerli kültürlerden gelen özelliklerin doğurduğu ayrı dehaları olmakla beraber, aynı kültür dairesine bağlı ve ortak bir tarihe sahip olmaktan ileri gelen ortak karakterleri de vardır.

Bu bildiride akademik yaşantıma başladığım andan itibaren ortaya koyduğum yayınlarla İslâm kültür tarihi arasındaki bağ kurulmaya çalışılacaktır.

Erhan AYDIN

YENİSEY YAZITLARIYLA İLGİLİ GENEL SORUNLAR ÜZERİNE NOTLAR

Yenisey yazıtları ilk keşfedilen yazıtlar olduğu hâlde Moğolistan'daki büyük kağanlık yazıtlarının gölgesinde kalmaktan kurtulamamıştır. Bunun en önemli nedenlerinden birisi Moğolistan bozkırlarında bulunan özellikle II. Kök Türk kağanları veya ileri gelenleri adına dikilen yazıtların satır sayısının çok olmasıdır.

Bu bildiride, Yenisey yazıtlarıyla ilgili çalışmalarımız esnasında gözlemlediğimiz sorunlar üzerinde durulacak ve çeşitli çözüm önerileri getirilecektir. Giriş, Sonuç ve Kaynaklar bölümlerinin dışında ele alınacak sorunların başlıkları aşağıya çıkarılmıştır:

1. Yenisey Yazıtlarının Adlandırılması ve Numaralandırılması İle İlgili Sorunlar:

Bu bölümde, W. Radloff'tan bu yana yazıtlardaki adlandırma ve numaralandırma sorunları üzerinde durulacaktır.

2. Yenisey Yazıtlarının Envanter Bilgileri İle İlgili Sorunlar:

Yayımcıların verdiği envanter bilgilerindeki çelişkiler ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

3. Yenisey Yazıtlarının Yayınları İle İlgili Sorunlar:

Bu bölümde ise Yenisey yazıtlarının bütününe yayımlayan bir çalışma olmadığı dile getirildikten sonra yapılan yayınlar üzerinde çeşitli değerlendirmeler yapılacaktır.

4. Güney Yenisey Yazıtları İle İlgili Sorunlar:

Elimizde 18 tanesi ile ilgili bilgiler bulunan ve Güney Yenisey yazıtları diye adlandırılan yazıtlarla ilgili genel sorunlar üzerinde durulacaktır.

5. Yazıtlardaki Harf ve Damgalarla İlgili Sorunlar:

Bu bölümde ise yazıttaki harf ve damgaların kâğıda aktarılmasıyla ilgili sorunlar ele alındıktan sonra en sağlıklı metin görüntülerine ulaşabilmek için yapılması gerekenlerle ilgili çeşitli önerilerde bulunulacaktır.

Anahtar kelimeler: Eski Türk Yazıtları, Kök Türk Harfli Metinler, Yenisey Yazıtları, Güney Yenisey Yazıtları, Eski Türkçe.

NOTES ON THE GENERAL PROBLEMS WITH YENISEY INSCRIPTIONS

Although Yenisey inscriptions are the first inscriptions to have been discovered, they have been overshadowed by the great khanate inscriptions in Mongolia. One of most important reasons of this is the fact that the number of lines of the inscriptions, located in the steppes of Mongolia and dedicated for the 2nd Kök Turkic Khans or the notables, are many. In this paper, emphasis will be laid on the problems we have observed during our studies on Yenisey inscriptions, and a variety of solutions will be proposed. The titles of the problems are as follows:

1. Problems Regarding the Naming and Numbering of Yenisey Inscriptions:

In this part, emphasis will be given on the naming and numbering of the inscriptions since W. Radloff.

2. Problems Regarding the Inventorial Information of Yenisey Inscriptions:

Contradictions on the inventorial information put forward by the researchers will be discussed in detail.

3. Problems Regarding the Publication of Yenisey Inscriptions:

In this part, after expressing the fact that there is no single study encompassing the whole of the inscriptions into one study, some evaluations will be carried out on the studies published.

4. Problems Regarding the South Yenisey Inscriptions:

We will put emphasis on the general problems regarding the inscriptions which we have information about 18 of them, and which are called South Yenisey inscriptions.

5. Problems Regarding the Letters and Seals in the Inscriptions:

In this part, after dealing with problems about transferring letters and seals in the inscription into paper, some suggestions will be made about what should be done to reach quality images of the text.

Key words: Old Turkic Inscriptions, Texts with Kök Turk Letters, Yenisey Inscriptions, South Yenisey Inscriptions, Old Turkic Language.

Ingeborg BALDAUF

AFGANİSTAN'DA ÖZBEK LEHÇELERİ: BİR ÇALIŞMA RAPORU

Kuzey Afganistan'daki Özbek lehçeleri üzerinde yapılan araştırmalar 1970'li yıllarda ilk sonuçlarını vermişken 1980'li yıllarda bu araştırmalar neredeyse durma noktasına gelmiştir. 2002'den bu yana Kuzey Afganistan'da alan araştırması yapmak yine mümkündür. Bu tarihten 2008'e değin ülkenin kuzey-batı, kuzey-orta ve kuzey-doğu bölgelerinde araştırma yapmak amacıyla altı kez kaldım ve en kuzey-batı uçtaki (Andhoy) bir lehçe üzerine ayrıntılara giren bir çalışma yayınladım. Şu sıralarda, kuzey-doğu illerinden (Baglan, Kunduz, Tahar, Badahşan) derlediğim malzemeyi değerlendirmekteyim.

Kuzey-batının lehçeleri geniş bölgelere ayrılarak sınıflandırılır. Dağların eteklerindeki bölgelerde rastlanan tek tük Kıpçak Özbekçesi dil adacıkları, buralara son dönemlerde yapılan göçlerle açıklanabilir.

Artık kaybolmak üzere olan son derecede ilgi çekici bir şehir lehçesinin Kuzey Horasan'da konuşulan, "Özbek Oğuzcası" ile yakınlığı belirgindir. – Kuzeydoğu Afganistan lehçeler haritası aşırı derecede küçük yerel bölünmeleri yansıtır. Burada, eskiden beri var olan, oldukça güçlü İranî etki altında kalmış Karluk lehçelerinden son zamanlarda göç edip yerleşen Kongurat'ların Kıpçak lehçelerine kadar uzanan ayrımlaşmış ve şu ana kadar belirginlik kazanmamış bir tablo karşısında bulunuruz.

Bildirimde şu sırada yapmakta olduğum çözümleme uğraşı üzerine bilgi vereceğim. Sadece lehçelerin şimdiye kadar belirleyebildiğim özelliklerini kısaca çizimlemekle kalmayacağım, dil ile onu konuşanların günlük hayat kültüründen fenomenler arasındaki karşılıklı ilişkilere de değineceğim.

UZBEKISCHE DIALEKTE IN AFGHANISTAN: EIN ARBEITSBERICHT

Die Erforschung uzbekischer Dialekte in Afghanistan, die in den 1970er Jahren erste Ergebnisse erbracht hatte, kam nach den 1980er Jahren weitestgehend zum Stillstand.

Seit 2002 ist es jetzt wieder möglich, in Nordafghanistan Feldforschung zu betreiben. In mittlerweile sechs Forschungsaufenthalten bis 2008 konnte ich im Nordwesten, zentralen Norden und Nordosten des Landes Sprachmaterial sammeln und habe bisher eine kleine Detailstudie zu einem Dialekt aus dem äußersten Nordwesten (Andkhoy) publiziert. Derzeit bin ich an der Auswertung der Materialien aus dem Nordosten (Provinzen Baghlan, Kunduz, Takhar und Badakhshan).

Die Dialekte des Nordwestens sind großräumig gegliedert. Vereinzelte qypchaq-uzbekische Inseln in Vorgebirgsregionen und nahe dem Amu Darya dürften auf rezente Zuwanderung zurückzuführen sein.

Ein hochinteressanter, im Verschwinden begriffener städtischer Dialekt verweist auf das „Uzbek-Oghuzische“ von Nordkhorassan. – Im Nordosten ist die Dialektkarte extrem kleinteilig regional gegliedert. Von den alteingesessenen, stark iranisierten Qarluq-Dialekten bis zu den Qypchaq-Dialekten der jüngst zugewanderten Qonghurat reicht ein differenziertes und bislang unübersichtliches Bild.

Mein Vortrag soll aus der gegenwärtigen Analysearbeit berichten. Ich möchte nicht nur die Merkmale der einzelnen Dialekte kurz charakterisieren – so weit sie mir schon bekannt sind –, sondern auch Korrelationen zwischen Sprache und Phänomenen aus der Alltagskultur ihrer Sprecher aufzeigen.

Nesrin BAYRAKTAR

ORHON YAZITLARINDA GEÇEN RENK ADLARININ ANLAM ALANLARI ÜZERİNE

Türk dil tarihinin en önemli yapı taşlarından biri olan Orhon Yazıtlarında; Köktürlerin dili, yaşayışı, tarihi, değer yargıları hakkında pek çok bilgiye ulaşmak mümkündür. Kül Tigin, Bilge Kağan ve Tunyukuk yazıtlarındaki söz varlığı; paralelizm, zıt ve eş anlamlı sözcükler, benzetmeler gibi çeşitli söz sanatlarıyla da ilgi çekicidir. Bu sanatlarda renk adları da sıklıkla yer almaktadır. Orhon Yazıtlarında; *ak*, *boz*, *kara*, *kızıl*, *kök*, *torug*, *ürüñ*, *yagız*, *yaşıl* renk adları kullanılmıştır. Bu renk adları; niteleme unsuru olarak kullanıldığı gibi, özel ad yapımında da kullanılmıştır. *Ak*, *boz*, *torug*, *yagız* gibi renk adlarıysa niteleme unsuru olmanın yanında at donu olarak da göze çarpmaktadır.

Bu çalışmada; Orhon Yazıtlarında geçen renk adları bağlam, anlam ve kullanım özelliklerine göre incelenecektir. Böylece renk adlarının Köktürk dili ve kültürü içindeki yeri tespit edilmeye çalışılacaktır. Ayrıca *azman*, *başgu* gibi renk adlarıyla birlikte kullanılan sözcüklerin renk tonu olma olasılığı araştırılacaktır.

Anahtar kelimeler: Orhon Yazıtları, renk adları, anlam alanı.

ON THE SEMANTIC FIELDS OF COLOR NAMES IN THE ORKHON SCRIPTS

Being one of the fundamental cornerstones of Turkish language history, Orkhon Scripts offer a lot about Köktürks' language, lifestyle, history, and value judgments. Vocabulary in the Kül Tigin, Bilge Kagan and Tunyukuk scripts with parallelism, antonymous and synonymous words, examples of figurative speech like metaphors are especially of interest. In such figurative speech, color names are often resorted. The color names *ak*, *boz*, *kara*, *kızıl*, *kök*, *torug*, *ürüñ*, *yagız*, *yaşıl* are easily observed in Orkhon Scripts. These color names are used as elements of description as well as elements of constructing proper names. Color names *ak*, *boz*, *torug*, *yagız* are also used to describe horse colors.

This study examines color names used in Orkhon Scripts for their contextual and semantic features as well as their use. The study, thus, endeavors to determine the value of color names in Köktürk language and culture. Further, collocating words of color names like *azman* and *başgu* will be explored as potential candidates for color tones.

Key words: Orkhon Scripts, color names, semantic field.

Hayati BEŞİRLİ

TÜRKİYE’NİN TÜRK CUMHURİYETLERİ VE TÜRK TOPLULUKLARI İLE SİYASAL, KÜLTÜREL VE EKONOMİK İLİŞKİLERİNDE YÜKSEK ÖĞRENİMİN YERİ -KIRGIZİSTAN ÖRNEĞİ-

Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sonra Türkiye ile bağımsızlıklarını ilan eden Türk Cumhuriyetleri ve özerk yönetime kavuşan akraba topluluklar arasında ekonomik, siyasal ve kültürel alanlarda yoğun bir ilişki başlamıştır. Gerçekleşen ikili anlaşmalar ile yoğunlaşan eğitim ilişkileri, bağımsız Türk devletlerinin yetişmiş eleman ihtiyacının karşılanması amacıyla bu ülkeler ve topluluklar ile Türkiye arasında öğrenci değişimini mümkün kılmıştır. Kırgızistan ve Türkiye Cumhuriyeti arasında devam eden ikili anlaşmalar çerçevesindeki öğrenci değişimi programları ile gerek burslu olarak gerekse kendi çabaları ile birçok öğrenci Türkiye’de ve Kırgızistan da eğitim görmektedir. Bu kapsamda hem Türkiye Cumhuriyeti ve Kırgızistan devletinin ortak kurdukları Manas Üniversitesi bünyesinde ve Türkiye kaynaklı vakıfların Kırgızistan’daki fakültelerinde hem de Kırgız devlet üniversitelerinde Türk öğrenciler eğitim görmektedirler. Türk girişimcilerin Kırgızistan da açtıkları orta öğrenim ve yüksek öğrenim düzeyindeki eğitim kurumlarının faaliyetleri de düşünüldüğünde iki ülke arasındaki eğitim ilişkilerinin yoğunluğu daha iyi anlaşılacaktır. Gerçekleştirilen çalışma kapsamında Türkiye ve Kırgızistan arasındaki siyasal kültürel ve ekonomik ilişkilerin şekillenmesinde halen Türkiye’de ve Kırgızistan’da eğitim gören yüksek öğrenim öğrencilerinin ve eğitimlerini tamamlamış öğrencilerin yerinin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Araştırmada 2009 yılında Kırgızistan’ın Celalabat, Oş, Narın, Issık Göl ve Karakol şehirlerinde gerçekleştirilen saha çalışmasından elde edilen ampirik verilerinden faydalanılmıştır.

Anahtar kelimeler: Türkiye, Kırgızistan, Büyük Öğrenci Projesi,

Uwe BLÄSING

GENA TÖKMİŞ MURUZLARINI

Yörenin Diliyle Şavşatlı Bir Halk Şairi ve Karadeniz Hanımlarının Bozuk Havaları

Türklüğün kadim olduğu kadariyle Türk insanının nazım sanatına sevgisi, hayranlığı da kadimdir. Yani en eski devirlerden beri destancılık, türkücülük ve tabii ki şairlik gibi sanat-ı latifenin ifade tarzları Türk medeniyetinde çok özel bir yer tutup tam bir gelenek haline geçmiştir. Dünya tarihi sahnesine çıkmalarıyla birlikte Türkler çok sayıda en mükemmel edebî eserler yaratıp bize miras bırakmıştır olup günümüze dek de bu yolu takip etmektedirler. Ancak bu ince alanı yaratma gücüyle süsleyerek daima zenginleştiren meşhur üstatların birer birer sayılması artık mümkün değildir. Üstelik bu gelenek yüksek

zümre edebiyatının meşhur yıldızlarıyla bitmez, çünkü bir atma türküsü, bir mani, bir koşma olsun Türk halkının dili her an şairâne bir lafa dönebilir. Tebliğim kapsamında edebî hayatının yerleştiği dönem noktalarını ve tanınmış merkezlerini bir yana bırakıp taşradaki “mürekkepli” faaliyetlere ışık tutmak istiyorum. Ziyaret edeceğimiz yer Türkiye’nin en uzak ve en güzel uçlarından birinde kalan, Doğu Karadeniz bölgesinin dağlı dereli iç kesimlerindeki yeşil ormanlarının taze serinliğine sokularak saklanmış olan alımlı Şavşat’tır. Örnek olarak Şavşatlı şair Erdem Uzaklar’ın yerel ağzı kullanarak karaladığı *Gena Tökmiş Muruzlarini* (‘Yine surat asmış’) adındaki şiirini tanıtıp metninde geçen bazı ağız sözcükleri ile bunların tarihî içyüzü üzerinde durmayı amaçlıyorum.

Anahtar kelimeler: Türkçenin Doğu Karadeniz ağızları, Halk edebiyatı, Köken tarihi.

GENA TÖKMİŞ MURUZLARINI

Ein Volksdichter aus Şavşat, seine Mundart und Schlechte Launen der holden Weiblichkeit am Schwarzen Meer

So altehrwürdig wie das Türkentum selbst, so alt sind auch Liebe und Begeisterung des Türken für die Dichtkunst. Denn seit alters her kommt den Schönen Künsten in Ausdrucksformen wie der Epik, des Volksliedes und natürlich der Dichterei ein ganz besonderer Stellenwert zu, wodurch diese ganz zu einer Tradition geworden sind. Mit ihrem Auftreten auf der weltgeschichtlichen Bühne haben die Türken zahlreiche hervorragende literarische Werke hervorgebracht und uns zum Erbe gemacht. Diesem Wege sind sie übrigens bis heute treu geblieben. So ist es kaum möglich auch nur die berühmtesten Meister aufzählen, die dieses feine Fach durch ihre Schaffenskraft schmücken und stets bereichern. Hinzu kommt, daß sich diese Tradition keineswegs auf renommierte Sterne der hohen literarischen Schule beschränkt, sei es ein Stehgreiflied oder sonst ein einfaches Verschen — der türkische Volksmund hält nämlich jederzeit etwas Dichterisches bereit. Im Rahmen meines Vortrages möchte ich die etablierten Drehpunkte und bekannten Zentren literarischen Lebens einmal zur Seite lassen, um die Tätigkeiten auf dem Lande ins Rampenlicht zu stellen. So werden wir einen der entlegensten, zugleich aber auch einen der schönsten Winkel der Türkei besuchen und zwar das liebliche Şavşat, welches sich in die frische Kühle der die Berge und Täler der inneren Schwarzmeerregion beherrschenden Wälder schmiegt, ja gleichsam sich darin versteckt.

Als Beispiel möchte ich das Mundartgedicht *Gena Tökmiş Muruzlarini* (‘‘Und wieder macht sie ein mürrisches Gesicht’’) des Şavşater Dichters Erdem Uzaklar vorstellen und interpretieren, wobei es mein Ziel ist, näher auf den sprachgeschichtlichen Hintergrund einiger Dialekttermini einzugehen.

Key words: Östliche Schwarzmeerdialekte (des Türkischen), Volksliteratur, Etymologie.

Bernt BRENDEMOEN

SÖZ VARLIĞI SEVİYESİNDEKİ ÖDÜNÇLEME İLE İLGİLİ BAZI DÜŞÜNCELER

Dil temasları konusundaki uzmanlar, başka bir dilin güçlü etkisi altında kalan bir dilin fonoloji, morfoloji, sentaks ve söz varlığı olmak üzere çeşitli seviyelerinden hangilerinin daha çok etkilendiğine göre hem etkinin gücünü hem de etkilenen dilin akibetini tespit ederler. Böylece, her seviyesi başka bir dilin etkisinden dolayı köklü değişmelere uğrayan bir dil, örn. Thomason ve Kaufman gibi uzmanlara göre (1988) “dil ölümü” kaderine uğrayabilir. Bu olayın klasik örneği olarak hep Kapadokya’daki Rumca gösteriliyor. Zamanla bütün seviyeleri Türkçeden o kadar köklü bir biçimde etkilenmiş ki, en sonunda kendi başına bir dil olarak varlığını sürdürememiş. (Konu ile ilgili görüşler, son yıllarda Lars Johanson tarafından (1992, 2002) daha bilimsel bir hale getirilmiş ve özellikle Türk dillerine uygulanmıştır.)

En hafif etkileme (veya Johanson’un terminolojisi ile, *kopyalama*) türü söz varlığı seviyesinde yer alır. Buna karşılık ödünç sözcüklerin büyük hızla büyük bir alana yayılma yeteneği vardır. Şu anda yazı dilinde kullanılan *sınır* gibi Yunanca kökenli bir sözcük, yazı dilinde de kullanıldığı için ilk başta hangi Anadolu ağzına girdiğini tespit etmek mümkün değildir. Bunun yanı sıra belirli bir yörenin dışına pek yayılmayan ödünç sözcükler de vardır. Bunun örneklerini Trabzon ağızlarından göstererek bunların bölgenin dışına neden pek yayılmadığı ve bize ayrıca neleri anlatabildiği konusunu ele alacağım.

SOME THOUGHTS ABOUT LEXICAL CODE-COPYING

In contact linguistics, loans or borrowings on the different levels of the language are classified according to the strength of their impact on the different levels of the language. At the same time they are used as criteria, e.g. by Thomason and Kaufman (1988), to define whether a language is approaching the process of “language death” or not. A classical example of this which is often mentioned, is Cappadocian Greek, which through the time was so influenced by Turkish that it eventually stopped to exist as a separate language. (These criteria have largely been re-defined and modified by Johanson (1992, 2002), who has applied them especially on the Turkic languages within a scholarly framework.)

Lexical loans are the kind of code-copying, to use Johanson’s terminology, that necessitates least intensive contact between languages. However, lexical loans have the capacity of spreading very fast over a vast area. It is not possible to define which Anatolian dialect a word copied from Greek such as *sınır*, which is now used in the written language, originally entered. However, there are also loanwords which have not spread outside a certain area. In my paper I shall give examples of this from the Trabzon dialects and treat questions such as why they have not spread further and what other things they may tell us.

Maryam BULGAROVA

TÜRK DİLLERİ SİSTEMİNDE NOGAY TÜRKÇESİ

I. Nogay Dili eski Türk dillerindendir. Kazak ve Karakalpak dilleri ile Kıpçak dilleri Kıpçak-Nogay grubunu oluşturuyor. Eski Nogayların ataları, Türk halklarının ortak serveti olan Orhon-Yenisey Yazıtlarının yaratılmasına katılmışlar ve Runik yazılarını kullanmışlar. Çağdaş Nogayların şimde de soy damgalarında Runik harfleri korunmaktadır.

II. Nogay Türkçesinin yazılı eserleri: Nogay Ordası Devletinin Dünya Devletleri ile diplomatik ilişkileri ve büyük ölçüde diplomatik muhaberatı; Nogay Dilinde yaratılan kahramanlık epos Destanları ("Edige", "Nogaydün 40 Batırı", "Mamay" ve b.), XIV- XVII yüzyıllarda ünlü Nogay şairerin (Şal Kiyizin, Dosmanbet Azavlının ve b.) şiirleridir.

III. Çağdaş Nogay Türkçesinin bugünü ve perspektifleri. Çağdaş Nogay Türkçesi, Kuzey Kafkasyada yaşayan Nogaylıların ana dilidir. Dağıstan ve Karaçay Cumhuriyetlerinde Devlet Dili statüsündedir. Nogay Dili üzerine incelemeler, Karaçay-Çerkes Cumhuriyet Bilimsel-Araştırma Enstitüsünün Nogay Dili Bölümünde yapılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Eski Nogay dili, bugünü ve perspektifleri.

NOGAYSKİY YAZIK V SİSTEME TURKSKİH YAZIKOV

I. Nogayskiy yazık odin iz drevnih türkskih yazıkov. S kazahskim ı karakalpakskim sostavlyayet kipçaksko-nogayskuyu gruppu kipçakskih yazıkov. Predkı nogaytsev takje uçastvovali v sozdanii Orhono-Yeniseyskih pamyatnikov. Puniçeskie znaki i seyças sohranyayutsya v sisteme rodovih tamg sovremennih nogaytsev.

II. Pamyatniki nogayskogo yazıka: diplomatıceskiye dokumentı; sozdannıy na nogayskom yazıke geroıçeskiy epos: Edige, Nogadın 40 batırı, Mamay ii dr.A takje tvoreniya izvestnih poetov srednevekovya.

III. Sovremennoye sostoyaniye i perspektivı razvitiya Nogayskogo yazıka. Nogayskiy yazık rodnoy yazık nagaytsev projivayuşih v Dagestane, Karaçayevo-Çerkesii. İssledovaniya v oblasti nogayskogo yazıka provodyatsya v Karaçayevo-Çerkesskom İnstitute gumanitarnih issledovaniy.

Klyuçevıye slova: Staronogayskiy yazık, sovremennoye sostoyaniye i perspektivı razvitiya.

Cantürk CANER

KAMU YÖNETİMİ EĞİTİMİNDE TARİH BİLİNCİ VE TARİH ÖĞRETİMİ: TÜRK YÖNETİM TARİHİ DERSLERİ

Kamu Yönetimi'nde tarih incelemeleri Batı'da 19.yüzyıla kadar uzanmakla birlikte, ülkemizde Kamu Yönetiminin inceleme konularından biri haline gelmesi ve temel bir ders olarak işlenmesi 1990'ların başındadır. Bugün Türkiye'de Kamu Yönetimi Bölümleri içinde farklı düzeylerde "Türk Yönetim Tarihi" başlığı altında tarih eğitimi verilmektedir. Ancak içerik ya da yöntem bakımından bu derslerin Türk tarihinin tüm yönlerini ele aldığı ve hak ettiği öneme ulaştığı söylenemez. Müfredat, daha çok Osmanlı ve Selçuklu yönetim kültürleriyle sınırlı tutulmakta, diğer uygarlıklarla ilişkileri göz ardı edilmektedir. Ayrıca bazı Kamu Yönetimi programlarında ise halen yönetim tarihi çalışmalarına yer verilmemektedir.

İşte bu çalışma Türkiye'de Kamu Yönetimi eğitiminde "tarih" incelemelerini müfredat ve süreç bakımından karşılaştırmalı bir perspektifte ele almakta, Kamu Yönetimi Tarihçiliğine alternatif öneriler sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar kelimeler: Tarih, Kamu Yönetimi, Kamu Yönetimi Tarihi, Türk Yönetim Tarihi

HISTORICAL CONSCIOUSNESS AND HISTORY TEACHING IN PUBLIC ADMINISTRATION EDUCATION: THE LESSONS OF THE TURKISH MANAGEMENT HISTORY

The study of the history in the public administration in the West begun at 19. century. But in our country becoming a basic courses and one of the topics of Public Administration review and processing of the early 1990's.

Today in Turkey, at different levels within the Department of Public Administration "Turkish Administration History" under the heading of history education are provided. However, in terms of content or method, this course examines all aspects of the history of Turkey and that can't be said to have reached the importance it deserves. Curriculum, more limited to the Ottoman and Seljuk hold administration culture, relations with other civilizations are ignored. In addition, some Department of Public Administration programs on the current administration are not included.

This study aims to that Department of Public Administration education in Turkey, "date" review of the curriculum and the process is discussed in terms of comperative perspectives and the alternative proposals presented to the administratial aims to histography.

Key words: History, Public Administration, The History of Public Administration, Turkish Public Administration History

Suzan CANHASI

BATI RUMELİ TÜRK DİLİNİN DÜNÜ – BUGÜNÜ – YARINI

Batı Rumeli’de Türk dilinin gelişimi Türklerin Balkanlara yerleşmesiyle başlamıştır. Balkanlar’da konuşulan Türkçe, Anadolu Türkçesinin en batıda kalmış bir kolu olarak kabul edinmiştir. Tarih boyunca birçok nedenlerden dolayı dilde değişiklikler olagelmıştır. Rumeli’de, Türk dili ve edebiyatı, tarihsel açıdan bir geleneğin devamıdır. Türklerle, Türk diliyle, Türk kültürüyle iç içe yaşayan Balkan halkları Türk kültüründen etkilenmişlerdir. Türkçe, Balkanlar coğrafyasında 20. yüzyılın başına kadar her anlamda üstün ve hakim bir dildi. Balkan Savaşlarına kadar (1912) siyasi ve demografik olarak hakim unsur olan Rumeli Türklüğü bu tarihlerden sonra 500 yıldan fazla hakim unsur olduğu bu coğrafyada her anlamda azınlık durumuna düşmüştür. 1945’e kadar Türkçe eğitim tamamen yoktu. Türklerin Batı Rumelide varlığı ancak 1945’te Yugoslavya Federasyonunun kurulmasından sonra tüm azınlıklar kendi dillerinde öğrenim görme hakkını elde etmişti. 1974 Anayasası ve 1977 tarihli yasada Türkçe hem toplumsal hem bireysel kullanımlarda Arnavutça ve Sırpça aynı mevkiye getirilmiştir. Türkçenin devlet dairelerinde, eğitim kurumlarında, basın-yayında ve günlük hayatta kullanılmaya başlamıştır. Bu dil politikası 1989 yılına kadar gayet başarılı bir şekilde yürütülmüştür. Bütün bu olayların kronolojik açıklamasını, Türkçenin resmi dil olmayışı, Türklerin kullandıkları dillerine ve her günkü hayatına ne gibi zararlar yaratacağının açıklamasını ve Türk Devletinin bu konuda ne yapması gerektiği bu çalışmanın konusu olacaktır.

Anahtar kelimeler: Rumeli, dil, tarih, Kosova, eğitim.

THE DEVELOPMENT OF TURKISH LANGUAGE ON THE WEST RUMELI

The development of Turkish language on the west of Rumeli started with the placement of Turks in Balkan, The Turkish language that has been spoken in the Balkans was accepted as a branch that remained in the west of Anatolian Turkish. During the history because of some reasons there have been no changes. In the Rumeli, Turkish language and literature historically was a continuity of Turkish tradition, the people that lived nested with Turkish language were impressed by the Turkish culture. Turkish language until the beginning of 20th century was dominant and superior in every sense. Until the Balkan war (1912) the Rumeli Turks 500 years after this date as the dominant of political and geography element after being to much dominant element have been put in a minority position in every sense. Until 1945 there were no Turkish education. However the presence of Turks on the western Rumeli, in 1945 when Federation of Yugoslavia was established, every minority had the right to have education in their own language. Between the years 1974 and 1977 the Turkish social and historical laws had been brought in the same pride with Albanian and Serbian social and historical laws. Turkish started to be used

in the govern facilities, in educative institutions, in media and in daily life. Until the year 1989 this laguages politic has continued with a good sucess.

The current status of Turkish language, the most important works that has been written in Turksih, will be an description of the influece of Turkish language in the media languages. Being of Turkish language an official language , the description of what damages would cause in the daily life and what should Turksih State(Governmetn) do for this case, all this chronological description will be the topic of this work.

Key words: Rumeli. Language, History, Kosova, Education.

Ali Asger CEMRASİ

HALAÇ TÜRKLERİNDE DÜĞÜN (TOY) MERASİMİ VE ESKİ TÜRK İNANÇLARININ İZLERİ

Bugünkü Halaçlar Orta İran'da, Tahran'ın 200 km. kadar güney-batısında, Arak ile Save (Hamadan ile Kom arası) arasındaki bölgede yaşamaktadırlar. Yaklaşık 60 köyde Halaçça konuşulmaktadır.

Halaççadan;

1- ilk söz eden büyük Türk Sözlükçüsü Kaşgarlı Mahmut'tur (Mahmüd al-Husayn al-Kaşgari).

2-İkinci olarak V. Minorsky Halaççayı fark etmiş (1906) ve Halaççadan malzemeler toplamıştır (1917). Bu malzemelerini ise ancak 1940'ta yayımlayabilmiştir.

3-Üçüncü olarak M. Mogaddarn Halaçlar ve Halaçça üzerine çalışmış, malzemelerini de 1950'de yayımlamıştır. Mogaddam'ın, özellikle dönemi için oldukça önemli olan, çalışması ne yazık ki dikkatleri pek çekmemiştir.

4- G. Doerfer ve öğrencisi S. Tezcan bu konuda çalışmaya başlamışlar ve Halaççayı yeniden keşfetmişlerdir .

Doerfer ve öğrencileri, S. Tezcan, W. Hesche, H. Scheinhardt, 1967'de Halaç bölgesine araştırma/inceleme gezisine çıkmışlar, malzeme derlemişler, ikinci olarak yine Tezcan, Doerfer ve Racabi aynı geziyi yinelernişlerdir.

5-Doerfer ve Tezcan'ın çalışmalarıyla Halaççanın ses ve sözvarlığı açısından yaşayan en eskicil Türk dilleri arasında yer aldığı ortaya konmuştur.

Günümüzde kimse Halaç halk kültürü hakkında çalışmamış ve araştırmamıştır.

Bu bildiriye hazırlayan Ali Asker Cemrasi, bir süredir Halaç Türklerinde henüz yazıya aktarılmamış halk kültürünü ve inançlarını araştırmaktadır.

Bu yazı hem Halaç Türklerinin düğün(toy) merasimini araştırmalarını hem de Halaç Türkcesini araştırmış saygıdeğer bilim adamlarını anlatıyor.

Danuta CHMIELOWSKA**LEH DİLİNDE TÜRKÇE KELİMELER**

Polonyalılar Türklerle XV.(1414) yüzyılda ilk diplomatik temasları kurdular. O zaman kral Wladyslaw Jagiello elçileri Grzegorz Ormianin ve Skarbek z Gory Bursa`ya temsilci olarak gönderdi. Osmanlılar onları anlayışla karşıladıkları için olumlu cevaplar verdiler. Bu olaydan kralın katibi Jan Dlugusz`un ünlü kronolojisinde bahsedilmektedir. Sonra, iki ülke arasında hem barış hem savaş dönemleri yaşandı. Bir zamanlar, paylaşılan sınır dolayısıyla çatışmalar başladı ama her zaman iki millet birbirine saygı duydu. 17. yüzyılda batı Avrupa, Polonya dahil, Osmanlı kültürüne ilgi duymaya başladı. Osmanlı İmparatorluğu Polonyalıların komşu ülkesi olduğu için Lehler daha çok onun etkisinde kaldı. Kültür alanında birçok dalda, Türk etkisi Polonya kültüründe görülmektedir. Bu kapsamda, iki ulusun ilişkileri aracılığıyla birçok Türkçe kelime çeşitli dönemlerde Leh diline geçmiştir; ev eşyası, mutfak (yemek türleri), askeri terimler v.b.

Bu bildiride, bu etkileşimi ve Lehçeye gecen kelimeler konusunu inceleyip sunacağım.

Marika CIKIA**TÜRK TABAKASI GÜRCÜ KİŞİ ADLAR HAZİNESİNDE**

Yabancı dillerden özel adların alınması kültürel etkileşimin bir yansımasıdır. Konuşmamızda Gürcü özel adlar alanında yüzyıllar boyunca Türk kavimlerinden geçen isimler konu edilmektedir.

Türk asıllı isimler Gürcü kişi ad ve soyadlarının gövdelerinde tespit edilmiş kelimelerin öğrenilmesinin temel kaynağı 11.- 20. yy. arasındaki Gürcü yazılı kaynaklarıdır. Bununla birlikte El Yazmaları Enstitüsü ve Gürcistan devlet tarihi merkez arşivinde korunan eski belge koleksiyonlarının kişi adları listeleri, istatistik tasvirleri, kilise kayıtları, Gürcistan (1595 y.)// ve Tiflis (1728 y.) vilayetler defterleri, soy ağacı cetvelleri, sinot ve doğum kütükleri, SSCB Gürcistan Cumhuriyeti vatandaşlık durum kayıt tutanak defterleri, kişi adları sözlükleri, onomastik incelemeleri ve son 35 yıl içindeki süreli yayınlardan yararlanılmıştır. Özel isimlere aynı zamanda adli ve tarihî-etnolojik kaynaklarda da rastlıyoruz.

Bizim zamanımızda Türkçe kökenli isimlerin büyük kısmı kaybolmuştur. Kalanlar sadece Timur, Tengiz, Elguca, Khatuna ve Aslan'dan ibarettir, ama Gürcülerin soyadları kökenlerinde bulunmaktadır.

Adların anlamlandırılması için Türk kişi isimlerinin tarihi sözlüğünde Kartvel ad hazinesindeki alıntılar faydalı olabilir. Örneğin Elguca ismi, hiçbir Türk boyun özel ad hazinesinde bulunmamasına rağmen, Gürcistan'da çok yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Biz, bu ismin "el gücü sel gücü" Türk atasözünden üremiş olabileceği kanaatindeyiz.

Anahtar kelimeler: Türk asıllı isimler, Gürcü özel adları, kültür etkileşimi

THE TURKIC STRATUM IN THE TREASURY OF GEORGIAN PROPER NAMES

The borrowing of proper names is a reflection of cultural influence.

In our paper are examined the Turkic stratum in the treasury of Georgian proper names as result a centuries-old history of contacts between the Georgian and Turkic peoples.

The Georgian written monuments of the XI-XX centuries are the main source for the analysis of the loan anthroponymics. The lengthy registers (defter) of Gürjistan (1595) and Tiflis (1728) vilayets, statistical accounts, genealogical tables, Synod agendas, books of certificate of birth from the Republic Archive of Citizens' Registration Office, anthroponymic dictionaries, onomastic studies and periodicals for the last 35 years are widely shown in the mentioned sources. A part of proper names is listed in legal and historic-ethnographic monuments.

At present the major part of the Turkic names and surnames are lost. There are few of them left, e.g. Timur, Tengiz, Elguja, Khatuna, Aslan. The most part of borrowings is fixed in the stems of Georgian surnames.

The part of the borrowed anthroponyms is of a great interest from the viewpoint of the study of the Turkic onomastics, as it is connected with the pre-Islamic notions. Thus, the firstpart of the Turkic proverb – El gücü – sel gücü ‘the power of a nation is the power of a mudflow’ – is the source of the popular Georgian name Elguja.

Key words: The names of Turkic Origin, the Georgian Proper Names, the culturel Influence

Mustafa Volkan COŞKUN

ORHUN YAZITLARI -TÜRKİYE TÜRKÇESİ İLİŞKİSİNDE SES AKIŞI

“Akış” kavramı, dil için ele alındığında, dilin belirlenen biçimde, kurallarına ve doğasına uygun olarak gelişme sürecini ifade eder. “Ses akışı” kavramı, dildeki seslerin zaman içinde dil-toplum-tabiat ilişkisinin belirlediği kurallar doğrultusunda değişme ve gelişmesini ifade eder. Daha geniş bir ifadeyle, dilin ilk oluşum döneminde bir araya gelerek kelimeleri oluşturan sesler, zaman içinde uzak ve yakın çevre etkileriyle değişikliğe uğrarlar. Seslerin değişikliğe uğramasını sağlayan unsurlar, yerleşim bölgelerinin tabiat özellikleri ve olayları, toplumdaki iç kültür değişimleri, oluşumları ve dış kültürlerin etkileridir. İnsan ve toplum fizyolojisi, psikolojisi; tabiat özellikleri ve olayları, iç ve dış kültür unsurlarıyla çok yönlü etkileşime girerek seslerin akış sürecinde etkili olurlar.

Dil bilinçliliği ve dil farkındalığı olan toplumlarda, seslerin akış süreci, dilde estetikleşmeyi de beraberinde getirir. Dil bilinçliliği ve farkındalığı olan toplumlarda sözlü ve yazılı edebî ürünlerin fazlalığı dikkati çeker; başka bir deyişle bilinçlilik ve farkındalık edebî ürünlerin oluşmasına katkı sağlar. Bilinçlilik ve farkındalık olmadan dilde akış sağlanamaz; böyle toplumların dilleri, seslerin birliktelik ve değişkenlik sistemleri bakımından asırlar önce nasılsa, günümüzde de aynıdır.

Çalışmamızda ana başvuru kaynaklarımız Orhun yazıtlarıyla, günümüz Türkiye Türkçesi olacaktır. Araçlarımız, art ve eş zamanlı bir yaklaşımla kullanacağımız dildeki fonetik veriler olacaktır. Fonetik veriler, yani parçalar ve parçalarüstü birimler deneyli çalışmalarla ortaya konmuştur. Amacımız, bildirimizde sunacağımız araştırma ürünleriyle, Türk milletindeki dil bilinçliliği ve farkındalığının zaman içinde en üst seviyeye çıktığını ortaya koymaktır.

Anahtar kelimeler: fonetik, dil bilinci, dil farkındalığı, ses akışı

SOUND FLOW IN THE RELATION OF ORKHON INSCRIPTIONS AND TURKEY TURKISH

The concept of “flow”, when considered in the scope of language, refers to the development process of language in appropriate way to its rules and nature. The concept of “sound flow” refers to the change and development of sounds in the language according to the rules identified by “language- society- nature” relation in due course. With a wider expression, sounds, which form words by coming together in the first formation period of language, change by the effects of far and near surroundings. The factors which maket the sound change are the natural feautres and events of settling areas, changes in the inner culture of society and the effects of outer cultures. Physiology and psychology of human and society; natural feautres and events, elements of inner and outer culture influence the flow process of sounds by interacting with each other.

In societies which have language consciousness and language awareness, the flow process of sounds brings with language aesthetics. The bulge of spoken and written literal products stands out in societies which have language consciousness and language awareness. That is, consciousness and awareness contributes to the production of literal outcomes.

Flow in language can not be provided without consciousness and awareness. Languages of this kind of societies are stil the same today in terms of sounds’ association and variability systems as centuries ago.

In the study, the main reference sources will consist of Orkhun Inscriptions and Turkey Turkish. The Instruments will consist of the phonetic data in language which will be used with a diachronic and synchronous approach. Phonetic data, in other words, segmental and suprasegmental units, are put forward through experimental studies. The aim of the study is to show that language consciousness and language awareness of Turkish nation increase to the highest level in due course by the research products to be presented in our paper.

Key words: phonetics, language consciousness, language awareness, sound flow.

Çetin CUMAGULOV

KIRGIZİSTAN'DAKİ ESKİ TÜRK (RUNİK) YAZITLARININ BULUNUŞ VE ARAŞTIRILMA TARİHİ

Kırgızistan açık hava müzesi gibidir. Çünkü, burada Türk uygarlığına ait bir çok kültürel miras bulunmaktadır. Onların içinde Köktürk harfli yazıtların yeri çok büyüktür. Bu yazıtlar Türk tarihini, dilini, hayat tarzını incelemeye çok önemli bilgiler içermektedir.

Kırgızistan'da Köktürk harfli yazıtların ilk bulunuş tarihi 1896'ya kadar gider. İşte bu sene Talas vadisinde 1. Talas yazıtı bulunmuştur. En son olarak da Talas vadisinde iki kelimelik ve Isık-Göl vadisindeki Çiyin-Taş bölgesinde bir satırlık yazıt bulunmuştur. O günden bugüne kadar Kırgızistan'da 50'ye yakın yazıt bulunarak bilim dünyasına sunulmuştur. Kırgızistan'daki Köktürk harfli yazıtların bulunmasında ve incelenmesinde Radloff, Thomsen, Malov, Batmanov, Mason, Amancolov vb bilim adamlarının emeği çoktur.

Bildirimizde işte bu yazıtların bulunuşu, incelenmesi ve yazıtların bugünkü durumu ele alınarak değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Köktürk harfli yazıtlar, Kırgızistan, Talas yazıtları.

Ülkü ÇELİK ŞAVK

TÜRK LÜK BİLİMİ ARAŞTIRMALARINDA 21. YÜZYIL HEDEFLERİ

Bu bildiride, 21. yüzyılda Türklük Bilimi çalışmaları nasıl olmalıdır, konusu tartışılacaktır. Tartışma alt konuları:

1. Türklük Bilimi çalışmaları, gündelik hayat/uluslararası ilişkiler/Türk imajı vb, nasıl daha yararlı kılınabilir?
2. Bu kadar ileri teknolojik gelişmelere rağmen, dünyada Türklük Bilimi çevresinin iletişimsizliği nasıl giderilebilir?
3. Türkiye dışı Türklük Bilimi birimlerine destek konusunda neler yapılabilir?
4. Geniş çaplı bir örgütlenme veya birlik oluşturmanın bir yolu var mıdır?

Anahtar kelimeler: Türkiyat, Türklük Bilimi, teknolojik destekler, 21. yüzyıl.

21ST CENTURY GOALS OF TURKISH STUDIES

In this paper, what would be the 21st century of Turkish science studies will be discussed. Discuss sub-topics:

1. Turkish studies, everyday life / international relations / Turkish image, etc., how can be made more useful?

2. Despite technological advances that far, the world is how to resolve lack of Turkish studies communication environment?
3. What could be done to support Turkish Science units outside of Turkey.
4. A global organization, or is there a way to create unity?

Key words: Turcology, Turkish studies, technological support, 21st century.

Erdal ÇOBAN

MACAR ULUSUNUN BİR UNSURU OLARAK KUMANLAR VE MACARİSTAN'DA KUMAN ÇALIŞMALARI

Macarlar, Urallar civarından başlattıkları göçü 896'da Karpatlar havzasında sonlandırmıştı. Ne var ki bozkır halklarıyla ilişkileri kesilmiş değildi. 10. yüzyıldan itibaren çeşitli gruplar halinde Macaristan'a gelen Peçenekleri, 13. yüzyılda Kumanlar izlemişti. Kumanlar iki vesileyle (1238 ve 1246'da) Macaristan'a gelmişlerdir. Yedi boy halinde teşkilatlanmış bu Türk kavmi 1279'da hristiyanlaştırılmış ve ülkenin en fazla tahribat gören Tuna, Tisza, Körös, Maros ve Temes nehirleri boyundaki arazilere daimi şekilde yerleştirilmişlerdir. 14. yüzyılın ortalarında hızlanan Kumanların asimilasyon süreci 17. yüzyılda neredeyse tamamlanmıştır. Macaristan Kumanlarının etnik ve dil bakımından aidiyetleri 18. yüzyıldan itibaren bilimsel bir konu olarak belirlemiştir. Fóris Ferenc Otrokocsi, Péter Horváth ve István Gyárfás gibi bilim adamları 19. yüzyılda Kumanların öz Macar olduklarını ve Macarca konuştuklarını düşünüyordu. Géza Kuun'un, Codex Cumanicus'u 1880'de yayımlaması Kuman dili araştırmalarında yeni bir dönüm noktası olmuştur. Macarcadaki Kuman diline ait alıntı kelimelerin tasnifi, ünlü türkologlar Gyula Németh ve Lajos Ligeti'nin eseridir. Németh gibi Kıpçak asıllı olan türkolog Kongur Mándoky'nin A kun nyelv magyarországi emlékei adlı eseri Kuman çalışmalarının en yeni ve en önemli derlemesidir. Kuman diline ilişkin çalışmaların bir diğer yanı da Kuman özel adlarıdır. Bu spesifik alanın önemli siması Rásonyi'dir. Rásonyi'nin Onomasticon Turcicum'unu onun takipçilerinden Imre Baski, 2007'de yayımlamıştır.

Anahtar kelimeler: Kuman, Macaristan, Türkoloji

CUMANS AS A COMPONENT OF HUNGARIAN NATION AND STUDIES ON CUMANS IN HUNGARY

Hungarians put an end to their migration in the Carpathian basin in 896. Nevertheless they have not broken off relations with people of the steppe. Pechenegs entered into Hungary from the 10th century and Cumans followed them in the 13th century. The latter on two occasions have come in Hungary (in 1238 and 1246). In 1279 they have

baptized and settled in the most devastated territories this Turkic people what was organized in seven tribes.

The assimilative process of Cumans which was accelerated in the middle of 14th century almost has been ensued within 17th century. Their ethnic and lingual affiliation become a scholarly matter from the 18th century. Hungarian researchers such as Fóris Ferenc, Otrokocsi, Péter Horváth and István Gyárfás presumed in the 19th century that Cumans are true-borned Hungarian and Hungarian-speaking. It has started a new chapter in studies on Cuman language that Géza Kuun published the Codex Cumanicus in 1880. The famous turkologists Gyula Németh and Lajos Ligeti have realized the classification of loan-words of Cuman. Like Németh, Kipchak by origin Kongur Mándoky's *A kun nyelv magyarországi emlékei* is the newest and most important summation of studies on Cumans. Another branch of Cuman language is onomastic of Cuman. The well-known person of his specific field of research is László Rásonyi. Imre Baski following Rásonyi published *Rásonyi's Onomasticon Turcicum* in 2007.

Key words: Cuman, Hungary, Turcology.

Özkul ÇOBANOĞLU

BATI SİBİRYA TÜRK KÜLTÜRÜ TETKİKLERİNE GÖRE KAYIN AĞACININ TÜRK MİTOLOJİSİNDE “KUTSAL”LAŞMASININ MADDİ KÜLTÜREL NEDENLERİ

Türk mitolojisinde yer alan pek çok köken mitinden biri olan “kayın ağacı”nın Batı Sibirya ve Altay Dağları arasındaki coğrafi bölgede (Şorya, Teleutlar ve Dağlık Altay Türkleri) 1.09.2009 - 20.09.2009 tarihleri arasında yaptığımız alan araştırmasında elde ettiğimiz bilgilerden hareketle “kayın ağacı”nın mitolojik kimliğinin oluşmasında son derece önemli bir yere ve role sahip olduğunu düşündüğümüz maddi kültürel özellikler üzerinde durulacak ve bu özelliklerin mitsel düşüncenin oluşumuyla ilgili tespit ve tahliller yapılacaktır. Kayın ağacı Türk kültürünün erken dönemlerinden itibaren kumaş yapmada, çadır direkleri elde etmede ve çadırı kaplamada, ilaç yapımında ve içecek olarak kullanılmıştır. Bu maddi kültürel kullanım özelliklerine bağlı olarak da Türk mitolojisinde son derece önemli bir köken miti ve kutsal ağaç konumuna yükselmesi ele alınacaktır.

Anahtar kelimeler: Türk Mitolojisi, Kutsal Kayın Ağacı, Türk Folkloru.

ACCORDING TO THE WESTERN SIBERIAN TURKISH CULTURAL APPLICATIONS MATERIAL CULTURAL FOUNDATIONS OF THE BEECH TREE, AS A SACRED TREE IN TURKISH MYTHOLOGY

The sacred beech tree is one of the origin myth in Turkish Mythology. In this work material cultural reasons or material cultural foundations that possibly made it sacred in Turkish culture will be examined. An evaluation will be made between mythological motifs and the beech tree's usages and related data which was collected in a fieldwork was conducted by me among the Western Siberian Turkish tribes like Shors, Teleuts, and Altay Turks during the last August (2009). Bark of beech used by Turkic tribes as cover of tents and produced fabrics were used since very early period of Turkish prehistory. Also, the beech tree used as a folk medicine and various equipments such as stick, spear, tent pole and arrow. Moreover, the beech tree milk was used as drinks.

Key words: Turkish Mythology, The Sacred Beech Tree, Turkish Folklore

Yavuz DALOĞLU

ESKİ TÜRKLERDE MÜZİK

Türkler değişik adlarla, tarihin ve tarih öncesinin derinliklerinde çok zengin bir kültür yaratmış ve uygarlık ailesinin de seçkin bir üyesi olmuştur. Türklerin, zengin bir kültür ve gelişmiş uygarlık birikiminin sayısız kanıtı vardır. Bir toplumun yalnızca dilini incelemek bile, o toplumun uygarlık düzeyini belirlemede sağlam bir ölçüttür. Türk dili üzerine yapılmış şu yorum, Türk uygarlığının tarihsel süreçte gelişmişlik düzeyini yansıtmada geçerli bir kanıttır sanırım:

*Ünlü bir Alman dilbilimci, Max Müller, 1861'de yayımlanan, üç yıl sonra da **Leçons sur la science du langage** (Dilin bilimi üstüne dersler, 1864) adıyla fransızcaya çevrilen yapıtında, türkçenin açıklığını ve düzenliliğini vurguladıktan sonra, gözlemine dayanak olarak "ünlü bir doğubilimci"nin sözlerini anar: "Türkçe öyle düzenli, öyle uyumludur ki insanda bir seçkin bilginler kurulunun yaratıymış gibi bir izlenim uyandırır". Şu var ki, gözlemine dayanak olarak anmakla birlikte, Müller bu sözlere küçümsenmeyecek bir eleştiri de getirir: "Hiçbir kurul böylesine güzel bir dil yaratamazdı".*

*Müller'in adını vermeden görüşünü aktardığı "ünlü doğubilimci", çok büyük bir olasılıkla, 1790 yılında **Eléments de la langue turque** (Türk diline giriş) adıyla yayımlanan hayranlık verici bir Türkçe dilbilgisi yayımlamış olan Pierre-François Viguier'dir. O değilse, Türkçe konusunda aynı görüşlere ulaşmış bir başka "ünlü doğubilimci" daha var demektir. Bunlara ünlü yapıtı **Grammaire de la langue turque**'te (Türkçenin dilbilgisi, 1921) Müller'i anan Jean Denis'yi de ekleyebilirsiniz, daha başkalarını da (Yücel, 2000, s. 7-8).*

“Müzik de bir dildir.” Alman müzikolog ve yazar Hermann Kretzschmar müziği, “*Açıklığı, konuşulan dile oranla daha az ince koyultulu (nüanslı) ve daha derinden etkileyici bir konuşma sanatı (Sprachkunst)*” (Oransay, 1988, s. 18) olarak tanımlamıştır. Bu tanımlamanın bizim için en canlı örneği tarih ve tarih öncesinde Türklerin müzik sanatıyla ilintisidir. Türk toplum ve devlet geleneğinde müzik, çok özel, işlevsel ve sanatsal bir konum edinmiştir. Bugünkü kuşakların *Müzik* (Fransızca *musique*’den), XIX. yüzyılda özellikle Muzika-yı Hümâyûn çevresinde *Muzika*, *Muzika* veya *Mızika* (İtalyanca *musica*’dan bozma); İslâm’ı kabulden sonra atalarımızın ve bugün hâlâ bazılarımızın kullandığı *Musiki* (Yunanca *Musike*, Arapça *Mûsıkî*’den); İslâm öncesinde ise *Küğ* dediğimiz sanat dalı, Türklerce tanrılardan inme, göksel ve kulakla algılanan büyüleyici bir sanat olarak kabul edilmekteydi. Bildirimizde kaynakların ışığında Eski Türklerde Müzik konusu ele alınacak, irdelenecek ve yorumlanacaktır.

Robert DANKOFF

EVLIYA ÇELEBİ’NİN NİL’DEKİ KEŞİF GEZİLERİ

Altmış yaşındaki Evliya Çelebi, İran ve Batı Avrupa’ya kadar uzanan maceralarını da içeren, Osmanlı İmparatorluğu’nu boydan boya dolaşarak yaptığı ve on yıllarca süren seyahatlerini, Hac ziyaretiyle tamamladıktan sonra, 1083/1672 yılında Kahire’ye varmıştı ve aslında yalnızca bu gezilerini anlatan dokuz cilt bile kolaylıkla bir ömürlük başarı olarak kabul edilebilirdi. Ancak onun seyyahlık kariyeri henüz sona ermemişti ve Evliya hayatının sonraki on yılını, Mısır ve onun Afrika’daki içbölgelerini keşfetmek için buraları gezerek geçirdi. Bu keşif gezileri iki anıtsal başarıyla sonuçlandı: Yarısını Nil boyunca yaptığı keşif gezilerini anlatmaya ayırdığı Seyahatname’nin 10. Cildi ve bugün Vatikan Kütüphanesi’nde korunan, henüz yayımlanmamış olan büyük bir Nil haritası. Benim burada ortaya koyacağım sav, Nil Nehrinin, bu iki anıtsal yapıt içinden kırmızı bir bağ gibi geçtiği olacak. Nil; bu iki yapıtın, sayısız çokturlu ayrıntıyı, yapı ve biçime kavuşturan düzenleyici ilkesidir. Nitekim bu iki yapıt, elli yıllık bir seyyahlık, keşif ve yazarlık kariyerinin ikiz dorukları olarak birlikte tasarlanıp düzenlenerek ortaya konmuştur.

İsmail DOĞAN

KARAKİLİSE’DEKİ SOY DAMGALARI VE GOTİK YAZIYA TÜRK (RUNİK) YAZISININ TESİRLERİ

Romanya’nın Transilvanya Bölgesi Braşov şehrinde Karakilise adlı bir kilise bulunmaktadır. Bu kilise aynı zamanda Gotik mimarinin klasik bir örneği olarak da gösterilir. Bizi bu kilisenin ana giriş kapısı duvarının üzerinde tespit ettiğimiz bazı soy damgaları ilgilendirmektedir. Bundan hareketle biz, Gotik yazının bazı özelliklerinin Türk (Runik) yazıdan alındığını düşünmekteyiz.

Tebliğimizde, Karakilisenin yapımında çalışan Alman taş ustalarının duvarların bazı bölümleri ile ana giriş kapısına kazıdıkları soy damgaları üzerinde durulacaktır. Ayrıca, bu soy damgalarının Türk soy damgaları ile aynılığı dikkate alınarak Hun-Got ilişkileri içerisindeki etkileşmelere dikkat çekilecektir.

Tebliğimizde, Türk (Runik) yazısının bir versiyonu olan Futhark yazısını kullanan Gotlar ve bunların dışında Latin yazısından hareketle Got yazısını kullanan Gotların yazısındaki Türk (Runik) yazısının imla tesirleri üzerinde durulacaktır.

Tarihte Got-Asya ve Avrupa'da Hun-Got ilişkileri dikkate alındığında Türk (Runik) yazısının çevresine tesirleri daha açık görülmektedir.

Anahtar kelimeler: Türk (Runik) Yazısı, Hun, Got, Karakilise, soy damgaları.

THE GENERATION IMPRESSES AT BLACK CHURCH AND THE IMPACT OF TURKISH (RUNIC) WRITING TO GOTHIC WRITING

There is a church named Black Church at the city of Brasov on Transylvania Region of Romania. This church is also shown as the classic sample of Gothic architectural. We are interested in some of the generation impresses which are placed on the walls of the main gate of this church. Therefore we have been thinking that some of the features of Gothic writing has been taken from Turkish (Runic) writing.

In our announcement, we will emphasize the generation impresses which was engraved to the some parts of wall and to the main gate that built by German stonemasons who worked at the Black Church. Moreover, we will emphasize the interactions of Hun Got relationships by considering these generation impresses are similar to Turkish generation impresses.

In our announcement, we will also emphasize the Gots who have used the Futhark writing which is the version of Turkish Runic writing and apart from that, dictation impacts of Turkish Runic writing on Got writing of Gots influenced by Latin writing.

In the history, if we consider the relationships of Got-Asia and Hun-Got which is located in Europe, it has been clearly seen that the impacts of Turkish Runic writing to its around.

Key words: Turkish (Runic) writing, Hun, Got, Black Church, generation impresses.

İsmail DOĞAN

MACARİSTAN'DA ULUS İNŞASI SÜRECİNE TÜRKOLJİNİN ETKİSİ

Macarların çeşitli Türk kavimleriyle olan ilişkilerinin tarihi miladi 5. yüzyıla kadar gider. Macarlar 896 yılında bugünkü yurtlarına yerleşinceye kadar Türk kavimleriyle bir nevi simbiyotik ilişki içerisinde yaşamıştır. 896 tarihinden sonra ise Macaristan topraklarına Kuman ve Peçenek boyları yerleşmiştir. Tarihi ilişkileri son safhasını Macaristan'daki Osmanlı hâkimiyeti dönemi teşkil eder.

Özellikle 19. yüzyılda canlanan ulus inşası süreci Macarları kendi ulusal kimlikleri üzerinde düşünmeye zorlamıştır. Doğu kökenli olma, Hint-Avrupa dillerinden olmayan bir dil kullanma ve Türklerle akrabalık düşüncesi Macar ulusa kimliğinin diğer Avrupa milletlerinininkinden farklı şekilde oluşmasına yol açmıştır. Türklerle akrabalık düşüncesi 19. yüzyıl Macar aydınlarının iki kampa bölünmesine neden olmuştur: İlk gruptakiler Macarların Türklerle akraba olduğunu, diğer gruptakiler ise Macarların bir Fin-Ugor kavmi olduğunu savunmuştur ve bu tartışmalar, özellikle Doğu Bloğunun yıkılmasından sonra yeniden canlanmıştır ve günümüzde de sürmektedir.

Macar Türkolojisi Ármin Vámbéry'den bu yana Türk-Macar ortak geçmişinin ayrıntılarını bilimsel verilere dayanarak ortaya koymuştur. Macarların kökeni ve tarihi ile ilgili araştırmalar ve bu konudaki farklı görüşler 19. yüzyılın özellikle ikinci yarısında hem bilimsel çevrelerde, hem de halk arasında ateşli tartışmalar yaşanmasına neden olmuştur. Dolayısıyla bizatihi Türkoloji biliminin Macaristan'da ulus inşası sürecine doğrudan etkileri olmuştur. Bildirimde bu süreci tarihsel bir perspektif içerisinde dile getireceğim.

Anahtar kelimeler: Türkoloji, Ulusal kimlik, Ulus inşası, Etnogenetik, Macarlık

THE EFFECTS OF TURKOLOGY ON THE NATION-BUILDING PROCESS IN HUNGARY

The history of relationship between Hungarians (Magyars) and several Turkic tribes goes back to the 5th century. Hungarians had a kind of symbiotic relationship with Turcs till 896 when Hungarians settled down in Carpathian Basin. After the so-called *honfoglalás* (Magyar Conquest) also so many Cumanian and Pecheneg tribes settled down in Hungary. The last phase of the historical relations between Turcs and Hungarians is the so-called *hódoltság* era (Ottoman rule era in Hungary).

The nation-building process, especially in the 19th century, made Hungarians compelled to reconsider their national identity. The Hungarian national identity is formed quite differently from other European nations because of their eastern origins, their non-indo-european language and also so-called Turkic origins. Hungarian intelligentsia were divided into two camps in 19th century on account of so-called Turkic origins of Magyars. Some of them believed that the ancestors of Magyars were Turcs and the other group believed that the ancestors of Magars were Fino-Ugrians. The polemic still continuing especially since the collapse of the Eastern Block. Since 19th century the major supporters of the first theory were almost always the Hungarian turcologists and they exercised great influence on this nation-building process directly. So I will try to give a general survey with some details of this process.

Key words: Turcology, National identity, Nation-building, Ethnogeny, Hungarianness

Şaban DOĞAN

ESKİ UYGURCA TÖVBE DUALARI

Bilindiği gibi Uygurlar 840 yılında Kırgızlar tarafından Ötüken bölgesinden atıldıktan sonra Çin sınırına, Turfan ve Tarım bölgelerine göç etmeye başlamış, Tarım bölgesine yerleşerek yeni bir devlet kurmuşlardır. Ötüken Uygur Devleti zamanında türlü amaçlarla buralara gelip yerleşmiş olan Türk unsuru bu son göç ile daha da kuvvetlenmiştir. Yerleşik hayata geçen Uygurlar tarafından Budizm, Maniheizm ve Hristiyanlık çevresinde çok zengin bir yazın vücuda getirilmiş, bu dönemde adı geçen dinlere ait birçok eser Uygurcaya çevrilmiştir. Bu çalışmada Budist eser külliyatı içerisinde içerik bakımından dikkate değer bir yer tuttuğunu düşündüğümüz tövbe duaları ele alınacaktır. Eski Uygurca tövbe duaları “Budizme inanan halkın işlediği günahlardan arınması, gelecekteki doğuşlarında da tövbe etmeye alışabilmesi için hazırlanmış metinlerdir (Tezcan, 1978, s. 297).” Çalışmada Budist çevrelerde tercüme yoluyla Eski Uygurcaya kazandırılmış manzum ve mensur tövbe duaları şekil ve içerik bakımlarından incelenerek dualarla ilgili tespitler yapılacaktır. Şekil ve içerik bakımından ele alınacak Budist tövbe dualarının başta Maniheist Uygur yazını ürünlerinden olan Huastuanift olmak üzere, diğer dinlere ait tövbe dualarıyla da karşılaştırılması yapılmaya çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Eski Uygurca, Dini Metinler, Tövbe Duaları

PRAYERS OF REPENTANCE IN OLD UIGURIAN

As of everyone's knowledge, after being expelled from Ötüken region in year 840, Uigurians started to migrate to Chinese border, Turfan and Tarım regions, settled in Tarım region and established a new state. Turkish power that settled here for various purposes during Ötüken Uigurian State got even stronger with this final migration. By these settled Uigurians, quite a rich literature was created within the framework of Buddhism, Maniheizm and Christianity and throughout this period many works belonging to these religions were translated into Uigurian. In this study, prayers of repentance which we deem to be significant in terms of context within the complete works of Buddhism will be examined. Old Uigurian prayers of repentance are “The texts written to purify the Buddhist believers from their sins and to accustom them to repent after reincarnation as well (Tezcan, 1978, s. 297).” In present study lyrical and prose prayers of repentance that were gained to Old Uigurian through Buddhist translations will be examined in terms of form and context and some deductions will be made concerning the prayers. The attempt will be to compare Buddhist prayers of repentance examined within the scope of form and context to other religions' prayers of repentance; in particular Huastuanift which is one of the written works of Maniheist Uigurian literature.

Key words: Old Uigurian, Religious Texts, Prayers of Repentance

*Süer EKER***RUNİK YAZILI TÜRKÇE METİNLERDE İRANCA ÖGELER**

Türkoloji yazınında “Türk-İran ortak kültürel yaşamı” olarak adlandırılan yoğun ilişkiler, her iki dilde hemen hemen bütün dilbilimsel düzeylerde derin izler bırakmıştır. Bu bildiride runik yazılı metinlerdeki İranca ögeler temas dilbilim bakımından değerlendirilecektir.

Anahtar kelimeler: temas dilbilim, Eski Türkçe, İran dilleri,

IRANIAN ELEMENTS IN OLD TURKIC RUNIC TEXTS

Intense relations between Turkic and Iranian languages, so-called “Turko-Iranian symbiosis” has left deep traces at all linguistic levels in both languages. In this paper, Iranian linguistic elements in Old Turkic runic texts will be evaluated in terms of contact linguistic.

Key words: contact linguistics, Old Turkic, Iranian languages

*Erkin EKREM***GENERAL ÇAÇA VE GÖK TÜRK-ÇİN MİNG-SHA SAVAŞI**

Orhun yazıtlarında Bilge Kağan henüz 22 yaşındayken ve kardeşi Kül Tigin 21 yaşındayken Tang Sülâlesi’nin generali Çaçâ komutanlığındaki Çin ordusu ile savaştıkları kaydedilmiştir. Kardeşler bu savaşta seksen bin kişilik Çin ordusunu mağlup etmişlerdi. Orhun yazıtlarında geçen General Çaçâ’nın Çin kaynaklarında geçen ve Ming-sha nahiyesinde Gök Türk Kağanı Mo-chuo’nun ordusu ile savaşan General Sha-zha Zhong-yi olduğu hakkında araştırmacılar arasında görüş birliği vardır. Ancak Orhun yazıtlarında savaşın aktörü “Kül Tigin kardeşler” olarak yazılı iken, Çin kaynaklarında ise Kül Tigin kardeşlerin amcası Mo-chuo Kağan olduğu kaydedilmiştir. Ayrıca, V. Thomsen Kül Tigin kardeşlerin yaşının kaydının tarihlendirilmesini 706 yılı olarak tespit etmesine rağmen, zikredilen savaşın 715 yılında yapılmış olduğunu ileri sürmüştür. Louis Bazin ise Kül Tigin kardeşlerin yaşının kaydının 705 yılı olduğunu tespit etmiş ve savaşın 705 yılından 706 yılına kadar devam ettiğini ortaya koymuştur. Nitekim Çin kaynaklarında General Sha-zha’nın yenilmesinin de 706 yılının on ikinci ayında olduğu yazılmıştır.

Bu bildiride yukarıdaki mevcut problemler araştırılmakla General Çaçâ’nın kimliği, savaşın cereyanı, söz konusu savaşın Gök Türkler için önemi ve Tang Sülâlesi’ne jeopolitik açıdan getirdiği sonuçlar incelenecektir.

Anahtar kelimeler: Ming-sha Savaşı, General Sha-zha Zhong-yi, General Çaçâ, Kül Tigin.

GENERAL CHACHA AND THE GOKTURK-CHINESE BATTLE OF MING-SHA

In the Orkhon inscriptions, it was recorded that when Bilge Qaghan was only 22 years old and his brother Kül Tigin 21, they fought with the Chinese army under the command of Chacha, a general of the Tang Dynasty. At this battle, the brothers had defeated the Chinese army of eighty thousand men. Among the scholars, there is a mutual point of view regarding that the general Chacha of the Orkhon inscriptions was the general Sha-zha Zhong-yi who fought with the army of Mo-chuo Qaghan at the district of Ming-sha, recorded in the Chinese sources. However, even though in the Orkhon inscriptions, the actor of the battle were the “Kül Tigin Brothers”, it was recorded in the Chinese sources that it was Mo-chuo Qaghan. Besides, V. Thomsen established the date of the record of Kül Tigin brothers' age as the year 706, but claimed that the battle mentioned took place in 715. Louis Bazin, on the other hand, established the record of the brothers' age as the year 705 and put forth that the battle continued from the year 705 to the year 706. As a matter of fact, it was written also in the Chinese sources that the defeat of general Sha-zha happened at the twelfth month of the year 706.

In this paper, the present problems above will be studied, while the identity of general Chacha, the course of battle, the importance of the said battle for the Gokturks and the geopolitical outcomes it brought to the Tang Dynasty will be analyzed.

Key words: Battle of Ming-sha, General Sha-zha Zhong-yi, General Chacha, Kül Tigin

Fatih ELCİL

ORHUN ABİDELERİ ÖZELİNDEN HAREKETLE ESKİ TÜRKLERDE ANIT-KİTABA GELENEĞİ

Türk tarih ve edebiyatının ilk yazılı belgelerini barındıran anıtlar ilk kez Rus tarihçi Yardintsev tarafından 1889'da Moğolistan'ın kuzeyinde Orhun Irmağı vadisinde tespit edilmişlerdir. Buradaki 6 anıttan üçü çok önemlidir. Göktürkler Devrinden kalma ve Türk adının ilk geçtiği metinlere sahip yazıtlar; Türk dili, tarihi, edebiyatı, sanatı, töresi hakkında önemli bilgiler vermektedirler. İki taştan oluşan Tonyukuk 716, Köl Tigin (Kültigin) 732, Bilge Kağan 735 yılında olmak üzere, genel olarak 8.yy'a tarihlenmişlerdir. Anıtların olduğu yerde bu dikilitaşların yanı sıra, pek çok heykel, balbal, şehir harabeleri, taş yollar, su kanalları, koç ve kaplumbağa heykelleri, sunak taşları bulunmuştur. Bildiride Orhun Abidelerinden hareketle, eski Türklerde ve Orta Asya'da yazıt ve kitabe geleneği ile bunlara zemin oluşturan ve barındıran abidelere değinilecek, bunların gelişim çizgileri ve etkileşimlerine yönelik sonuçlara varılmaya çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Abide, Kitabe, Anıt

ACCORDING TO THE ORHUN MONUMENTS, TRADITIONAL OLD TURKISH MONUMENTS AND INSCRIPTIONS

The first written documents of Turkish history and literature for the first time that host monuments in the north of Mongolia in 1889 by a Russian historian Yardintsev Orkhon River valley have been identified. The three are very important from the 6 monuments. Remaining from the Göktürks and Turkish name was first occurrence with the text inscriptions; Turkish language, history, literature, art, have provided important information about the rituals. Two stone which Tonyukuk 716, Köl Tigin (Kültigin) 732, Bilge Khan in the year to 735, in general 8.yy 'have been dated. Monuments where these obelisks, as well as many statues, balbal, city ruins, stone paths, water channels, coach and turtle statues, altar pieces were found. Abide in Proceedings of the motion Orhun, Turkey and Central Asia in ancient inscriptions and inscriptions and their traditions create and host the floor will be referred to the monument, their development and interaction for the line will try to reach conclusions.

Key words: Monument, Inscription, memorial

İnci ENGİNÜN

ORHON YAZITLARI: GÜÇ KAYNAĞI

Orhon Yazıtları derslerde okutulsa da pek az öğrencinin yıllar sonra hatırlayabildiği bir tarih belgesinden ibaret kalmıştır. Bunun sebebi öğrencilere metnin aslının ve kırık dökük çevirisinin verilmesidir. Onun besleyici, teşvik edici bir güç olabilmesi günümüz Türkçesine etkili bir ifadeyle aktarılmasıyla mümkündür. Destan ve efsanenin tarih belgesinden daha etkili olması, birincisinin edebiyat metni oluşundan kaynaklanır. Orhon Yazıtları ancak orta öğretimde öğrencinin ilgisini uyandıracak şekilde okutulursa, sonraki yılların bütün meslek sahipleri ondaki yazılı, milli ve evrensel güçleri kuvvetle hissedeceklerdir. Bilge Kağan bu yazıtları, şüphesiz ki filologlara malzeme olsun diye dikmemiştir? Kitleyi ilgilendiren bir yazıttır bu. Anlamına ulaşabilmek için filologlara muhtacız, Yazıtların hâlâ müphem yerleri bulunsa da, artık bunlarla edebiyatçıların da ilgilenmesi zamanı gelmiştir. Ancak o sayededir ki Orhon Yazıtları bütün bir milletin üzerinde düşünebileceği ortak metin hâline gelebilir. Dil ve tarih çalışmalarında yararlanılmakta olan yazıtlar, Türk milletinin hafızasında yer alarak besleyici temel kaynak haline gelebilmek için sanatçıların ilgisini beklemektedir.

Anahtar kelimeler: Orhon yazıtları, eğitim, belge ve edebiyat

ORHON INSCRIPTIONS: SOURCE OF POWER

Although the Orhon Inscriptions take place in the text books unfortunately after the school years, it is only remembered as one of the historical documents. Due to the fact that the text given is not an impressive translation of the old text. Of course the original text had been damaged during the centuries and Turkish changed a lot, and it has not been completely deciphered. Since epics and legends are much more influential on people than the historical documents, it is needed to render the texts into literary passages. Afterwards, its influence will no doubt be seen among the Turkish people of all professions. The merit of the inscriptions is national as well as universal. When a readable text is achieved, it will help the people to understand the present events, as well as the people lived then.

Key words: Orhon Inscriptions, education, document and literature

Kemal ERASLAN

TÜRKİYE'DE TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI'NIN SON 50 YILI: GENEL BİR DEĞERLENDİRME

Türkiye'de son elli yılda Türkiyat araştırmaları alanında birçok değerli bilim adamı eserler verdi, etkileri daha sonraki yıllara uzanan ilmî toplantılar düzenlendi. Türkiyat'ın alt bilim dallarında yeni uzmanlar yetişti, yeni yeni akademik birimler açıldı. Farklı ülkelerdeki Türkologlar ile ortak çalışmalar yapıldı.

Bu bildiride ana başlıklar halinde bunlara değinilecektir.

Anahtar kelimeler: Türkiye'de Türkiyat, Türkiyat toplantıları, Türkologlar.

LAST 50 YEARS OF TURKISH STUDIES IN TURKEY: AN OVERALL ASSESSMENT

Scientists write a lot of papers and books in Turkish studies in Turkey in the last fifty years. Scientific meetings were held and their impacts shown in later years. Young scientists were trained in different disciplines of Turkish studies and the new academic units were opened. Lots of work done with the joint efforts of different countries turkologs. These are the main topics addressed in this paper.

Key words: Turcology in Turkey, Turkish studies meetings, Turcologs

Ahmet Bican ERCİLASUN

KÖKTÜRKÇE NASIL BİR DİLDİR?

Köktürkçenin ses, şekil ve cümle yapısının bilinen özellikleri topluca değerlendirildikten sonra bazı ölçüler göz önünde bulundurularak Köktürkçenin gelişim seviyesi ortaya konmaya çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Köktürkçe, ses bilgisi, şekil bilgisi, cümle yapısı

Marcel ERDAL

ONGİN YAZITI

Ongin yazıtı 1957’de Sir Gerard Clauson, 1968’de Talat Tekin tarafından işlendikten sonra özellikle Macar tarihçisi M. Dobrovits 2000, 2005 ve 2008 yıllarında neşrettiği makalelerle bu yazıtın içeriği üzerinde durmuştur. Talat Tekin çalışmasında Clauson’a, Clauson ise Radloff’a dayanmaktadır. 1891 yılında bulunan yazıt bugün çok silinmiş durumdadır. Vilhelm Thomsen runik yazıtların tümünü neşretmek amacıyla asistanı Kurt Wulff’u 1925-26 yıllarında Leningrad ve Helsinki’ye yollamış, yazıtların oradaki estampajlarını incelettirmiştir. Thomsen 1927 Ocağında toplanan malzemeleri işlemeye koyulmuş, ancak mart ayında hasta düşmüş ve 1927 Mayıs ayında vefat etmiştir. Wulff’un Ongin yazıtı üzerine yazdığı 71 (!) sayfa bugün Kopenhag Üniversitesi’nde saklanmaktadır; Danimarka Orta Asya Derneği’nin internet sitesinde bunları görmek mümkündür. Ben 1970-73 yıllarında (ve daha sonraları bir ay boyunca) bu malzemeyi inceleme fırsatını buldum. Yazıt bunlara ve Dobrovits’in tarihsel araştırmalarına dayanarak yeniden işlenecektir.

Anahtar kelimeler: Runik Türkçe kaynaklar, Ongin Yazıtı.

THE ONGİN INSCRIPTION

The Ongin inscription was edited in 1957 by Sir Gerard Clauson and in 1968 by Talat Tekin; the Hungarian historian M. Dobrovits has, in papers published in 2000, 2005 and 2008, dealt with its contents and its historical significance. Talat Tekin’s and Clauson’s editions both emanate from its publication by Radloff. The writings on the stele, discovered and set up in 1891, have now been largely effaced. Vilhelm Thomsen had sent his asistant Kurt Wulff in 1925-26 to Leningrad and Helsingfors in order to document drawings and rubbings found there, to serve his planned general edition of the whole Turkic runic corpus. Thomsen himself began to evaluate this material in January 1927 but became ill in March and died in May of that year. Wulff’s 71 (!) pages of notes on the Ongin inscriptions are now kept at Copenhagen University; the Danish Central Asia Society has put them into its internet

site. I had the chance to use this material in 1970-73 and for a shorter period some years later. I will, at the conference, present a new edition based on Wulff's material and on the work of Dobrovits.

Key words: Runic Turkic sources, the Ongin inscription.

Jale GARİBOVA

TÜRK DİLLERİ BİRLEŞMESİNİN OLUŞUMU VE YENİDEN DOĞUŞU : İKİ ÇAĞIN ALTIN RÜYASI

Sunu, Türk inisiyatifinin iki önemli safhasından oluşan dil ve kültür birleşmesini karşılaştıracaktır : 1870-1922 yılları ve Sovyetler Birliği döneminden sonraki zaman dilimi. Pantürkizm Rusyadaki Türk Dünyası bilim adamları arasında 1880 yılının kültürel-liberal hareketi şeklinde ortaya çıkmıştır. Diğer fikir tecrübelerinden faydalanmasına rağmen Pantürkizmin özellikleri vardır. O yüksek öğretim inisiyatiflerinden doğmuş ve onunla beraber gelişmiştir. Bazı tarihi dönemler istisna olmakla birlikte politikacılar tarafından aşırı olarak kullanıldığında Pantürkizm öğretimin modernleştirilmesi, kültürün yaygınlaştırılması ve Türk Dünyası için edebiyatın temelini atılmasıdır.

Bu iki safhanın amacı bazı örtülü fikirlerle aynıydı. Her iki safha medyanın gelişmesi, edebiyatın yaygınlaşması ve okul reformları inisiyatiflerinden faydalanmıştır.

Her iki safha objeleri arasındaki ilişkinin açık şekilde olmasına rağmen onların her basamakta kendine ait görünümü vardır. Örneğin, eğer birinci safha siyasi birleşmelerden etkilenmişse, ikinci safhayı kültür ilişkilerinin özellikleri oluşturmaktadır. Aynı zamanda, eğer ilk safha ek olarak özel politik ve sosyal sorunlara (edebiyat, edebi standartlar, Milli integrasyon, Milli liberal eğilim) dayanmışsa, ikincisi sosyal sorunları içermez.

Sunu, gereken sosyal kültürel sonuçları özel bir alanda geliştirdiği gibi, her aşamanın birleşme eğilimini de araştıracaktır.

Anahtar kelimeler: *Pan-Türkizm, kültür, birleşme*

EMERGENCE AND REBIRTH OF TURKIC UNIFICATION: GOLDEN DREAM OF TWO ERAS

The presentation will compare two important phases of the linguistic and cultural unification initiatives of Turks (pan-Turkism): the period of 1870-1922, and the post-Soviet era.

Pan-Turkism emerged among Turkic intellectuals of Russia as a liberal-cultural movement in the 1880s. While benefiting from the experience of other pan-ideas, pan-Turkism had its own features. It was born out of, and developed alongside, genuine enlightenment initiatives. Except for during certain historic periods, when the idea was taken over by

politicians, pan-Turkism was promoted to serve modernization of education, spread of literacy, and establishment of a literary standard for Turks worldwide.

The goals of both phases were similar with varying connotations. Both phases benefited from the development of media, advancement of literature and school reform initiatives. Although there are obvious links connecting the objectives of the first and second phases, these objectives had some specific foci at each stage. For example, if during the first phase the tendency was partly affected by the political union, the second phase is characterised by the tendency of cultural links and identity restoration. Besides, if the first phase had an additional focus on certain political and social problems such as literacy, literary standard, national integration, and national-liberation tendencies, the second phase does not concentrate on the solution of social problems.

The presentation will analyse unification tendencies of each stage, with their historic pre-requisites and social, political and cultural outcomes, as they developed in specific locations.

Cafer GARİPER

EDEBİYAT TEORİSİ VE ELEŞTİRİ İHTİYACI

Türk edebiyatı alanında, son yıllarda roman başta olmak üzere değişik edebi türlerde çokça edebi eser yayımlanmaktadır. Ancak, bu edebi eserlerin edebiyat teorisi ve eleştirisi alanında yeterli alt yapıyla desteklendiğini ve değerlendirildiğini söylemek güçtür. Çoğu edebiyat eserinin üzerinde gereğince değerlendirme yapıldığı söylenemez. Üretilen edebiyat eserlerinin gereğince değerlendirilebilmesi için edebiyat teorisine ve eleştirisine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bildiriyle Türk edebiyatı alanında edebiyat teorisi ve eleştirisine duyulan ihtiyaç ortaya konmaya çalışılacak, özellikle akademik çevrelerce yapılması gerekli görülen çalışmaların belirlenmesi çabası içinde olunacaktır.

Anahtar kelimeler: Edebiyat teorisi, eleştiri, Türk edebiyatı.

In the Turkish literature works in different literary genres, especially novels are published in recent years. The Turkish literature received a great quantity with these works. It is difficult to say that these literary works has been supported by adequate infrastructure and are evaluated in the field of literary theory and criticism. It is also hard to say that on most of these literary works assessments are made. Of literary works produced in accordance with the theory of literature and criticism to be evaluated are needed. This paper will be in pursuit of the need of literary theory and criticism to put forward Turkish literature, especially in academic circles made by the determination of necessary work.

Key words: Literary theory, criticism, Turkish literature.

G. Gonca GÖKALP ALPASLAN / Ufuk ÖZDAĞ**TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARINDA YENİ BİR ALAN: EKOLOJİK ELEŞTİRİ**

Edebi eserler ve fiziksel çevre arasındaki ilişkiyi inceleyen ekolojik eleştiri (ekoeleştiri), 1990'larda Amerika'da gelişmeye başlayan ve yavaş yavaş tüm dünyaya yayılan yeni bir eleştiri anlayışı ve disiplinlerarası bir araştırma alanıdır. Edebiyat ve dil üzerine çalışan araştırmacılarla doğa, çevre, ekolojik denge ve sürdürülebilirlik üzerine çalışan bilim adamlarını birleştiren bu alan, kendi içinde ekopoetik, ekodilbilim, ekofeminizm, ekoestetik, ekoeetik, ekofelsefe ... gibi başlıklara da ayrılmaktadır. Dünyada gittikçe yaygınlaşan ekolojik eleştiri edebi eserlerde ekolojinin bütüncü bakışını, doğanın ve canlıların faydacı değil içsel değerini gözler önüne sermekte, insanın doğal çevresiyle olan ilişkisinin edebi eserlerde yansımalarını araştırarak bu konuda küresel bilgi alışverişini de sağlamaktadır.

Türkiye'de 2000'lerden beri tanınmaya başlayan ekoeleştirel yaklaşım, Türk dili, edebiyatı, sanatı ve kültürüyle ilgili olarak sadece bir iki çalışmada uygulanmıştır. Oysa başlangıcından bu yana Türk diliyle üretilmiş eserlere, Türk kültür ve sanatının verimlerine ekolojik açıdan bakılırsa, Türklerin yaşadıkları coğrafyaların, iklimlerin, ekolojik alanların bilgisine ulaşmak mümkün olacaktır. Bu da hem geçmişten bugüne kadar verilmiş dil, edebiyat, sanat, kültür eserlerimizin hem de bugün dünyanın birçok bölgesinde Türkçeyle üretilen eserlerin farklı bir gözle yeniden değerlendirilmesini sağlayacaktır. Böylece Türkiyat araştırmalarında yeni ve farklı bir alan oluşacaktır.

Bu bildiride, ekoeleştiri kuramsal olarak tanıtılarak ekoeleştirinın Amerika'daki gelişimine kısaca değinilecek ve bu yaklaşımın 21. yüzyılda hem Türkolojide çalışma alanlarına hem de çevre merkezli bir dünya görüşü yaratılması bağlamında toplumsal bilinçlenmeye katkılarının neler olabileceği hakkında bilgi verilecektir.

Anahtar kelimeler: Ekoeleştiri, doğa yazını, Türkiyat, ekoloji, çevre krizi, çevre bilinci, içsel değer

AN EVOLVING FIELD IN TURKOLOGY STUDIES: ECOCRITICISM

Ecological literary criticism (ecocriticism), initiated in the United States in the 90s, and broadened out, in time, to many places around the world, is defined as "the study of the relationship between literature and the physical environment," and is still an evolving interdisciplinary theoretical movement. This field of study connecting the humanities with the life sciences cuts across various trends such as ecopoetics, ecofeminism, ecophilosophy, ecoethics, ecoaesthetics, ecolinguistics, and others. As a field of study getting more important every day, ecocriticism underlines the holistic outlook of the science of ecology in literary and cultural texts, as well as the intrinsic value of nature and all living beings as reflected in the texts, and provides a global informatics via the study of human-nature relationships in literary/cultural texts.

This ecological approach, acknowledged in Turkey since the 2000s, was under focus in only a few critical works within the scope of Turkish literary, artistic and cultural output. Whereas, if analyzed from an ecocritical stance, such wide-ranging texts will make it possible to reach information on the ecologies of the Turkish lands. This, in turn, will secure a more comprehensive evaluation of the Turkish literary, cultural, and artistic texts from its inception, produced in Turkey as well as in texts written in Turkish, in many geographies around the world. In this regard, a new theoretical field will have evolved within Turkology Studies.

This paper will introduce the development of ecocriticism in the United States, its theoretical orientation, as well as its contribution to future Turkology Studies, and to the creation of an ecocentric world view in the path for greater environmental awareness.

Key words: ecocriticism, nature writing, Turkology, ecology, ecological crises, environmental awareness, intrinsic values

Saadettin GÖMEÇ / Hamiyet SEZER FEYZİOĞLU

BOYLA VE BAGA UNVANI

Türklerden haber veren yabancı ve yerli vesikaları incelediğimizde, devlet içerisinde siyasi ve askeri açılardan olmak üzere birtakım rütbe ve unvanların bulunduğunu görürüz. Ülke ve millet hayatından sorumlu kişiler bu rütbeler ve makamlarına göre diğer şahıslardan ayrılmakta idiler. Tarihimizin ve kültürümüzün temel başvuru belgeleri arasındaki Kök Türk Yazıtlarından olan Bilge Kagan Kitabesi ile Tunyukuk Yazıtı'nın I. Taşında bir "Boyla Baga Tarkan" unvan grubuyla karşılaşmaktayız ki, bunlar şöyle veya böyle devletin ayguçısı, yani danışmanı, aynı zamanda da veziri Tunyukuk'la ilgilidir. İşte yukarıda izaha çalıştığımız konuya bağlı olarak, boyla ve бага unvanları üzerinde duracağız.

Anahtar kelimeler: Boyla, Baga, Tarkan, Tunyukuk

THE TITLE OF BOYLA AND BAGA

When we analyze the native and foreign records which mention Turks, we see that there were some political and military degrees and titles in the state. Ones who were responsible for the survival of the country and nation were in a different position from other people according to their these degrees and positions of authority. In Bilge Kagan Inscription, which is from Kök Türk Inscriptions, one of the leading recourses of Turkish history and culture, and in Tunyukuk Inscription's first stone we encounter a group of appellation like "Boyla Baga Tarkan". This group of title is, one way or another, related with Tunyukuk who were adviser (ayguç) and also vizier of the state. Here depending to the topic we have tried to explain above, we will focus on these titles of boyla and бага.

Key words: Boyla, Baga, Tarkan, Tunyukuk

Viktor G. GUZEV

GÖKTÜRK YAZISINDA RESİM GÖSTERGELERİNİN TESPİTİ YÖNTEMLERİ VE BU YAZININ KENDİLİĞİNDEN DOĞMA VARSAYIMI AÇISINDAN ÖNEMİ ÜZERİNE

Göstergeleri arasında (silabariumunda) resim işaretlerinin bulunuşu, Eski Türk Runik yazısının kendiliğinden doğma olduğunu ispatlayan en ikna edici delillerden biridir.

İ.Gelb'e göre "Söz ses yansımasından geliştiği gibi yazı da gerçek nesne veya canlı varlık biçimlerinin yansıtılmasından doğdu. Her bir yazının temelinde resim bulunur. Buna, aşikâr bir şekilde, sadece bütün çağdaş ilkel yazıların resim karakterleri değil, Eski Doğunun, örneğin, Sümer, Hitit, Çin gibi tüm büyük yazı sistemlerinin başlangıçta tamamen resim yazısı olmuş olduğu, tanıklık eder."

Resim göstergelerinin tespiti yöntemleri şöyle sıralanabilir: 1) nesne veya hareketin resmetme yoluyla temsili; 2) metindeki işaretin, onun resmedebilme özelliklerine dayanılarak, doğrudan doğruya kelime niteliğinde kullanılması; 3) göstergenin temsil ettiği sesler zincirindeki belirli bir ünlü sesin belirli bir ünsüz sese (ünlü + ünsüz) ya da hecenin çevrilmesi yöntemiyle belirli bir ünsüz sesin belirli bir ünlü sese (ünsüz + ünlü) sabit bir şekilde bağlanması; 4) yazıtın deşifre edilmesi sonucunda elde edilen kelimenin sesler terkiibinin, run işaretiyle tam olarak hangi nesne veya hareketin resmedilmiş olduğunu açık şekilde göstermesinden yararlanma yöntemi.

Söz konusu yöntemlere dayanılarak Eski Türk metinlerinde 17 kadar piktogramın bulunduğu esaslandırılabilir.

Bunun dışında başlangıçta semasiografik (yazı öncesi) araçların dil ile ilişkili olmadığı ve her bir dildeki metinlerde kullanılabildiği tezi de kanıtlanmış olur.

Anahtar kelimeler: Göktürk yazısı, runik yazı, resim göstergesi, kendiliğinden doğma, semasiografi.

О СПОСОБАХ ОБНАРУЖЕНИЯ РИСУНОЧНЫХ ЗНАКОВ И ИХ ЗНАЧЕНИЕ ДЛЯ ОБОСНОВАНИЯ ГИПОТЕЗЫ ОБ АВТОХТОННОСТИ ДРЕВНЕТЮРКСКОЙ РУНИЧЕСКОЙ ПИСЬМЕННОСТИ

Одним из наиболее убедительных доказательств автохтонности древнетюркской рунической письменности является наличие в ее силлабрии рисуночных знаков.

По словам И.Гельба (Чикаго): «Подобно тому, как речь развилась из подражания звуку, письмо развилось из подражания форме реальных вещей или живых существ. В основе всякого письма лежит рисунок. Об этом с полной очевидностью свидетельствует не только пиктографический характер всех современных примитивных письменностей, но и тот факт, что все великие системы Древнего Востока, такие, как шумерская, египетская, хеттская, китайская и др., первоначально представляли собой чисто рисуночное письмо».

Способы обнаружения пиктограмм:

1) изобразительная репрезентация предмета или действия; 2) непосредственное логографическое употребление в тексте знака с опорой на его изобразительные свойства; 3) «жесткая привязка» определенной гласной фонемы к согласной в составе репрезентируемой знаком цепочки фонем «гласная + согласная» или (вследствие переворачивания слога) «согласная + гласная»; 4) полученный в результате дешифровки надписей фонемный состав означаемой лексемы, недвусмысленно сигнализирующий о том, какой именно предмет (или действие) изображается руническим знаком.

В древнетюркских рунических текстах с большой долей достоверности удастся обнаружить 17 пиктограмм. Подтверждается положение, согласно которому изначально семасиографические (предписьменные) средства никак не связаны с языковыми и способны использоваться в текстах на любом языке.

Ключевые слова: древнетюркская письменность, руническое письмо, автохтонная письменность, пиктограммы, семасиография.

Çimen GÜNAY ERKOL

HOLLANDA'DA TÜRKOLÖJİ ÇALIŞMALARINDA YENİ PERSPEKTİFLER: LEİDEN ÜNİVERSİTESİ'NDE TÜRKOLÖJİ

Hollanda'da Türkoloji araştırmalarının tarihi 1700'lü yıllara uzanmaktadır ve bu tarihin epeyce uzun bir dönemi bugün Avrupa Oryantalizminin belkemiğini oluşturan çalışmalar ile içiçe geçmiştir. Bu dönemde yürütülen çalışmaların temel amacı İslam'ı araştırmak ve tanılamakti. Sonraki dönemlerde Şarkiyat çalışmaları göreceli olarak bu amaçtan bağımsızlaştı ve 1960'larda Hollanda'ya göç eden işçiler ile birlikte Hollanda'da Türk dili ve kültürü ile ilgili çalışmalara duyulan ilgi arttı. Bu yeni dalga ile Amsterdam, Nijmegen, Tilburg, Utrecht ve Leiden gibi üniversitelerde Türkoloji alanında çok önemli çalışmalar yürütüldü. Bu üretkenlik bugün ne yazık ki aynı ölçekte değil; Hollanda'da Türkoloji giderek ilgi gören bir alan olmaktan uzaklaşmıştır. Kimi üniversitelerdeki Türkoloji bölümleri kapatılmış veya Türk dili ve kültürü ile ilgili dersler seçmeli ders konumuna indirgenmiştir. Bugün Hollanda'da Türkoloji alanında diploma veren tek üniversite Leiden Üniversitesi'dir. Leiden Üniversitesi Türkoloji bölümünde İstanbul Bilgi Üniversitesi ile ortak olarak bir Avrupa Çalışmaları yüksek lisans programı ve Sabancı Üniversitesi ile ortak olarak bir Türkiye Çalışmaları yüksek lisans programı yürütülmektedir. Leiden'da edebiyat ve tarih gibi alanlarla içiçe geçen kültürel araştırmalar Türkoloji çalışmalarında verimli bir yeni çalışma alanı olarak görülmektedir ve genç araştırmacılar bu alana yönelmektedir. Bu bildiride Türkoloji araştırmalarının Hollanda'daki konumuna değinecek ve ardından Leiden Üniversitesi'ni merkeze alarak Türkoloji bölümünde yürütülen araştırmaların açtığı yeni ufuklardan söz edeceğim.

Anahtar kelimeler: Hollanda, Türkoloji, Oryantalizm, Kültürel Araştırmalar

NEW PERSPECTIVES IN TURCOLOGY IN THE NETHERLANDS: TURCOLOGY AT LEIDEN UNIVERSITY

The history of Turcology research in the Netherlands goes back to 1700s and a relatively long part of this history overlaps with what is today called European Orientalism. Research conducted in this period aimed to investigate and falsify Islam. Later, Oriental studies relatively got liberated from this aim and in 1960s due to immigrant workers, interest in Turkish language and culture grew bigger in the Netherlands. With this new wave, important research projects are carried out at Amsterdam, Nijmegen, Tilburg, Utrecht and Leiden Universities. Unfortunately, today there is not as much productivity; Turcology in the Netherlands is no longer popular. Turcology departments in some universities are closed down or courses on Turkish language and culture are made electives. Today, Leiden University is the only place where a diploma on Turkology can be obtained. At Leiden University's Turcology department there is a European Studies master programme carried out with Bilgi University as a partner and a Turkish Studies master programme carried out with Sabancı University as a partner. At Leiden, cultural studies which intertwine with literature and history is considered as a new and potentially productive field of research and young scholars are inclined to move forward in this direction. In this paper, I will elaborate on Turcology research in the Netherlands and with Leiden University at my explicit focus, I will comment on the new horizons opened up by research carried out at Leiden.

Key words: Netherlands, Turcology, Orientalism, Cultural Studies

Abdullah GÜNDOĞDU

“KENDİ” DÖNÜŞLÜLÜK ZAMİRİ VE TÜRK SOSYAL HAYATININ EVRİMİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER

Eski Türkçe dönemi olarak adlandırılan “Göktürk Dönemi” tüm Türk dilli halkların ortak geçmişini oluşturur. Oğuz Türkçe’si konuşan Batı Türklerinin Göktürklerle olan dil, kültür, edebiyat, soy bağlantıları Barthold ve S. G. Klyashtorny gibi Türkologlar tarafından kuvvetle vurgulanır. Barthold Batı Türklerini Göktürklerin doğrudan varisi görür. Bu kurbiyetin en kuvvetli göstergelerinin başında dil hususiyetleri gelir. Anadolu ağızlarında ve eski Anadolu Türkçe’sinde bunu destekleyen yığınla dil malzemesi ortaya koymak mümkündür. Diğer Türk lehçelerine nazaran Türkiye Türkçe’sinde çok yaygın kullanılan “mişli geçmiş zaman” bu hususiyetlerin başında yer alır. Bir diğer hususiyet olarak “kendi” dönüşlülük zamirini gösterebiliriz. Bu söz üzerinde yeterince durulmamıştır. Bir tarihçi gözüyle bu söz çerçevesinde Türk toplum hayatındaki uzun yüzyıllara yayılan değişime bir ışık tutabileceğimiz kanaatindeyim.

“*kendi*” kelimesinin etimolojisi şimdiye kadar tam olarak yapılmış değildir. Çeşitli incelemelerde Türk dillerinde dönüşlü zamirlerin başlangıç temeli vazifesini gören; bod, boy, poy, poz kelimeleri üzerinde durulur. Aynı kökten gelen bu kelimelerin hepsi *beden*,

öz, kendi anlamındadır. Türkoloji edebiyatında kendi kelimesinin muhtevası hakkında dört tahmin yapılmıştır. S. E. Malov kendi kelimesinin “göbek” anlamında olan kin kelimesi ile ilgili olduğunu ileri sürmüştür. E. İ. Ubryatova kendi kelimesini “mülk” anlamında olan kend’den (kendi< kend) çıkarır. Türk dilcilerinden Besim Atalay kendi kelimesinin muhteviyatında iki unsur görür: Kend~kens (nefs, öz)+i (3. kişi iyelik eki). J. Deny gramerinde *kendi* kelimesini “müstakim olan, halis, muhlis, öz olan” anlamında “*köndük*” kelimesinden çıkarmaktadır. Bu konudaki çalışmalar üzerinde etraflıca durulacaktır.

“Kendi” sözü bize göre muhtemelen Göktürk çağında Soğdça’dan alıntılanmış olmalıdır. Bu sözün aslı hepimizin bildiği Soğdçadaki “*kend*” sözüdür. Türkçede şehir, kasaba, köy gibi yerleşim birimleri karşılığında kullanılır. Kaşgarlı da sözlüğünde buna işaret eder. Bu şekliyle Semerkand, Taşkend, Ahsiket, Semizkent, Benakent v.b. şekilde Orta Asya’daki yerleşim yerlerinde yaşadığı gibi, günümüzde Yenikent, Anakent, Başkent şeklinde Türkiye Türkçesi’nde de işlevsel bir biçimde kullanılmaktadır. Bu sözün dönüşlülük zamiri olarak kullanılması da yine Göktürk çağında vuku bulmuş görünüyor. Ancak bugün yalnız Batı Türklerinde yaygın olarak görülen bu durum, Batı Türklerinin şehir hayatına daha yakın olmaları ile ilgili olsa gerektir. Bu noktada Türk sosyal hayatındaki binlerce yıla yayılan evrimden de söz etmemiz gerekir. Bilindiği gibi Türkler şehir veya kente *balıq* derlerdi. O da yapışkan kıvamda olan çamur ve balıktan imal edilen kerpiç evleri ifade etmek için kullanılmaktadır. Batı Türklerinin yerleşik hayata daha mütemayıl olmalarının diğer bir göstergesi de kapı sözüdür. Bu söze de Göktürk çağında tesadüf etmekle birlikte yalnız Batı Türklerinde aynı anlamıyla yaşaması ilginçtir. Kapı kavramı, Türkiye Türkçesi dışındaki bütün Türk dillerinde “*eşik, esik, kiriş, kiris*” gibi kelimelerle karşılanmaktadır. Bu sözler göçebe veya konar-göçer hayat tarzının sonucudur ve yurt, çadır şeklindeki bir yaşam mekânının müstemilâtını ifade eder. Ancak kapı daha muhkem binalar, kaleler (*Temirkapıq*), taş veya kerpiçten evlerin müstemilâtıdır ki bu da ancak daha yerleşik bir hayat tarzını gerektirir. Bu bakımdan bu sözün Batı Türklerinde bu şekilde kullanılması anlaşılır bir durumdur. Benzer bir durum “*sart*” sözünde de göze çarpar. Sanskritçe’de tüccar anlamına gelen bu söz Orta Asya’da Türk sosyal hayatındaki temel değişimi anlamamızda anahtar hüviyetindedir. Şimdi şehir anlamına gelen kend sözünün nasıl dönüşlülük zamiri anlamı kazandığına dönelim. Kend sözü şehir anlamına geldiği gibi aynı zamanda şehrin merkezi, nüvesi anlamı taşımaktadır. Aynı durum Arapça’da da söz konusudur. Arapça’da şehrin merkezi anlamında “*nefs*” sözü kullanılır. Bu Osmanlı Türkçesi’nde de bu şekilde kullanılmıştır. Bir şehrin içinden, merkezinden olduğunu ifade etmek için “*nefs-i Bursa*”, “*nefs-i İstanbul*”, “*nefs-i Osmancık*” şeklinde tamlamalar yapılarak kullanılırdı. Bu o şehrin merkezinden, içinden anlamını karşılamaktaydı. Bilindiği gibi “*nefs*” sözü Arapça’da aynı zamanda dönüşlülük zamiri işlevi de görmektedir. İşte buradaki durum kend sözü için de söz konusudur. Kapı sözünde olduğu gibi Göktürklerde başlayıp oradan yalnız yerleşik temayülleri daha baskın olan Batı Türklerinde kendi sözü dönüşlülük zamiri işlevi kazanmıştır.

Tofiq HACİYEV

KÜL TİĞİN VE BİLGE KAĞAN DESTANLARININ ŞİİRİ ÜZERİNE

Orkon-Yenisey yazıtlarından ikisi, yani Kül Tigin ve Bilge Kağan destan, Tonyukuk ise salnamedir. Anlaşıldığına göre, Göktürklerin efsanevi başbuğları hakkında halk ağzında destanlar geziyormuş. Bu destanları taş kazarak ebedileştirmek istemiş, sonuçta gerçek bengü taş dönüştürmüşler. Destan yaratmada böyle gelenek tarihte çok görülmüştür. Mesela, Sümer kahramanlık destanları ağızdan yazıya yayılmış ve kil tabletler biçiminde zamanımıza ulaşmıştır. Dede Korkut destanları da günümüze yazıyla ulaşmıştır: elimizdeki Kitap daha eski yazıdan istinsah edilmiştir. Demek, Sümer ve Türk kahramanlık destanları aynı tipoloji kural üzerine kurulmuştur.

Kül Tigin ve Bilge Kağan destanlarının ortak bir üstatnamesi vardır. Her iki destan eski destan geleneğine uygun olarak manzum olmuştur. Destanların şiiri eski Türk şiir kalıbı üzere kısa mısralı, mısralarda hece sayısı düzensiz, gelişigüzel olarak koşulmuştur. Taş destanlarımızın şiirinde eski Türk şiirinin bütün belirtileri gözlemlenmektedir: burada paralelizm mevcuttur, intonasyonel tekrarlar ritim yaratılmaktadır; mısra diziminde hece sayısı fonksiyonel-poetik yük taşımaktadır; kafiyeli şiirdir, fakat seslerin uyumunda çağdaş kafiye kalıbıyla farklılık arz etmektedir; alliterasyon vardır; söz sırasında şiir grameri kendini göstermektedir, yani inversiyon vardır; poetik tezatlar kullanılmıştır; mecazlarda dil betimseldir.

Destanların poetik açıdan olgunluğu genelde Türkçenin gramer bakımından mükemmelliği ve zengin kelime hazinesiyle şartlanıyor.

Anahtar kelimeler: Kül Tigin, Bilge Kağan, Destan, Şiir.

О СТИХАХ ЭПОСОВ КЮЛЬ ТИГИН И БИЛЬГЕ КАГАН

Два памятника из числа Орхоно-Енисейских являются эпосами. Это – памятники в честь Кюль Тигина и Бильге Кагана, а памятник в честь Тоньюкука является летописью. Видимо, среди народа бытовали былины о легендарных полководцах гектюрков. Было желание написать эти эпосы на камне и в результате превратить их в «вечные камни». В истории наблюдается эпосотворчество такого рода. Например, шумерские героические эпосы были переписаны с уст и дошли до нас на глиняных табличках. Дастаны Деада Коркута дошли до наших дней на письме, но имеющаяся у нас Книга переписана с более древнего варианта. Значит, шумерские и тюркские героические эпосы созданы по общим типологическим канонам.

Эпосы в честь Кюль Тигина и Бильге Кагана имеют общее поэтическое введение. Оба они сложены в стихах, согласно традиции создания древних эпосов. Стихи этих эпосов соответствуют модели древнетюркского стихосложения. Здесь полустушия являются короткими, количество слогов в них разное. В стихах каменных эпосов наблюдаются все приметы древнетюркского стихосложения: в них есть параллелизм – ритм

создается путем интонационного повтора; количество слогов в полустипических носит функционально-поэтическую нагрузку; стихи рифмуются между собой, но имеется разница в гармонии звуков с точки зрения форм современной рифмы; присутствует аллитерация; в череде слов показывает себя грамматика стихов, то есть, инверсия; использованы поэтические контрасты; в метафорах язык образный, художественный. Совершенство эпосов с точки зрения поэтики обусловливается совершенством грамматики и богатой лексики тюркского языка.

Ключевые слова: Кюль Тигин, Бильге Каган, эпос, стихи.

Tacida HAFIZ

BALTAM'IN BALKAN TÜRKOLJİSİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

I. ve II. Kosova muharebesinden sonra Balkanlar Osmanlı idaresi altına girmiş ve bu bölgelerin kültür, dil, sanat, tarih, gündelik yaşam tarzı, gelenek görenek şekilleri büyük ölçüde ortaklık taşımaya başlamıştır. Türk kültürü niteliklerini taşıyan bu özellikler günümüze kadar ulaşmıştır. Bunun yanı sıra sayısı tespit edilemeyen tarihi yazma eserleri ortaya çıkmış, kimileri de devam eden çalışmalarla gün yüzüne çıkarılmaktadır. Osmanlılardan önce bile Türk kavimlerinin burada yerleşmeleriyle onların bıraktıkları dil, edebiyat ve tarihi zenginlikler zaman geçtikçe aydınlığa kavuşturulmaktadır. Bu çalışmaları hızlandırmak, bilimsel metotlarla derleyip incelemek, böylece dünya ve Türklük biliminin hizmetine kazandırmak amacıyla 30.03.2000 tarihinde Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi'nin kurulması kararı alınmıştır. Kuruluşundan bu yana gerçekleştirdiği araştırmalar ve çalışmalarla Balkan halkları arasında yıkılmış köprüleri tekrar inşa etmek, yeni dostluklar kurup güçlendirmek; dolayısıyla dünyanın ve insanlığın daha güzel olabilmesi için evrensel mücadelelerle dünya barışına katkıda bulunmak amacıyla BALTAM'ın Balkan Türkoloji'sindeki yeri ve önemi bu bildiride belirtilecektir.

Bu çerçevede BALTAM'ın gerçekleştirdiği bilimsel araştırmalara, uluslararası bilimsel toplantılarına, yayıncılık faaliyetlerine, kütüphanecilik ve arşivcilik çalışmalarının detaylarına yer verilecektir.

Anahtar kelimeler: Balkanlar, Balkan Türkolojisi, BALTAM, Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi

Nimetullah HAFIZ

KOSOVA'DA TÜRKÇE EĞİTİM TARİHİNE GENEL BİR BAKIŞ

Kosova'da Osmanlı İmparatorluğu döneminde Türkçe eğitim, Türk ordularının bölgeye hakim olmalarıyla başlar. Bu ilk aşamaya ait belgelere dayanarak kimi bilgilere sahip

olmaktayız. Prizrenli şair Suzi'nin vakfiyesinde (öl. 1524) camisiyle birlikte bir odalık medrese ve bu medrese kitaplığına “Tezkiret'ül – Evliya” ile birlikte birkaç eser daha vakfettiğini kaydetmektedir. Bundan sonra Prizren'de “Sinan Paşa” ve “Gazi Mehmet Paşa” Medreselerinde inşa edilip kütüphaneleriyle birlikte çalışmalarını sürdürdükleri bilinmektedir.

19. yüzyılda salnamelerin yayınlanmaya başlamasıyla birlikte Kosova eğitim kurumlarıyla ilgili daha geniş bilgilere ulaşıldığı görülmektedir. Bugünkü Kosova'da Osmanlı İmparatorluğu döneminde Türk dilinde okullarla ilgili bilgiler 1896 yılında Okullar Yasası'nın yayınlanmasıyla başlar. İlk olarak okullar belirli plan ve programlar ile sırf dini okullardan ayrılmıştır, kızların da varolan erkek okulları ayarında ayrı kız okullarına yazılmaları mümkün kılınmıştır.

Görüldüğü gibi Kosova'da Türk öğretiminin uzun bir geçmişi vardır. Balkan devletlerinin Osmanlı idaresinden çıkmaya başlamasıyla Kosova'da da öteki bölgelerde olduğu gibi öğretim diğer ulusların eğitimlerine paralel olarak sürdürülmüştür. Fakat 1912 yılından 1944 yılına kadar Türk ulusunun kültür ve eğitimini yok etme çabaları açıkça görülmektedir. Yüzlerce camii, hamam, kervansaray, tekke, türbe, çeşme gibi tarihi eserleri yok edilmiştir. Bu şekilde Türkçe eğitimi de en düşük seviyeye getirilmiştir. 1944 yılının sonlarında Tito Yugoslavya'sının bir tek Makedonya Cumhuriyetinde Türk okulları çalışmalarına devam etmiştir. Sırbistan Cumhuriyetinin güneyinde Kosova Bölgesinde ise yaşayan Türk ulusuna azınlık olarak anadilinde öğretim görme olanağı sağlanmamıştır. Öğretim görmek isteyen Türk halkı 1945 yılına kadar Sırp dilinde ya da 1945-1951 yıllarında Arnavut dilinde öğretim görme mecburiyetinde kalmışlardır. 20 Mart 1951 tarihinde düzenlenen Kosova ve Metohiya Özerk Bölgesi Ulusal Kurumunun 3. oturumunda bu yerlerde yaşayan Türk halkının kendi anadilinde öğretim yapabilmeleri ve Türk okullarının açılması kararı alınmıştır. Bu karardan sonra 1951/52 öğretim yılında ilk ve ortaokullar, daha sonra liseler, Yüksek Pedagoji Okulu ve en sonunda 1973 yılında Şarkiyat Bölümünde Türkçe dersleri, 1988 yılında ise Filoloji Fakültesi bünyesinde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü açılmıştır.

Bu bildiride, Kosova'da Türkçe eğitimin tüm önemli gelişmeleri hakkında daha geniş bilgiler verilecektir.

Anahtar kelimeler: Kosova, Türkçe Eğitim, Osmanlı Dönemi Türkçe Eğitimi, Osmanlı sonrası Türkçe ilk, orta ve yüksek eğitimi.

Muhamed HARİDY

MISIR'DA TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ÜZERİNDE AKADEMİK ÇALIŞMALAR

Mısır'da, üniversitelerde Türkçe öğretimi ve Türk Dili ve Edebiyatı üzerinde akademik araştırmalarla ilgilenmek hemen hemen üniversitelerin ilk açılmasıyla başlamıştır. Nitekim 1908'de açılmış olan Kahire Üniversitesi'nde Türkçe tedrisatı 1920 yılında başlamıştır ve ilk Türkçe hocalarından biri büyük Türk şairi Mehmet Akif Ersoy idi. Daha sonra Türk dili ve

edebiyatının hocalarını yetiştirmek için araştırmacılar başta Fransa ve İngiltere gibi Avrupa sonra Türkiye üniversitelerine gönderilmişlerdir.

Mısır'da doksan yıla yakın bir geçmişi olan Türkçe tedrisatı ve Türkoloji çalışmaları şimdi yediden fazla üniversitede yer almıştır. Bu süre içinde binlerce öğrenci mezun oldukları gibi yüzlerce tez, kitap, tercüme gibi akademik çalışmalar yapılmıştır.

İşte bu bildiride amacımız; Mısır'daki Türkoloji çalışmalarının değerlendirilmesidir. Bu konuda çalışmaları değerlendirirken aksaklıkları tesbit edebilir, geleceğini yönetebiliriz. Bu amaca varmak için konumuz şu unsurlara ayrılmıştır:

- 1- Mısır'da Türkçe öğretiminin tarihçesi
- 2- Türk dili ve edebiyatı üzerinde akademik çalışmaların tasnifi
- 3- Türkoloji çalışmaları üzerinde iz bırakan etkiler.
- 4- Geleceği etkileyen faktörler.
- 5- Sonuç

Anahtar kelimeler: Mısır'da Türkoloji, akademik çalışmalar, Türk dili ve edebiyatı, Türkçe tedrisatı.

THE ACADEMIC RESEARCHES IN TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE IN EGYPT

The Importance of teaching Turkish language and researches in its literature in Egypt has started nearly with the opening of the first university. As Cairo University was opened in 1908 the teaching of Turkish language started in 1920. The famous Turkish poet Mehmet Akif Ersoy was one of the first Turkish teachers in this university. In order to prepare d stuff of Egyptian teachers of the Turkish language and its literature many of Egyptians scholars were sent to European universities especially in France and England and then to Turkey to obtain highest degrees. So the teaching of the Turkish language and literature in Egypt has a history of 90 years. Nowadays the Turkish language is learning in seven universities at least in Egypt. Through this period we have thousands of graduates who learned Turkish Language and have knowledge about Turkish literature, Turkish history and Turkish civilization. The target of this paper is evaluation those studies. Through this evaluation we can define the defaults and guide the future of these studies.

In order to reach to this target our paper will contain the points below:

- 1- A short history of Turkology studies in Egypt.
- 2- A classification of these studies.
- 3- A scientific analysation of these studies in perspective of its environment.
- 4- The factors which demonate the future of Turkish studies in Egypt.

Key words: Turkish Language and Literature- Egyptian universities- Turkology studies in Egypt

Nazmiye HASANOVA

ŞUMNU ÜNİVERSİTESİNDE TÜRKOLOJİ ÇALIŞMALARI

Şumnu Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 1992 yılında açılmıştır. Bundan yirmi yıl önce (1972) ana dili eğitiminden mahrum olan Bulgaristan Türkleri için bu olay, özellikle büyük önem taşır. Türkçe öğretmen açıklığını giderecek tek yol olarak görülen Türk Filolojisi, aynı zamanda Bulgaristan'da var olan Türk kültürünü araştırarak ve bilimsel çalışmalara da ışık tutacaktır.

Bölümün oluşmasında Sofya Üniversitesi Türkoloji Bölümü hocalarından destek istenmiştir ve bu yönde onların büyük katkıları olmuştur. Bölümde, Bulgar profesör ve doçentler Türkçe konferanslar vermekte, Uygulamalı Türkçe derslerini ise Türk okutmanları vermektedirler. Bilimsel çalışmalar, mezuniyet tezleri ve doktora çalışmalarıyla başlatılmış olup, doçent ve profesörlerin denetimi altında yapılmaktadır. Ayrıca bölüm hocaları da kendi uzmanlık alanlarında bilimsel çalışmalarına devam etmektedirler. Tez ve araştırma konuları; Çağdaş Türk Dili, folklor, yerel ağızlar, Bulgaristan'da Türk Edebiyatı ile ilgili oldukları gibi Osmanlıca ile de ilgilidir.

Türkçe Bölümü öğrencilerinin daha başarılı ve verimli çalışmaları için Bölüm Kütüphanesi kurulmuş, TDK, AKM, TKTB yayınlarından kitaplar sağlanmıştır. Son yıllarda Bilimsel Araştırma Projeleri kapsamında hocalar kendi ders ve çalışma kitaplarını hazırlamaktadırlar. Erasmus Programı kapsamında Türkiye üniversitelerine öğrenci ve öğretim üyeleri de gönderilmektedir.

15 yıllık bir dönem içinde 5 Uluslararası Sempozyuma katılmış, bunların 4'üne ev sahipliği yapmıştır.

Türkiye-Bulgaristan arasında dostluk, kültürel, ekonomik ve turizm ilişkilerinin gelişmesiyle bölüme ve Türkçeye karşı duyulan ilgi gittikçe artmakta ve bununla ilgili olarak birçok Bulgar öğrenci bu ihtisası tercih etmektedir. Burada okutulan Türkçe, bir yandan ana dil olarak diğer yandan da yabancı dil olarak okutulmaktadır.

Şumnu Üniversitesi Türkçe Bölümü, uzun uğraşılardan sonra hak ettiği yeri almak için akademik çalışmalarını yoğun bir şekilde sürdürmeye azimle devam etmektedir.

Ali İLGİN

ORHON TÜRKÇESİ İLE TOFA (KARAGAS) TÜRKÇESİNİN SÖZ VARLIĞI BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Bugün Güney Sibirya'da Rusya Federasyonu içerisinde İrkutsk bölgesine bağlı Nijneudinsk ilçesi ve köylerinde yaşamakta olan Tofa Türkleri (veya Tofalar) 1930 yılına kadar Karagaslar olarak bilinmekteydi. 2002 nüfus sayımına göre toplam 837 kişi olan Tofa Türklerinin dili UNESCO tarafından *Redbook* "Kırmızı Kitap"a alınarak "varlığı tehlikedeki diller" listesine sokulmuştur. Bu çalışmada Orhon Türkçesinin üç büyük yazıtı olan Költigin, Bilge Kağan ve Tonyukuk Yazıtları ile bünyesinde eskicil dil özelliklerini koruyan Tofa Türkçesinin söz varlığı

karşılaştırılmıştır. Orhon Türkçesinden Tofacaya çeşitli ses gelişmeleri ve ses değişimleri ile ulaşan kelimeler örneklerle dayalı olarak incelenmiştir. Yapılan incelemede Tofacanın söz varlığını oluşturan ana katmanın Türkçe kökenli olduğu görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Tofa Türkçesi, Orhon Türkçesi, söz varlığı.

A COMPERATIVE STUDY OF TOFA (KARAGAS) TURKIC AND ORKHON TURKIC VOCABULARY

Today, Tofa Turks (Tofalars) leading their lives in the town “Nijneudinks” and in its villages, in the Region of İrkutsk within Russian Federation, in Southern Siberia, were known as Karagasys until 1930. Tofa Turks came out to be total 837 people according to the 2002 census. Their language was taken into the scope of “Red book” and then put on the list of “endangered languages”.

In this study, Orkhon Turkic, consisted of three big inscriptions, i.e. “Költigin, Bilge Kagan and Tonyukuk”, is compared with Tofa Turkic vocabulary preserving the features of archaic language. The words transmitted from Orkhon Turkic into Tofa Turkic through vocal events and phonetic changes are analyzed with illustrations. As a result of the analysis, it has been observed that words forming the Tofa Turkic vocabulary are of origin Turkic Language.

Key words: Tofa Turkic, Orkhon Turkic, vocabulary.

Alimcan İNAYET

GÖKTÜRK YAZITLARINA YANSIYAN İNANÇ, ÖRF, ÂDET VE SOSYAL DEĞERLER ÜZERİNE

Orkun yazıtları¹ Türk tarihinin ilk yazılı belgeleri olması dolayısıyla Türk tarihi, Türk dili ve edebiyatı araştırmaları için olduğu kadar Türk folklor araştırmaları için de en sağlam ve güvenilir kaynak niteliğindedir. Türk folklor araştırmalarını sağlam bir zemine oturtmak için Orkun yazıtlarının folklor disiplini çerçevesinde ele alınması gerekmektedir. Bu hem epistemolojinin, hem de metodolojinin bir gereğidir. Orkun yazıtlarında inanç, örf adet ve gelenek ile ilgili, sosyal değerlerle ilgili pek çok unsur bulunmaktadır. Bunların tespit ve tasnifi, günümüz bilgisi ışığında değerlendirilmesi ciddi bir ihtiyaçtır.

Bu bildiride Orkun yazıtlarına yansıyan Gök tanrı dini, yer-su, Umay, İduk inancı, kutsal yurt ve Ötüken anlayışı, öldükten sonra dirileceğine inanç, mezar taşı, mezar süslemesi, balbal dikme, cenazenin bekletilmesi, tütsülenmesi, cenazeye hediye getirilmesi, yüzün tırmalanarak kanatılması, evlenme adetleri, savaşta beyaz, boz ve duru ata binilmesi,

1 Bu bildiride “Orkun yazıtları” ifadesiyle Hüseyin Namık Orkun’un “Eski Türk Yazıtları” adlı kitabında yer alan tüm yazıtlar kastedilmiştir.

kardeşin tahta oturması, bilgili olma, korkusuzluk, kağana itaat, birlik beraberlik, vatanseverlik, milliyetçilik, nefesine hakim olma gibi din, inanç, örf adet, gelenek ve sosyal değerlerle ilgili unsurlar folklor disiplini çerçevesinde ele alınıp değerlendirilecektir. Ayrıca Orkun yazıtlarındaki Gök Tanrı dini ile Şamanizm inancına has unsurlar, Budizm ve Maniheizme ait unsurlar tespit ve tasnif edilecektir.

Anahtar kelimeler: Orkun Yazıtları, din, inanç, örf adet, sosyal değerler

A STUDY ON THE BELIEF, CUSTOM, TRADITION AND SOCIAL VALUES IN THE INSCRIPTIONS OF THE KOK TURKS

Orkun inscriptions² are the first written documents of the Turkish history and that's why they became the most reliable resources for the studies not only on Turkish history and Turkish language and literature but also on Turkish folklore. Thus, in order to provide a reliable base for studies on Turkish folklore, it is required to analyze the Orkun inscriptions within the framework of the discipline of folklore. It is a requirement of both epistemology and methodology. There are a variety of nuances on belief, traditions, customs and social values in Orkun inscriptions. The determination, classification and the evaluation of these nuances is indeed a very serious need.

Within this paper, some nuances on religion, custom, tradition and social values will be analyzed by going through the discipline of folklore such as religion of Gök Tanrı (God of sky), ground-water, Umay, belief of Iduk, understanding of holy fatherland and Ötüken, life after death, gravestone, ornamentation of the grave, putting balbal, customs about marriage, riding white horses during war, succession procedure, wisdom, encouragement, obedience to the Khan, feeling of unity, patriotism and nationalism. Additionally, nuances relating to the religion of Gök Tanrı (God of sky) and Shamanism and the nuances relating to Buddhism and Mainheizm are going to be determined and classified.

Key words: Orkun inscriptions, religion, belief, customs and traditions, social values

Leylâ KARAHAN

KÖKTÜRKÇE METİNLERDEKİ ARDIŞIK CÜMLELERDE ÜÇÜNCÜ ŞAHIS ÖZNE BAĞLANTILARI

Türkçede geçişsiz-edilgen fiilli cümleler ve bazı özel yapıların dışında her cümlede özne bulunur. Özneli cümlelerde, özne işaretleyicisi bazen yer almayabilir. Böyle cümlelerde öznenin varlığı ve “kim/ne” olduğu yüklem taşıdığı ekli veya eksiz şahıs kavramından

2 The expression of “Orkun Inscriptions” in this paper refers to all inscriptions taken place in Hüseyin Namık Orkun’s book of “Eski Türk Yazıtları” (Old Turkish Inscriptions).

anlaşılır. Birinci ve ikinci şahıs eklerinin işaret ettiği *ben/biz, sen/siz* özneleri, konuşan(lar) ve dinleyen(ler)i, üçüncü şahıs veya şahısları işaret eden *o/onlar* öznesi ise adı geçen(ler) i temsil eder. Adı geçen(ler)in *kim/neliği* hakkındaki bilgi, önceki cümlelerin yapısında ya doğrudan veya çeşitli gönderimlerle yer alır.

Köktürkçe metinlerdeki ardışık cümleler arasında üçüncü şahıs özne bağlantıları bakımından, bugünkü Türkiye Türkçesine göre çeşitli farklılıklar vardır. Bazı cümlelerde *o/onlar* öznesinin kim/neliği önceki cümlede bulunan işaretli öznenen anlaşılakta, bazı cümlelerde ise gönderimlerin sınırlı olması dolayısıyla ardışık cümleler arasında bağlantı zayıflamakta, *o/onlar* öznesinin “kim/ne” olduğunu anlamak zorlaşmaktadır.

Bu bildiride, Köktürkçe metinlerde üçüncü şahıs özneli ardışık cümleler arasındaki özne bağlantıları incelenecektir.

Anahtar kelimeler: özne, Köktürkçe, cümle

THE THIRD PERSON SUBJECT CONNECTIVES IN CONSECUTIVE SENTENCES IN KOKTURKISH TEXTS

In Turkish, all sentences take a subject excluding the ones having an intransitive-passive verb and some exceptional structures. The sentences taking a subject may not have a subject marker. In these instances, the person verified either by an affix or a null affix on predicate helps us to understand the existence of the subject and “what/who” that subject is. The subject forms of *I/we, you/you* indicated by first and second person affixes stand for the speaker(s) and listener(s), while the subject forms of *he, she, it/they* referring to the third person singular or plural represent the mentioned person(s)/object(s). The information about *who/what* the mentioned person/object is exist in the structure of previous sentence directly or through some references.

There are some differences between Kockturkish and contemporary Turkey Turkish on account of the third person subject connectives in consecutive sentences. In some instances, it is easy to understand *who/what* the subject form *o/onlar* is/are through the subject markers in previous sentence. However, it is difficult in some examples since the connections between consecutive sentences weaken due to the limitedness of references. This paper deals with the subject connections in consecutive sentences taking third person subject in Kockturkish texts.

Key words: subject, Kockturkish, sentence

Surayo KARİMOVA

PADIŞAH VE HEKİM: EBUL GAZİ HAN VE ONUN “MENAFİ’ EL-İNSAN” ESERİ

Hive Han’i Ebul Gazi Han İbn Arap Muhammed Han Harezmi (1643-1663) sadece devlet adamı değil, belki “Şecere-i Türk” ve “Şecere-i Terâkime” gibi ünlü tarihi eserler müellifi hem de hekim olmuştur. Onun kalemine ait “Menafi’ el-İnsan” adlı Eski Özbek (Çağatay) Türkçesinde yazılmış eseri 2 adet elyazma nüshada şimdiye kadar korunagelmıştır. Onlardan biri, 19. yüzyıla ait tam olmayan nüshası, Özbekistan Bilimler Akademisi Ebu Reyhan Biruni adındaki Şarkşinaslık Enstitüsü’nde, diğeri 1901 yılında istinsah edilen tam olan nüshası Harezm vilayetinde farmakoloji uzmanı Recep Sabirov’un özel kütüphanesinde bulunmaktadır.

Bu eserin dikkati çeken tarafı, ilkin Çağatay Türkçesinde yazılan tıbbi eser olmasıdır; ikincisi, eserde Harezm bölgesine özgü bazı tıbbi bitkilerin yanı sıra Ebul Gazi’nin kendisinin keşfettiği tedavi usulleri hakkında bilgiler bulundurmasıdır; üçüncüsü, içeriğine göre eczaneciliğe ait eserler arasında tıbbi uygulamalar kullanımı için oldukça kolay bir destürdür. Zira, eserde hem sade, hem bileşik ilaçlar bir arada toplanmıştır.

Şu anda “Menafi’ el-İnsan” eserinde yer alan 100 çeşitten fazla tıbbi bitkilerin 33 çeşidi modern tıp pratiğinde kullanılmaktadır. Bu gibi özelliklerine bakılırsa eserin sadece bilimsel değil, belki de pratik taraftan da önemini hali hazırda korumakta olduğu görülür.

ШОҲ ВА ТАБИБ: АБУ-Л-ҒОЗИЙХОН ВА УНИНГ «МАНОФИ, АЛ-ИНСОН» АСАРИ

Хива хони Абу-л-Ғозийхон ибн Араб Муҳаммадхон Хоразмий (1643-1663) фақатгина давлат арбоби бўлибгина қолмай, «Шажара-йи турк» ва «Шажара-йи тарокима» номли машхур тарихий асарлар муаллифи ҳамда табиб бўлган. Унинг қаламига мансуб «Манофи, ал-инсон» номли эски ўзбек тилида ёзилган тиббий асар бизгача 2 та қўлёзма нусхада етиб келган, улардан тўлиқ бўлмаган XIX асрга мансуб нусхаси Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси Абу Райхон Беруний номидаги Шарқшунослик институтида сақланади. Иккинчи тўлиқ нусха 1901 йилда қўчирилган бўлиб, Хоразмда фармаколог Ражаб Собировнинг шахсий кутубхонасида сақланади.

Бу асарнинг эътиборли жиҳатлари шундаки, биринчидан, у эски ўзбек тилида ёзилган дастлабки тиббий асардир; иккинчидан, унда Хоразм воҳаси учун хос бўлган айрим доривор ўсимликлар ҳамда Абулғозийнинг ўзи ихтиро қилган даволаш усуллари бор; учинчидан, тузилиши бўйича доришуносликка оид асарлар ичида тиббий амалиётда ишлатиш учун анча қулай қўлланмадир, зеро унда ҳам содда дорилар, ҳам мураккаб дорилар бир жойда йиғилган.

Ҳозирги кунда «Манофи, ал-инсон»га киритилган 100 дан ортиқ доривор гиёҳлардан 33 таси замонавий медицина амалиётида ишлатилмоқда. Бу эса асарнинг нафақат илмий, балки амалий жиҳатдан ҳам бугунги кун учун аҳамиятли эканлигини кўрсатади.

Ceval KAYA

KÖKTÜRKÇE *İDİ OKSUZ* ÜZERİNE

Orhon yazıtları üzerindeki çalışmalar günümüzde çok ilerlemiş olmasına rağmen yazıtların metinlerinde okuyuş, anlamlandırış ve yorumlayış yönünden hâlâ sorunlu yerler vardır. Araştırmacıları baştan beri uğraştıran ve daha çözümlenememiş sorunlardan biri de (Köl Tigin, Doğu, 3 ve Bilge Kağan, Doğu, 4)'te geçen *idi oksuz* ibaresidir. Bu ibarenin okunuşunda artık tereddüt yoktur. Ama anlamlandırılması hâlâ problemlidir.

Bildiride, bu ibare üzerinde şimdiye kadar yapılmış teklifler eleştirel bir gözle tekrar değerlendirilecek ve ibarenin anlamı üzerinde yeni bir öneri getirilecektir.

Anahtar kelimeler: Orhon yazıtları, idi oksuz, Köl Tigin, Bilge Kağan, anlamlandırma

ON “*İDİ OKSUZ*” IN KÖKTÜRK

There still are problematic parts in reading, giving meanings, and interpreting of the texts though up to present the studies on the Orhon inscriptions have noticeably advanced. One of the parts that has been occupying researchers and has yet to be solved is the wording of “idi oksuz” which exists in the Köl Tigin, East, 3 and the Bilge Kağan, East, 4. Although there is no doubt in reading this wording, but the interpretation of it is still problematic.

This presentation will reevaluate the existing offers from a critical point of view and will dare to make a new offer on the meaning of this wording.

Key words: the Orhon Inscriptions, idi oksuz, Köl Tigin, Bilge Kağan, and giving meaning

Zilale KHUDAYBERGENOVA

ÖZBEK VE TÜRK DİLLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI İNCELENMESİ SORUNLARI

Özbekistan bağımsızlığa ulaştıktan sonra, onun bağımsızlığını tanıyan ilk devlet Türkiye olduğu için, Türkiye ve Özbekistan arasındaki ekonomik, siyasi, kültürel ilişkileri geliştirmek amacıyla, Türkçe'yi, Türk edebiyatını öğrenmeye, Türkçe eserleri Özbekçe'ye çevirmeye yönelik çalışmalar gittikçe çoğaldı. Bununla birlikte Türkoloji alanında yeni inceleme alanları oluştu, yani Özbek ve Türk dillerinin mukayesesine ait bilimsel araştırmalar yapılmaya başladı.

İşte bu bilimsel incelenmelerin genel amacı ve görevlerini aşağıdaki gibi belirtebiliriz:

- Bir dil ailesine mensup olan, ama farklı sosyal-siyasi ve ekonomik faktörler etkisinde gelişmiş olan Türk ve Özbek dillerini her yönden mukayese etmek,
- Bu diller arasında korunmuş olan gramer, leksikolojik vb. yönden benzerlikleri ve farklılıkları belirtmek,

- İşbu benzerliklerin ve farklılıkların meydana gelme nedenlerini tesbit etmek,
 - Özbek ve Türk dillerinin karşılaştırmalı incelenmesi sonuçları vesilesiyle diğer Türk dilleri, yanı sıra kardeş dillerin mukayese edilmesine temel olacak ilkeleri çalışmak vb.
- Özbekistan'da Özbekçe ve Türkçe'nin leksikolojik, semantik, morfolojik özelliklerinin incelenmesine ait birçok doktora tezleri hazırlanmış ve savunulmuş, bu konuya ait birçok bilimsel eserler, yazılar yayınlanmıştır. İşbu bildiride Özbekistan bağımsızlığa ulaştıktan sonra, yani son on yedi yıl müddetince işbu doğrultuda Özbekistan'da uygulanan ve uygulanmakta olunan bilimsel incelemeler (Ş.Usmanova, Z.Hudaybergenova, Z.Siddiqov, J.Şabanov, M.Abdurahmonova ve b.) değerlendirilecektir.
- Bununla birlikte Özbek ve Türk dillerinin karşılaştırmalı incelemesi yapılarak, sorunları ve nedenleri tahlil edilecektir. Sonuçta bu bilimsel doğrultunun güncel teorik problemleri belirtilecektir.

ПРОБЛЕМЫ СРАВНИТЕЛЬНОГО ИССЛЕДОВАНИЯ УЗБЕКСКОГО И ТУРЕЦКОГО ЯЗЫКОВ

После обретения суверенитета первым государством, признавшим независимость Узбекистана, стала Турция. В этой связи, а также с целью развития социально-экономических, политических и культурных отношений между двумя государствами, усилился интерес к изучению турецкого языка, литературы и культуры. В то же время в области тюркологии появился новое научное направление – сравнительное исследование узбекского и турецкого языков.

Мы можем сформулировать основные цели и задачи данного направления в следующем виде:

- Сравнение лингвистических аспектов узбекского и турецкого языков, происходящих от одного праязыка, однако развившихся под влиянием различных социально-политических и экономических факторов,
- Определение грамматических, лексических и иных общностей и различий сравниваемых языков,
- Определение причины общности и различия,
- Разработка принципов сравнения близкородственных языков на примере сравнительного исследования узбекского и турецкого языков.

В Узбекистане в течение длительного времени ведутся научные работы по сравнительному исследованию узбекских и турецких языков, защищён ряд диссертаций, изданы научные статьи и монографии. В данном докладе будут рассмотрены научные исследования, осуществлённые за последние семнадцать лет в Узбекистане (Ш.Усманова, З.Худайбергенова, З.Сиддигов, М.Абдурахманова и др.), проанализированы необходимость и проблемы сравнительного исследования узбекского и турецкого языков. В результате анализа будут определены актуальные теоретические проблемы данного научного направления.

Sergei G. KLYASHTORNYJ

OLD TURKIC RUNIC INSCRIPTIONS AND THEIR AUTHORS

The article deals with the problem of the authorship in the Old Turkic runic inscriptions. Usually, an author of the text on Turkic stelae did not consider his work as his literary activity. But in large inscriptions devoted to the members of the aristocratic clans the first glimmers of conscious authorship could be traced. Royal historiographer Jollyy-tegin probably realized his creative contribution to the construction of the memorial narrations in recounting deeds of the deceased rulers and princes.

ESKİ TÜRK RUNİK YAZITLARI VE YAZARLARI

Bildiri, Eski Türk Runik Yazıtlarının yazarlığı sorunu ile ilgilidir. Genellikle, Türkçe metnin yazarı yaptığı işi edebi bir çalışma olarak düşünmemiştir. Ancak aristokrat sınıfın üyelerine adanan büyük parçalarda, edebi yazarlığın ilk örnekleri izlenebilmektedir. Muhtemelen, kağanlık tarihçisi Yollug-tegin ölmüş kağan ve prenslerin amellerinin anlatıldığı anıtsal anlatımların yapılarında yaratıcı katkıları fark etti.

Kenan KOÇ

KAZAKİSTAN'DA TÜRKOLÖJİ ÇALIŞMALARI

Kazakistan'da "Eski Türkçe", kısmen de tarihi Kıpçak Türkçesiyle ilgili yapılan çalışmaları bir yana bırakırsak yapılan diğer çalışmaların tamamı modern Kazak Türkçesiyle ilgilidir. Kazak dil biliminin ses, şekil, cümle bilgisi olarak sahalara ayrılarak araştırılması 70-80 yıllık bir zaman dilimini kapsamaktadır. Bu temel sahalara bağlı, zamanla ağız çalışmaları, kelime bilimi, sözlükçülük, dil kültürü, terminoloji sahaları ortaya çıkmış, bu sahalarda çok değerli araştırmalar yapılmış, değişik amaç ve yapıda birçok kitap yayımlanmıştır.

Ekim Devriminden önce N. İ. İlinski, P. M. Melioranski, A. E. Vasilyev, B. Grigoryev, A. N. Samoyloviç, İbray Altinsarin vb. araştırmacılar Kazak Türkçesiyle ilgili çalışmalar yapmışlardır. 1920-1930'lu yıllarda Kazak Türkçesinin ilköğretimde ve yüksek okullarda okutulmaya başlanmasıyla Kazak Türkçesinin alfabe, gramer, terminoloji vb. sorunları ve bunların çözümü ağırlık kazanmış, Ahmet Baytursunov çalışmalarıyla bu dönemde reform yapmıştır.

1960-1970'li yıllarda Kazak Türkçesiyle ilgili yapılan çalışmalarda büyük bir atılım gözlenmiş, gramer meseleleri büyük ölçüde halledilmiş, N. Savranbayev, S. Amanjolov, İ. Kenesbayev, M. Balakayev vb. Kazak dilcileri yurt dışında yapılan bilimsel toplantılara katılmış, Türkolojiye katkılarını sundukları bildirilerle ispat etmişlerdir.

Günümüzde Kazakistan'da Kazak Türkçesi akademik anlamda İlimler Akademisi Ahmet Baytursunov Dil Enstitüsünde ayrıca köklü geçmişe sahip üniversitelerin filoloji

fakültelerinin Kazak filolojisi, genel dil bilimi, yabancılar için Kazak Türkçesi, pratik Kazak Türkçesi adlı bölümlerinde araştırılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Kazakistan, Türkoloji, Kazak Türkçesi

ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В КАЗАХСТАНЕ

Если не учесть научные работы по «древнему тюркскому» и по историческому кыпчакскому языку, проделанные учеными в Казахстане, большинство лингвистических исследований были связаны с современным казахским языком. Исследование казахского языка, подразделяя его на фонетику, морфологию и синтаксис, охватывает приблизительно 70-80 лет. Из этих основных составляющих языка со временем выделились такие темы как диалектология, лексикология, лексикография, культура языка и терминология и по этим направлениям были проделаны серьезные научные исследования и опубликовано множество книг.

До октябрьского переворота казахский язык был изучен такими учеными как Н.И.Ильминский, П.М.Мелиоранский, А.Е.Васильев, В.Григорьев, А.Н.Самойлович, Ибрай Алтынсарин и др. В связи с тем, что в 1920-1930 гг. казахский язык вошел в школьную программу и в программы высших учебных заведений, большое внимание стало уделяться таким вопросам казахского языка, как алфавит, грамматика, терминология и др. В этот период Ахмет Байтурсанов своими исследованиями совершил реформу.

В 1960-1970 гг. в исследованиях, касающихся казахского языка, наблюдается значительное продвижение. Вопросы грамматики были в основном решены. Такие казахские лингвисты как

Н.Сайранбаев, С.Аманжолов, И.Кенесбаев, М.Балакаев, и др. участвовали на международных языковедческих конференциях, внося своими трудами неоценимый вклад в тюркологию.

Сегодня в Казахстане казахский язык на академическом уровне исследуется в таком академическом заведении, как Институт языка Академии наук Казахстана имени Ахмета Байтурсунова и на отделениях «Казахская филология», «Общее языкознание», «Казахский язык для иностранцев», «Практический казахский язык» на филологических факультетах старейших высших учебных заведений страны.

Ключевые слова: Казахстан, тюркология, казахский язык.

Fatma KOÇ / Emine KOCA / Beyhan PAMUK

17-18. YÜZYIL TÜRK MİNYATÜR SANATINDA GİYSİLERİN YAKA VE KOL FORMU ÖZELLİKLERİ

Türk sanatında geleneksel sanat formlarını temsil eden minyatürler tarihsel uzaklığı belirten bir belge olarak değerlendirilmektedir. Her biri tarihi birer belge niteliği taşıyan minyatürler günümüzden geçmişe yönelik bazı soruların aydınlatılmasında önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle Osmanlı'nın günlük hayatı, saray hayatı, muhabere-muhasara, portre ve tarihi konuları anlatan görsel eser olan minyatürler, üzerindeki figürlerdeki giysiler yapıldığı dönemin malzeme, biçim, renk, kullanım ve süslemeleri özelliklerini açıklayıcı nitelikte belgeler olarak kabul edilir.

Türkler yüzyıllar boyunca geleneksel giyim kuşam tarzını genel özelliklerini bozmayacak şekilde küçük farklılıklarla şekillendirmiştir. 17. yüzyıldan itibaren başlayan Batı etkileri ve II. Mahmud'un kıyafet devriminden sonra erkek ile kadın giysilerindeki benzerlik ortadan kalkmış, önce erkek giysilerinde daha sonra da kadın giysilerinde geleneksel kurallar yıkılarak radikal değişiklikler oluşmuştur. Batı etkileri önce teknoloji ve sanayide görülmüş, sonraları kültür, yaşam tarzı ve dönem giysilerinin kumaşlarının kalitesinden, desen özelliklerine kadar birçok özelliği ile de etkili olmuştur.

17. yüzyılda oluşmaya başlayan yenilik hareketleri sosyal yaşamın değişime uğramaya başlaması ile minyatürlerdeki figürlerin üzerindeki giysilerin özelliklerinin değişmesinde etken olmuştur. Giysi formlarında oluşabilecek model değişikliklerini en iyi yansıtan unsurlar yaka ve kol özelliklerinin değiştirilmesi ile gerçekleştirilebilir. Yakaların genişleyip daralması, kolların uzayıp kısılması, giysilerin yaka, kapama ve kol formu özellikleri giysi modellerinde önemli değişikliklerin oluşmasını etkileyen unsurlardır. Bu özelliklerdeki değişimler dönemin sanat anlayışının değişimi ile gelişir ve çeşitlilik gösterir.

Bu çalışmada, toplumsal ve kültürel değerlerin değişiminden etkilenen Osmanlılarda 17. ve 18. yüzyıl minyatürleri figürlerinin üzerindeki giysilerin, yaka ve kol formlarındaki değişiklikler, dönemin giysi tarzları, sanatsal üslup özellikleri yayımlanan literatürdeki bilgiler ile karşılaştırılmış ve bir senteze gidilerek oluşan değişimler açıklanmıştır.

Anahtar kelimeler: Türk, Minyatür, Giysi, Yaka, Kol

THE CHARACTERISTICS OF COLLARS AND SLEEVES FOR CLOTHING USED IN TURKISH MINIATURE ART IN THE 17-18TH CENTURIES

The miniatures depicting the traditional art forms in Turkish art are considered documents that show historical range. The miniatures, each of which is effectively an historical document, play an important role in throwing light on certain problems extending back into the past. The miniatures are visual works of art detailing in particular such topics as Ottoman daily life, court life, war and siege, portraits and historical topics. They are regarded as documents that depict materials, styles and

colours plus the characteristics of usage and embellishment for the era in which the clothing on the depicted figures was made.

For centuries the Turks designed their traditional forms of attire making only small changes that did not alter the overall characteristics. The Western influence that began in the 17th century coupled with Sultan Mahmud II's clothing revolution saw the elimination of similarities between men's and women's garments; the traditional rules were broken and radical changes were created first in men's clothing then later on in women's. Western influences were first seen in technology and industry, later on in culture, lifestyle, and many other aspects of clothing ranging from the quality of the material used to pattern properties.

The reformist movements that began in the 17th century together with the changes that social life was beginning to undergo were influential in altering the characteristics of the garments worn by the figures in the miniatures. The elements best reflecting the model changes that may be observed in clothing design can be seen in the way the characteristics of collars and sleeves were changed. Among the most important elements influencing key changes in clothing models are the characteristics of collar and sleeve design plus fastening methods seen in garments plus the way collars were broadened or narrowed and the way sleeves were lengthened or shortened. The changes in these characteristics develop as the period's perception of art changes, and they exhibit diversity.

In this study the changes, which were influenced by the shifts in social and cultural values, in the sleeve and collar designs of the clothing on the figures in 17th and 18th century Ottoman miniatures, plus the period's style of dress and its artistic qualities are compared with information in published literature, and the changes that took place have been explained by forming a synthesis.

Key words: Turk, Miniature, Clothing, Collars, Sleeves,

Zeynep KORKMAZ

YİNE KARIŞIK DİLLİ ESERLER ÜZERİNE

Oğuzlar çok eskiden beri, özellikle Köktürkler, Uygurlar ve Karahanlılar zamanından beri tarih sahnesinde görünmelerine rağmen, uzun süre Oğuzca diye adlandırılan bağımsız bir yazı diline kavuşamamışlardır. Bunun başlıca nedeni kendi başlarına bağımsız bir siyasi varlığa sahip olamayışlarıdır. Bu nedenle Köktürk ve Uygur devri metinlerinde, Oğuzca yalnız belirtiler hâlinde varlık gösterebilmiştir.

Karahanlı yazı dilinden Çağataycaya geçiş dönemini temsil eden ve yeni yazı dillerinin oluşturulmasında beşiklik görevi yüklenmiş olan XII – XIV. yüzyıllar arasındaki Harezmi Türkçesi döneminde ise, bölgede Oğuz nüfusunun yoğunlaşması sebebiyle çeşitli eserlerde Oğuzcanın da belirli bir etkisi görülmeye başlamıştır.

XI – XIII yüzyıllar arasında Orta Asya'dan Batı'ya doğru yayılan yoğun Oğuz göçleri ile

1040 yılında Horasan'da Büyük Selçuklu Devleti, 1077 yılında da Anadolu'da Anadolu Selçuklu Devleti kurulmuştur. Böylece Oğuz Türkleri tarihte ilk kez siyasi açıdan bağımsız bir devlet durumuna gelmişlerdir.

Her iki Selçuklu Devleti'nde de o zamanın sosyal koşulları dolayısıyla resmi dil Farsça idi. Ancak halkın konuşma dili Oğuzca olduğu için halka hitap eden eserler ile dini içerikli bir kısım eserler Türkçe olarak kaleme alınıyordu. Bilindiği üzere daha sonra Eski Anadolu Türkçesi diye adlandırdığımız bütünüyle Oğuzca olacak bir yazı dili dönemi başlayacaktır. XII. yüzyılın 1. yarısı ile XIII. yüzyılın ilk yarısına giren eserlerin bir kısmında dil yapıları bakımından ağır basan Oğuzca özellikler yer alırken bir yandan da yer yer Doğu yani Karahanlı Türklerine özgü özelliklerin yer aldığı görülüyor: Ali'nin Kıssa-i Yusuf'u, Behcetü'l-hadâik, Kudurî Tercümesi vb. Bu eserlerde görülen ikili dil yapısı dolayısıyla, bunlara "karışık dilli eserler" denmiştir. Yayılış yerleri ve yayılış tarihleri genellikle belli olmayan bu eserlerde görülen ikili dil yapısı, bazı bilim adamlarınca Oğuz Türklerinin tarihi gelişme süreci ile ilgili organik ve normatif özellikler olarak kabul edilirken bu durumu normatif olarak kabul etmeyip söz konusu eserlerin farklı bölgelerde istinsah edilmesinden kaynaklanan bir karışma olarak kabul eden görüşler de vardır.

Eldeki bildiride, son 30-40 yıllık araştırma ve gelişmeler ışığında, bu konu yeni baştan değerlendirilerek sağlıklı bir raya yerleştirilmeye çalışılacaktır.

Behiye KÖKSEL

ORHON YAZITLARI'NDA KADIN VE AİLE

Orhon Yazıtları, sosyal kurumların en temel, en önemli parçası olan aile kurumu ve kadın konusunda önemli bilgiler sunmaktadır. Araştırmalarımızda bu konuyla ilgili herhangi bir çalışmaya rastlamadık. Toplum ve aile içindeki rolü günümüzde hâlâ tartışılan kadının, Köktürk Yazıtları'ndaki ve onun ışığında Köktürkler dönemindeki konumunun ortaya konulup incelenmesi, sosyal bir varlık ve ailenin bir ferdi olarak hangi süreçleri geçirdiğini aydınlatan bilimsel veriler sunacaktır.

Yazıtlarda hatunun adının kağanın adıyla beraber zikredilmesi, kadının toplum içerisindeki ve devlet yönetimindeki konumuna da işaret eder. Metinlere göre tanrı, Türk milletinin adı sanı yok olmasın diye kağanı ve hatunu yükseltmiştir. Tonyukuk Abidesi'nde hatun için yapılacak bir cenaze töreninden bahsetmektedir.

Orhon Abideleri'nde kadın aile içinde, kız evlat, kız kardeş, eş ve gelin konumuyla yer almaktadır. Cariye kavramı da sık sık geçmekle birlikte cariyelik müessesinin bulunduğu dair net bilgi yoktur.

Orhon Abideleri'nde kadın dinî-mitolojik bir kimlikle de karşımıza çıkmaktadır. Kül Tigin Abidesi'nde hatunun Umay'a benzediğinden bahsedilir Eski Türk inancında ve töresinde kağan yeryüzünde tanrının temsilcisidir. Tanrı onu görevlendirmiştir ve onun yardımcısıdır. Yazıtlara göre bu özellik sadece kağana değil, hatuna da aittir ve bu husus, metinde sık sık tekrarlanır. Kültigin Abidesi'nde Bilge Kağan, babası kağanı ve annesi hatunu il veren tanrının, Türk milletinin adı sanı yok olmasın diye yücelttiğinden söz eder. Bilge Kağan

Abidesi'nde de tanrının İlteriş Kağan'la beraber İlbilge Hatun'u da tepesinden tutup yukarı kaldırdığından bahsedilir.

Orhon Yazıtları'nda kağan ailesinin tasviri geniş yer tutar. Aile ilişkileri önemlidir, aile fertleri arasında sıkı bir bağ vardır, kararlar müşavere ile alınır.

Metinlerde kadın ve aile konusuyla ilgili yaklaşık 30 kavram-sözcük mevcuttur. Bunlardan bazıları: Katun (hatun); kelin (gelin); küng(cariye, hizmetçi); işi, eşi (hanım, prenses, hatun); eke(aba); eçi (ağabey); eçü(ata, ecdat).

Eski Türk tarihine ve kültürüne ışık tutan bir ayna olan Orhon Yazıtları, eski Türk kültürü hakkında bilgi veren destanlar ve diğer yazılı eserlerle bütünlük taşıdığı için bu bildiride konu, özelde Orhon Yazıtları, genelde eski Türk kültürü çerçevesinde ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Kadın, aile, kültür, destan, Orhon

WOMEN AND FAMILY IN ORHON LEGENDS

Orhon Legends present important knowledges about family institution and women which have been an important element of social institutions. We didn't find any study about this concept in our study. The role of women in the family and society is still arguable. This study examines the situation of women and family institution in Köktürk Legends and in those period.

In Legends the name of the khatun (wife of a khan) mentioned with khan. This points out the importance of the situation of women in the society and in the state administration. According to the texts God raised the khan and khatun in order to prevent abolishing the name of the Turks. In Tonyukuk Monument, there was a funeral of the khatun.

In Orhon Monument women in the family takes place are as a daughter, sister, wife and bride. Although the concept of concubine are mentioned frequently, but there is no clear information about concubine institution.

In Orhon Monument, women are also appeared as a religious-mitologic identity. In Kültigin Monument it has been told that khatun resemblances Umay.

In the old Turkish belief and custom, khan represents God in the earth. God charged khan and helped him. According to legends, this specialty not only belongs to khan also belongs to khatun. This situation repeated frequently in the texts. In Kültigin Monument Bilge Khan describes such a situation God raises his mother and father in order to prevent abolish the name of the Turkish nation. In Bilge Khan Monument God raised İlbilge Khatun with İlteriş Khan.

In Orhon Legends the description of the family are important. The relations within the family are important. There is a strong relationship between family members. The decisions are taken with consultation.

In the texts, there are 30 concepts and words related with the women and family. Such as: Khatun, bride, concubine, wife, sister, big brother, ancestor.

Orhon Legends illuminate old Turkish history and culture. The subject of this study are hold properly in Orhon Legends, generally in old Turkish culture. Because Orhon Legends

are integrated with epics and other literature which gives us some important information about old Turkish culture.

Key words: Women, family, culture, epic, Orhon

Bakytgul KULZHANOVA

ESKİ TÜRKÇE YAZILI ABİDELERİNDE HALK BİRLİĞİ VE ÜLKE BÜTÜNLÜĞÜ ÜLKÜSÜ (“ORHON” VE “KUTADGU BİLİĞ” MALZEMESİNE GÖRE)

“Tarihi olan halk tarihini taş ile yazar, tarihi olmayan halk yaş ile yazar” sözünden hareketle, bizim Türk ecdadımızın zengin tarihini, kültürünü, yiğitlik gelenekleri ile kahramanlık seferlerini sonraki nesillere taşı kazıyarak bıraktıkları bilinmektedir.

Bu anıtlar yalnızca yazılı kültürün değil, o dönemdeki siyasi düşüncenin de soylu miraslarıdır. Eski dönemlerden ulaşan manevi mirasların temeli- “Tanrı’nın devlet burcunu Türklerin yıldızına yarattığı” soylu ulus- Türkler ve el birliğidir. Runik yazılarda ‘el’i muhafaza, ülkeyi düzenleme, genişletme, ulusu muhafaza etme gibi kahramanlık erlikler tam olarak iletilse, XI. yüzyıl yazılı eserlerindeki o ruha ulaşıp, el geleneği, halk ruhu, bilgi talepleri aydınlatılır. Ana yurdunun özgürlüğünü, soy temizliğini, Türk ulusunun manevi geleneğini, dil bağımsızlığını öncelikli değer olarak ele alıp “ El olup bir olmaktan daha büyük mutluluk yok” sözünün değerini bilen atalarımız: “Türk halkı yok olmasın, el olsun!”, “Pak oğulların kul olmasın, pak kızların cariye olmasın” der. “El yönetimindeki birlikteliğin kesintiye uğramamasını, geleneklerin yok olmasını hatırlatır. Yani, “Geceleyin uyumadan, gündüz oturmadan” ulaşılan bağımsızlığı muhafaza eden barış, birlik meselesi, Türk halklarını birleştirme meselesi tarih sahnesinden şimdi de inmiş değildir. Atalarımızın arzusu, Türk halkının büyük şahsiyeti Mustafa Kemal Atatürk’ün arzu ettiği dünya Türklüğünün birliği ülküsü- güvenliğimizin de kefilidir. Günümüzde küreselleşme çağında kaybolup gitmeden, bizi kuşatan büyük ülkelerin kısılcında kalmamak için Türklerin birleşme zamanı geldi, Türk dünyası ülkelerinin birleşme imkânı doğdu. Türk elinin birliği, birlikteliği gündeme geldi.

Biz bu bildirimizde “Taştaki yazıdan ibret alacaksınız!” diyerek- ebedî taşa hak eden atalarımızın manevi ölümsüz şiirlerindeki (“Orhon” ve “Kutadgu Bilig”) Türk ecdadımızın arzu ettikleri bağımsızlık, el birliği yolunda harcanan emek, onu muhafaza etmek için gelecek kuşaklarına emanet ettikleri hikmetler, Türk ülkelerini ayrılıktan kaçınıp anlaşmazlık ve çözümsüzlükten sakınmaya davet eden, yüzyılların sığınağındaki hikmetli düşünceler ve uzakgörüşlülük üzerinde duracağız. “Gucli ülke” kurma yolunda ifade edilen eski Türkçe anıtlardaki düşünce ortaklığı, ideal birliği üzerinde duracağız.

Anahtar kelimeler: Kutadgu Bilig, XI. Yüzyıl, Mustafa Kemal Atatürk, küreselleşme, Taştaki yazı.

ИДЕЯ НАРОДНОГО ЕДИНСТВА, ГОСУДАРСТВЕННОЙ ОБЩНОСТИ В ДРЕВНИХ ТЮРКСКИХ ПИСЬМЕННЫХ ПАМЯТНИКАХ (НА МАТЕРИАЛЕ «ОРХОН» И «КУТАДГУ БИЛИГ»)

«Народ, имеющий свою историю, пишет на камне, а народ, не имеющий истории – пишет слезами». Наши тюркски предки оставили последующим поколениям богатую историю, культуру, традиции мужества и сведения о героических походах в виде высеченных на камне писмен. Эти памятники являются драгоценным наследием не только письменной культуры, но и общественной мысли того времени. Основным смыслом духовного наследия, дошедшего до нас из древней эпохи, – «Сам Тенгри создал гнездо счастья в тюркской звезде», священный народ – тюрки, народное единство. Если в рунических надписях такие героические подвиги, как сохранение народа, образование и расширение государства передаются в виде конкретных выводов, то в письменах XI века, в том же духе выясняется, уточняется народная традиция, народный дух, цель знания.

Наши предки, признавая главными достоинствами свободу родины, чистоту происхождения, духовную традиционную, языковую независимость Тюркского народа, знали цену словам «Высшее счастье – объединение в народ!» Они говорили: «Пусть не исчезнет тюркский народ и живет в мире!», «Пусть не будет рабами и рабынями чистые сыновья и дочери!». Они напоминали о недопустимости прерывания преемственности в управлении, уничтожения традиций. Проблемы сохранения независимости, доставшейся тяжелым трудом, согласия, единства, объединения тюрков и сейчас не сходят с исторической сцены. Идея объединения тюркских народов, о которой мечтали наши предки и к которой стремился славный сын турецкого народа Мустафа Кемал Ататюрк, – это и залог нашей безопасности. В эпоху глобализации, когда возникает опасность быть поглощенными, зажатыми в тиски более крупных и сильных окружающих государств, появилась возможность объединения тюркских народов, всех тюркских государств. Единство и сплоченность тюркского народа в согласии и единодушии.

В статье: «Надписи на камнях дают нам уроки» мы хотим акцентировать внимание на гениальные мысли и проницательные высказывания, сохранившиеся в высеченных на камнях, родившихся в недрах веков неумирающих духовных сказаний тюркских предков. Они мечтали о независимости, тернист был их путь к единству. Древние сказания предостерегали от распада тюркские государства, призывали быть бдительными к раздорами интригам, и поручали потомкам их сохранность. Следует отметить духовное единство, общность мыслей и идей древнетюркских памятников в создании мощного государства.

Ключевые слова: Мустафа Кемал Ататюрк, Надписи на камнях, XI века, Кутадгу билиг», глобализации.

Yu KURIBAYASHI

JAPONYA'DAKİ TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARININ GEÇMİŞİ VE BUGÜNÜ

Türkoloji araştırmalarının Japonya'da uzun bir geçmişi vardır. Bunun nedeni, Japonca'nın Altay dillerine mensup olup olmadığı konusunun uzun zamandan beri irdelenmesidir. Sunumumda ilk olarak, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Japon dilbilimciler tarafından yapılmış olan bu araştırmalardan biraz bahsedeceğim. Ardından, Türkoloji araştırmalarının bugünkü durumu hakkında bilgi vereceğim. Özellikle, son on yılı içinde, projemiz kapsamında düzenlediğimiz çalışmalar üzerinde duracağım: Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından, Türk dillerinin konuşulduğu bölgelerdeki araştırmalara ulaşmak daha da kolaylaşmıştır. Böylece, bazı araştırmacılar, Dolghanca, Eynuca, Gagavuzca ve Kaşkayca gibi yok olma tehlikesi bulunan dillerin de dahil olduğu ilk elden kaynakları inceleme fırsatını yakalamıştır. Eski Uyгурca ve Çağatay Türkçesi üzerine yapılmış önemli tarihi-dilbilimsel çalışmalar, son on yıl içerisinde gün yüzüne çıkarılabilmektedir. Son olarak, Japonca ve Türkçe açısından, (causative ya da ant-causative) fiillerin biçimbilimsel türemesinin yönü hakkında bir analiz denemesinde bulunarak, bunun Orhun Türkçesi'ne de uyarlanabilirliğini göstermeye çalışacağım. Bilindiği gibi, hem Türkçe hem de Japonca, sondan ekli biçimbilimsel bir yapıya ve nesne-yüklem söz dizimine sahiptir. Bu nedenle, bu iki dilin yanı sıra, Eski Türkî dilleri de içeren karşılaştırmalı araştırmaların ya da tipolojik araştırmaların bizi bazı ilginç sonuçlara götürebileceğini düşünmekteyim.

TURKOLOGICAL STUDIES IN JAPAN -PAST AND PRESENT-

In this presentation, firstly, I will report Turkological studies which have been worked by Japanese linguists after the world war second. Turkological studies in Japan has a long tradition, because of the enthusiastic pursuits of Altaic membership of Japanese. Then, I will introduce the current states of linguistic studies of Turkology, especially emphasis on works of our project of Turkic linguistics in the last decade. After the collapse of Soviet Union, the areas of field research, where Turkic languages are spoken, have come to be easily accessed. We have the benefit of this situation and some researchers have a chance to investigate first-hand materials including endangered languages such as Dolghan, Eynu, Gagauz and Kashkay. Important historical linguistic works on Old Uyghur and Chagatai can be also found in this decade. Lastly, I will try to show an analysis about the direction of morphological derivation of verbs (e.g. causative or anti-causative), which applies to both Japanese and Turkish is also applicable to Orkhon Turkic. As is well known, both Turkic languages and Japanese have agglutinating morphological structures and OV syntax. Thus the contrastive or typological studies can afford us an interesting result by investigating the Old Turkic as well as Japanese and Turkish.

Piotr KWIATKOWSKI

POLONYA'DAKİ TÜRKOLOJİ ÇALIŞMALARI

Birinci Dünya Savaşı'ndan önce bazı Alman ve Rus üniversiteleri ve Varşova, Krakov ve Lvov Üniversitelerinde Polonyalı dil bilimciler tarafından türkoloji araştırmaları yürütüldü. 1918 senesinde bağımsızlık kazandıktan sonra aşağıdaki üç üniversitede araştırmalar çok gelişmiştir. Araştırmanın alanları eski-Türkçe ve klasik Osmanlı Türkçesi ve edebiyatı idi. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Lvov SSCB'e dâhil edilmesine rağmen Polonya'da Varşova ve Krakov Üniversitelerinin Türkoloji Bölümlerinde aynı araştırmaya devam edilmiştir. Aynı zamanda Varşova Üniversitesinin Moğol ve Tibet Araştırma Bölümünde eski-Türkçe konusunda geniş araştırmalar yürütülmüştür. 20. yüzyılın sonunda Poznan Üniversitesi'nde yeni bir araştırma merkezi yaratılmıştır. Poznan'daki araştırmacılar özellikle Orta Asya'daki Türk dilleri ile ilgili araştırmalar yürütmektedir. Şu anda akademisyen genç nesil içinde, Arapça ve Farsça çalışmaları azaldığı için klasik Osmanlı Türkçesi çalışmaları da azaltmaktadır ancak daha çok akademisyen Sibirya, Orta Asya ve Çin'deki Türk dilleri sorunları ve modern Türk edebiyatı konusunda uzmanlaşmıştır. S. Godziński, H. Jankowski, T. Majda, S. Kałużyński, W. Kotwicz, M. Stachowski, E. Tryjarski, en ünlü araştırmacı olduğu belirtilmelidir.

TURKISH STUDIES IN POLAND

Before World War 1 there were some Polish scholars conducting turkological studies at some German and Russian universities as well as universities in Warsaw, Cracow and Lvov. After gaining independence in 1918 turcology studies evolved greatly in the three above mentioned universities. The main fields of the research were old-Turkish and classical ottoman language and literature. After World War 2 Lvov was incorporated to the USSR, but the universities in Warsaw and Cracow continued the studies not only at their turcology departments, but also at the Department of Mongol and Tibetan Studies of the University of Warsaw, which contributed greatly to the old-turkic studies. At the end of the 20th century a new centre in Poznan was created, which has specialised in Central Asian linguistic studies. Currently the classical ottoman studies are less and less popular among the youngest generation of scholars, as a result of paying less attention to Arabic and Persian literacy among turkology students, but there is more and more scholars specialising in the linguistic problems of Turkic languages from Siberia, Central Asia and China, and the modern Turkish literature. S. Godziński, H. Jankowski, T. Majda, S. Kałużyński, W. Kotwicz, M. Stachowski, E. Tryjarski, should be mentioned among the most distinctive scholars.

Murat LÜLECİ

“GERÇEK”LEŞSEK DE Mİ ÖĞRETSEK? YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE’NİN ÖĞRETİMİNDE OTANTİK MALZEME

Kültürlerarası etkileşimin öneminin arttığı günümüzde, yabancı dil öğretimi de her zamankinden önemli hale gelmiştir. Yabancılar Türkçe’nin öğretimi sırasında, gelişen dil öğretim metotlarının kullanılması bir gereklilik olarak görülmektedir.

Yabancı dil öğretiminde iletişimci yaklaşımın temel prensibi otantik malzemenin kullanımıdır. Otantik malzeme, “sözlü veya yazılı, bir dili ana dili olarak konuşanlar tarafından -yine- o dili ana dili olarak konuşanlar için üretilmiş dil ürünleri” biçiminde tanımlanmaktadır. Seri ilanlar, menüler, gazete haberleri, radyo-televizyon programları ve edebî metinler, otantik malzemeler arasında bulunmaktadır.

Bugün, Türkçe’yi yabancılar öğretmek amacıyla hazırlanan kaynaklarda kullanılan malzemenin, bu kitapların yazarları tarafından, Türkçe’nin doğal imkanlarından uzak, yapay bir biçimde oluşturulduğu görülmektedir. Bu nedenle otantik malzemenin Türkçe’nin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılması, gerçek Türkçe’nin öğrenilmesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Otantik malzeme, Öğrencilerin gerçek Türkçe’yle tanışmasını sağlayacaktır. Çünkü bunlar, -ders kitaplarında kullanılan yapay dilin aksine- dilin gerçek durumlarda, gerçek insanlar tarafından kullanıldığı malzemelerdir. Bu da öğrencileri sınıfın dışındaki gerçek dünyaya yaklaştıracaktır; Belli bir sosyal ihtiyacın karşılanması amacıyla üretilmektedir. Bu da öğrencileri motive edecektir; Dilin, değişik tür ve üsluplarda kullanıldığı malzemelerdir. Bu, tür bakımından otantik malzemelere çeşitlilik kazandırmaktadır; Geleneksel metodolojinin kullanıldığı ders kitaplarından daha kolay erişilebilmektedir.

Biz burada, öncelikle yabancı dil öğretiminde iletişimci yaklaşımın otantik malzeme kavramını irdeleyecek; ardından, otantik malzemenin sınıf ortamındaki uygulanabilirliği üzerinde duracak; son olarak, otantik malzemenin Türkiye’deki erişilebilirliği konusundaki tekliflerimizi sunacağız.

Anahtar kelimeler: Yabancı Dil Olarak Türkçe’nin Öğretimi, İletişimci Yaklaşım, Otantik Malzeme, Doğal Dil-Yapay Dil.

THE REAL LANGUAGE OR THE ARTIFICIAL TEXT? AUTHENTIC MATERIAL IN TEACHING TURKISH AS A SECOND LANGUAGE

In our era, where the cultural interaction is playing a crucial role, foreign language education has become more significant than ever. The use of modern teaching techniques appears to be very necessary in Teaching Turkish as a Second Language.

The most fundemantal principle of Communicative Language Teaching is the use of authentic material. Authentic material is defined as “materials -written or spoken- created by native speakers for the use of other native speakers. Claasified ads, menus, newspaper articles, radio-television broadcasts and literary texts are considered authentic materials.

Today, it is seen that in Turkish textbooks, the texts are created by authors in a artificial manner, far away from the natural language. Therefore, the use of authentic material in teaching Turkish as a second language is very significant in terms of teaching the real language. Authentic materials, 1. Will introduce the students to real Turkish because unlike the artificial language of the textbooks, they are materials used by real people in real situations. This will bring the students closer to the real world outside of the classroom; 2. Are created to fulfill a certain social purpose and this will motivate the students; 3. Are the materials in which the language is used in a variety of form and style and this means a variety of genre for authentic materials; 4. Can be reached more easily compare to the traditionally designed textbooks.

We will first introduce the notion of authentic material as a main principle of Communicative Language Teaching (CLT). Then we will discuss the practicality of authentic material in the classroom. Finally, we will introduce some solutions for the availability of authentic materials in Turkey.

Key words: Teaching Turkish as a Second Language, Communicative Language Teaching, Authentic Material, Natural Language-Artificial Language.

Ahtem MAZİNOV

KIRIM YARIMADASINIŇ TÜRĖİ DİLLERİ: KURULUŞU, KULLANILIŞI, İLİŞKİLERİ

Çalışmamızda Kırım'ın yerli dillerinin meydana gelmesi, inkişafı, ilişkileri tasvirlenmekte, onların fonetik, morfolojik ve leksik-semantik kuruluşunda gözemlenen benzerlikler ve farklı çizgiler açıklanmaktadır. Bu bölgenin yerli halkların Türkçe temelli dilleri türlü bölgesel, konfessional ve tarihî etkiler altında bulunmuştur ve bu durum onların özelliklerini belirlemiştir. Bu problemler hem ortak dil, hem de lehçeler seviyesinde gözlemlenir.

Kırım'da yaşayan Türk dilli halkların etnik kökenlerinin çeşitliliği bu bölgede bugün var olan dillerin de çeşitli olmasına neden oldu. Ama bununla birlikte Kırım'ın bütün Türk dilleri arasında bir yakınlık vardır. Hatta ayrı dillerin (meselâ, Kırımtatar ve Karaim dilleri) lehçeleri belli bir derecede benzerlik gösterirler. Tarihî bakımdan Kırım'ın Türk dilli halkları bölgenin bir etnik grubuna ait başka bir dile sahip idiler. Meselâ, önceden Kırımçak dili yerine – İvrit, Karaim dili yerine (bazı düşüncelere göre) – Hazar kağanlığının dili, Ermeni-Kıpçak dili yerine – Ermeni dili, Urum dili yerine Feodoro prensliğinin Got ve Alan dilleri kullanılırdı. Etnik temeli çok geniş olan Kırımtatar dili devlet dili olarak şekilleniyordu ve Kırım yarımadasının bütün dil komponentlerini kendi içine alıyordu. Aynı zamanda çağdaş Kırımtatar dilinin temelini oluşturan Kuman kabilelerin batı Kıpçak dili baskın oluyordu. Kırımtatar dilinin alanı oldukça çeşitlidir, çünkü kendi içinde hem özel Kıpçak (batı hem doğu kıpçak), hem de Karaim, Kırımçak, Urum ve Romey unsurları yer alıyor.

Anahtar kelimeler: Türkî diller, Kırımtatar dili, dil ilişkileri

ТЮРКСКИЕ ЯЗЫКИ КРЫМА: СТРУКТУРА, ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ, КОНТАКТНЫЕ ЯВЛЕНИЯ КРЫМСКИЙ ИНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ

В статье описываются вероятные пути возникновения, развития, контакты автохтонных языков Крыма, сходные и отличительные черты в их фонетической, морфологической и лексико-семантической структуре. Языки коренных народов Крыма имеют единую тюркскую основу, на которую наложились различные территориальные, конфессиональные, исторические влияния, определившие их отличительные черты. Эти проблемы прослеживаются как на общезыковом уровне, так и на уровне диалектов.

Разнообразие этнических истоков тюркоязычных народов Крыма предполагает сегодняшнее языковое разнообразие. Однако, наряду с этим, следует отметить близость тюркских языков региона. При этом диалекты отдельных языков (например, крымскотатарского и караимского) в определенной степени совпадают. Исторически каждому из вышеуказанных языков предшествует какой-либо общинный язык региона. Так, крымчакскому языку, несомненно, предшествует иврит, караимскому языку – (по одной из версий) язык Хазарского каганата, армяно-кипчакскому – язык армянской диаспоры Крыма, урумскому языку – язык княжества Феодоро, в основе своей готский и аланский, подверженный влиянию греческого и различных тюркских языков. Крымскотатарский язык, имеющий наиболее широкую этническую базу, формируется как язык имперский и вбирает в себя все составляющие Крымского полуострова. При этом сохраняется доминирующая роль западнокипчакского языка половецких племен, составившего основу современного крымскотатарского языка. Поле крымскотатарского языка наиболее разнообразно, и включает в себя как собственно кипчакские (восточные и западные), так и караимские, крымчакские, урумские и ромейские элементы.

Ключевые слова: тюркские языки, крымскотатарский язык, языковые контакты

Galina MİSKİNİENE

VILNIUS ÜNİVERSİTESİNDE TÜRKOLJİNİN DURUMU

Doğu Avrupa'nın en eski üniversitesi olan Vilnius Üniversitesi 1579 yılında kurulmuştur. Litvanya'da Doğu Dilleri Araştırma Merkezi 19. yy. başlarında kurulmak istenmiştir. 1822 yılında, Vilnius Üniversitesi'ndeki önemli ve yetkili isimlerden biri olan Kazimieras Kontrimas tarafından hazırlanan *Doğu Dilleri Enstitüsü* projesi Vilnius bölgesi eğitim sorumlusuna sunulmuştur. Eğer bu proje kabul edilseydi, o zaman Doğu Avrupa'da ilk şarkiyat araştırılmalarının gerçekleştirildiği kurum Vilnius Üniversitesi olacaktı. 1822 yılında Sanat Fakültesi'nde Arap Dili öğretilmeye başlanmıştır. Fakat öğretim seyri uzun sürmemiştir, çünkü Vilnius Üniversitesi kısa bir zaman sonra kapanmıştır. Bu dönemde

üniversiteden mezun olan birkaç kişi dünyaca tanınan uzman olmuşlardır. Mesela ünlü Arap Dili uzmanı Y. Senkovski Petersburg'taki Arap ve Türk Dili bölümünün başkanı olmuştur.

Dünyanın pekçok yerinde olduğu gibi Litvanya'da da Türk soylu topluluklar yaşamaktadır. 14. yüzyıldan itibaren Kıpçak kökenli Tatar ve Karaylar Litvanya topraklarına yerleşmeye başlamışlardır. 20. yüzyıldan itibaren bu topraklarda Türkoloji çalışmaları artmaya başlamıştır. Tatar asıllı Olgerd ve Stanislaw Kriçinski kardeşler *Rocznik Tatarski* (Tatar Yıllığı) dergisini yayımlanmaya başlamışlardır.

Yine ünlü Türkologlardan Kotwicz, Kowalski, Szapszal, Szinkiewicz, Woronowicz Vilnius ile bağlantılıdır. 1932 yılındaki Şarkiyat Sempozyumu Vilnius'ta düzenlenmiştir. Szapszal 1930 yılında Towarzystwo Miłośników *Historii i Literatury Karaimskiej* (Karay Tarihi ve Edebiyatı Sevenleri) derneği üyelerine Türkçe dersi vermiştir.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Türkoloji çalışmalarının istenilen düzeyde olabilmesi için doğrudan Türk dili ile ilgili bir bölümün açılmasına gerek duyulmuştur. Bu amaçla 2 Haziran 1997 tarihinde Vilnius Üniversitesi'nde Türk Dili Merkezi açılmıştır. Türk Dili Merkezi, Filoloji Fakültesi'nde ve Doğu Bilimleri Merkezi'nde Türkçe eğitimi alan öğrencilere hizmet veren bir kurumdur. Filoloji Fakültesine bağlı olarak *Litvan Filolojisi ve Yabancı Dil (Türkçe)* programı bulunmaktadır. Doğu Bilimleri Merkezi'nde ise *Türkoloji Araştırmaları* programı yer almaktadır.

Anahtar kelimeler: 1822, Tatar ve Karaylar, Kotwicz: Woronowicz

РАЗВИТИЕ ТЮРКОЛОГИИ В ВИЛЬНЮССКОМ УНИВЕРСИТЕТЕ

Один из старейших университетов в Восточной Европе – Вильнюсский университет – был открыт в 1579 г. Отделение по изучению восточных языков планировалось открыть в нач. XIX в. В 1822 г. Казимирас Контримас подготовил проект создания института Восточных языков. Это был бы первый центр по изучению восточных языков в Восточной Европе, будь проект подтвержден. В 1822 г. в университете на отделении искусств начато преподавание арабского языка. В планах был и турецкий язык. Однако планам не суждено было сбыться, университет вскоре был закрыт. Некоторые выпускники стали известнейшими специалистами. Так, например, Сеньковский был заведующим кафедрой арабского и турецкого языков в С.-Петербурге.

В Литве с XIV в. проживают две этнические группы тюркского происхождения. Интенсивное исследование этих двух групп в историческом, культурном, лингвистическом планах приходится на нач. XX в. Братья Кричинские. выпускают годовой „Rocznik tatarski“.

Деятельность известных тюркологов Котвича, Ковальского, Шапшала, Шинкевича, Вороновича также связана с Вильнюсом. В 1932 и 1937 гг. в Вильнюсе состоялись VI и VII конгрессы польских востоковедов. В 1930 г. Шапшал преподает турецкий язык членам организации «Товарищество любителей караимской истории и литературы».

После распада Советского Союза в Литве открывается Восточное отделение и

готовятся программы по преподаванию арабского, турецкого и прочих восточных языков. В 1997 г. был открыт центр турецкого языка.

Ключевые слова: 1822, татары, караимы, Котвич, Воронович

Dmitriy NASILOV

TÜRK EDEBÎ DİLLERİ VE LEHÇELERİ TARİHİNDE RUNİK ANITLAR

Runik yazılı anıtlar, Türk dilli halkların kültürel hayatında hayrete şayan bir olgudur. Eski Türk metinleri, erken Ortaçağ dönemi Türk kabilelerinin dili ve hayatı hakkında yalnızca ilk ve tek yerel kaynak olmakla kalmazlar, bitmez tükenmez ve hâlâ tam bellenmemiş bir kaynak olma hüviyetini de korurlar. Çağdaş Türklük bilimi için, anıtlardaki Eski Türkçe malzemenin tarihî gramerin tertip edilmesinde nasıl kullanılabileceği çok önemli bir sorundur.

Dilin özel bir türü olan edebî dille ilgili çağdaş anlayış, 1) edebî dilin tarihi ve 2) halk-konuşma dilinin tarihi şeklinde kesin ayrımlara gidilmesini zorunlu kılar. Edebî dilin tarihi, yazılı metinlerin dilini yalnızca gramer bakımından değil, ama ayrıca, sanat ve tasvir araçları olan belirli janrların işlev ve üslupla ilgili gerçekleşmesi bakımından da ele alınmasını gerekir. Halk-konuşma dili tarihi, İlk Türkçeden başlayarak Türk dillerinin (lehçelerinin) gramer yapısının ve sözlüğünün gelişim tarihini ve İlk (Genel) Türkçeden ayrıldığı andan itibaren somut Türkçenin tarihini içerir.

Araştırılan anıtlara yansımaları bakımından edebî dilin ve lehçenin tarihlerinin birbirinden ayrılmaksızın, bu anıtlardaki dilsel gerçeklerin kullanılması şimdiye verimsiz olagelmıştır. Artık, Türklük biliminde Eski Türkçe metinlerin bu metotla tahlil edilmesi önerilmektedir. Bu nedenle benzer incelemelerin genişletilmesi çağdaş Türk tarihî metin biliminin, tarih biliminin ve tarihî gramer araştırmalarının mühim bir görevidir.

Anahtar kelimeler: edebî dil, halk dili, yöntem, tarihî gramer

РУНИЧЕСКИЕ ПАМЯТНИКИ В ИСТОРИИ ТЮРКСКИХ ЛИТЕРАТУРНЫХ ЯЗЫКОВ И ДИАЛЕКТОВ

(RUNIFORM INSCRIPTIONS IN THE HISTORY OF TURKIC LITERARY LANGUAGES AND DIALECTS)

Памятники рунической письменности – это удивительное явление в культурной жизни тюркоязычных народов. Древнетюркские тексты не только остаются первым и единственным автохтонным источником сведений о языке и жизни тюркских племен в раннем средневековье, но и оказались источником неисчерпаемым и до сих пор до конца еще не освоенным. Для современной тюркологии очень важен вопрос о том, каким образом можно использовать языковой материал памятников древнетюркского

языка в построениях исторической грамматики.

Современное понимание литературного языка как особой формы существования языка требует проводить четкое различие между 1) историей литературного языка и 2) историей народно-разговорного языка. История литературного языка предполагает рассмотрение языка письменных текстов не только в грамматическом отношении, но и как функционально-стилистические реализации определенных жанров соответствующими художественно-изобразительными средствами. История народно-разговорного языка включает в себя историю развития грамматического строя и лексики тюркских языков (диалектов) начиная от общетюркского состояния и историю конкретного тюркского языка с момента его выделения из общетюркского (общегруппового) состояния.

Без разведения истории литературного языка и истории отдельного диалекта как они отражены в изучаемом памятнике использование языковых фактов этого памятника для исторической грамматики оказывается непродуктивным. В тюркологии уже предложены такие методики анализа древнетюркского текста. Поэтому расширение подобных исследований остается важной задачей современной тюркской исторической текстологии, источниковедения и исторических грамматических разработок.

Ключевые слова: литературный язык, разговорный язык, методика, историческая грамматика.

Candan NEMLİOĞLU

SELÇUKLU VE OSMANLI BEZEME SANATININ ANLATIMINDA KULLANILAN TERİM KARMAŞASI

Orta Asya Uygur duvar resimlerinin tanıtımında, resimlerin bulunduğu mağara “Bezeklik” adı ile anılmaktadır. Bezek kelimesinin yerine Anadolu Türk Sanatı’nın tanıtımında “süs” kelimesi kullanılmıştır. Günümüzde ise süsleme anlamında “bezeme” kelimesi kullanılmaktaysa da, Selçuklular Dönemi’nde kullanılmaya başlanan Farsça kelimelere Osmanlıların ilk yıllarında Arapça ve 17.yy’ın 2. yarısından sonra ise Fransızca kelimeler eklenmiştir. Böylece anlatımlarda “oval, beyzi, elips” kelimeleri tek bir şekli anlatmak için yan yana sıralanarak yazılma gibi anlatım hataları başlamıştır. Oysa tek şekle ya da örgeye karşılık, tek Türkçe ad verilmelidir.

1. Selçuklu ve Osmanlı bezeme sanatının tanıtılmasında kullanılması gereken terimler:

Bezeme (Uygur Türkçesi) = Süsleme (Günümüz Türkçesi) = Tezyinat (Arapça)
Gülçe = Gülbezek (Türkçe) = Rozet = Rozet çiçeği (Fransızcadan uyarlama) Vd...

2. Değerlendirme ve öneriler

Anahtar kelimeler: Türkçe- Bezeme- Terimler

THE FOREIGN IDIOM CONFUSION USING WAY OF DESCRIBING OF SELJUK AND OTTOMAN DECORATIVE PAINTING

The inn taken placed in central Asia which has mural painting from Uigur Period 7.-8.-9. centuries, is named "Bezeklik"(ornamental). "Decor" used as a word about Turkish decorative art in Anatolia instead of ornament. Nowadays eventhough "ornament" is being used for decoration, Persian idioms in decorative art were begun using during Seljuk Period and Arabic idioms were added during the first period of Ottoman and then French decorative art idioms were also added from second half of 17th century in Ottoman Empire. "Oval" French word was used with Persian oval(beyzi) and oval(elips) in geometrical meaning in one sentence to represent for only one shape. So, some ways of describing were begun telling wrong by writing side by side in art word of Persian, Arabic and French. Whereas, one shape or one motif must be name with Turkish word.

1. The necessary idioms or word explained of Seljuk and Ottoman decorative painting.

Ornament(in Uigur Turkish) = Ornament(tezyinat in Arabic) = Decorative(Süsleme in Turkish).

Rose decoration(gülbezek in Turkish) = Rozette(in French)

Etc....

2. Appraising and Advices

Key words: Turkish-Ornament-Idioms

Kamil Veli NERİMANOĞLU

ÇAĞDAŞ TÜRKOLJİDE YENİDEN YAPILANMA ŞARTLARI ÜZERİNE

1. Çağdaş küreselleşen dünyanın sosyal, politik, kültürel ve teknolojik şartları Türkolojinin de metot ve ilkelerini, sınırlarını, yaklaşım usullerini değiştirmeyi önemli kılmıştır. Klasik Türkolojinin dil, tarih, edebiyat, güzel sanatlar kapsamı yeni zamanda ihtisas, alan bölünmelerini değil, klasik bütünlük konseptini ve yaklaşımını öne çıkarmıştır.
2. Türkbilim tarihinin, Türk dili tarihinin, eski ve orta devir Türk abidelerinin gramer ve sözlüklerin yeniden yazılmasına, değerlendirilmesine, genel dilbilim bağlamında deneysel ve kuramsal problemlerin yeniden işlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Avrasya'da bulunmuş yeni kaynakların özellikle Çin kaynaklarının araştırılması günün önemli taleplerindendir.
3. İnternet teknolojisi ve sanal düzlemle bağlı matematiksel, istatistik ve görüntülü yöntemlerin işlenmesi ve tatbiki Çağdaş Türkolojinin hız kazanması ve küresel dünyanın taleplerini ifade etmektedir.

4. Türk Dünyası için ortak monografi ve dersliklerin kollektiv hazırlanması, Ankara, Bakü, Taşkent, Aşkabat, Urumçi, Bişkek, Astana, Tebriz, Kazan merkezli Türkoloji araştırmaları ve tedbirleri koordinasyonunun kurulması ve uluslararası bilimsel kalitede “Türkoloji” dergisinin yayınlanması bu problemlerin halledilmesinde önemli rol oynayabilir.
5. Türk Dünyası’nda ortak iletişim dili ve ortak internet dili problemlerinin halli ve Türkiye Türkçesi esasında diğer lehçelerin de önemli katkılarıyla ortaklık oluşturulması zarureti ortaya çıkmıştır. Bu problemin hallinde sunî dil arayışları ve asimilasyon çabaları önlenmeli, doğal dil akımına ve sürecine üstünlük verilmesi esas alınmalıdır.
6. “Türkbilim Ansiklopedisi”, “Dünya Türkologları” tanıtma dizisinin, “Türk Dünyası Dil Atlasları”nın hazırlanması işine başlanması Türkoloji için zaruridir.
7. Türkolojinin yeniden yapılanması geleneksel Türkolojinin yeniden değerlendirilmesine yol açacak akademik müesseselerde ve eğitim merkezlerinde Türkolojinin rolünü ve önemini artıracaktır. Bilişim ağırlıklı Türkoloji toplantılarının, kongrelerinin ve bilgi şöenlerinin sanal katkılarla yeni formatlarda gerçekleştirilmesi ön plana çıkacaktır.

Anahtar kelimeler: Türkoloji, Ortaklık, Türk Dünyası, Dil, Teknoloji.

CONCERNING THE CONDITIONS FOR THE RESTRUCTURING OF CONTEMPORARY TURKOLOGY

1. The social, political, cultural and technological conditions of the modern globalising world have also made it important to change the practice and principles, boundaries and approach methods of Turkology. In the new age, the language, history, literature and fine arts framework of classic Turkology has brought into prominence, not the specialised fields of expertise, but the classic concept and approach of unity.
2. There is a need for the rewriting and reassessment of the grammar and vocabulary of the history of Turkology, the history of the Turkish language, and the Turkish monuments of the ancient and middle ages, and for the reworking of empirical and theoretical problems in a general linguistic context. Research into the new sources found in Eurasia, especially into those found in China, is one of the most important demands of the day.
3. The operation and application of mathematical, statistical and visual methods connected with internet technology and the cyber platform express the acceleration of modern Turkology and the demands of the global world.
4. A common discourse for the Turkic World and the collective preparation of classes, the establishment of coordination in Turkology research and measures centred in Ankara, Baku, Tashkent, Ashgabat, Urumchi, Bishkek, Astana, Tabriz and Kazan, and the publication of a “Turkology” journal of international academic quality can all play an important role in the solution of these problems.
5. In the Turkic World, the need has arisen for a solution to the problems of a common communication language and a common internet language and for the creation of partnership on the basis of the Turkish of Turkey with the important contribution of the other dialects. In the solution of these problems, artificial linguistic research and

assimilation efforts must be prevented, and giving priority to the flow and operation of natural language must be taken as the basis.

6. Launching the preparation of an “Encyclopaedia of Turkology”, a series presenting “Turkologists of the World”, and “Language Atlases of the Turkic World”, is essential.
7. The restructuring of Turkology will pave the way for the reassessment of traditional Turkology and will increase the role and importance of Turkology in academic establishments and education centres. The realisation of information-oriented Turkology seminars, congresses and academic fairs in new formats with virtual contributions will come into prominence.

Key words: Turkology, Partnership, the Turkic World, Language, Technology.

Irina NEVSKAYA

ALTAY RUNİK HARFLİ YAZITLARIN BAZI PALEOGRAFİK VE ORTOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

Çalışmamız, Rusya Federasyonu Altay Cumhuriyeti Hükümeti’nin çerçeve programı (2004-2006) dahilinde Alman ve Rus dilbilimcilerin ortak işbirliği çalışmasının bir sonucu olan Altay’daki Runik Harfli Yazıtların veritabanına dayandırılmış ve Rus Temel Araştırma Kurumu (RFFR) ile Alman Araştırma Kurumu (DFG) tarafından desteklenmiş (2007-2009) uluslararası bir araştırma projesidir. Altı yıllık bir alan araştırması sürecinde, yaklaşık doksan Altay Runik harfli yazıtın dökümantasyonu yapılmış ve fotoğrafları, nüshaları ve bulundukları yerin GPS dataları, transliterasyonlarımız ve ön okumalarımız ile birlikte elektronik korpus oluşturulmuştur.

Araştırmanın bugün gelinen aşamasında, Runik harfli yazıtların Altay varyantında 46 karakter bulunduğunu ifade edebiliriz:

1. 5 ünlü: A (a/ä/e), I (i/i), U (o/u), Ü (ö/ü), e
2. 4 dudak ünsüzü: **b¹, b², p, m** (b² nin spesifik bir yenisey şekli ile bu ünsüzün çok nadir karşılaşılan Orhun Şekli)
3. 6 diş ünsüzü: **d¹, d², t¹, t², n¹, n²** (t¹’in spesifik bir yenisey şekli ile bu ünsüzün çok nadir karşılaşılan Orhun Şekli)
4. 7 arka damak ünsüzü: **k¹, k², g¹, g², ŋ, ŋ¹, ŋ²** (ŋ¹ için spesifik yenisey karakteri ile **ŋ¹ ve ŋ²** karşıtlığının sonucu olarak)
5. 5 sürtünmeli ünsüz: **s¹, s², š¹, š², č** (s¹’in spesifik bir Yenisey şekli ile bu ünsüzün çok nadir karşılaşılan Orhun Şekli)
6. 6 akıcı ünsüz: **r¹, r², l¹, l², y¹, y²**
7. 7 hecesel karakter:
 - a. V+V: **ʊk (uk/ok/ku/ko), ʊk (ük/ök/kü/kö), ʊp (up/op/pu/po), ʱk (ik/kī), ʱč (ič)**
 - b. C+C: **nč**
 - c. C+V+C: **lik**
8. 5 tipik olmayan Runik işaret (Güney Yenisey yazıtlarında rastlananlarla mukayese edilebilir)

9. Bir kelime ayırıcı

Altay Runic yazıtlarının ortografik özelliklerinden bahsetmek gerekirse, klasik Runic ortografisini ve yumuşak damaksıl kelimelerdeki damaksıl ünsüz işaretleri kullanımı ile karakterize edilen sözde-Runic ortografisi ve seyrek olmakla beraber tersi şekilde oluşan, diye ayırimda bulunuruz. Bu değişikliğin sebebi belirli değildir; bazı durumlarda birbirleriyle ilişkili koşullarla belirli hale gelebilir: ı ünlüsünün olması, y ünsüzünün olması, vb. Runic yazımın bu çeşidinde, A ünsüzü özel bir işaretle beraber kelime ayırıcı olarak kullanılır. Seçili Altay Runic yazıtlarından seçili örneklerle sahip ifadeleri ve cümleleri veritabanımızda örnekleriyle göstermekteyiz.

Anahtar kelimeler: Altay Runic yazıtlarının ortografik paleografik

SOME PALAEOGRAPHIC AND ORTHOGRAPHIC FEATURES OF ALTAY Runic INSCRIPTIONS

Our research is based on a database of Altay Runic inscriptions which is a result of a cooperative work of Russian and German linguists in the framework of a Programme of the Government of the Altay Republic of the Russian Federation (2004-2006) and an international research project funded by the German Research Society (DFG) and the Russian Foundation for Fundamental Research (2007-2009). In the course of six years of field work, about ninety Altay Runic inscriptions have been documented, and an electronic corpus has been created with their photos, copies, GPS data on the sites of their whereabouts, our transliterations and preliminary readings.

At the present stage of research, we can state that there are 46 Runic signs used in the Altay variant of Runic writing:

1. 5 vowels – **A (a/ä/e), I (ï/i), U (o/u), Ü (ö/ü), e**
2. 4 labial consonants – **b¹, b², p, m** (with a specific Yenisei form of b², the Orkhon form of this consonant is met very rarely)
3. 6 dental consonants – **d¹, d², t¹, t², n¹, n²** (with a specific Yenisei form of t¹, the Orkhon form of this consonant is met very rarely)
4. 7 velar consonants – **k¹, k², g¹, g², ŋ, ŋ¹, ŋ²** (with a specific Yenisei character for ŋ¹, resulting in an opposition of ŋ¹ and ŋ²)
5. 5 sibilants – **s¹, s², š¹, š², č** (with a specific Yenisei form of š¹, the Orkhon form of this consonant is met very rarely)
6. 6 sonants – **r¹, r², l¹, l², y¹, y²**
7. 7 syllabic characters:
 - a) V+V: **^uk (uk/ok/ku/ko), ^ük (ük/ök/kü/kö), ^up (up/op/pu/po), ^lk (ik/kī), ⁱč (ič)**
 - b) C+C: **nč**
 - c) C+V+C: **lik**
8. 5 atypical Runic signs (comparable to those encountered in South-Yenisei Runic inscriptions)
9. a word divider.

As for the orthographic features of Altay Runic inscriptions, we distinguish classic Runic orthography and pseudo-Runic orthography characterized by the use of palatal consonant signs in velar words and, less frequently, vice versa. The reasons for this shift are not clear; in some cases it could be determined by combinatory conditions: the presence of the vowel *i*, the consonant *y*, etc. Moreover, in this variant of the Runic writing, the vowel *A* is used as a word divider, along with a special sign.

We illustrate our statements with selected examples of Altay Runic inscriptions in our database:

Key words: Altay Runic inscriptions palaeography orthography

Mehmet OKUR

TÜRK LÜK BİLİMİ ARAŞTIRMALARINDA HALKEVLERİ'NİN ROLÜ

19 Şubat 1932'de kurulan halkevleri; hedef, teşkilat ve faaliyet bakımından cumhuriyet tarihimizin "Köy enstitüleri" ile birlikte en yaygın ve en etkili kuruluşlarından biridir. Türk Ocaklarının kapatılmasıyla oluşan boşluğu doldurmak ve yeni Türk devletinin ideolojisini halka yaymak amacıyla kurulan halkevleri bu misyonu ile aynı zamanda önemli bir modernleşme hareketi özelliği taşımaktaydı.

Türk Ocaklarından Halkevlerine geçiş sürecinde Atatürk, bu yeni teşkilattan beklentilerini şöyle ifade etmektedir: "Halkevleri dil kolları vasıtasıyla Türkçe'nin güzel kelime ve terimlerini orijinal kaynaklarından çıkarıp yayacak, dilimizin en güzel, en temiz konuşulduğu yerler bu evler olacaktır.

...Tarih kolu da birkaç medeniyetin üst üste geldiği memleketimizde mahalli tarih ve genel olarak Türk tarihi üzerinde araştırma ve incelemeler yapacak, bu konuda dil ve tarih kurumları ile daima temas halinde bulunacaktır.

Diğer taraftan edebiyat, resim, musiki ve folklor gibi bir milletin medeni seviyesini, irfanını, milli zevkini, kısaca hürriyet ve varlığını belirten güzel sanatların gelişmesi ve yayılması için çalışılacaktır.."

Atatürk'ün belirttiği bu amaç ve beklentiler doğrultusunda hareket eden halkevleri, kısa sürede ülkenin birçok noktasında teşkilatlanmasını tamamlayıp çalışmalarına başladı. Her bir Halkevinin kendi bölgesindeki unutulmaya yüz tutmuş kültürel değerleri ve öz Türkçe kelimeleri gün yüzüne çıkarmak ve günlük hayata dahil etmek gibi bir görevi vardı. Yine her bir halkevi, Tarih ve Müze şubesi vasıtasıyla bilgi, belge ve eser toplamak suretiyle hem yerel hem de ulusal anlamda Türk tarihi çalışmalarına katkıda bulunmaktaydı.

Halkevlerinin Türklük bilimine önemli katkılarından biri de yüzlerce yıldan beri halk dilinde yaşayan ve yazı diline girmemiş sözlerin, hikâyelerin, olayların Halkevi dergilerinde yayınlanmasıydı. Böylece kamuoyu bilgilendirilmekten öte Türk kültür değerleri kayıt altına alınmakta ve kültürel gelişimine yardımcı olunmaktaydı.

İşte 3. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu'na sunmayı düşündüğümüz bu

bildiride Halkevleri bünyesinde gerçekleştirilen Türk dili, tarihi ve kültürü ilgili araştırmalara değinilecek, örnekler sunulacaktır.

Anahtar kelimeler: Türklük Bilimi, Atatürk, Halkevleri, Türk Dili, Türk Tarihi

THE ROLE OF PUBLIC HOUSES IN TURKISHNESS SCIENCE RESEARCHES

Public Houses, founded in February 19, 1923, is one of the most prevalent and effective foundations in point of aim, organization, and activity in our republic history with the “village institutes”. Public Houses, founded with a view to fill the gap formed with the abolishment of Turk Associations and broadcast the ideology of recently founded Turkish State, with this mission contains an important modernization movement characteristic at the same time.

During the transition period from Turk Associations to Public Houses, Atatürk expresses the expectations from this new organization in the following way: “Through the language branches Public Houses will spread beautiful words and terms of Turkish which are extracted from its original sources; these houses will be the most beautiful, clear spoken places of our language.

... Also History branch will make researches and investigations over local history and generally Turkish history in our lands on which couples of civilizations come successively, always stay in touch with the language and history foundations on this matter.

From the other side, it will work for the propagation and improvement of fine arts that resembles level of civilization, insight, national delectation in brief independence and existence of a nation like literature, picture, music, and folklore.”

Public Houses moved in direction of Atatürk stated aim and expectations, completed its organization and started to its studies around the many points of country in a short time. Each Public House has the duty like finding out the nearly forgotten cultural values and pure Turkish words in its own region and include to the daily life. Again, each Public House made contribution to the Turkish history researches by collecting information, document, and opus both in local and nation wide meaning through the History and Museum branch. One of the important contributions of the Public Houses to the Turkishness science is the publication of words, stories, and events in Public Houses periodicals that lives in Public language since hundreds of year and not entered to the literary language. In this way, beyond the acquaintance of public opinion, Turkish cultural values are recorded and to be helped to the cultural improvement.

As you see, in this paper which we consider to present to the “3rd international Turcology researches symposium”, will give samples and mention to the researches realized under the constitution of the Public centers related with the Turkish language, history, and culture.

Key words: Turkishness Science, Atatürk, Public Houses, Turkish Language, Turkish History

Takashi OSAWA

TÜRK BİLGE KAĞAN TAHTA OTURDUĞUNDA KİM TÖLİS ŞAD İDİ?

Bilindiği gibi MS. 716 yılında II. Eski Türk Kağanlığında İltəriş Kağan'ın oğlu *Möğü Bilge, kağan olarak tahta oturdu. Eski Çin kaynakları inisi (küçük erkek kardeşi) olan Köl Tigin'in Tölis şad olduğunu kaydetmesine rağmen Orhon Yazıtlarına göre Bilge Kağan'ın tahta çıkma töreninde Köl Tigin'den başka iki şad bulunmaktadır. Bundan başka Bilge Kağan'ın yönetimi zamanında batı bölgesine sefer edilirken de Köl Tigin'den başka iki şad bulunduğunu tespit edebiliriz. Yazıttaki iki şad ise Tölis şad ve Tarduş şad olmalıdır bu durumda kaynaklara göre durumun neden değiştiği sorusu akla gelmektedir. Ben bu soruya eski bir Çin kaynağına dayanarak bu şadın Köl Tigin'in inisi olan Arslan şad olduğunu ileri sürmek isterim. Bu şahsı ise Bilge Kagan anıtının doğu kısmından çıkarılan bir balbal taşı üzerinde (Tölis şadın taş balbalı) okunan bir Tölis şad ile karşılaştırmak istiyorum. Öteki tarduş şad ise herhalde Bilge Kağan'ın oğullarından biri olup Bilge Kağan öldükten sonra tahta geçen İnan (veya İnäl) kağan olmalıdır. Belki de bu Tölis şad da Bilge Kagan ve Köl Tigin'in inisi olan Arslan şad olup Bilge Kağan'ın ölümü üzerine onun anıtını inşa ederken kendisi de bu anıtı yapmak için çaba harcadığını belirtmek için bu balbal taşına kendi unvanını yazdırmış olmalıdır.

WHEN TÜRK BİLGE KHAN SAT TO THE THRONE, WHO WAS TÖLİS ŞAD?

It is well known that *Möğü that was the son of İltəriş kağan sat to the throne as Bilge kağan in 716 AD in the Old Turkic Kaganate. At that time according to the Old Chinese sources, Köl Tigin that was a little brother of Bilge Kagan is recorded as Tölis şad. In the Orkhon inscriptions, however, we know that except Köl Tigin, there are two şads in the enthronement ceremony of Bilge kağan. And we know that there is an another case when Bilge Kagan made the campaign to the westward, there are two şads except Köl Tigin. It seems certain that two şads are Tölis şad and Tarduş şad, Then on the title of şads why is there a difference between old Chinese sources and Orkhon inscriptions. To this question, according to an another old Chinese source I would like to clarify that a little brother of Köl Tigin had a title of Arslan şad, that maybe are tölis şad in the reign of Bilge Kagan. And we know that there is a balbal stone that has Old Turkic inscription like <Tölis şadın taş balbalı>. In my view, this Tölis şad can be attested with the little brother of Köl Tigin titled <Arslan şad>, and one of two şads <Tarduş şad> was one of the son of Bilge Kagan and later became the İnan (or İnäl) kağan after his father's death. Maybe it seems probable that <Tölis şad> would like to show his service by carving his title on balbal stone when the memorial building of his large brother Bilge Kagan was constructed after his death.

Mehmet ÖLMEZ

ESKİ UYGUR VE ÇİN KAYNAKLARI IŞIĞINDA ORHON YAZITLARINDA GEÇEN YER ADLARI

Eski Türk Yazıtları üzerine bugüne kadar yapılan yayınlarda, özellikle Türkçe yayınlarda, yazıtlarda karşılaşılan yer adlarının ya transkripsiyonu yapılarak kısaca “yer adı” bilgisi verilmiş, ya da çoğunlukla V. Thomsen’in çalışmalarına çok kısa atıflarda bulunularak konu tamamlanmaya çalışılmıştır. Bunun dışında yazıtlarda geçen yer adları ile anılan, bugüne ait çeşitli yer adları olsa da söz konusu adlar tarihî yer adlarıyla örtüşmeyen coğrafyalara aittir. Yazıtların bulunup okunuşlarının üzerinden geçen süre içerisinde de hem Türklerle ilgili Çin kaynaklarına hem de Eski Uygurcaya ait yeni çalışmalar ortaya konmuştur. Bu yeni çalışmalar yazıtlardaki yer adlarının coğrafî, tarihî, semantik ve de leksik yönden tam olarak tespiti konusunda önemli yan kaynaklardır. Bildirimde bu konuları ayrıntısıyla ele alacağım.

İlhan ÖZKEÇECİ

ORHUN ABİDELERİNİN ESTETİK VE MUHTEVASININ ÖNEMİ

Bu bildiride Orhun abidelerinden hareketle Asya’nın sahip olduğu estetik ve felsefi değerlere dikkat çekilecek ve bugüne yansımaları tartışılacaktır.

Asya, tarih ve kültür açısından güçlü değerlere sahip birikimiyle dünyamızın merkezi, en eski coğrafyasıdır. Tüm felsefi düşüncelerin ve inanç sistemlerinin doğup geliştiği büyüklü Asya, tarih boyunca nice ihtişamlı medeniyeti bağrında yetiştirmiş, bunların birikimlerini yeryüzüne taşımıştır.

Türk kültürel etkinliğinin ağırlıkta olduğu zengin, velûd, dinamik, büyük Asya’nın kazanımları tarihe kayıtlıdır. Uzun ve geniş kapsamlı tarihsel süreçte gelişen sanat mirasımızın ve sanat tarihimizin bilinen derin kökleri İslâm öncesi dönemlere, binlerce yıl önceye ve hâlâ kullanılan motiflere kaynaklık eden Orta Asya’ya dayanır.

Orta Asya’da çeşitli kalıntılarda yapılan çalışmalardan ve farklı belgelerden elde edilen bulgular, kurganlardan çıkan eserler Türk sanatının anayurdu ile yayıldığı sahalardaki etkilerini göstermesinden dolayı çok mühim belgelerdir. İskit ve Hun sanatının meydana getirdiği estetik çizgiler Göktürk devrinde kendine has tarzıyla devam etmiştir. Göktürklerin eşsiz eserleri olan Orhun kitabeleri Türk tarihinin bir döneminin canlı şahitleri olarak bugün karşımızdadır. Orhun kitabelerinin paha biçilmez mesajları Türk toplumu için kıymeti hiç değişmeyecek, adeta bütün çağlara hitap eden, zamanlar üstü evrensel bir beyanname niteliğindedir.

Yaklaşık binbeşyüzyıl kadar önce yapılan bu abidelerin meydana geliş şartları oldukça anlamlı ve düşündürücüdür. Tarihin zor bir döneminde düzenli bir devlet kuran, milletine sahip çıkan, onun huzur ve mutluluğu için kendi hayatını ve rahatını yok sayan bir Hakan’ın düşündükleri, diledikleri, duaları, ikazları, tembihleri samimi ifadelerle taşlara

nakşedilmiştir. Bu devleti en iyi bir şekilde devam ettirmek ve milletine güvenli bir hayatı yaşatmak, dostu, düşmanı fark edip gerekli tedbirleri almak hep Bilge Kağan'ın mesajının deruni manalarında yer almıştır. Milletine ve tüm dünyaya hitap eden bu şaheserlerin muhtevasının önemiyle birlikte görsel etkileri de ihmal edilmemiştir.

Eserlerin Bilge Kağan ve Kültigin abidelerinin devrin sanat anlayışı doğrultusunda dönemin sanatkarlarınca meydana getirilmiş dokusu hala dikkat çekiciliğini korumaktadır. Tabiatı bütün doğallığı ile yaşayan Orta Asya Türk insanı, yaşamında yer etmiş vahşi ve ehli hayvanları yüksek grafik anlayışla resmetmiş, onları kendi inancına sembol olabilecek şekillerde kullanmıştır. Günümüzde bile teknolojik imkânlarla farkına varılması güç olan enstantaneleri binyıllar öncesinden tespit etmiştir. Detayların, tali kısımların tamamen atıldığı, öz ve sade ifadenin temele oturduğu bu estetik anlayış Asya insanının hayatında yer etmiştir.

Orta Asya Türk sanatı dâhiyane estetik yorumları, motif ve kompozisyon birikimi Selçuklu ve Osmanlı kültürünü de önemli ölçüde etkilemiştir. Bu etkilerin farkında olmak, bilime ve sanata daha objektif olarak bakmaktır. Bunun farkında olmak; iletişim dünyasında, sanatta bir adım daha ileride olmak, çağdaş dünyada Türk kültür ve estetiğini, duygu ve sezgisini hak ettiği yere ulaştırmak demektir.

Yüzyıllar öncesinde tasarlanmış bu abideleri daha yakından tanımak, mesajlarını daha iyi anlamak bir zarurettir. Bu eserleri tekrar tekrar gözden geçirirken hal ve hayatımıza intibak eden noktalara öncelikle ehemmiyet vermelidir.

Bu eserleri bir kısım şekillerde kopya etmek belki hafızalarda yeniden hatırlanmaya vesile olabilir ama asıl onların temsil ettiği estetik ve sanat çizgisinin farkına vararak bizlere ve günümüze ne gibi mesajlar sunduğunu kavramak gerekir.

Anahtar kelimeler: Türk Sanatı, Türk Kültürü, İskit-Hun Sanatı, Göktürk Abideleri

THE AESTHETICAL AND CONTEXTUAL IMPORTANCE OF THE ORKHON MONUMENTS

In this paper, starting from the Orkhon Monuments, aesthetical and philosophical values of Asia and their reflections on today will be discussed.

With rich historic and cultural inheritance, Asia is the most ancient and central geography of the world. The magical Asia, in which all philosophies and belief systems are born and raised, also mothered many glorious civilizations and brought their savings today.

The inheritance of wealthy, fertile, dynamic, and grand Asia, where an efficient Turkish culture has a major influence, is registered in the history. As we know, the deep roots of Turkish art history and heritage go back thousands of years to the pre-Islamic times, and Central Asia; the sources of motives that are still in use.

Findings from studies on various relics, sources, and artworks from Kurgan tombs are highly important documents, as they indicate the homeland of the Turkish Art as well as Turkish influence on other areas of expanse. Formulated by Scythian and Hunnic art, aesthetic styles continue through Gokturk period, though following its own path. Orkhon

Monuments as unique works of Gokturks, appear today as living witnesses of a specific period in Turkish history. Invaluable messages of Orkhon scripts have the quality of being a universal declaration beyond time, addressing to all ages, with no change in the meaning for Turkish societies.

1500 years before today, the circumstances in which the monuments were constructed, are quite meaningful and thoughtful. Thoughts, wishes, prayers, and warnings of a Khagan, who has founded an organized state in a troubled period, put his own well-being after the state's, are recorded on stones by a sincere expression. The future of this state, a secure life for the people, and being cautious for the friend and the foe by taking the necessary precautions can always be found among the deeper meanings of Bilge Khagan's script. These masterpieces, which address both to their own people as well as the entire world, are significant for their context, although they don't neglect visual aspects.

Texture of these works, including Bilge Khagan and Kultigin Monuments are formulated by the artists of that time, in accordance with the artistic fashion of the period, and they still keep their charm even today. Central Asian Turks who lives the nature to a full extend, depicted domestic and wild animals in a high graphic understanding, using them as symbols for their beliefs. They detected hard-to-find instants of life, even in today's technological advancements. Excluding subordinate details in a summarized and plain expression, such an aesthetic understanding was a part of the life in Asia.

Ingenious aesthetic interpretations, motives and composition heritage of Central Asian Turkish Art have a significant impact on Ottoman and Seljuk culture as well. Awareness of this impact also brings a better perception of science and art. This awareness also means to be one step ahead in the art of the age of communication, promoting Turkish culture, aesthetic, emotion and intuition to its rightful place.

It is an obligation to find a better understanding of these hundred years old monuments, and the messages they deliver. The priority should be given to aspects which has an impact on current life and situations when we reevaluate these works.

Copying these works in specific methods, it is possible to achieve a certain revival of memory. Yet, the real point is to reach an awareness of the aesthetic and artistic style represented by these works and decipher the messages they pass today.

Key words: Turkish Art, Turkish Culture, Scythian and Hunnic Art, Gokturk Monuments.

Ayşe Melek ÖZYETGİN

KIRIM HANLIĞININ DİPLOMATİK YAZIŞMALARINDAKİ DİL VE ÜSLUP ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

Kırım Hanlığının Rus ve Leh krallıklarıyla olan yazışmaları 1864 yılında V. V. Velyaminov-Zernov tarafından St. Petersburg'da *Kırım Yurtına ve Ol Taraflarga Dair Bolgan Yarlıqlar ve Hatlar* (*Materialı Dlya İstorii Krimskogo Hanstva*) adıyla yeniden dizilmiş Arap harfli tıpkıbasım şeklinde yayımlanmıştı. Söz konusu belgeler, Kırım-Rus ilişkileri, Kırım-Leh

ilişkileri konusunda yapılacak müstakil çalışmalarda tarihçiler için birincil kaynak vazifesi görmesi yanında, Kırım-Türk diplomasi tarihinin araştırılmasında da temel kaynaklar olarak araştırmacıların hizmetinde olacaktır. Bu belgelerin tarihçiler kadar dilcileri de ilgilendirmektedir. Özellikle tarihî Kıpçak Türkçesinin Kırım kanadındaki durumuyla ilgili bize zengin bilgiler sunan bu belgelerin dil özellikleri, Altın Orda, Kıpçak ve Osmanlı sahaları ile etkileşim içinde, farklı bir yapıyla dikkati çekmektedir. Bu dönemde Osmanlı Türkçesinin etkileri, edebî dilde olduğu gibi resmî yazımda da görülür. Gerçekten de Osmanlı sultanlarına yazılan mektuplarda Osmanlıcanın dil ve üslup yapısı daha fazla hissedilir. Öte taraftan Velyaminov-Zernov'un eserinde yer alan belgelerde Osmanlı etkisinin; Kırım Hanlığından Osmanlı sultanlarına yazılan mektuplardaki etkiyle karşılaştırdığımızda daha az olduğu görülmektedir. Kıpçak unsurların hem şekil hem de sözvarlığı bakımından ağırlıklı yanı dikkati çeker. Öte taraftan Osmanlı tesiriyle, Oğuz unsurlarının da Kıpçak unsurların yanında bu belgelerde geçtiği görülür. Buna bağlı olarak üslupta da değişen yönler vardır.

Bu bildiri kapsamında Kırım Hanlığına ait bu diplomatik belgeler tarihi Kıpçak Türkçesinin gelişme seyri açısından değerlendirilerek, bu dönemin dil yapısı üzerine olan düşüncelerimiz ifade edilecektir.

Şahru PİLTEN

ORHON YAZITLARINDA SEÇMESEL VE EŞ DİZİMSEL SINIRLAMALAR

Seçmesel sınırlamalar, sözcüklerin kendi tabiatlarından kaynaklanan önerme özellikleridir. Bu özellikler konuşurların sözcük seçimlerini etkiler. Konuşur, hangi bağlamda hangi sözcüğü kullanacağına sözcüklerin tabiatında bulunan bu önermelerin getirmiş olduğu sınırlamaları dikkate alarak karar verir. Sözcüklerin birlikte kullanıldığı eş dizimliliklerinden kaynaklanan anlam sınırlamaları ise “eş dizimsel sınırlamalar” olarak adlandırılır. Seçmesel sınırlamalar, sözcüklerin anlamsal yapısında bulunurken, eş dizimsel sınırlamalar kullanırlar tarafından oluşturulan anlamsal ve isteğe bağlı birlikteliklerden kaynaklanan sınırlamalardır.

Bu çalışmada Orhon Yazıtlarında kullanılan kelimelerin seçmesel ve eş dizimsel sınırlamaları incelenerek bu sınırlamaların sözcük seçimlerine ve cümle kuruluşlarına etkisi üzerinde durulmuştur. Ayrıca Orhun Yazıtlarında bu sınırlamalara yapılan bilinçli müdahalelerin ortaya koyulmasıyla Türk dilinin eskiliği ve köklülüğü konusundaki çalışmalara katkıda bulunulması amaçlan

Anahtar kelimeler: Orhon Yazıtları, seçmesel sınırlamalar, eş dizimsel sınırlamalar, sözcük seçimi, anlam bilim

SELECTIONAL AND COLLOCATIONAL RESTRICTIONS IN ORKHON INSCRIPTIONS

Selectional restrictions are the propositional traits that arise from the nature of lexical items. These traits influence lexical choice of the speakers. Speaker decides to use which word in which context considering the restrictions of these propositions in the nature of the words. The semantic restrictions arise from the collocates of the words are called collocational restrictions. In contrast to *selectional restrictions*, *collocational restrictions* are *semantically arbitrary*.

In this work the selectional and collocational restrictions of the words used in Orkhon Inscriptions investigated and focused on the effect of these restrictions to the lexical choice and the sentence formation. Furthermore by presenting the conscious inventions to these restrictions, it is aimed to contribute to the studies on *antiquity of* Turkish language.

Key words: Orkhon Inscriptions, selectional restrictions, collocational restrictions, lexical choice, semantic

Gisela PROCHÁZKA-EISL

TURKISH STUDIES AT THE UNIVERSITY OF VIENNA: THE LEGACY OF OTTOMAN-AUSTRIAN RELATIONS

There are several studies dealing with the young bozs called *Sprachknaben* („dil oğlanları“) who were trained in Turkish at a special academy founded by Empress Maria Theresia. This paper does not intend to add another study to this subject but will focus on Turkish studies carried out after the foundation of the Institute of Oriental Studies at the University of Vienna in 1886. Besides a short sketch of the long history of the institute I shall deal with current and future research projects on Ottoman and Turkish studies.

Key words: Turkish Studies, University of Vienna, Ottoman studies, Turkology.

Abdureşit Jelil QARLUQ

ORHUN YAZITLARINDA GÖZÜKEN ÇİN ANALİZİNDEN TÜRK LÜK ARAŞTIRMALARINDA SİNOLOJİNİN ÖNEMİ

Türkler ile Çinliler geçmişten günümüze dek komşuluk ilişkilerini çeşitli düzey ve şekillerde devam etmişlerdir. Çin-Türk ilişkileri kapsamındaki Türk analizleri, Çin yıllıklarında sürekliliğini koruyarak Çinlilerin Türkler üzerinde belirli ve sabit fikir sahibi olmasının, hatta milliyetler, devletler politikasının teşekkülünde belirleyici kaynak olmuştur. Fakat Türklerin doğusu veya batısı Orhun Yazıtlarında başlayan Çin analizini gelenek haline

getirememiş, dolayısıyla onların genel Çin veya Çinli kanaatı genellikle yüzeysel kalmış, günümüzde bağımsız Türk devletlerinde bile tutarlı bir Çin politikası teşekkül edememiştir. Türklük araştırmalarının, diğer adıyla Türkolojinin, ortaya çıkış tarihinden itibaren daha çok ecnebi milliyet veya yabancı ideolojilere hizmet etmiş olduğu, hatta bir gelenek haline geldiği bilinir. Sovyetlerin çöküşü ile başlayan Türk merkezli değişimlerle birlikte, Türkolojinin Türklük araştırmalarına dönüşerek Türk menfaatleri doğrultusunda tekrar düzenlenmeye başladığı günümüzde, odak noktalarının geleneksel dil, edebiyat ve tarih eksenini dışına çıkarak disiplinlerarası araştırmalara da geniş yer vermesi gerekmektedir. Dolayısıyla, Orhun yazıtlarında gözüken çevre kültürleri, milliyetleri inceleme, onlar hakkında objektif bilgi-birikim elde etme geleneğine, bilhassa Tonyukuk'ta başlayan sosyo-psikolojik ve sosyo-etnik analizlere dönüşmesi ihtiyacının duyulduğu kanaatindeyiz. Bu yüzden yazımız, Türkiye başta olmak üzere diğer Türk ülkelerinde kurulan, kurulmakta olan Türklük araştırmaları kurumlarında Sinoloji bölümü veya araştırma birimlerinin de kurulmasını zaruriyet olarak önerir ve önemini vurgular.

Anahtar kelimeler: Orhun Yazıtları, Türklük Araştırmaları, Türkler, Çinliler, Sinoloji

THE IMPORTANCE OF SINOLOGY IN TURCOLOGY DEPENDING ON THE REMARKS ABOUT THE CHINESE ANALYSIS WHICH APPEAR IN THE ORKHUN INSCRIPTIONS

Turks and Chinese people have been preserved good neighborliness in different contexts from the very early periods of history onwards. Relative consideration of Turks within the scope of Sino-Turkic relations appeared in the Chinese historical records ensured specific and fixed ideas about Turks and to some extent these continuous records has become prominent sources of nation policy. However neither in the east nor in the west the Turks could have managed to create a tradition out of the remarks related to Chinese society appeared in the Orkhun Inscriptions, thus their evaluations on Chinese people remained superficial and even today the independent Turkic republics could not have enabled a consistent policy on China. Turkic Studies, a.k.a Turcology, was known to be a tradition which has been served for the foreign nations or alien ideologies from the time it has first appeared onwards. After the collapse of the Soviet Union with the rise of the interest in the Turkic republics which have just been independent, Turcology turned out to be a discipline which is not only concentrated on the traditional language, literature and history but also highly valued interdisciplinary works. Therefore, it is essential to shift back to the tradition of gathering objective information about the surrounding cultures, nations and to the socio-psychological and socio-ethnical analysis which was started by Tonyuquq. Thus, in this paper it is emphasized that it is necessary to establish the departments of Sinology or research units of Sinology in the Turcology institutes which have been founded in the Turkic republics, especially those in Turkey.

Key words: Orkhun Inscriptions, Turkic Studies, Turks, Chinese, Sinology

*Arif REHİMOĞLU***ƏSKİ TÜRK YAZI KÜLTÜRÜNƏ LİŦQVOKÜLTÜROLOJİ BAXIŞ**

Orhun yazıtları əski Türklərdə yüksək yazı kultürünün varlığına tanıqlıq edir. Bir sıra araşdırmaçılara görə, bu yazı kultürünü əski Türklər özləri yaratmamış, Sami kökənli Arameylərdən və ya Hind-İran kökənli Soğdlardan, yaxud bilinməyən hansısa bir başqa toplumdan hazır halda almışlar. Əski Türk yazı kultürünün bir çox özül anlayışlarını yabançı dillərə bağlama çabaları da məhz bu önyarğılı düşüncədən doğmaqdadır.

Əski Türk yazı kultürünü çeşidli yönərlə yanaşı, həm də linqvokultüroloji yöndən araşdırmanın böyük önəmi var. Xatırladaq ki, dilçiliklə kultürbilimin qovuşmasından yaranmış linqvokultürologiya kultür dəyərli bilgi daşıyan dil faktlarına söykənməklə toplumun maddi və mənəvi kultürünü incələyir. Adətən, kultürel dəyərlər biçimlənib qavramlaşarkən həm də bəlli bir söz, deyim, atalar sözü, bənzətmə, metafora vb.b.k. dil faktları ilə adlandırılaraq toplumun dilində əks olunur. Ona görə də, bir toplumun dilini incələməklə o topluma aid kultürel dəyərləri araşdırmaq, özəlliklə, bu kultürün açıq görünməyən gizli alt qatlarını aydınlaşdırmaq mümkündür.

Məqalədə əski Türk yazıtlarına linqvokultüroloji yöndən yanaşılmış, tipoloji tutuşdurma, etimoloji araşdırma, məntiqi yanaşma vb. yontəmlərdən yararlanmaqla run sistemli əlifbaların yazı aracları, yazı texnikası gözdən keçirilmiş, Orhun yazıtları işığında əski Türklərin kultür dəyərli bilgi daşıyan bit-i-, bit-i, bitig/bitik, bitigime, bitigü, bitiglig, bitigtaş, çek-, çekik, yartu, itgüçi, üjök/üzük, üzik akşar, tokı-, ur-... kimi sözləri incələnmışdir.

Açar sözlər: yazı kultürü, linqvokultüroloji, kultür dəyərli bilgi daşıyan sözlər

LINGUOCULTURAL CONSIDERATION OF OLD TURKIC SCRIPT CULTURE

Orkhon scripts denote the existence of high-valued script culture among ancient Turks. Due to some researchers, this script culture was not created by Turks rather than taken ready by Arameys from Sami root, Soghdians from Indian-Iran root or from any unknown group. The endeavors for binding most of base conceptions from Turkic script culture to foreign languages stem from such biased ideas.

It is of high importance to consider Old Turkic script culture from linguocultural perspective. To remind, linguoculturology created from the combination of linguistics and cultural studies investigates moral and material culture of the society given language factors containing information regarding culture. As usual, while being conceptualized cultural values receive names by becoming language factors such as word, saying, proverb, metaphor and others and get reflected in the language of the society. Thus, by researching the language of a society it is possible to clarify the cultural values and dive into the hidden sides of the culture of that society.

The article considers ancient Turkic scripts given linguoculturology and casts a glance at script technology, script tools of alphabets with runic system by typological comparison,

etymological investigation and rational considerations etc. The words such as *biti-*, *biti*, *bitig*/*bitik*, *bitigime*, *bitigü*, *bitiglig*, *bitigtaş*, *çek-*, *çekik*, *yartu*, *itgüçi*, *üyük/üzük*, *üzik akşar*, *tokı-*, *ur...* carrying cultural information about ancient Turks are analysed given Orkhon scripts.

Key words: script culture, liguoculturology, words carrying information of cultural value

Saim SAKAOĞLU

ORHUN ANITLARINDAN GÜNÜMÜZE SÜZÜLEN BİRKAÇ ERKEK ADI

Orhun Anıtları, ad bilimi açısından zengin bir kaynaktır. Bugüne kadar farklı açılardan bu adlara eğilen bilginler vardır. Kişi adı, kabile-kavim adı, yer adı, ırmak adı, akrabalık adı, eşya adı, vb. açısından ele alınan bu adlardan bazıları günümüze kadar şekil değiştirerek gelmiştir. Kişi adlarının sayısı oldukça çoktur. Ancak bu adların küçük bir bölümü günümüzde de kullanılmaktadır. Hatta bazıları sadece soyadı olarak görülmektedir. Bu adların kullanılma oranı da önemlidir. Bazıları dikkat çekecek kadar çok kullanılırken bazıları pek az kullanılmıştır. Anıtlarda yer alan adların günümüze kadar gelebilenlerinde de bazı değişiklikler görülmektedir. Kelimeler zamanla ses bilgisi olaylarına bağlı olarak yeni şekillere girmiştir. *Tigin-Tekin*, *İstemi-İstemi*, *Yollug-Yulug*, vb. Ayrıca adların önemli bir bölümü de Türk dünyasında kullanımdan düşmüştür. Tarihî Türk adları üzerine önemli bir eser hazırlayan Prof.Dr. Faruk Sümer de bu adların tarihteki yerlerini belirlemiş ve tarih bilgisi ile desteklemiştir. Prof.Dr. Talat Tekin'in anıtlarla ilgili çalışması ise başlıca kaynağımızı oluşturacaktır. Bildirimizde, bu adların dün ve bugün ile ilgili görüşlerimiz karşılaştırılmalı bir şekilde verilecektir.

Anahtar kelimeler: Orhun Anıtları, erkek adı, ad bilimi.

A FEW MALE NAMES TOOK PLACE ON ORHUN RUNICS

Orhun Runic is very prestigious source from onomasiology point of view. There are various scientists approached to these male names took place on Orhun Runic. Male and female names, tribal names, names of the relatives, rivers, and settlement places names of some instruments arrived to our era by changing their phonetic and grammatical structures. The names of males that took place on Orhun Runic are a lot, but a few of them still are being used. Even, some of them are being used as surnames in Turkey. The male names took places on Runic and remained to our time today have shown some minor differences. The original male names on the runic converted to different forms by the phonetic changes on the male names. *Tigin* became *Tekin*; *İstemi* became *İstemi*; *Yollug* became *Yulug* etc. Also, some of the most famous male names disappeared from the scene of the Turks live around the world. Faruk Sumer who prepared and printed a book on historical Turkish names and he supported the male names by historically proofed strong data. On the other

hand, the academic studies of Talat Tekin on the Orhun Runic will be our major source. The historical past and current situations of the said male names of the Orhun Runic will be discussed comparatively in our academic paper submitted here.

Key words: Orhun runic; male names; Onomosiology.

Karjaubay SARTKOJAULI

ESKİ TÜRKÇE'DEKİ φ (Ž, J) FONEMİ ÜZERİNE

Bugüne kadar Eski Orta asır dil yadigarları ve Eski Türk runik yazıtlarının metni «ž (ж)» fonemsiz okunmuştur. Böylece Türkolojide Eski Türkçe için “«j» dilli” şeklindeki anlayış kalıplaşmıştır.

Makale yazarı, makalesinde eskiden beri kalıplaşmış olan bu anlayışı eleştirmektedir. Makalede Orhon Türklerinin dilinde kelime başında anlaut «ž» foneminin bulunduğu, 15 farklı gerekçeye dayandırılarak ispatlanmaktadır.

Ortaçağ'da (VII-Xyy.) kullanılan Sogd, Uygur, Manihey alfabesinde, bundan sonra gelen Kaşgarlı Mahmut sözlüğünde, Hazar'da Savir kabilesinde, İdil Bulgarları, Karluklar, Peçeneklerde (VII-IX yy.), Kerey ve Naymanlarda (VIII-X yy.); Ortaçağ'daki Karahanlılarda (XI-XIII yy.), Memluk Kıpçaklarında, Sır boyundaki Oğuzlarda (X-XI yy.), Polovetslerde (XI-XIV yy.), Harezmi Türkleri (XI-XIV yy.), Çağatay dilinde (XIII-XVI yy) vb. dillerde «ž» fonemi kullanılmıştır.

Çağdaş canlı Türk dillerinde: Kazak, Karakalpak, Karayım, Nogay, Kumuk, Karagaş, Kırgız, Başkurt, Tatar gibi Kıpçak grubunda; Sibirya'daki Altay, Baraban Tatarları, Dolgon, Tıva, Hakas, Şor, Çulum dillerinde; Oğuz grubundan Türkmen, Özbek, Uygur, Azerbaycan ve Türkiye Türklerinde; Orhon Türklerinin ebedi komşuları olan Moğol, Tungus, Mançur, Tangat, Tibet dillerinde «ž» sesinin kullanılmış olduğuna ispat olarak işaret eder.

Yazar, adı geçen tarihi dil abideleri ve canlı dillerde kullanılmakta olan «ž» sesi, Orhon Türklerinin yazılı metinlerinde kelime başında (anlaut) φ , θ (j) işaretleriyle gösterilmiştir diye yeni bir sonuca ulaşmaktadır.

Mustafa SEVER

ORHON YAZITLARI'NDAKİ BAZI KAVRAMLARI YENİDEN OKUMAK

Tarih boyunca her millet, çevresini (coğrafî ve insanî) algılama, değerlendirme, öteki olarak adlandırdığı kendisi dışındaki milletlere karşı tavrını, durumunu belirleme çabası içerisinde olmuştur. Yaşamını ve devamını sağlamak amacıyla milli bir şuurla geliştirdiği, siyasî, sosyal ve ekonomik bir yapılanma içerisinde güçlü olma isteğinde olmuştur. Ancak, tarihî süreç içerisinde her millet bunu başaramamıştır. Dolayısıyla Türk milleti gibi kimi milletler, gerek coğrafî gerekse çevrelerini düzenleyici, şekil verici, yönetici konumlarıyla tarihte haklı bir yer edinmişlerdir. Türk tarihinde, güçlü devletin ve güçlü milletin, yönetici-millet

ilişkisinin ideal ölçülerini bize ulaştıran, “Türk” adıyla devlet kurarak milli bütünlüğü tesis ve devam ettirme amacıyla çalışmayı kendilerine ülkü edinen Göktürkler, bize bu ülkünün yazılı belgelerini Orhun Kitabeleri’nde vermişlerdir. Kitabelerde, kağanlık makamında oturanların ve milletin birbirine karşı ödev ve yükümlülükleri, yönetici konumundaki kişilerin takip ettikleri veya etmeleri gereken siyaset, sonraki nesillere yol gösterici bir muhtevada işlenmiştir.

Çalışmamızda geleneksel bilginin/ortak belleğin güncele taşınması bağlamında yazıtlarda geçen bazı simge kavramların (Ötüken, Bengü taş, Iduk yir, Bengü il) günümüzdeki anlamları, işlevsellik imkanları araştırılacaktır.

Anahtar kelimeler: Orhon, Ortak bellek, Bengü taş, Iduk yir,

READ AGAIN SOME CONCEPTS IN THE ORHON INSCRIPTIONS

Throughout history, every nation, the environment (the geographical and human) detection, evaluation, referred to as other than his own attitude towards the nation, in an effort to determine the status was. To ensure relevance to the life and chronic with a national consciousness developed, political, social and economic strength in a restructuring process has been requested. However, every nation failed it in the historical period. Therefore, some nations such as the Turkish nation, both geographical as well as human regulatory environment, the transmitter, the manager position at the time were a fair place in the History. Turkey on a strong state and strong nation, administrator-nation relationship with the ideal dimensions can contact us, “Turkey” with the name of the state by establishing a national integrity plant and to continue to work for their ideals that Göktürks has given/presented us this ideal of the written document in the Orkhon Inscriptions. In the inscriptions, occupants at the Khaganate office and tasks and responsibilities against each other of the nation, managers at position people the politics that is followed, or must be followed, is treated in a style of guiding the content to the next generations.

In our study, present-day meaning, functioning facilities of traditional knowledge / shared memory to date is moved in the context of the inscriptions last few symbols of concepts (Ötüken, Bengü stone , Iduk yir, Bengü il) will be investigated.

Key words: Orkhon, Shared memory, Bengü Stone, Iduk land

Elfine SİBGATULLİNA

GÜNÜMÜZDE RUSYA’DA TÜRKOLJİ ÇALIŞMALARI

Günümüz Rusyasında Türkoloji çalışmaları Rusya Bilimler Akademisinin çeşitli kurumlarında; Şarkiyat, Dilbilimi, Şark Elyazmaları Enstitülerinde gerçekleştirilmektedir. Aynı zamanda Rusya’nın Moskova, Petersburg, Kazan, Ufa, Saratov, Samara gibi büyük şehirlerinde bulunan üniversitelerde de Türkoloji merkezleri ve bölümleri mevcuttur.

Türk tarihi, kültürü, edebiyatı ve Türk lehçeleri üzerine yazılmış makaleler çeşitli bilimsel dergilerde yayımlanmaktadır. Bunların yanı sıra bu alandaki çeşitli yazılar düzenli olarak her yıl çıkmakta olan Türkoloji mecmuası kitabında yayımlanmaktadır. Bu bildiride son yıllarda Türkoloji alanında basılmış yeni kitaplar ve bazı mecmualar ele alınacak ve bazı sorunlar üzerinde durulacaktır.

Anahtar kelimeler: Rusya Bilimler Akademisi, Moskova, Petersburg, Türkoloji

ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В СОВРЕМЕННОЙ РОССИИ

В современной России тюркологические исследования прежде всего ведутся в учреждениях Российской Академии Наук: в Институте Востоковедения, Институте Языкознания, Институте Восточных рукописей. Также в государственных университетах Москвы, Петербурга, Казани, Уфы, Самары, Саратова и других городов существуют кафедры и научные центры, которые занимаются вопросами тюркологии. Результаты исследований по истории, культуре, языку и литературе тюркских народов публикуются в различных научных журналах и ежегоднике «Тюркологический сборник». В своем выступлении мы хотим осветить наиболее заметные работы последних лет, а также некоторые проблемы современной российской тюркологической науки.

Ключевые слова: Российская Академия Наук, Москва, Петербург, тюркология.

Muratgeldi SOYEGOV

TONYUKUK YAZITININ EDEBİ TARİHİ BİR ESER OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ: TÜRKMECE, RUSÇA VE İNGİLİZCE ÇEVİRİLERİ

Daha önce Bilge Kağan yazıtını edebi, tarihi bir eser olarak değerlendirmiş ve metnin ilgili başlıklarla 5 sayıda büyük bölüme ve 27 alt bölüme ayırarak asıl nüshasıyla beraber günümüz Türkmençe, Rusça ve İngilizce çevirilerini Aşkabat'ta basılmakta olan 'Miras' dergisinde (2007 Sayı: 2 Sayfa: 96 – 121) okuyucuya sunmuştuk. Bu metinler için kaleme aldığımız Önsöz'de yazıttaki **türk(ü)me, b(u)d(u)n(y)ma** (Güney yüzünün 10. ve Kuzey yüzünün 12. satırları) diye yanlış okunmuş olan mantıksız sözcükleri **türkme(n) b(u)d(u)n(y)ma** diyerek kelime grubu şeklinde doğru okumayı teklif etmiştik. Bilge Kağan yazıtından başka da VIII yüzyıla ait en az yine iki abidede yani "Tun-Dyan" Çin ansiklopedisinde ve Mug dağında (Tacikistan) bulunan Sogdca belgelerde **Türkmen** etnonimine rastlamaktayız.

Bu bildirimizde ise Tonyukuk yazıtının Türkmençe, Rusça ve İngilizce çevirilerini – Bilge Kağan yazıtının çevirilerinde yaptığımız gibi – mazmununa göre ilgili başlıklarla 6 büyük ve 13 alt bölüme ayırdık. İlk makalemizdeki geleneğe uyararak asıl nüshadaki **Türk** entonimini çevirilerde **Türk(men)** sözcüğüyle anlattık. Türkmençe ve Rusça olarak kaleme

aldığımız Önsöz’de ise Tonyukuk’un Hive hanı ve tarihçisi Ebu-l-Gazi Bahadır Han’ın ‘Şecere-i Terakime’ (Türkmenlerin Nesil Ağacı) eserinde üç hükümdarın baş veziri olarak vasıflandırılan Korkut ile aynı şahıs olabileceğini doğrulamaya çalıştık.

Sonuç olarak bunu da bilmekte önem vardır ki Költeğin yazıtı tarafımızdan aynı şekilde üç dille değerlendirilerek yayına hazır edildi. Bu çalışmaya diğer küçük kitabelere göre daha büyük metinlerden oluşan Kuli Çor ve Moyun Çor yazıtları için de devam etmeyi planlamaktayız.

Hatice ŞİRİN USER

YENİSEY YAZITLARININ OKUNMA VE ANLAMLANDIRILMASI ÜZERİNE YENİ ÖNERİLER -II-

İlk kez XVII. yüzyılda, bölgeden geçen gezginler tarafından dile getirilen Yenisey Yazıtları Lena, Yenisey, Abakan, Kemçik, Kem, Oya, Elegest ırmakları boyunca bugünkü Hakasya, Tuva, Altay, Krasnoyarsk bölgelerinde bulunmuş ve sayıları günümüzde 184’e ulaşmıştır. Yazıtlarla ilgili ilk bilgiler, fotoğraflar, kopyalar ve neşir denemeleri XVIII-XIX. yüzyıllarda Messerschmidt, Aspelin, Heikel, Donner, Klements, Castren, Adrianov ve Radloff tarafından gerçekleştirilmiştir. Yenisey yazıtlarının metin yayımlarında herhangi bir yazıtın gerek Runik yazımının, gerek harfçevrimi ve yazıçevriminin, gerekse anlam ve yorumların birbirinden çok farklı olabildiği, bu farkların okuma ve anlamlandırma denemelerine bağlı bir çoğalma gösterdiği dikkatlerden kaçmamaktadır. Yazıtların bulunduğu arazinin sert iklim koşulları ve yüzyıllar boyunca korunmasız kalmaları harflerin aşınmasına neden olduğu için, okunması güç durumda olan bazı yazıtların güvenilir yayımları, tarihsel-karşılaştırmalı dilbilimi yöntemlerinden olduğu kadar ortak söz varlığına sahip ve nispeten az zarar görmüş yazıtlardan da yardım alınarak yapılmaktadır.

Bu bildiride Abakan (Ye 48) ve 3. Elegest (Ye 53) yazıtlarında daha önceki okuma ve anlamlandırmalar gözden geçirilerek, söz konusu mezar taşlarının bazı satırları ve ibareleri için yeni okuma ve anlamlandırma tekliflerinde bulunulacaktır.

Anahtar kelimeler: Yenisey Yazıtları, Abakan (Ye 48) Yazıtı, 3. Elegest (Ye 53) Yazıtı

NEW PROPOSALS ON REREADING AND REEXPLAINING OF YENISEI INSCRIPTIONS -II-

Yenisei Inscriptions were found in Hakasia, Tuva, Altai and Krasnoyarsk regions, along the Lena, Yenisei, Abakan, Kemçik, Kem, Oya and Elegest rivers. They were first mentioned by the travellers who had walked around the region. These inscriptions’ number is approximately 184 present day. First information, photographs, copies and publications about them were made by Messerschmidt, Aspelin, Heikel, Donner, Klements, Castren, Adrianov and Radloff in 18th-19th.centuries; but there are lots of spelling, transliteration, transcription, reading and explaining differences in these publications. Severe climate of

this territory and unprotected conditions of the inscriptions had caused a great damage to them, therefore it is so difficult to read some of them. Correct publications of these inscriptions are made by the help of historical-comparative linguistics methods and the inscription texts with common words which are legible, and relatively less damaged.

This paper is an attempt for the rereading and reinterpretation of the some of the lines of Abakan (E 48) ve 3. Elegest (E 53) tombstone texts.

Key words: Yenisei Inscriptions, Abakan (E 48) Inscription, 3. Elegest (E 539 Inscription.

Sabiha TANSUĞ

TÜRKLER'DE “ATLI GÖÇEBE” GİYİM KÜLTÜRÜ

Asya'da Yaşayan Türk boylarının giyim kuşamını baştan ayağa bazı belgeler üzerinden izleyebiliyoruz...

Başlıklar, baş süslemeleri, içlik, üstlük, şalvar, kaftan, çizme, çarık, ucu kıvrık pabuç, kemer, küpe çeşitli takılar kullanıldığına da şahit oluyoruz. Örneğin; Kök- Türkler, Türkler, Kadim atlı göçebeler yaşam şartlarına uygun olan deri, kürk, keçe, yün gibi malzemelerden giysiler üretmişlerdi. Göktürk devri M.S (VI-VIII) Göktürk mezarlarında Çin ipekli kumaş parçalarına da rastlanmıştır. Kadim devirde M.Ö. 1700 yıllarında bazı kaynaklara göre “tik” kadınları keten dokuduğu gibi Uygurlarda pamuklu ipekli kumaşlar dokuyorlardı.

Böylece konuyu çeşitli açılardan irdeleyebiliriz. Giyim tarihçileri yerküremizde kullanılan giyim türünü üçe ayırmışlar;

1. Sarma Giyim: Hintlilerin giyim türü.
2. Bağcıklı giyim: Yunan giyim türü.
3. Atlı göçebe giyim türü.

Daha sonra Anadolu'da yurt tutan Türkler çeşitli medeniyetler ortamında Asya'dan getirdikleri giyim kültürlerini bırakmadılar. Selçuklular, 24 Oğuz Boyları, Anadolu Beylikleri, Osmanlı İmparatorluğu'nun kadını ve erkeği Asya giyim geleneklerini nasıl sürdürdüklerini örneklerle göstereceğiz. İslam'dan sonra şehir, kasaba kadınları sokağa çıkarken bedenlerini ve başlarını örten özel giysiler ürettirler. 1923'de İmparatorluğa son verilip Cumhuriyet devrinde kıyafet kanunuyla kaçgöç kaldırıldı.

Anadolu'daki Yörük ve Türkmen kadınları önemli günlerinde eski geleneksel giysilerini Asya ve Horasan'a bağlayarak halen kullanıyorlar... Bunların yanında tüm köylü kadınları günlük yaşamlarında şalvarlarını, oyaları yazmalarını, kefiyelerini ak tülbentlerini, abanileri kullana geldiler.

Bu ana bilgilere ait ayrıntılı açıklamalar bildiride sunulacaktır.

Ahmet TAŞAĞIL

ÇİN KAYNAKLARINA GÖRE ORHUN YAZITLARININ DİKİLİŞİ

Gök-Türk tarihinin en önemli kaynaklarından olan Orhun Yazıtları bilindiği gibi 732 ve 735 yıllarında dikilmiştir. Yazıtların Türk kültür tarihi açısından değeri malumdur. Çin kaynaklarında da Yazıtların dikilişi ile ilgili belgeler vardır. Hem cenaze törenine katılmak için gönderilen elçiler, hem de Kül Tegin ve Bilge Kaganların barklarına resimler ve süslemeler yapmak üzere yollanan “eli hünerli” ustalar söz konusudur. Ayrıca Yazıtların Çince yüzlerine oyma suretiyle T’ang hanedanı imparatoru Hsüan Tsung’un mektubunu yazabilecek yazı ustaları da dahil edilmiştir. Bununla ilgili söz konusu kaynaklardan Tsu-chih T’ung-chien, Chiou T’ang Shu ve Hsin T’ang Shu’da bazı belgeler kaydedilmiştir. Bu belgeler ışığında Bilge Kagan’ın kardeşi Kül Tegin’in kahramanlık tasvirlerine bakıp gözyaşları döktüğü anlaşılmaktadır. Özellikle günümüze kadar gelemeyen resimlerin yapıldığı duvarların mevcudiyeti ve konumları hakkında değerlendirmeler yapılabilmektedir. Bildirimizde etraflıca Orhun Yazıtlarının dikilişinin Çin kaynaklarındaki yansımaları ele alınarak değerlendirilecektir.

Anahtar kelimeler: Gök-Türkler, Orhun Yazıtları, Çin Kaynakları, Çin eli hünerli ustalar.

Nuran TEZCAN

NİL HARİTASI İLE SEYAHATNAME ARASINDAKİ PARALEL BİLGİ VE ANLATIMLAR

Vatican Kütüphanesinde bulunan ve Ettore Rossi tarafında 1949 yılında tanıtılan Nil haritası üzerine Prof. Dr. Robert Dankoff ile yaptığımız çalışmalar, bu eserin Evliya Çelebi’ye ait olduğunu göstermektedir. Bu bildiride Evliya Çelebi’nin seyahat ile harita ilgisini yansıtan düşüncelerinden yola çıkılarak onu Nil haritası yapmaya götüren etkenler üzerinde durulacak ve yayına hazırladığımız bu eserin Seyahatname ile olan metinsel ve anlatımsal bağlantısı bazı örneklerle somutlanacaktır.

Mehmet TEZCAN

ORHON HARFLERİNİN MUHTEMEL EN ESKİ ŞEKİLLERİ OLARAK KUZAY HİNDİSTAN BÖLGESİ’NDE SAKA / KUŞAN DÖNEMİ YAZILARI

1954’den beri gerek Orta Asya’da, gerekse Kuzey Hindistan’da, Sakalar veya M.S. I.-III. yüzyıllarda Kuşan İmparatorluğu dönemine ait olup sayıları ona varan ve bugün itibarıyla hâlâ okunamamış bazı kitabeler bulunmuştur. Hece usulüne göre hazırlanmış ve otuzdan fazla harften oluşan bu işaretlerin, öncelikle Sakalar tarafından kullanılan bir özel yazı /

alfabe olduğu, bilâhare Kuşanlar tarafından da kullanılan Kharosthi alfabesine dayandığı kabul edilmektedir. Henüz tam olarak okunamadığı için “bilinmeyen alfabe” ve “bilinmeyen dil”de yazılmış kitabeler olarak isimlendirilen bu yazılar, II. Türk Kağanlığı dönemine ait metinlerin de muhtemelen en eski şekillerini ihtiva etmektedir. Kharosthi yazısına ve bir Güney Saka diline dayanan bu işaret ve kitabeler, bürokratik yapıyı oluşturan Soğdların tesiri ile Türkler zamanındaki Orhon harflerinin muhtemel temelini oluşturmuşlardır.

Anahtar kelimeler: Saka, Kuşan, Kharosthi, Orhon, Türkler.

SAKA / KUSHAN PERIOD WRITINGS IN NORTH INDIA AS THE EARLIEST PROBABLE FORMS OF ORKHON “RUNIC” LETTERS

Since 1954, some 10 inscriptions still unreadable were found in both Central Asia and Northern India. The inscriptions are accepted as belonging to the Saka (from 4th or 3rd century BC) or Kushan (1st and 3rd centuries AD) periods in the area. Their signs are more than 30 ones and in syllabic. Some scholars accept them as characteristic forms or signs that used by the Sakas firstly, and then by the Kushans as well and think that they base on the Kharosthi alphabet and one south Saka dialect these writings so-called written in “unknown script” and in “unknown language” contain possibly the oldest forms of the Orkhon runic signs in Central Asia during the Second Turkic Kaganate in the 7th and 8th centuries, under the effects of the Sogdian culture in Turkic bureaucracy as both writing forms and cultural influences.

Key words: Saka, Kushans, Kharosthi, Orkhon, Turks.

Semih TEZCAN

ETİMOLOJİ ÖNERİLERİ

Sunulacak bildiride, bazıları sadece tek bir Türk dilinde, bazıları ise birkaç veya birçok Türk dilinde bulunan, bugüne kadar köken açıklaması yapılamamış bir dizi kelime üzerinde durulacaktır. Bunlar arasında Eski Uygurca (ve başka dillerde bulunan) *yenge*, *kaçan*, Halaçça *havul* da bulunmaktadır.

Funda TOPRAK

ORHUN YAZITLARINDAN ANADOLU AĞIZLARINA KARŞILAŞTIRMALI DİL ÇALIŞMALARI VE İKİ ÖRNEK FİİL

Türk dilinin ilk yazılı belgeleri olan Orhun Yazıtlarından günümüze dilimiz hem değişmiş hem gelişmiştir. Bugün yaşadığımız coğrafyada konuştuğumuz Türkiye Türkçesinin hem

şekil hem ses açısından geçirdiği değişimleri takip edebilmek art zamanlı dil çalışmalarıyla mümkündür. Bu açıdan bakıldığında Anadolu ağızları üzerine yapılacak çalışmaların Orhun Yazıtlarından başlatılması gerektiğini düşünüyoruz.

Çalışmamız Orhun Yazıtlarında tespit edilen yoña- ve kik- fiillerinden yola çıkarak bu fiillerin bugün Anadolu ağızlarında yaşadığını düşündüğümüz varyantları üzerinedir.

“*Begleri bodunu tüzszüz üçün Tabgaç bodun tebligin kürlüğün üçün armakçısın üçün inili eçili **kikşürtükün** üçün begli bodunlig **yoñaşurtukün** üçün Türk bodun illedük ilin içgını idmı.*” (Kül Tigin-Doğu-6-7)

Kültigin Yazıtının doğu yüzünde geçen yukarıdaki iki fiil bugün Anadolu ağızlarında yaşamaktadır. *yoñaşur-* fiili üzerinde fikir birliğine varan ve fiil kökünü yoña- “iftira etmek, gammazlamak” şeklinde düşünen araştırmacılar *kikşür-* fiili için değişik görüşler ileri sürmüşlerdir. En son yorum Prof.Dr. Talat Tekin tarafından yapılmış o da sözcüğü DLT’te geçen kikçür- “kışkırtmak” < kik- “bilemek” fiiline dayandırmıştır. Her iki fiili Karahanlı, Kıpçak ve Harezm sahalarında da takip edebilmekteyiz. Anadolu ağızlarında ise tespit edilen örneklerden bazıları şunlardır:

kekmek (1) : “sürtüşmek” (Kula-Manisa, DS CXII,4542)

Kişirme : “köpekleri saldırtmak için söylenen sözlerin tümü” (Hacıbektaş-Nevşehir, DS CXIII, 4561)

Yağşırmak (II) : “başkasının üzerine iş atmak” (Bozdoğan- Aydın, DS CXII,4125)

Yöne : “gerçek olmayan” (Beypazarı Ankara, DS CXI, 4306)

Sonuç olarak bu iki fiil bize gösteriyor ki ağız araştırmalarında başvurulacak kaynaklardan biri de Orhun Yazıtlarıdır.

Anahtar kelimeler: Orhun Yazıtları, yoña- fiili, kik- fiili, karşılaştırmalı ağız çalışmaları.

Gülseren TOR

ANADOLU AĞIZLARINDA “ARI” İLGEÇİ VE “ARARI /ANARI” YÖN BELİRTECİNİN KULLANIMI

Eski Uygur Türkçesinden beri Türkçenin eski ve çağdaş Türk lehçelerinde çeşitli ses değişiklikleriyle karşımıza çıkan **ınaru** “ileri, -den başka, -den itibaren, buraya” ve **naru** “öteye, oraya” sözcüklerinin kökeni ve bu birimlerin aynı sözcük olup olmadığı üzerinde pek çok Türkolog kafa yormuştur. Ben de bu birimlerin Anadolu ağızlarında hangi işlev ve anlam değerleriyle kullanıldığını eski ve çağdaş Türk lehçeleriyle karşılaştırarak vermeye çalışacağım. Anadolu’da, Batı grubu ağızlarında ‘Ari’ ilgeci çıkma durumundaki yer ve yön adları ile birlikte kullanılarak belirteç görevinde bir ilgeç öbeği kurmaktadır. Bu ilgeç, kullanıldığı adla birlikte, hem konuşmacının bulunduğu noktadan öteye, hem de öteden konuşmacının bulunduğu noktaya doğru anlamını veren bir ilgeçtir: *HurdanĀĀri gidiñ, sudanĀĀri* (Dorak / Tarsus). *AhmedĀ gibi bıçgınıñ ucuna uzun bişiy bağlıycañ, burdanĀĀri kesecen* (Ayyagediği / Mersin). *Güp dizili beridenĀĀri* (Kutlubeğ / Gülnar). *O da ordanĀĀri tamamıdı hoy demiş* (Çömelek / Mut).

Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü'nde geçen "ileri geri" anlamındaki '**ınarı bari**' ikilemesi, ölçünlü dide de kullandığımız '**öteberi**' gibi, Anadolu'da Batı grubu ağızlarında bir ad olarak kullanılmaktadır: **anarıberi** [**anaberi**] 1. Ufak tefek, öteberi, sandık eşyası. (Derleme Sözlüğü c:1) **anarıberi** 2. Sebze (Derleme Sözlüğü c: 1). Karşıt anlamlı sözcüklerden oluşan bu ikileme yeni bir kavramın adlandırılmasında kullanılmış, dolayısıyla sözcükler de tür değiştirmiştir.. Eski Anadolu Türkçesinde **anaru** [**anarı**] "öte, ileriye doğru, öbür taraf" (TS) biçiminde geçen sözcüğün Anadolu'da birtakım ses değişimine uğramış biçimlerinin yaşadığını görmekteyiz. Bu sözcük Moğolca'da da **İNARU** /**янАп/yanar** "son.çek.ed.: önce, -a kadar (*ilgi.h.ile*) –den beri" (Moğolca-Türkçe Sözlük) biçiminde geçmektedir. Bu birimin Moğalca ile Türkçenin sözvarlığının ortak öğelerinden biri olduğu anlaşılmaktadır

Anahtar kelimeler: eskicil öğeler, Türkçede ilgeçler, Anadolu ağızlarında ilgeçler, yön belirten ilgeçler, yön belirteçleri

THE USAGE OF THE POSTPOSITION '**ARI**' AND THE ADVERBS OF DIRECTION '**ARARI** /**ANARI**' IN TURKISH DIALECTS

Seen since Old Uigur in both Old and Modern Turkic languages the adverbs of direction **ınaru** "ileri, -den başka, -den itibaren, buraya" and **naru** "öteye, oraya" were subject for long-term discussions which concerned mainly with their etymon and the question whether these adverbs should be marked as the doublets of the same lexical unit. The aim of the paper is to point out functions and semantic values these adverbs hold in Turkish dialects by comparison with the represented data in Turkic Languages.

In Anatolia, in western dialects the '**Àri**' as a postposition together with the nouns in ablative case forms postposition phrase in an adverbial function. The phrase depending on nouns means "toward that place" and "toward this place" in the same time: *HurdanÀÀri gidiñ, sudanÀÀri* (Dorak / Tarsus). *AhmedÀ gibi bıçğının ucuna uzun bişiy bağliycañ, burdanÀÀri kesecen* (Ayvagediği / Mersin). *Güp dizili beridenÀÀri* (Kutlubeg / Gülnar). *O da ordanÀÀri tamamıdı hoy demiş* (Çömelek / Mut).

Like the reiterative '**ınaru bari**' with the meaning "backwards and forwards" in *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü* and the unit **öteberi** in standard language (Turkish) the adverb '**ınaru**' is used as a noun in western group of Anatolian dialects: **anarıberi** [**anaberi**] 1. Ufak tefek, öteberi, sandık eşyası. (Derleme Sözlüğü c: 1) **anarıberi** 2. Sebze (Derleme Sözlüğü c: 1).

The usage of this reiterative formed by antonyms has caused to changes in word classes and created a new word. The Old Anatolian Turkish **anaru** [**anarı**] "öte, ileriye doğru, öbür taraf" (TS) comes across in Modern Turkish

dialects with few phonetic changes. This word is also recorded in Mongolian as **İNARU** /**янАп/yanar** "son.çek.ed.: önce, -a kadar (*ilgi.h.ile*) –den beri" (Moğolca-Türkçe Sözlük) which means that the unit the author examines in this paper is a common component of Mongolic and Turkic languages.

Key words: archaic units, Turkish postpositions, postpositions in Anatolian dialects, directive postposition, adverbs of direction.

Battulga TSEND**REVIEW ON THE ANCIENT TURKIC ARCHAEOLOGICAL MONUMENTS IN MONGOLIA**

The Center of Turkic Study has been doing a numerous studies on the historical and archaeological monuments for recent five years.

Study on the historical and archaeological monuments:

Project on “Archaeological Monuments of Mongol Altai –I ” was implemented by cooperation with the Institute for Mongol Altaic Studies. As the result of the project, 131 Turkic tombs, 767 ancient Turkic memorials, 177 stone anthropomorphic statues, 19 Runic inscriptions were registered and studied from Bayan-Ulgii province, Mongolia. Also a plenty rock arts of Turkic period were found during the research. These research materials have been published as “Archaeological Monuments of Mongol Altai –I”, 1999., 424 pp.

Today, the research is continuing in the territory of Khovd province, Mongolia and it will be published next year.

Study on the ancient Turkic inscriptions:

The Center of Turkic Study focuses on the study of ancient Turkic Runic inscriptions. As a result of the research, many inscriptions have been studying for recent five years which are as follow:

1. Inscription of Baga Oigor II
2. Inscription of Galuut
3. Inscription on the arrow
4. Inscription of Hanan had and Yamaan us (5 inscriptions found newly)
5. Inscription on the musical instrument
6. Inscription of Hutug Mountain (4 inscriptions found newly)
7. Inscription of Tsahir
8. Inscription of Shiveet Khairhan
9. Inscription on the brick
10. Inscription of Daaln Mountain

Key words: Ancient Turkic, Archaeological Monuments, Mongolia, Runic Inscription

ОБЗОР ИССЛЕДОВАНИЙ ПО ИСТОРИИ, АРХЕОЛОГИИ И ПАМЯТНИКОВ ПИСЬМЕННОСТИ ДРЕВНИХ ТЮРКОВ НА ТЕРРИТОРИИ МОНГОЛИИ ЗА ПОСЛЕДНИЕ ПЯТЬ ЛЕТ

Нашим Центром Тюркологических исследований за прошедшие годы были проведены ряд исследований по истории, археологии и памятников письменности древних тюрков.

Исследования памятников истории и археологии

Нами было предпринято совместное исследование археологических памятников Монгольского Алтая с Институтом исследования Алтая. В результате реализации этого проекта только на территории Баян-Ульгийского аймака были выявлены 131 погребений древнетюркского периода, 767 поминальных комплексов, 177 каменных изваяний, 19 памятников рунической письменности. Также были выявлены многочисленные местонахождения петроглифов древнетюркского периода. Данные этих памятников к настоящему времени опубликованы с приложением цветных фотографий, рисунков и таблиц. Также следует упомянуть, что регистрационные работы археологических памятников этого периода закончены и результаты этих полевых исследований будут опубликованы к будущему году.

Исследования памятников древнетюркского периода

Главным объектом нашего Центра тюркологических исследований продолжают оставаться памятники рунической письменности. В результате наших исследований за последние пять лет были выявлены, исследованы и расшифрованы многочисленные новые памятники письменности. Список этих памятников вкратце можно представить в следующем виде:

1. Вторая (II) письменность из Бага Ойгор (Улаан хус сомон Баян-Ульгийского аймака).
2. Письменность из местности Галуут.
3. Руническое письмо на костяной рукояти лука (Музей Национальной Истории).
4. 5 заново открытых письменностей из местности Ханан или Ямаан ус.
5. Письменность на музыкальном инструменте.
6. 4 новооткрытых памятников письменности на горе Хутуг.
7. Письменность из местности Цахир.
8. Письменность из местности Шивээт хайрхан.
9. Письменность на кирпиче из поминального комплекса.
10. Письменность на горе Далан-уул.

Ключевые слова: Древние Тюрки, Археологические памятник, Монголия, Руническое письмо

Maoniyazi TUNİYAZI

ORHUN YAZITLARI'NDAKİ ÜNSÜZLERİN UYUMU ÜZERİNE

Türkologların bildiği gibi, Türkçenin fonetik özelliklerinden biri sayılan ses uyumu, bilhassa, bu tip fonetik olguların bir çeşidi sayılan ünlü uyumu Altay dillerinin, bilhassa tüm Türk lehçelerinin bütün tarihi boyunca devam eden ve tüm Türk lehçeleri için ortak ve temel olan özelliklerinden biridir. Fakat Türkçede ses uyumunun ikinci bir çeşidi sayılan ünsüzlerin uyumu çeşitli zaman dilimlerinde farklılık arz etmiştir. Tespitimize göre, Türkçenin en eski çağlarına ait olan Orhon yazıtları dilinde ünsüzler arasında mevcut olan ses uyumunun çok zayıf derecede olduğudur. Türkçede ünsüzler arasındaki uyumun güçlenmesi ancak asırlar süren tarihi inkişafından sonra, çağdaş zamana geldiğinde daha da belirginleşmiştir. Ancak şimdiye kadar bu konu üzerinde yeterince araştırma yapılmadığını görmekteyiz.

Yazımızda, Türkçenin en eski çağlarına ait olan Orhon Yazıtları dilinde gözükken bazı fonetik olaylardan sadece ünsüzler uyumunun en eski çağlardaki durumu tanımlanacak ve incelenecektir. Bizim bu araştırmamız ancak üzerinde yapılması gereken bir sıra araştırmaların içeriklerinden sadece bir bölümünü oluştursa da, Türkçenin en eski çağlarındaki fonetik özelliklerinin tamamının ortaya çıkarılması açısından önemli olacağını düşünmekteyiz.

Anahtar kelimeler: Orhon Yazıtları, Eski Türkçe, Ünsüzler Uyumu

A RESEARCH ON HARMONIOUSNESS OF CONSONANTS IN THE ORKHON INSCRIPTIONS

For the Altaic languages, it is one of the shared features to keep vowel harmony among the syllables. Such phonological characteristics in the Altaic languages, especially in the Turkic languages have kept its continuity in the whole historical development of them. And in the same way, such harmoniousness also exists between the consonants at the boundary of syllables in the Turkic languages. But, it has been picked up by our research that, in the ancient Turkic language written in the Orkhon script, such kind of harmoniousness was not as strict as modern Turkic languages. And we noticed that this is a less-studied topic. This paper describes and explains the result of our observing and researching on harmoniousness of consonants in the Orkhon Inscriptions. Though this research is only one part of such serial studies on the phonological characteristics of Turkic languages, it is still important to reveal the objective phonological characteristics of the Turkic languages. The study on this subject will be further carried out.

Key words: Orkhon inscriptions, ancient Turkic language, harmoniousness of consonants

Nadezda TYDYKOVA

ALTAYCADAKİ -GAN VE TÜRKÇEDEKİ -DİK ŞEKİLLERİ ÜZERİNE

Bütün Türk dillerinde, hem adlaştırılmış eylem hem de sıfatlaştırılmış eylem bildirme kabiliyeti olan orijinal fiilimsi şekiller mevcuttur. Her iki türde de etkinlik sergileyebildikleri için onları ad-sıfat şekilleri olarak niteleyeceğiz.

Bu bildiride Altaycadaki -GAn ve Türkçede ona karşılık gelen -Dik şekilleri ele alınacaktır. Geleneksel olarak Türk dilleri gramerleri bu şekilleri “sıfat fiil ekleri” olarak niteler. Ancak, bu şekilleri sıfat fiil ekleri olarak nitelemek, onların kendine özgü evrensel dil özelliklerini görmemek anlamına gelir.

Ad-sıfat şekilleri iki işlevlidir. Yalnızca emare görünümündeki eylemi bildiren ve fail anlamı katan fiil şekli niteliğindeki sıfat fiil ekinden farklı olarak ad-sıfat şekli iki tür görev üstlenir ve bundan dolayı da iki tür söz dizimsel kullanıma sahiptir: 1) ad alanında işlev sergileme ve 2) sıfat alanında kullanım.

Malzemenin tahlili göstermektedir ki, Altayadaki -GAn ve Türkçedeki -Dik ekleri, hem adlaştırılmış eylem hem de bir sıfat olarak sunulmuş eylem bildirme kabiliyetinde olan morfolojik araçlardır. İkili semantik içeriğe sahip olarak, bildirilen eylemle açıklanan eylemin kronolojik öncülüğünü veya eş zamanlılığını ifade edebilirler, olumsuzluk ekiyle etkileşime geçebilirler, aitlik kategorisi ekleriyle bilhassa ad kullanımında işlev sergileyebilirler. Türkçedeki -Dik eki nesnenin ve eylemin faillik bağlantısını ifade edemezken, Altaycadaki -GAn eki, ayrıca, çatı kategorisiyle de etkileşim halindedir.

Anahtar kelimeler: ad-sıfat şekli, zaman, çatı.

О ФОРМЕ –ГАН В АЛТАЙСКОМ И ФОРМЕ –DİK В ТУРЕЦКОМ ЯЗЫКАХ

Во всех тюркских языках имеются своеобразные глагольно-именные формы, способные выражать как «опредмеченное» действие, так и «опризнанное» действие. Поскольку они способны действовать и как глагольные субстантивы, и как глагольные адъективы, назовём их субстантивно-адъективными формами.

В данной статье речь идёт об алтайской форме -ГAn и о соответствующей ей в турецком языке форме -Dik. По традиции тюркские грамматики трактуют эти формы как причастия. Но толковать эти формы как причастия, значит, не видеть в них своеобразный, универсальный языковой инструмент.

Субстантивно-адъективные формы двуфункциональны. В отличие от причастия, которое трактуется как глагольная форма, выражающая действие лишь в виде признака и имеющая агентивную сему, субстантивно-адъективная форма имеет два коммуникативных предназначения и, следовательно, две сферы синтаксического использования: 1) сферу субстантивного функционирования и 2) сферу адъективного использования.

Анализ нашего материала показал, что формы -ГAn в алтайском и -Dik в турецком языках представляют собой морфологические средства, способные выражать как опредмеченное действие, так и действие, представленное как признак. Имея семантическую

двузначность, они способны сигнализировать о хронологическом предшествовании или совпадении передаваемого действия с уточняемым действием, могут взаимодействовать в речи с формой отрицания, функционируют в формах категории принадлежности, преимущественно в субстантивном использовании. В то время как форма –Dİk в турецком языке не способна выражать агентивную связь предмета и действия, алтайская форма –ГАН может взаимодействовать с категорией залога.

Ключевые слова: субстантивно-адъективная форма, время, залог

ABOUT THE FORM-GAN IN ALTAY AND THE FORM-DİK IN TURKISH LANGUAGES

In all Turkic languages there are the original verbal-nominal forms, capable to express both «subjectiv» action, and «signing» action. As they are capable to operate as verbal substantive and as verbal adjective, we name them substantiv-adjektively forms.

In given article it is a question of the Altay form-GAN and about corresponding to it in Turkish language to the form-DİK. By tradition Turkic grammars treat these forms as participles. But to interpret these forms as participles, means, not to see in them the original, universal language tool.

Substantiv-adjektively forms have two functions. Unlike a participle which is treated as the verbal form expressing action only in the form of a sign and having agentiv semantic to these, substantiv-adjektively form has two communicative missions and, hence, two spheres of syntactic use: 1) sphere of substantive functioning and 2) sphere adjective uses. The analysis of our material has shown, that forms-GAN in Altay and-DİK in Turkish languages represent the morphological means, capable to express as subjectiv action, and the action presented as a sign. Having semantic ambiguity, they are capable to signal about chronological Previous time or coincidence of transferred action to specified action, can cooperate in speech with the negation form, function in forms of a category of an accessory, mainly in substantive use. While the form-DİK in Turkish language is not capable to express agentiv communication between subject and action, the Altay form-GAN can cooperate with a pledge category.

Key words: the substantiv-adjektively form, time, pledge

Carmen URIARTE

İSPANYA BASK BÖLGESİ ÜNİVERSİTESİ'NDEN TÜRK DİLİNE VE KÜLTÜRÜNE YAKLAŞIM

İspanya, yalnızca tarihsel, coğrafik ve ekonomik benzerliklerden dolayı değil, Avrupa Birliğine giriş süreci sırasında diğer ülkelerden çok daha fazla yaşadığı zorluklar yüzünden de Avrupa Birliği ülkeleri arasında Türkiye'yi en iyi anlayabilecek belki de tek ülkedir.

İspanya'nın kuzeyi ve Fransa'nın güneyinde yer alan ve halkın bir kısmının, kökeni bilinmeyen, tıpkı Türkçe gibi sondan eklemeli ve komşularında konuşulan Hint-Avrupa kökenli dillerden tamamen farklı olan Euskera ya da Bask dilinin konuşulduğu Bask Bölgesi'nde ise Türk diline ve kültürüne karşı daha farklı bir motivasyon söz konusudur. Bu nedenden dolayı, 2005 yılında Ankara Üniversitesi ile yapılan bir anlaşma sonucu Bask Bölgesi Üniversitesi'nde, Türk Dili ve Kültürü dersleri başlamıştır. Ayrıca Bask Bölgesi Üniversitesi, bu süre içinde Türk dili ve kültürü ile ilgili iki uluslararası sempozyum düzenlemiştir.

Bu dersleri alan öğrencilerin, Türk dili ve kültürü ile ilgili bilgilerini arttırdıkça, kendilerini bu dünyaya karşı gittikçe nasıl daha yakın hissetmeye başladıklarını ve artan bir uyumla aldıkları iletiler hakkında nasıl eleştirel bir yeti kazandıklarını gözlemlemek bir eğitimci için son derece etkileyicidir.

Anahtar kelimeler: Türkiye, İspanya, kültür, Bask Bölgesi Üniversitesi.

APPROACH TO THE TURKISH CULTURE AND LANGUAGE FROM THE BASQUE COUNTRY UNIVERSITY (SPAIN)

Spain is probably the country of the European Union that can better understand Turkey. This is due to many similarities, not only historic, geographic or economic ones, but because both countries have suffered a higher delay in joining the European Union than many other countries.

There is an added fact in the case of the Basque Country since, in this "corner" of Northern Spain and Southern France, part of the population speaks Basque, a language of unknown origins that, as Turkish, brings together and is completely different from its neighbour languages of Indo-European origin. Thus, the University of the Basque Country, through an agreement with the University of Ankara, began to offer in September 2005 courses of Turkish language and culture, and already two Turkish Culture International Symposiums have taken place since then.

It is fascinating to observe how students who have chosen this option, while obtaining knowledge on Turkish culture, they start to have discerning capabilities towards the messages they receive, with a growing consonance to a world to which they feel closer.

Key words: Turkey, Spain, culture, Basque Country University.

APROXIMACIÓN A LA LENGUA Y CULTURA TURCA DESDE LA UNIVERSIDAD DEL PAÍS VASCO (ESPAÑA)

España, es quizá el país de la Unión Europea que puede llegar a comprender mejor a Turquía por muchas similitudes no sólo históricas, geográficas o económicas sino también por haber sufrido una dilación en su entrada a la UE superior a la de otros muchos países.

En el caso del País Vasco se suma otra motivación ya que en este rincón del norte de España y del sur de Francia una parte de sus habitantes habla euskera, una lengua de origen desconocido, aglutinante como el turco y radicalmente diferente a sus vecinas de origen indoeuropeo. De este modo en la Universidad del País Vasco mediante un Acuerdo con la Universidad de Ankara en septiembre de 2005 comenzaron a impartirse clases de lengua y cultura turca y ya se han organizado dos simposios internacionales culturales turcos.

Es fascinante observar como los estudiantes que se han decantado por esta opción, a medida que van adquiriendo conocimientos sobre la cultura turca van adquiriendo una capacidad crítica sobre los mensajes recibidos con una sintonía creciente hacia un mundo que perciben cada vez más cercano.

Palabras clave: Turquía, España, cultura, Universidad del País Vasco.

Dmitriy VASİLYEV

GÜNEY SİBİRYA'DAKİ GÖK TÜRK RUNİK YAZITLARINDA ADLARI GEÇEN KİŞİLERİN HAYATLARI VE KAHRAMANLIKLARI HAKKINDAKİ TARİHİ BİLGİLER

Yenisey havzasında, Sayan ve Altay dağlarında bulunan Gök Türk Runik yazıtları, uzunlukları açısından Türk Kağanlarının hayatlarını ve faaliyetlerini anlatan Orhun metinlerinden çok daha kısadırlar. Ancak buna rağmen, sayısı 250'ye yaklaştığından dolayı, sözkonusu yazıtların anılan geniş coğrafyada bulundukları yerlerin arkeolojik haritasına bakarak, karşılaştırmalı araştırılması mümkündür. Böyle bir araştırma sırasında soy damgaları ve Gök Türk zamanından kalan, kaya üzerindeki resimler ek kaynak olarak değerlendiriliyor.

Yıllarca süren saha araştırmaları sonucunda Yukarı Yenisey havzasında (şimdiki Tuva ve Hakasya'da) ve Dağlık Altaylar'da (şimdiki Altay Cumhuriyeti'nde) yaşayan ve İkinci Türk Kağanlığına giren Türk kavimlerinin sahip oldukları soy topraklarının sınırları yaklaşık olarak belirleyebildik. Yenisey kıyılarındaki Gök Türk yazıtları, arkeolojik objeler, damgalar ve Gök Türk zamanına ait resimlerin bulundukları tapınak yerleri kaynak ve tekstolojik veri tabanı şeklinde toplanmıştır. Bunların birbirini tamamlaması sayesinde Beg, Başbuğ ve Kağan soyundan olmayan kişilerin şecerelerini ihya etmek, savaş seferlerini, elçilerin yollarını izlemek, meydan muharebelerinin yerlerini ve otlak topraklarını belirlemek için imkan açılmıştır. Bundan başka, detaylı tahlil sonucunda göçebe toplumunda sosyal hareketlilikle ilgili süreçler ve bu hareketliliğin Türk Kahanlığı'ndaki özellikler izlenebilmiştir. Tebliğ sırasında CD formatında resimler gösterilecektir.

ИСТОРИЧЕСКИЕ СВЕДЕНИЯ О ЖИЗНИ И ПОДВИГАХ ГЕРОЕВ, СОДЕРЖАЩИЕСЯ В ТЮРКСКИХ РУНИЧЕСКИХ НАДПИСЯХ ИЗ ЮЖНОЙ СИБИРИ

Древнетюркские надписи бассейна Енисея, Саянских и Алтайских гор не так велики по объему, как орхонские повествования о жизни и деятельности тюркских каганов. Тем не менее, их количество, приближающееся к 250, позволяет провести сопоставительное исследование текстов в сочетании с археологической картой их местонахождения на этой обширной территории. Дополнительным историческим источником при этом становятся также родовые тамги и наскальная живопись древнетюркского времени. В результате проведенных многолетних полевых изысканий нам удалось обозначить примерные границы родовых владений тюркских племен, входивших в состав Второго тюркского каганата в бассейне Верхнего Енисея (территория современных Тувы, Хакасии) и в Горном Алтае (современная республика Алтай). Енисейские древнетюркские надписи, археологические объекты, тамги и святилища с наскальными рисунками древнетюркского времени представлены в виде комплексной источниковедческой и текстологической базы данных. Они информативно дополняют друг друга, что позволило выполнить реконструкцию родовых генеалогий - "шежере" бегов, военачальников и героев некаганского происхождения, проследить маршруты их военных походов, обозначить места сражений, пастбищные территории. Кроме этого, подобный анализ позволил проследить процессы социальной мобильности в кочевом обществе и ее особенности в тюркском каганате. Доклад сопровождается демонстрацией видеоряда.

Haydar YALÇIN / Mikail CENGİZ

TÜRK LÜK BİLİMİ ARAŞTIRMALARI İÇİN BİR VERİ TABANI ÖNERİSİ

Bu bildiride Türklük Bilimi araştırmalarının bilgi teknolojileri açısından mevcut durumu ele alınıp bu alanda yapılan çalışmalar için gerekli bilgi kaynaklarının tek bir veritabanında toplanarak araştırmacıların kullanımına sunulması planlanan yapı hakkında kavramsal bir model önerisi, ulusal ölçekte sunulacaktır.

Anahtar kelimeler: Türklük bilimi, veritabanı, bilgi erişim, bibliyometri, atıf dizinleri.

Kemal YAVUZ

ÂŞIK ÖMER VE ESERİ ÜZERİNE BAZI DİKKATLER

Âşık Ömer. 17. yüzyılın önde gelen şairlerindendir. Halk Edebiyatı tarafında olmasına rağmen Divan Edebiyatı ile ilgili yönleri de vardır. Özellikle Türk edebiyatının en çok murabba yazan şairi olarak karşımıza çıkar. Âşık Ömer'in gazelleri de bir divan teşkil edecek

kadar da gazelleri vardır. Türk edebiyatında şarkı türüyle de önde gelen bir şair olarak görülebilir. Şehirler için yazdığı şiirler ile de dikkati çeker. Bu yönüyle de Âşık Ömer'in Türk edebiyatında farklı bir yeri vardır.

Ahmet Burçin YERELİ

YAĞMA KÜLTÜRÜYLE ÜRETİM KÜLTÜRÜ ARASINDA TÜRKLERİN “DEVLET” İDEALİ (DÜNÜ, BUGÜNÜ VE GELECEĞİ)

Hun İmparatoru Teoman Han'dan itibaren günümüze kadar geçen neredeyse 1250 yıllık süre Türklerin inişli çıkışlı tarihlerinin en çok bilinen bölümünü oluşturmaktadır. Asya'nın en doğusundan Orta Avrupa'ya kadar uzanan coğrafyada Türk kültürü ile tanışmamış topluluk neredeyse kalmamıştır. Bu coğrafyada Türklerle uzlaşan topluluklar günümüze kadar varlıklarını bir şekilde sürdürebilmeyi başarmışlardır. Buna karşın Türkleri karşılarına alan pek çok topluluk kendi medeniyetlerinin sonunu hazırlamıştır. Zaman zaman zenginliğiyle göz kamaştıran bir Türk devletinin bazen sefaletle sonuçlanan ancak hemen ardından daha zengin yeni bir Türk devletiyle devam eden geleneği Türk kültürünün en belirgin özelliklerinden birini ortaya koymaktadır. Refah ile sefalet arasında, çokluk ile hiçlik arasında dahi otoritesiz kalmamak yani “Devlet”siz olmamak...

Türklerin bu otorite aşkı ve kendi aralarındaki hiyerarşiye olan gönülden bağlılıkları nedeniyle tarih onlarca Türk devletinden bahsetmektedir. Hatta pek çok Türk devleti başka Türk devletlerinin devamı, bazen de ne yazık ki bir kısmının sonu olmuştur. Bu çalışma Teoman Han'dan günümüze kadar Türklerin yağma kültürüyle üretim kültürü arasındaki mücadelesini ve bu kültürel mücadelenin Türk devlet geleneği üzerindeki etkisini ortaya koyacaktır. Çalışmanın sonunda bugün gelinen nokta ile gelecekte arzu edilen hedefler bağlamındaki tespitlere yer verilecektir.

Mohammed Salih Rasekh YILDIRIM

AFGANİSTAN'DA TÜRKOLojİ ÇALIŞMALARININ DÜNÜ, BUGÜNÜ, YARINI

Şimdiki Afganistan topraklarında en eski zamanlardan beri Türk halkları yaşamıştır. Bu halklar, hem İslam'dan önceki, hem de İslam'dan sonraki dönemlerde büyük devletler kurarak kendi çabalarıyla bu ülkenin tarihinde çok parlak siyasi, sosyal ve medeni izler bırakmışlardır. İslam'dan sonraki dönemi ele alacak olursak, Gazneliler, Selçuklular, Guriler, Harezmşahlılar, Timurîler, Safevîler, Şeybânîler, Mangıtlar gibi birçok hanedan bu yurttan hükümlanlık sürüp neredeyse bin yıl boyunca bu geniş sahada kendi devletlerini yaşatmayı başarmışlardır. Bu hanedanlar sayesinde onlarca büyük yazar, bilimadamı, şair ve sanatçı şaheserler yaratmış, dünyada ün kazanmışlardır.

Bizim için üzücü olsa da, yaklaşık 300 önce gerçekleşen bazı olaylar sonucunda, şimdiki Afganistan topraklarında siyasi gücün Türk hanedanlarının elinden alınmasıyla bu sahada

yaşayan Türk halkları her açıdan zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Afganistan'ın yakın tarihinde Türk halkları sadece siyasi açıdan değil de medeni açıdan da çok zor durumda kalmışlardır. Son 300 yıl içinde Afganistan'da hüküm süren yönetimler, Türk medeniyetini geliştirmeye hiçbir özen göstermemiş, hatta Türk medeniyetinin gelişmesinin önüne engeller çıkarmışlardır. Afganistan tarihini yazanlar, yüzlerce yıl bu bölgede hüküm süren bazı Türk sülalelerini bilerek resmi tarih sayfalarından dışlamışlardır. Bu yüzden sonraki yıllarda Türkoloji sahasında yurdumuzda göze çarpan ilmi çalışma yapılması bir yerden dursun, böyle çalışmalara girişmek bile yasaklanmıştır. Mesela Tûs'da bundan yarım yüzyıl önce Afganistan'lı bir yazar, Türk kökenli olan *Halaçlar* hakkında bilimsel kaynaklara dayanan bilimsel bir makale yazıp yayına verdiğinde, o kişi bu yüzden cezalandırılarak işten atılmış, bir süre de evinde hapsedilmiştir. O yıllarda, Türklerin tarih, medeniyet, edebiyat ve sanatı hakkında eserler yazılması devlet tarafından da, bazı nasıyonalist gruplar tarafından da istenmemektedir.

Zahir Şah'ın kırk yıllık saltanatı boyunca Türkoloji sahasında sadece iki iş yapıldı: Birincisi, Sultan Hüseyin Baykara'nın divanı Dr. Yakub Vahidî Koy tarafından yayımlandı, ikincisi de Prof. Habibî, Zahiruddin Mohammed Babür Şah hakkında Farsça bir kitap yazdı. Bu eserlerin yayınlanmasına da, Afganistan'daki şahlık yönetimi o yıllarda nisbeten iyi yürüdüğü için, dönemin hükümeti izin vermişti.

1979 yılından sonra ülkemizde Türkoloji sahasında yavaş yavaş çalışmalar başladı. Fakat bu çalışmalar da yeterli değildi. Sonraki yirmi yıl içerisinde ise Afganistan'da Emîr Ali Şîr Nevaî'nin Hamse'si, Hazâyinü'l-Meânî, Muhâkemetü'l- Ligateyn, Mizânü'l- Evzân, Mahbûbü'l-Kulûb gibi eserleri ve Zahîru'd-Dîn Mohammed Babür'ün Babürnâme'si ile Divân'ı, Mahdum Kulî Divân'ı ve Türk edebiyatına ilişkin bazı eserler yayımlandı.

2003 yılında, Afganistan'da konuşulan öteki diller gibi Türkmen ve Özbek dilleri de Afganistan Anayasasına göre resmi dil olarak kabul edildi. Bu olaydan sonra yurdumuzda Türk medeniyetini canlandırmak, tarihimizi halka anlatmak ve Türk dilini geliştirmek için güzel adımlar atıldı. Bu adımlar için örnekler vermek istiyorum: Bendeniz, son yıllarda, *Türkmenlerin Tarihi ve Medeniyeti* ve *Türkmence- Farsça sözlük* başlıklı iki eser yazıp yayımladım. Sayın Dr. Şefika Yarkın ile Halim Yarkın Özbekçe-Farsça Sözlük'ü, Sayın Nurullah Altay da *Özbekçe- Özbekçe Sözlük'ü* yazıp yayımladılar. Bunun gibi Özbek ve Türkmen dilinde birçok kitapçıklar, şiirler ve makaleler yazılmıştır. Fakat yine de Türkoloji şu ana kadar Afganistan'da kendi yerini bulabilmiş değildir. Afganistan Bilimler Akademisi'nde Türkmen ve Özbek dili bölümleri olsa da, o ilmi kavramış olan ve Türkoloji sahasında çalışacak uzmanlar olmadığı için henüz herhangi çalışma yapılmamaktadır. Yukarıda sözü edilen çalışmalar da daha çok kişisel özveriler sayesinde gerçekleştirile-bilmiştir.

Şu anda Kabil Üniversitesi'nde Türk Dili Bölümü, Mezar-ı Şerif, Şibirgan ve Tahhar Üniversitelerinde ve Faryâb Birleşik Yüksek Okulunda (*kurama*) Özbek Dili ve Edebiyatı Bölümü faaliyet göstermekte ve bu sahalarda uzman yetiştirilmektedir. Ayrıca, Türkiye Cumhuriyeti'nin yardım ve desteğiyle onlarca öğrenci Türkiye'de öğrenim görmektedir. Bu öğrencilerin yetişmesiyle birlikte, Türkoloji sahasında çalışmak için gereken koşullar ve ortam meydana gelmiş olacaktır. Afganistanlı bilim insanları gerek Türkiye ve Türk Cumhuriyet-leriyle, gerekse dünyanın başka gelişmiş ülkeleriyle bilim ve uygarlık ilişkilerini geliştirecek-lerdir. Böylece gelecek yıllarda Türkoloji alanında, yukarıda sayılanlara benzer daha başka güzel işlerin de gerçekleştirileceğini umuyoruz.

افغانستانده تورکولوژی چالیشمالاری نینگ دوینی، بوگونى و گلجه گى

حاضرکی افغانستانینگ ساحه سینده اینگ قدیم زمانلاردن بارى تورک خلقلاری یاشاپ، اولار اسلام دان اونگ هم، اسلامدان سونگى دورلرده هم بیوک دولتلر غوروپ، اوزلری نینگ تفلاسى بیلن بو اولکه نینگ تاریخینده سیاسى، اجتماعى و مدنى ساحه لاردا گورنیکلى ایز غالدیریب دیرلار. دینگه اسلامدان سونگى دورینی نظره آلساق، غزنویلار، سلجوقلار، غوریلار، خوارزمشاهلار، تیموریلار، صفویلار، شیبانیلار، اشترخانیلار، منغیتلار یالی اونلارچا سلسله لر بو یورت ده حکمرانلیق ادیب، مونگ بیلا یقین مدت ایچینده بو گینگ ساحه دا حکومت اتمانى باشاریب دیرلار. بو حکومت لرینگ سایه سینده اونلارچا یازیجیلار، عالملار، شاعرلار و هنرمندلر، شهکار اثرلر دؤره دیب، دنیا بللی بولیب دیرلار.

غینانساق هم، قریب اوچ عصر اونگ، کابیر واقعه لار یوز بیریب، حاضرکی افغانستان ساحه سینده سیاسى قدرت تورک سلسله لری نینگ الیندن گیدیپ، بو منطقه ده یاشایان تورک خلق لاری هر طرفلما مشکلاتا گرفتار بولیب دیرلار. افغانستانین معاصر تاریخینده تورکی خلق لار بیر سیاسى طرفدان دال، بلکه مدنى طرفدان هم چوخ غیسلیب دیرلار. سونگى اوچ عصرینگ ایچینده افغانستاندا، دولت لار طرفندان، تورک مدنیتینی اوسدیرماگه هیچ بیر آنگستایلیق دؤره دیلمان، بلکه موانع و بود لر هم تاشلانیب دیر. افغانستان تاریخینی یازاندا یوزلر چه بیل لار بو منطقه دا حکم سورن کابیر تورکی سلاله لار قصدا رسمی تاریخ صحیفه لاریندان تاشلانیپ تی. شونینگ اوچین سونگى بیل لار دا، تورکولوژی ساحه سیندا بیزینگ یوردیمیزده هیچ بیر گورنیکلى علمى ایش ادیلما، بلکه بو ساحه دا تحقیق گچیریش و ایش ادیش قدغن هم ادیلیب دیر. مثال تویس ده یاریم عصر موندان اونگ، افغانستانلی بیر عالم، اصلی تورک بولان «خلج لار» باره دا علمی منبع لره سویه نیب علمی مقاله یازیپ، نشره بره ن ده ، اول عالما جزا بریب، ایشیندن بوشادیپ، قنچه وقتلار اوینده اوتیردیپ تیلار. شول بیل لار دا تورکلرینگ تاریخی، مدنیتی ، ادبیاتی و هنری باره دا اثر یازیشى، هم دولت و هم کابیر ناسیونالیستی گروهلر خواهلماز تیلار.

ظاهرشاه نینگ قرق بیلاپ سلطنت سورن دورینده، افغانستان دا تورکولوژی ساحه سیندا دینگه ایکی ایش ادیلدی: بیرى سلطان حسین بایقرا نینگ دیوانی دوکتور یعقوب واحدی کوی بیلن چاپ ادیلدی و ینه بیرى ظهیرالدین محمدبایرشاه باره دا فارسى دیلینده پروفیسور حبیبی کتاب چیقاردی. بو اثرلری هم افغانستاندا شول بیل لاردا پادشاهلیق دوزیمی بولانی اوچین، شول وقتقى حکومت اجازه بره ن تی.

1979 بیل دن سونگ اولکامیز ده تورکولوژی ساحه سیندا آز آز ایشلر باشلاندی، اما بو ایشلر هم یترلیکلى دال تی. سوگى بیگیریه بیل ینگ ایچینده افغانستان دا امیرعلیشیرینگ خمس، خزاین المعانى ، محاکمه اللغین، میزان الاوزان، محبوب القلوب یالی اثرلری، ظهیرالدین محمد بابرینگ بابرنامه و دیوانی، مخدومقلی دیوانی، و تورک ادبیاتینه دگیشلی کابیر اثرلر چاپ ادیلدی.

2003 نچی بیل دا افغانستان دا تورکمن و اوزبیک دیل لری هم باشغه دیل لر کبی اساسی قانون دا رسمی دیل دیب تصویب بولدی. شول واقعه دن سونگ یوردیمیز ده تورک مدنیتینی دیکلش، تاریخیمیزی خلقه آنگلادیش، تورک دیل لرینی انکشاف بیریش اوچین غوی ایدیم لر غوییلدی. مثال اوچین، شول سطرلری یازیان ، سونگى بیل لاردا، « تورکمن لرینگ تاریخی و مدنیتی» و « تورکمنچه - فارسچه سوزلوگ» اثرلرینی یازیپ چاپ اتدیم. خانم دوکتور شفیه یارقین و حلیم یارقین « اوزبکچه - فارسچه » سوزلوگینی و حرمتلی نورالله التای «اوزبکچه - اوزبکچه» سوزلوگینی دوزیب نشر اتدیلر. شونینگ یالی، اوزبیک و ترکمن دیلینده بیر ناچه رساله لر، شعر توپلام لاری، مقاله لار یازیلیب دیر. اما هنیزم تورکولوژی افغانستاندا اوز یرینی تاپمان دیر. افغانستانینگ بیلیم لر اکادیمی سینده تورکمن و اوزبیک بولیم لری لولسه دا، او علمی غوراما دا تورکولوژی ساحه سینده ایشله جک علمی ایشکارلر یوق لیغی اوچین هنوز هیچ خلی ایش اونگه آلیب باریلماپار. یوقاریدا ادیلن ایشلر هم کوپ راگ شخصی تشبث لر بیلن اونگه الینیپ باریلدی.

حاضر کابل یونیورسیتی سینده تورک دیل دیپارتمنتی، مزارشریف ده ، همد شبرغان و تخار یونیورسیتی لرینده و فاریاب یوقاری اوقو غوراماسینده اوزبیک دیلی و ادبیاتی دیپارتمنتی فعالیت ادیب، شو ساحه لاردا کادر تربیه له یارلار. همده تورکیه جمهوریتی نینگ یاردامی بیلن اونلارچا محصل لر بو اولکه ده اوقو آلیار. شو کادرلرینگ یتیمه گى بیلن، همده تورکولوژی ساحه سینده ایشله ماگه قانونی زمینه لر تیارلانماغی و

افغان عالم لاری نینگ تورک جمهورلیق لاری و دنیا نینگ باشغه اوسن اولکه لری بیلن علمی و مدنی غاتناشیق لارینگ اوسمه گی و شونگه منگزش یول لار، گله جک ییل لاردا غوی ایشلر بجریلمه گینه زمینه تیارلار دیب، آرزو اتیارس.

حرمت بیلن
محمدصالح راسخ ییلدیریم
بلخ یونیورسیتی سی نینگ اورتمنی

Mirfatih ZEKİEV

ÇOK ESKİ TÜRKLERDE YAZI

XIX. asırda batı halklarında sosyal bilimlerde geniş bir alana sahipti ve Avrupa halklarını Asyalılardan daha yüksek gösterme düşüncesi ortaya çıkmıştı. Asyalıları küçümsemenin çeşitli yolları oluştu. Bu yolların biri: Asyalıları (onlar ile beraber Türkleri de) tarihsel olmayan, Avrupalılardan çok sonra meydana gelmiş, devlet kurmada kabiliyetsiz, temel ihtiyaçlarını dahi karşılayacak üretimi olmayan, doğanın doğanın sunduğu ile yetinip göçebe hayatı süren, yerleşik-çiftçi halklara, Avrupalılara saldırıp, oraları yağmalayan, yalnız bu tarz hayat sürmeye kabiliyeti olan kültürsüz halk olarak gösterdiler.

Orhon yazıtlarının bulunuşu ve deşifre edilmesi, Türklerin de eskiden beri yazılı kültüre sahip, devlet kurabilen halk olduklarını dünyaya tanıttı. Ama bu halkın Türk adı ile M.S. VI. asırda dünyaya yayılmaları dikkate alındığında batılı alimler Run yazılarının kaynağını Türkler değil, Farslar olarak aldılar. Alman alimi Ernst Doblhofer XX. asır ortasında Orhon Run yazısı Farsların Pehlevi yazısından doğmuş, Pehlevi yazısı ise Arami (kuzey Semit-Yahudi) yazısından çıkmış diye yazdı [1963, 352].

XXI. asrın eşiğinde Türklerin M.Ö. binli yıllardan evvel yaşadıkları gösterildi [Zekiev M., 2006, 27-52].

Sümerlerde çivi yazısı M.Ö. IV. bin yıllarında şekillenmiştir. Fransa'nın Vişi şehri yanında bulunan Glozel yazıtlarını Kazım Mirşan M.Ö. III. bin yıllarında yapılmış Türk yazısı diye ispat etti. M.Ö. bin yıllarında yaşayan Etrüsk yazıtları da Türkçe diye tanındı. Bu devirde Horezm ve Pardi yazıları da Türkçe idiler. K. Mirşan'ın araştırmalarına göre Uygur yazısı da M.S. VII. asırda değil, M.Ö. Run alfabesine dayanarak meydana gelmiştir. [Kazım Mirşan, 1994; M.Zekiev, 2005. 6-50].

Anahtar kelimeler: Run yazısı, Sumer, Glozel yazıtları, Etrusklar, Horezm, Pardi, Uygur.

ПИСЬМЕННОСТЬ ДРЕВНЕЙШИХ ТЮРКОВ

В XIX веке у западноевропейских народов наряду с другими начинают развиваться и гуманитарные науки. Появляется стремление показать европейские (т.е. индоевропейские) народы более развитыми по сравнению с азиатами, особенно с тюрками. Начинается попытка индоевропейцев доказать, что азиаты, в том числе и тюрки являются неисторическими, формировались значительно позже, чем европейские народы, были только кочевниками, следовательно они якобы не могли себя как следует прокормить, поэтому постоянно совершали набеги на своих оседлых соседей, грабили их, не давали спокойно жить.

Обнаруженные Орхонские надписи и расшифровка их на тюркском языке удивили индоевропейских ученых, которые были вынуждены признать то, что тюрки имели письменность, высокую культуру, были способны на создание своего государства. Но поскольку этноним тюрк начал распространяться как общее название лишь с VI в. н.э., постольку индоевропейцы старались доказать, что руническое письмо не является изобретением самих тюрков, оно якобы зародилось на основе персидской письменности Пехлеви, которая является продолжением арамейского (семито-еврейского) письма [Эрнест Добльхофер, 1963. – С. 352].

В начале XIX в. некоторые тюркологи доказали, что тюркоязычные народы под другими этнонимами жили намного тысяч лет раньше нашей эры [Zekiev, 2006. 27-52].

Клинопись у шумеров формировалась еще в IV тысячелетии до н.э. Глозельские письмена, обнаруженные в 1924 г. в окрестности города Виши Франции, Казым Миршан расшифровал как тюркские, которые написаны, по его мнению, в III тысячелетии до н.э. Этруские надписи, составленные на территории Италии в I тыс. до н.э., также доказаны тюркскими, тюркскими были и древние письмена Хорезма и Парды (рус. Парфян). Уйгурское письмо формировалось на основе тюркского рунического письма еще задолго до н.э. [Kazım Mirşan, 1994; M.Zekiev, 2005. 6-50].

Ключевые слова: руническое письмо, Шумер, Глозельские письмена, Этруски, Хорезм, Парды (Парфян), Уйгур.

Peter ZIEME

BAZI ESKİ TÜRKÇE SÖZLÜKLERDEN ARTA KALAN PARÇALARIN İZİNDE

Eski Türk Kağanlıkları ve Batı Uygur Hanlığı zamanında tercümanlık önemli bir işti. *Tılmaç* sözü ilk kez Orta Farsça yazılmış *Mahrnâmag*'da geçer. Öte yandan, çeşitli dillerden Eski Türkçeye (yani Eski Uygurca'ya) çeviri yapanlar, zaman zaman sözlükler, okuma sözlükleri ya da kelime listeleri oluşturmak ya da düzenlemek gereksinimi duymuşlardır. Bildirimde, Sanskrit-Uygurca, Toharca-Uygurca, Sogdça-Uygurca, Çince-Uygurca, Tibetçe-Uygurca söz listesi ya da sözlük düzenleme girişimleri örnekleri üzerinde durulacaktır. Şüphesiz, bu çok sınırlı malzeme, Kâşgarlı Mahmut'un Divan Lugat it-türk'ü ile karşılaştırılmaz, fakat bu alanda atılmış ilk adımları değerlendirmek bugünkü bilimin bir görevidir.

ON THE TRACES OF SOME FRAGMENTARY OLD TURKIC DICTIONARIES

During the periods of the Old Türk Kaganates as well as the West Uigur Kingdom interpreting was an important issue. The word *tılmaç* is first seen in the Middle Persian Mahrnāmag. On the other hand, people who were translating from different languages into Old Turkic (Old Uigur) felt from time to time the necessity to create or compile wordbooks, glossaries or lists. In my paper examples of Sanskrit-Uygur, Tocharian-Uygur, Sogdian-Uygur, Chinese-Uygur, Tibetan-Uygur lists or dictionary attempts will be discussed. As this material is very limited, one cannot, of course, compare it to Mahmud al-Kashghari's *Divan Lughat it-türk*, but appraisig such early attempts is a task of today's scholarship.

**“Orhon Yazıtlarının Bulunuşundan 120 Yıl Sonra
Türklük Bilimi ve 21. Yüzyıl”
konulu
3. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu
ve
Orhon Vadisi Anıtlarını Yeniden Yorumlamak Taş Heykel Çalıştayı**

26 Mayıs 2010 Çarşamba
Mehmet Akif Ersoy Salonu / Beytepe

10.00

Açılış Töreni

Saygı Duruşu ve İstiklal Marşı

Açış Konuşmaları

Prof.Dr. Ülkü ÇELİK ŞAVK

Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Müdürü

Doç.Dr. Turhan ÇETİN

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Heykel Bölümü Başkanı

Prof.Dr. Şükrü Halûk AKALIN

Türk Dil Kurumu Başkanı

Düsen KASEINOV

TÜRKSOY Genel Sekreteri

Musa KULAKLIKAYA

TİKA Başkanı

Prof.Dr. Uğur ERDENER

Hacettepe Üniversitesi Rektörü

Faruk ÇELİK

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Bakanı

11.00

Belgesel Gösterimi

11.30

Orhon Vadisi Açılışı/Kokteyl

“Orhon Vadisi Anıtlarını Yeniden Yorumlamak Taş Heykel Çalıştayı”nda yaratılan eserlerin topluca sergilendiği alanın açılışı

26 Mayıs 2010, Çarşamba (Çankaya I)**1. Oturum****Başkan:** Prof.Dr. Kemal ERASLAN / Prof.Dr. Marcel ERDAL

14.00–14.15 Semih TEZCAN (Prof.Dr.)

Etimoloji Önerileri*Bilkent Üniversitesi / TÜRKİYE*

14.15–14.30 Peter ZIEME (Prof.Dr.)

Bazı Eski Türkçe Sözlüklerden Arta Kalan Parçaların İzinde*ALMANYA*

14.30–14.45 İgor KORMUŞİN (Prof.Dr.)

Çoyr Runik Kitabesinin Yeni Okuma -Yorumlaması Hakkında*Yakın Doğu Üniversitesi / KKTC*

14.45–15.00 Karjaubay SARTKOJAULI (Prof.Dr.)

Eski Türk Yazı Kronolojisi ve Kalkınma Döneminin Klasifikasyonu*Uluslararası Cengiz Han Aka. / KAZAKİSTAN*15.00–15.15 **Tartışma**15.15–15.30 **Ara****2. Oturum****Başkan:** Prof.Dr. Semih TEZCAN / Prof.Dr. Robert DANKOFF

15.30–15.45 Zeynep KORKMAZ (Prof.Dr.)

Yine Karışık Dilli Eserler Üzerine
TÜRKİYE

15.45–16.00 Kemal ERASLAN (Prof.Dr.)

Türkiye’de Türkiyat Araştırmaları’nın Son Elli Yılı: Genel Bir Değerlendirme
TÜRKİYE

16.00–16.15 Marcel ERDAL (Prof.Dr.)

Ongin Yazıtı*Frankfurt Üniversitesi / ALMANYA*

16.15–16.30 Battulga TSEND (Prof.Dr.)

Review on the Ancient Turkic Archaeological Monuments in Mongolia: Tarihi Bilgiler
*MMU / MOGOLİSTAN*16.30–16.45 **Tartışma**16.45–17.00 **Ara**

26 Mayıs 2010, Çarşamba (Çankaya 3)**1. Oturum****Başkan:** Prof.Dr. Dursun YILDIRIM / Prof.Dr. Zeynep KORKMAZ

14.00-14.15 Osman Fikri SERTKAYA (Prof.Dr.)
Eski Türkçe’de “Mızrak” Anlamına
Gelen Kelime [sün(ü)g] mü, Yoksa
sün(ü) ~ sünü mü Okunmalı?
İstanbul Üniversitesi / TÜRKİYE

14.15-14.30 Ahmet Bican ERCİLASUN (Prof.Dr.)
Köktürkçe Nasıl Bir Dildir?
Gazi Üniversitesi / TÜRKİYE

14.30-14.45 Tuncer GÜLENSOY (Prof.Dr.)
Türk Dilinin Etimolojik
Sözlüğünü Hazırlamak
TÜRKİYE

14.45-15.00 Ahmet TAŞAĞIL (Prof.Dr.)
Çin Kaynaklarına Göre Orhun
Yazıtlarının Dikilişi
Mimar Sinan Üniversitesi / TÜRKİYE

15.00–15.15 Tartışma**15.15–15.30 Ara****2. Oturum****Başkan:** Prof.Dr. Peter ZIEME / Prof.Dr. Ahmet Bican ERCİLASUN

15.30-15.45 Dmitriy NAŞİLOV (Prof.Dr.)
Türk Edebi Dilleri ve Lehçeleri Tarihinde Runik Anıtlar
Moskova Devlet Üniversitesi / RUSYA

15.45-16.00 Dmitriy VAŞİLYEV (Prof.Dr.)
Güney Sibirya’daki Göktürk Runik Yazıtlarında Adları Geçen Kişilerin
Hayatları ve Kahramanlıkları Hakkındaki
Tarihi Bilgiler
Rusya Bilimler Akademisi / RUSYA

16.00-16.15 Mehmet ÖLMEZ (Prof.Dr.)
Eski Uygur ve Çin Kaynakları Işığında Orhon Yazıtlarında Geçen Yer Adları
Yıldız Teknik Üniversitesi / TÜRKİYE

16.15-16.30 Saim SAKAOĞLU (Prof.Dr.)
Orhun Anıtlarından Günümüze
Süzülen Birkaç Erkek Adı
Selçuk Üniversitesi / TÜRKİYE

16.30–16.45 Tartışma**16.45–17.00 Ara**

26 Mayıs 2010, Çarşamba (Çankaya I)**3. Oturum****Başkan:** Prof.Dr. Dmitriy VASİLYEV / Prof.Dr. Osman F. SERTKAYA

17.00-17.15 Mirfatih ZEKİYEYEV (Prof.Dr.)

Çok Eski Türklerde Yazı*Tataristan Bilimler Akademisi / TATARİSTAN*

17.15-17.30 Viktor G. GUZEV (Prof.Dr.)

Göktürk Yazısında Resim**Göstergelerinin Tespiti Yöntemleri****ve Bu Yazının Kendiliğinden Doğma****Varsayımı Açısından Önemi Üzerine***St. Petersburg Devlet Üniversitesi / RUSYA*

17.30-17.45 Ceval KAYA (Prof.Dr.)

Köktürkçe İdi Oksuz Üzerine*Marmara Üniversitesi / TÜRKİYE*

17.45-18.00 Irina NEVSKAYA (Prof.Dr.)

Altay Runik Harfli Yazıtların Bazı**Palegrafik ve Ortografik Özellikleri***Berlin Üniversitesi / ALMANYA*

18.00-18.15 Mehmet TEZCAN (Doç.Dr.)

Orhon Harflerinin Muhtemel En**Eski Şekilleri Olarak Kuzey Hindistan****Bölgesi'nde Saka / Kuşan Dönemi Yazıları***Karadeniz Teknik Üniversitesi / TÜRKİYE*

26 Mayıs 2010, Çarşamba (Çankaya 3)**3. Oturum****Başkan:** Prof.Dr. Ahmet TAŞAĞIL / Prof.Dr. Viktor G. GUZEV

- 17.00-17.15 Robert DANKOFF (Prof.Dr.)
Evliya Çelebi'nin Nil'deki Keşif Gezileri
Chicago Üniversitesi / USA
- 17.15-17.30 Nuran TEZCAN (Doç.Dr.)
**Nil Haritası ile Seyahatname Arasındaki
Paralel Bilgi ve Anlatımlar**
Bilkent Üniversitesi / TÜRKİYE
- 17.30-17.45 **Sergei G. KLYASHTORNYJ (Prof.Dr.)**
**Old Turkic Runic Inscriptions and
Their Authors**
Rusya Bilimler Akademisi / RUSYA
- 17.45-18.00 Erhan AYDIN (Doç.Dr.)
**Yenisey Yazıtlarıyla İlgili Genel
Sorunlar Üzerine Notlar**
Erciyes Üniversitesi / TÜRKİYE
- 18.00-18.15 Hatice ŞİRİN USER (Doç.Dr.)
**Yenisey Yazıtlarının Okunma ve
Anlamlandırılması Üzerine Yeni Öneriler**
Ege Üniversitesi / TÜRKİYE
- 18.15-18.30 **Tartışma**

27 Mayıs 2010, Perşembe (Çankaya I)**1. Oturum****Başkan:** Prof.Dr. Mirfatih ZEKİYEY / Prof.Dr. Melek ÖZYETGİN

9.30-9.45 İbrahim ASLANOĞLU (Prof.Dr.)

Orhun Yazıtlarında Verilmek İstenen Mesajlar*Gazi Üniversitesi / TÜRKİYE*

9.45-10.00 İlhan ÖZKEÇECİ (Prof.Dr.)

Orhun Abidelerinin Estetik ve Muhtevasının Önemi*Fatih Üniversitesi / TÜRKİYE*

10.00-10.15 Mustafa SEVER (Doç.Dr.)

Orhun Yazıtları'ndaki Bazı Kavramları Yeniden Okumak*Gazi Üniversitesi / TÜRKİYE*

10.15-10.30 İsmail DOĞAN (Doç.Dr.)

Karakilise'deki Soy Damgaları ve Gotik Yazıya Türk (Runik) Yazısının Tesirleri*Ordu Üniversitesi / TÜRKİYE*10.30-10.45 **Tartışma**10.45-11.00 **Ara****2. Oturum****Başkan:** Prof.Dr. Hamza ZÜLFİKAR / Prof.Dr. Ingeborg BALDAUF

11.00-11.15 Takashi OSAWA (Prof.Dr.)

Türk Bilge Kağan'ın Tahta Oturduğunda Kim Tölis Şad İdi?*Osaka Üniversitesi / JAPONYA*

11.15-11.30 Leyla KARAHAN (Prof.Dr.)

Köktürkçe Metinlerdeki Ardışık Cümlelerde Üçüncü Şahıs Özne Bağlantıları*Gazi Üniversitesi / TÜRKİYE*

11.30-11.45 A. Deniz ABİK (Prof.Dr.)

Orhun Yazıtlarında -ma- Olumsuzluk İşaretleyicisi Alan Fiiller*Çukurova Üniversitesi / TÜRKİYE*

11.45-12.00 Mustafa Volkan COŞKUN (Prof.Dr.)

Orhun Yazıtları-Türkiye Türkçesi İlişkisinde Ses Akışı*Muğla Üniversitesi / TÜRKİYE*

12.00-12.15 Şaban DOĞAN (Dr.)

Eski Uygurca Tövbe Duaları*Sakarya Üniversitesi / TÜRKİYE*12.15-12.30 **Tartışma**12.30-14.00 **Öğle Arası**

27 Mayıs 2010, Perşembe (Çankaya 3)**1. Oturum****Başkan:** Prof.Dr. Kamil Veli NERİMANOĞLU / Prof.Dr. Aysu ATA

09.30-09.45 Candan NEMLİOĞLU (Doç.Dr.)
Selçuklu ve Osmanlı Bezeme Sanatının
Anlatımında Kullanılan Terim Karmaşası
Sakarya Üniversitesi / TÜRKİYE

09.45-10.00 Jale GARİBOVA (Dr.)
Türk Dilleri Birleşmesinin
Oluşumu ve Yeniden Doğuşu:
İki Çağın Altın Rüyası
Azerbaycan Diller Üniversitesi / AZERBAYCAN

10.00-10.15 Fatih ELCİL (Dr.)
Orhun Abideleri Özelinden Hareketle
Eski Türklerde Anıt-Kitabe Geleneği
İstanbul Üniversitesi / TÜRKİYE

10.15–10.45 **Tartışma**10.45-11.00 **Ara****2. Oturum****Başkan:** Prof.Dr. Tuncer GÜLENSOY / Prof.Dr. Gisela PROCHÁZKA-EİSL

11.00-11.15 İnci ENGİNÜN (Prof.Dr.)
Orhun Yazıtları: Güç Kaynağı
TÜRKİYE

11.15-11.30 Bilge ERCİLASUN (Prof.Dr.)
Göktürklerle İlgili Romanlar
Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE

11.30-11.45 Tofiq HACİYEV (Prof.Dr.)
Kül Tigin ve Bilge Kağan
Destanlarının Şiiri Üzerine
Bakü Devlet Üniversitesi / AZERBAYCAN

11.45-12.00 Cafer GARİPER (Yrd.Doç.Dr.)
Edebiyat Teorisi ve Eleştiri İhtiyacı
Süleyman Demirel Üniversitesi / TÜRKİYE

12.00-12.15 **Tartışma**12.15-14.00 **Öğle Arası**

27 Mayıs 2010, Perşembe (Çankaya I)**3. Oturum****Başkan:** Prof.Dr. İnci ENGİNÜN / Doç.Dr. Bakytgul KULZHANOVA

14.00-14.15 Kemal YAVUZ (Prof.Dr.)

Âşık Ömer ve Eseri Üzerine Bazı Dikkatler*İstanbul Üniversitesi / TÜRKİYE*

14.15-14.30 Aysu ATA (Prof.Dr.)

Kur'an Tercümesi, Kısasü'l-Enbiya ve Nehcü'l-Feradis'i Ortaya Çıkaran Kaynaklar*Ankara Üniversitesi / TÜRKİYE*

14.30-14.45 Uwe BLÄSING (Prof.Dr.)

Gena Tökmiş Muruzlarını Yörenin Diliyle Şavşatlı Bir Halk Şairi ve Karadeniz Hanımlarının Bozuk Havaları*Arya International University / HOLLANDA*

14.45-15.00 Ayşegül SERTKAYA (Doç.Dr.)

Kul Süleyman Hikmetleri Üzerine*İstanbul Üniversitesi / TÜRKİYE*15.00-15.15 **Tartışma**15.15-15.30 **Ara****4. Oturum****Başkan:** Prof.Dr. Leyla KARAHAN / Prof.Dr. Saadettin GÖMEÇ

15.30-15.45 Marika ÇİKİA (Prof.Dr.)

Türk Tabakası Gürcü Kişi Adlar Hazinesinde*Tiflis Devlet Üniversitesi / GÜRCİSTAN*

15.45-16.00 Danuta CHMIELOWSKA (Doç.Dr.)

Leh Dilinde Türkçe Kelimeler*Varşova Üniversitesi / POLONYA*

16.00-16.15 Suzan CANHASI (Yrd.Doç.Dr.)

Batı Rumeli Türk Dilinin Dünü-Bugünü-Yarını*Priştine Üniversitesi / KOSOVA*

16.15-16.30 Ahtem MAZİNOV (Doç.Dr.)

Kırım Yarımadasının Türkî Dilleri: Kuruluşu, Kullanılışı, İlişkileri*Kırım Müh. ve Pedag. Üniversitesi / UKRAYNA*16.30-16.45 **Tartışma**16.45-17.00 **Ara**

27 Mayıs 2010, Perşembe (Çankaya 3)**3. Oturum****Başkan:** Prof.Dr. Bilge ERCİLASUN / Prof.Dr. Chetin CUMAGULOV14.00-14.15 Saadettin GÖMEÇ (Prof.Dr.)
Hamiyet Sezer FEYZİOĞLU (Doç.Dr.)**Boyla ve Baga Unvanı***Ankara Üniversitesi / TÜRKİYE*14.15-14.30 Özkul ÇOBANOĞLU (Prof.Dr.)
Batı Sibirya Türk Kültürü Tetkiklerine Göre Kayın Ağacının Türk Mitolojisinde “Kutsal”laşmasının Maddi Kültürel Nedenleri
*Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE*14.30-14.45 Alimcan İNAYET (Prof.Dr.)
Göktürk Yazıtlarına Yansıyan İnanç, Örf Âdet ve Sosyal Değerler Üzerine
*Ege Üniversitesi / TÜRKİYE*14.45-15.00 Ali Asger CEMRASİ
Halac Türklerinde Düşün (Toy) Merasimi ve Eski Türk İnançlarının İzleri
*AFGANİSTAN*15.00-15.15 **Tartışma**15.15-15.30 **Ara****4. Oturum****Başkan:** Prof.Dr. Dmitriy NASİLOV / Prof.Dr. Kemal YAVUZ15.30-15.45 Çetin CUMAGULOV (Prof.Dr.)
Kırgızistan'daki Eski Türk (Runik) Yazıtlarının Bulunuş ve Araştırılma Tarihi
*Manas Üniversitesi / KIRGIZİSTAN*15.45-16.00 Ramiz ASKER (Prof.Dr.)
Orhon-Yenisey Yazıtlarının Azerbaycan'da İncelenmesi
*Bakü Devlet Üniversitesi / AZERBAYCAN*16.00-16.15 Muratgeldi SOYEGOV (Prof.Dr.)
Tonyukuk Yazıtının Edebi Tarihi Bir Eser Olarak Değerlendirilmesi: Türkmençe, Rusça ve İngilizce Çevirileri
*Türkmen Türk Üniv. / TÜRKMENİSTAN*16.15-16.30 Aierken AREZI (Doç.Dr.)
Orhon Yazıtları'nın Çağdaş Uyğurca Çevirisi ve Çin Halk Cumhuriyeti'ndeki İlgili Çalışmaların Genel Bir Değerlendirilmesi
*Minzu Üniversitesi / ÇİN*16.30-16.45 **Tartışma**16.45-17.00 **Ara**

27 Mayıs 2010, Perşembe (Çankaya I)**5. Oturum****Başkan:** Prof.Dr. Metin AKAR / Doç.Dr. Nuran TEZCAN

17.00-17.15 Ingeborg BALDAUF (Prof.Dr.)

Afganistan'daki Özbek Lehçeleri: Bir Çalışma Raporu*Humboldt Üniversitesi / ALMANYA*

17.15-17.30 Zilale KHUDAYBERGENOVA (Prof.Dr.)

Özbek ve Türk Dillerinin Karşılaştırmalı İncelenmesi Sorunları*Şarkşinaslık Üniversitesi / ÖZBEKİSTAN*

17.30-17.45 Kadirali KONKOBAEV (Prof.Dr.)

Kırgız Konuşma Dili ve Türk Diller Tarihine Ait Ses ve Fonoloji Özellikleri*Manas Üniversitesi / KIRGIZİSTAN*

17.45-18.00 Maryam BULGAROVA (Doç.Dr.)

Türk Dilleri Sisteminde Nogay Türkçesi*Karaçay-Çerkes Bil. Araş. Enstitüsü / RUSYA*

18.00-18.15 Nadezda TYDYKOVA (Dr.)

Altaycadaki -Gan ve Türkçedeki -Dık Şekilleri Üzerine*Bilim Araştırma Altayistik Enstitüsü / RUSYA*18.15-18.30 **Tartışma****Kapanış****28 Mayıs 2010, Cuma (Çankaya I)****1. Oturum****Başkan:** Prof.Dr. Tofiq HACİYEV / Prof.Dr. Mehmet ÖLMEZ

09.30-09.45 Funda TOPRAK (Doç.Dr.)

Orhun Yazıtlarından Anadolu Ağızlarına Karşılaştırmalı Dil Çalışmaları ve İki Örnek Fiil*Selçuk Üniversitesi / TÜRKİYE*

09.45-10.00 Gülseren TOR (Yrd.Doç.Dr.)

Anadolu Ağızlarında "Arı" İlgeci ve "Ararı /Anarı" Yön Belirtecinin Kullanımı*Doğu Akdeniz Üniversitesi / KKTC*

10.00-10.15 Erdal ÇOBAN (Yrd.Doç.Dr.)

Macar Ulusunun Bir Unsuru Olarak Kumanlar ve Macaristan'da Kuman Çalışmaları*Ankara Üniversitesi / TÜRKİYE*

10.15-10.30 İsmail DOĞAN (Yrd.Doç.Dr.)

Macaristan'da Ulus İnşası Sürecine Türkolojinin Etkisi*Ankara Üniversitesi / TÜRKİYE*10.30-10.45 **Tartışma**10.45-11.00 **Ara**

27 Mayıs 2010, Perşembe (Çankaya 3)**5. Oturum****Başkan:** Prof.Dr. Ceval KAYA / Prof.Dr. Ramiz ASKER

- 17.00-17.15 Tsisana ABULADZE (Prof.Dr.)
Gürcistan'daki Türkiyat Bilimi
Elyazmaları Milli Merkezi / GÜRCİSTAN
- 17.15-17.30 Gisela PROCHÁZKA-EISL (Prof.Dr.)
Viyana Üniversitesi'nde Türkoloji Öğretimi: Dün - Bugün - Yarın
Viyana Üniversitesi / AVUSTURYA
- 17.30-17.45 Yu KURIBAYASHI (Doç.Dr.)
Japonya'daki Türkoloji Araştırmalarının Geçmişi ve Bugünü
Okayama Üniversitesi / JAPONYA
- 17.45-18.00 Çimen GÜNAY ERKOL (Yrd.Doç.Dr.)
Hollanda'da Türkoloji Çalışmalarında Yeni Perspektifler: Leiden Üniversitesi'nde Türkoloji
Özyeğin Üniversitesi / TÜRKİYE

Kapanış**28 Mayıs 2010, Cuma (Çankaya 3)****1. Oturum****Başkan:** Prof.Dr. Bernt BRENDAMOEN / Doç.Dr. Erkin EKREM

- 09.30-09.45 Bakytgul KULZHANOVA (Doç.Dr.)
Eski Türkçe Yazılı Abidelerinde Halk Birliği ve Ülke Bütünlüğü Ülküsü ("Orhon" ve "Kutadgu Bilig" Malzemesine Göre)
El-Farabi Kazak Milli Üniv. / KAZAKİSTAN
- 09.45-10.00 Behiye KÖKSEL (Yrd.Doç.Dr.)
Orhon Yazıtları'nda Kadın ve Aile
Gaziantep Üniversitesi / TÜRKİYE
- 10.00-10.15 Sabiha TANSUĞ
Türklerde "Atlı Göçebe" Giyim Kültürü
TÜRKİYE
- 10.15-10.30 Fatma KOÇ (Yrd.Doç.Dr.)
Emine KOCA (Yrd.Doç.Dr.)
Beyhan PAMUK (Dr.)
17-18. Yüzyıl Türk Minyatür Sanatında Giysilerin Yaka ve Kol Formu Özellikleri
Gazi Üniversitesi / TÜRKİYE
- 10.30-10.45 **Tartışma**
- 10.45-11.00 **Ara**

27 Mayıs 2010, Perşembe (Çankaya I)**2. Oturum****Başkan:** Prof.Dr. Elfine SİBGATULLİNA / Prof.Dr. A. Deniz ABİK

11.00-11.15 Ayşe Melek ÖZYETGİN (Prof.Dr.)
**Kırım Hanlığının Diplomatik
Yazışmalarındaki Dil ve Üslup
Üzerine Düşünceler**
Ankara Üniversitesi / TÜRKİYE

11.15-11.30 Süer EKER (Doç.Dr.)
**Runik Yazılı Türkçe Metinlerde
İranca Ögeler**
Başkent Üniversitesi / TÜRKİYE

11.30-11.45 Muhamed HARİDY (Prof.Dr.)
**Mısır'da Türk Dili ve Edebiyatı
Üzerinde Akademik Çalışmalar**
Ayin Şams Üniversitesi / MISIR

11.45-12.00 Maoniyazi TUNİYAZI (Yrd.Doç.Dr.)
**Orhun Yazıtları'ndaki Ünsüzlerin
Uyumu Üzerine**
Merkezi Milliyetler Üniversitesi / ÇİN

12.00-12.15 Ali ILGIN
**Orhon Türkçesi ile Tofa (Karagas)
Türkçesinin Söz Varlığı Bakımından
Karşılaştırılması**
Türk Dil Kurumu / TÜRKİYE

12.15-12.30 **Tartışma**

12.30-14.00 **Öğle Arası**

27 Mayıs 2010, Perşembe (Çankaya 3)**2. Oturum****Başkan:** Prof.Dr. Uwe BLÄSİNG / Doç.Dr. G.Gonca GÖKALP ALPASLAN

- 11.00-11.15 Hamza ZÜLFİKAR (Prof.Dr.)
-ICI Meslek Eki Üzerine
Ankara Üniversitesi / TÜRKİYE
- 11.15-11.30 Metin AKAR (Prof.Dr.)
Türkiye ve Kazakistan'ın Yazılı Eski Edebiyatlarında Ortak Konulu Eserler
Giresun Üniversitesi / TÜRKİYE
- 11.30-11.45 Bernt BRENDEMOEN (Prof.Dr.)
Söz Varlığı Seviyesindeki Ödünçleme ile İlgili Bazı Düşünceler
Oslo Üniversitesi / NORVEÇ
- 11.45-12.00 Nesrin BAYRAKTAR (Doç.Dr.)
Orhon Yazıtlarında Geçen Renk Adlarının Anlam Alanları Üzerine
ÇOMÜ / TÜRKİYE
- 12.00-12.15 Şahru PİLTEN (Yrd.Doç.Dr.)
Orhon Yazıtlarında Seçmesel ve Eş Dizimsel Sınırlamalar
Karaelmas Üniversitesi / TÜRKİYE
- 12.15-12.30 Fundagül APAK (Dr.)
“Çekirdek Şiir”de Edebi Sözcüklerin İzini Yazıtlara Sürmek
Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi / KKTC
- 12.30-12.45 **Tartışma**
- 12.45-14.00 **Öğle Arası**

28 Mayıs 2010, Cuma (Çankaya I)**3. Oturum****Başkan:** Prof.Dr. Kemal YAVUZ / Doç.Dr. Aierken AREZI

14.00-14.15 Galina MİSKİNİENE (Doç.Dr.)

Vilnius Üniversitesi'nde**Türkolojinin Durumu***Vilnius Üniversitesi / LİTVANYA*

14.15-14.30 Carmen URIARTE (Dr.)

İspanya Bask Bölgesi Üniversitesi'nden Türk Diline ve Kültürüne Yaklaşım*Bask Bölgesi Üniversitesi / İSPANYA*

14.30-14.45 Numan ARUÇ (Doç.Dr.)

Makedonya'da Türkiyat Araştırmaları Tarihi*Makedonya Bilimler ve Sanatlar Akd. / MAKEDONYA*

14.45-15.00 Nazmiye HASANOVA

Şumnu Üniversitesinde Türkoloji Çalışmaları*Şumnu Üniversitesi / BULGARİSTAN*15.00-15.15 **Tartışma**15.15-15.30 **Ara****4. Oturum****Başkan:** Prof.Dr. Abdullah GÜNDOĞDU / Prof.Dr. Kadirali KONKOBÆV

15.30-15.45 Yusuf BAYRAKTAR (Prof.Dr.)

Bir Tıp Profesörünün Gözünden Anıtlarımıza Sahip Çıkma Sorunu Üzerine Bir Değerlendirme*Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE*

15.45-16.00 Erkin EKREM (Doç.Dr.)

General Çaça ve Gök Türk-Çin Ming-Sha Savaşı*Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE*

16.00-16.15 Abdureşit Jelil QARLUQ (Doç.Dr.)

Orhun Yazıtlarında Gözüken Çin Analizinden Türklük Araştırmalarında Sinolojinin Önemi*Merkezi Milliyetler Üniversitesi / ÇİN*

16.15-16.30 Cantürk CANER (Yrd.Doç.Dr.)

Kamu Yönetimi Eğitiminde Tarih Bilinci ve Tarih Öğretimi: Türk Yönetim Tarihi Dersleri*Dumlupınar Üniversitesi / TÜRKİYE*16.30-16.45 **Tartışma**16.45-17.00 **Ara**

28 Mayıs 2010, Cuma (Çankaya 3)**3. Oturum****Başkan:** Prof.Dr. Nimetullah HAFIZ / Prof.Dr. Mustafa Volkan COŞKUN

- 14.00-14.15 Ahmet Burçin YERELİ (Prof.Dr.)
Yağma Kültürüyle Üretim Kültürü Arasında Türklerin “Devlet” İdeali (Dünü, Bugünü ve Geleceği)
Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE
- 14.15-14.30 Abdullah GÜNDOĞDU (Prof.Dr.)
“Kendi” Dönüştürülme Zamiri ve Türk Sosyal Hayatının Evrimi Üzerine Değerlendirmeler
Ankara Üniversitesi / TÜRKİYE
- 14.30-14.45 Hayati BEŞİRLİ (Doç.Dr.)
Türkiye’nin Türk Cumhuriyetleri ve Türk Toplulukları ile Siyasal, Kültürel ve Ekonomik İlişkilerinde Yüksek Öğrenimin Yeri
Gazi Üniversitesi / TÜRKİYE
- 14.45-15.00 Mehmet OKUR (Doç.Dr.)
Türklük Bilimi Araştırmalarında Halkevleri’nin Rolü
Karadeniz Teknik Üniversitesi / TÜRKİYE
- 15.00-15.15 **Tartışma**
- 15.15-15.30 **Ara**

4. Oturum**Başkan:** Prof.Dr. Özkul ÇOBANOĞLU / Doç.Dr. Danuta CHMIELOWSKA

- 15.30-15.45 Tacida HAFIZ (Prof.Dr.)
Baltık’ın Balkan Türkolojisindeki Yeri ve Önemi
Priştine Üniversitesi / KOSOVA
- 15.45-16.00 Elfine SİBGATULLİNA (Prof.Dr.)
Günümüzde Rusya’da Türkoloji Çalışmaları
Rusya Bilimler Akademisi / RUSYA
- 16.00-16.15 Kenan KOÇ (Yrd.Doç.Dr.)
Kazakistan’da Türkoloji Çalışmaları
Muğla Üniversitesi / TÜRKİYE
- 16.15-16.30 Mohammad Salih Rasekh YILDIRIM
Afganistan’da Türkoloji Çalışmaları’nın Dünü, Bugünü, Yarını
Belh Üniversitesi / AFGANİSTAN
- 16.30-16.45 **Tartışma**
- 16.45-17.00 **Ara**

28 Mayıs 2010, Cuma (Çankaya 3)

28 Mayıs 2010, Cuma (Çankaya I)**5. Oturum****Başkan:** Prof.Dr. İgor KORMUŞİN / Doç.Dr. Süer EKER

17.00-17.15 Kamil Veli NERİMANOĞLU (Prof.Dr.)

Çağdaş Türkbiliminde Yeniden Yapılanma Şartları Üzerine
Yeditepe Üniversitesi / TÜRKİYE

17.15-17.30 Ebülfez AMANOĞLU (Prof.Dr.)

Orhon Yazıtlarındaki Bulak Özel İsmi ve Türk Tarihinde Yansımaları
Nahçıvan Bilimler Akademisi / AZERBAYCAN

17.30-17.45 G.Gonca GÖKALP ALPASLAN (Doç.Dr.)

Ufuk ÖZDAĞ (Doç.Dr.)

Türkiyat Araştırmalarında Yeni Bir Alan: Ekolojik Eleştiri
Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE

17.45-18.00 Piotr KWIATKOWSKI (Dr.)

Polonya'daki Türkoloji Çalışmaları
*Varşova Üniversitesi / POLONYA*18.00-18.15 **Tartışma**18.15-18.30 **Ara**18.30-19.15 **Son Oturum ÇANKAYA 1****Başkan:** Prof.Dr. Şükrü Halûk AKALIN / Prof.Dr. Ülkü ÇELİK ŞAVK

Şükrü Halûk AKALIN (Prof.Dr.)

Türk Dil Kurumu Süreli Yayınları Veri Tabanları
Türk Dil Kurumu / TÜRKİYE

Ülkü ÇELİK ŞAVK (Prof.Dr.)

Türklük Bilimi Araştırmalarında
21. Yüzyıl Hedefleri
Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE

Haydar YALÇIN

Mikail CENGİZ (Araş.Gör.)

Türklük Bilimi Araştırmaları İçin Bir Veri Tabanı Önerisi
*Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE***DEĞERLENDİRME ve KAPANIŞ**

5. Oturum**Başkan:** Prof.Dr. Saim SAKAOĞLU / Dr. Nadezda TYDYKOVA

17.00-17.15 Nimetullah HAFİZ (Prof.Dr.)

Kosova'da Türkçe Eğitim Tarihine Genel Bir Bakış*Balkan Türkoloji Araş. Merkezi / KOSOVA*

17.15-17.30 Murat LÜLECİ (Yrd.Doç.Dr.)

"Gerçek"leşsek de mi Öğretsek? Yabancı Dil Olarak Türkçe'nin Öğretiminde Otantik Malzeme*Defense Language Institute / USA*

17.30-17.45 Rysbek ALİMOV (Yrd.Doç.Dr.)

Bugünkü Kırgızca'da Bir Hayalet**Kelime: Aco***Doğu Akdeniz Üniversitesi / KKTC*

17.45-18.00 Yavuz DALOĞLU (Doç.Dr.)

Eski Türklerde Müzik*Dokuz Eylül Üniversitesi / TÜRKİYE*18.00-18.15 **Tartışma**18.15-18.30 **Ara**18.30-19.15 **Son Oturum ÇANKAYA 1****Başkan:** Prof.Dr. Şükrü Halûk AKALIN / Prof.Dr. Ülkü ÇELİK ŞAVK

Şükrü Halûk AKALIN (Prof.Dr.)

Türk Dil Kurumu Süreli Yayınları Veri Tabanları*Türk Dil Kurumu / TÜRKİYE*

Ülkü ÇELİK ŞAVK (Prof.Dr.)

Türklük Bilimi Araştırmalarında 21. Yüzyıl Hedefleri*Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE*

Haydar YALÇIN

Mikail CENGİZ (Araş.Gör.)

Türklük Bilimi Araştırmaları İçin Bir Veri Tabanı Önerisi*Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE***DEĞERLENDİRME ve KAPANIŞ**

KATILIMCILAR / PARTICIPANTS

A. Deniz ABİK, Prof.Dr.

Çukurova Üniversitesi / TÜRKİYE
 Çukurova Üniversitesi / TÜRKİYE
 Fen-Edebiyat Fakültesi
 Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
 Balcalı/ Adana
denabik@cu.edu.tr

Tsisana ABULADZE, Prof.Dr.

Elyazmaları Milli Merkezi / GÜRCİSTAN
 Elyazmaları Milli Merkezi
 G. Tsereteli sok. 3
 0162 Tiflis
 Gürcistan
tsisanaabuladze@gmail.com

Şükrü Halûk AKALIN, Prof.Dr.

Türk Dil Kurumu / TÜRKİYE
 Türk Dil Kurumu
 Atatürk Bulvarı No.: 217,
 Kavaklıdere, 06680
 Ankara
haluk@akalin.gen.tr

Metin AKAR, Prof.Dr.

Giresun Üniversitesi / TÜRKİYE
 Giresun Üniversitesi
 Fen-Edebiyat Fakültesi
 Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
 Maltepe
ilyasoglumetin@gmail.com

Rysbek ALİMOV, Yrd.Doç.Dr.

Doğu Akdeniz Üniversitesi / KKTC
 Doğu Akdeniz Üniversitesi
 Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
 Fen-Edebiyat Fakültesi
 Gazimağusa
rysbek.alimov@emu.edu.tr

Ebülfez AMANOĞLU, Prof.Dr.

Nahçıvan Bilimler Akademisi / AZERBAYCAN
 Nahçıvan Bilimler Akademisi
 Haydar Aliyev Caddesi, 76, Merkez,
 Nahçıvan
gebulfez@yahoo.com

Fundagül APAK, Dr.

Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi / KKTC
 Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi
 Eğitim Fakültesi
 Türkçe Eğitimi Bölümü
 Lefkoşa
heatherrose13@gmail.com

Aierken AREZİ, Doç.Dr.

Minzu Üniversitesi / ÇİN
 Minzu University of China
 Department of Uyghur Language and Literature
 No. 27 South Zhongguancun Street
 Haidian District, 100081
 Beijing
erkinariz@gmail.com

Numan ARUÇ, Doç.Dr.

Makedonya Bilimler ve Sanatlar Akd. / MAKEDONYA
 Macedonian Academy of Science and Arts
 Bul.Krste Misirkov 2,
 Skopje
numanaruc@hotmail.com

Ramiz ASKER, Prof.Dr.

Bakü Devlet Üniversitesi / AZERBAYCAN
 Bakü Devlet Üniversitesi
 Filoloji Fakültesi
 Bakü
ramizasker@yahoo.com

İbrahim ASLANOĞLU, Prof.Dr.

Gazi Üniversitesi / TÜRKİYE
 Gazi Üniversitesi
 Gazi Eğitim Fakültesi
 Felsefe Anabilim dalı
 Ankara
iarslan@gazi.edu.tr

Aysu ATA, Prof.Dr.

Ankara Üniversitesi / TÜRKİYE
 Ankara Üniversitesi
 Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
 Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
 Ankara
Aysu.Ata@humanity.ankara.edu.tr

Erhan AYDIN, Doç.Dr.

Erciyes Üniversitesi / TÜRKİYE
 Erciyes Üniversitesi
 Eğitim Fakültesi
 Türkçe Eğitimi Bölümü
 Kayseri
erhana@erciyes.edu.tr

Ingeborg BALDAUF, Prof.Dr.

Humboldt Üniversitesi / ALMANYA
Humboldt Universität zu
Zentralasien-Seminar
118 D-10
Berlin
ingeborg.baldauf@rz.hu-berlin.de

Nesrin BAYRAKTAR, Doç.Dr.

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi / TÜRKİYE
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
17100 / Çanakkale
bnesrin@yahoo.com

Yusuf BAYRAKTAR, Prof.Dr.

Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE
Hacettepe Üniversitesi
Tıp Fakültesi
Gastroenteroloji Bilim dalı
Ankara
bayrak@hacettepe.edu.tr

Hayati BEŞİRLİ, Doç.Dr.

Gazi Üniversitesi / TÜRKİYE
Gazi Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi
Sosyoloji Bölümü
Teknikokullar / Ankara
hayati.besirli@gmail.com

Uwe BLÄSING, Prof.Dr.

Arya International University / HOLLANDA
Arya International University
Slavonic Department
P.O. Box 9515
NL-2300 Leiden
uweblaesing@gmail.com

Bernt BRENDAMOEN, Prof.Dr.

Oslo Üniversitesi / NORVEÇ
Oslo Üniversitesi
IKOS P.b. 1030 Blindern
N-0315 Oslo
bernt.brendemoen@ikos.uio.no

Maryam BULGAROVA, Doç.Dr.

Karaçay-Çerkes Bil. Araş. Enstitüsü / RUSYA
Karaçay-Çerkes Bilimsel-Araştırma Enstitüsü
369000, Çerkessk
mbulgarova@yandex.ru

Cantürk CANER, Yrd.Doç.Dr.

Dumlupınar Üniversitesi / TÜRKİYE
Dumlupınar Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Kamu Yönetimi Bölümü
Merkez Kampüs
Kütahya
caner2023@gmail.com

Suzan CANHASI, Yrd.Doç.Dr.

Priştine Üniversitesi / KOSOVA
Priştine Üniversitesi
Fakulteti Filolojik
r.Nane Terez.
Priştine
suzanacanhasi@hotmail.com

Ali Asger CEMRASİ

İRAN
No 45 Molla Ali str, Bastan str,
Jomhury str,
Tehran
a.jamrasi@yahoo.com

Mikail CENGİZ, Arş.Gör.

Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE
Hacettepe Üniversitesi
Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü
Beytepe / Ankara
mikail@hacettepe.edu.tr

Danuta CHMIELOWSKA, Doç.Dr.

Varşova Üniversitesi / POLONYA
Varşova Üniversitesi
Krakowskie Przedmiescie 26/28
Varşova
dchmielowska@uw.edu.pl

Marika CIKIA, Prof.Dr.

Tiflis Devlet Üniversitesi / GÜRCİSTAN
Tiflis Devlet Üniversitesi
Doğu Bilimler Enstitüsü
Akad.G.Tsereteli sok.
062 Tiflis
marikajikia@hotmail.com

Mustafa Volkan COŞKUN, Prof.Dr.

Muğla Üniversitesi / TÜRKİYE
Muğla Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Türkçe Eğitimi Bölümü
Muğla
vcoskun@mu.edu.tr

Çetin CUMAGULOV, Prof.Dr.*Kırgız-Türk Manas Üniversitesi / KIRGIZİSTAN*

Kırgız-Türk Manas Üniversitesi

Tarih Bölümü

Bişkek

cumagulov@gmail.com**Ülkü ÇELİK ŞAVK, Prof.Dr.***Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE*

Hacettepe Üniversitesi

Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü

Beytepe / Ankara

ulkuc@hacettepe.edu.tr**Erdal ÇOBAN, Yrd.Doç.Dr.***Ankara Üniversitesi / TÜRKİYE*

Ankara Üniversitesi

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

06100 Sıhhiye

cobanogluerdal@hotmail.com**Özkul ÇOBANOĞLU, Prof.Dr.***Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE*

Hacettepe Üniversitesi

Edebiyat Fakültesi

Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı

Beytepe / Ankara

ozkul@hacettepe.edu.tr**Yavuz DALOĞLU, Doç.Dr.***Dokuz Eylül Üniversitesi / TÜRKİYE*

Dokuz Eylül Üniversitesi

6349 Sok. No: 16/8

Bostanlı 35540

İzmir

daloglu@gmail.com**Robert DANKOFF, Prof.Dr.***Chicago Üniversitesi / USA*

University of Chicago

2401 Pennsylvania Ave 5B32

Philadelphia, PA 19130

r-dankoff@uchicago.edu**İsmail DOĞAN, Doç.Dr.***Ordu Üniversitesi / TÜRKİYE*

Ordu Üniversitesi

Fen-Edebiyat Fakültesi

Ordu

ismtogan@yahoo.com**İsmail DOĞAN, Yrd.Doç.Dr.***Ankara Üniversitesi / TÜRKİYE*

Ankara Üniversitesi

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Hungaroloji Anabilim Dalı

Ankara

dogan_ismail@hotmail.com**Şaban DOĞAN, Dr.***Sakarya Üniversitesi / TÜRKİYE*

Sakarya Üniversitesi

Türk Dili Bölümü

Esentepe Kampüsü

Sakarya

saband@sakarya.edu.tr**Süer EKER, Doç.Dr.***Başkent Üniversitesi / TÜRKİYE*

Başkent Üniversitesi

Fen-Edebiyat Fakültesi

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

06810 Bağlıca

Ankara

suereker@yahoo.com**Erkin EKREM, Doç.Dr.***Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE*

Hacettepe Üniversitesi

Edebiyat Fakültesi

Tarih Bölümü

Beytepe / Ankara

eekekrem@hacettepe.edu.tr**Fatih ELCİL, Dr.***İstanbul Üniversitesi / TÜRKİYE*

İstanbul Üniversitesi

Edebiyat Fakültesi

Ordu Caddesi No:196

34134 Laleli / İstanbul

elcilfatih@yahoo.com**İnci ENGİNÜN, Prof.Dr.***İstanbul / TÜRKİYE*enginun@isbank.net.tr**Kemal ERASLAN, Prof.Dr.***Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü / TÜRKİYE*

Horhor Caddesi Kavalalı Sokağı 5/4

Fatih / İstanbul

Bilge ERCİLASUN, Prof.Dr.

Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE
 Hacettepe Üniversitesi
 Edebiyat Fakültesi
 Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
 06800 Beytepe / Ankara
bercilasun@yahoo.com

Ahmet Bican ERCİLASUN, Prof.Dr.

Gazi Üniversitesi / TÜRKİYE
 Gazi Üniversitesi
 Fen Edebiyat Fakültesi
 Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
 06500 Teknikokullar / Ankara
bican@gazi.edu.tr

Marcel ERDAL, Prof.Dr.

Frankfurt Üniversitesi / ALMANYA
 Frankfurt Üniversitesi
 Turkologie, FB 09, Goethe Universität POB 11 19 32
 60054 Frankfurt
erdal@em.uni-frankfurt.de

Hamiyet Sezer FEYZİOĞLU, Doç.Dr.

Ankara Üniversitesi / TÜRKİYE
 Ankara Üniversitesi
 Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
 Tarih Bölümü
 Ankara
hsezer@humanity.ankara.edu.tr

Jale GARİBOVA, Dr.

Azerbaycan Diller Üniversitesi / AZERBAIJAN
 Azerbaycan Diller Üniversitesi
 Raşid Behbudov 60
 Bakü, AZ1014
jgaribova@gmail.com

Cafer GARİPER, Yrd.Doç.Dr.

Süleyman Demirel Üniversitesi / TÜRKİYE
 Süleyman Demirel Üniversitesi
 Fen-Edebiyat Fakültesi
 Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
 Isparta
gariper@fef.sdu.edu.tr

G.Gonca GÖKALP ALPASLAN, Doç.Dr.

Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE
 Hacettepe Üniversitesi
 Edebiyat Fakültesi
 Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
 Beytepe / Ankara
ggonca@hacettepe.edu.tr

Saadettin GÖMEÇ, Prof.Dr.

Ankara Üniversitesi / TÜRKİYE
 Ankara Üniversitesi
 Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
 Ankara
sgomec@yahoo.com

Viktor G. GUZEV, Prof.Dr.

St. Petersburg Devlet Üniversitesi / RUSYA
 Universitetskaya nab. 11
 Vostochnij Fakultet
 199034 St. Petersburg
vgguzev@gmail.com

Tuncer GÜLENSOY, Prof.Dr.

Ankara / TÜRKİYE
 İlk yerleşim Mah. Çağdaşlar Sitesi
 372. Sok. No: 32
 Batıkent
t.gulensoy@gmail.com

Çimen GÜNAY ERKOL, Yrd.Doç.Dr.

Özyeğin Üniversitesi / TÜRKİYE
 Özyeğin Üniversitesi
 Kuşbakış Cd. No: 2
 34662 Altunizade Üsküdar
 İstanbul
Cimen.Gunay@ozyegin.edu.tr

Abdullah GÜNDOĞDU, Prof.Dr.

Ankara Üniversitesi / TÜRKİYE
 Ankara Üniversitesi
 Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
 Tarih Bölümü
 06100 Sıhhiye / Ankara
abdullahgundogdu@yahoo.com

Tofiq HACİYEV, Prof.Dr.

Bakü Devlet Üniversitesi / AZERBAIJAN
 Bakü Devlet Üniversitesi
 201/38 Sarif-Zade
 AZ1012 Bakü
azerhaj@gmail.com

Tacida HAFİZ, Prof.Dr.

Priştine Üniversitesi / KOSOVA
 Priştine Üniversitesi
 Filoloji Fakültesi
 Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
 Prizren
trhafiz@yahoo.com

Nimetullah HAFİZ, Prof.Dr.*Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi / KOSOVA*

Emin Paşa, 17, 20000

Prizren

trhafiz@yahoo.com**Muhammed HARİDY, Prof.Dr.***Ayin Şams Üniversitesi / MISIR*

Ayin Shams University

Faculty Of Arts

Kahire

haridy4@hotmail.com**Nazmiye HASANOVA, Kıdemli Asistan***Şumnu Üniversitesi / BULGARİSTAN*

Şumnu Üniversitesi

Türkçe Bölümü

Şumen

hasanova_nazmiye@abv.bg**Ali İLGİN***Türk Dil Kurumu / TÜRKİYE*

Türk Dil Kurumu

Atatürk Bulvarı

Ankara

aliilgin@hotmail.com**Alimcan İNAYET, Prof.Dr.***Ege Üniversitesi / TÜRKİYE*

Ege Üniversitesi

Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü

İzmir

alim1962@hotmail.com**Leyla KARAHAN, Prof.Dr.***Gazi Üniversitesi / TÜRKİYE*

Gazi Üniversitesi

Gazi Eğitim Fakültesi

Beşevler / Ankara

leylakarahan@yahoo.com**Surayo KARİMOVA, Prof.Dr.***Özbekistan Bilimler Akademisi / ÖZBEKİSTAN*

Özbekistan Bilimler Akademisi

Al-Beruni Şarkşinaslık Enstitüsü

H.Abdullaev Str. 81

Taşkent 100170

beruni@globalnet.uz**Ceval KAYA, Prof.Dr.***Marmara Üniversitesi / TÜRKİYE*

Marmara Üniversitesi

Fen-Edebiyat Fakültesi

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Göztepe Yerleşkesi

Kadıköy 34722

İstanbul

cevalkaya@gmail.com**Zilale KHUDAYBERGENOVA, Prof.Dr.***Şarkşinaslık Üniversitesi / ÖZBEKİSTAN*

Toshkent Davlat Sharqshunoslik Instituti 100060, Shahrizabz kochasi, 25

Taşkent

aloliz74@mail.ru**Sergei G. KLYASHTORNYJ, Prof.Dr.***Rusya Bilimler Akademisi / RUSYA*

Rusya Bilimler Akademisi

Petersburg

klyashtor2004@mail.ru**Kenan KOÇ, Yrd.Doç.Dr.***Muğla Üniversitesi / TÜRKİYE*

Muğla Üniversitesi

Fen-Edebiyat Fakültesi

Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü

Muğla

kenankoc2030@hotmail.com**Fatma KOÇ, Yrd.Doç.Dr.***Gazi Üniversitesi / TÜRKİYE*

Sanat ve Tasarım Fakültesi

Giyim Endüstrisi ve Moda Tasarımı Eğitimi Bölümü

Balgat / Ankara

fatmaturankoc@gmail.com**Emine KOCA, Yrd.Doç.Dr.***Gazi Üniversitesi / TÜRKİYE*

Gazi Üniversitesi

Sanat ve Tasarım Fakültesi

Beşevler /Ankara

kocaemine@gmail.com**Beyhan PAMUK, Dr.***Gazi Üniversitesi / TÜRKİYE*

Gazi Üniversitesi

Sanat ve Tasarım Fakültesi

Beşevler /Ankara

beyhanp@gmail.com

Kadirali KONKOBAEV, Prof.Dr.

Manas Üniversitesi / KIRGIZİSTAN
Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
Mira Caddesi 56
720042 Bişkek
kkadyraly@gmail.com

Zeynep KORKMAZ, Prof.Dr.

Ankara / TÜRKİYE
İran Cad. 15/17
06700 Kavaklıdere
Ankara

İgor KORMUŞİN, Prof.Dr.

Yakın Doğu Üniversitesi / KKTC
Yakın Doğu Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi
Lefkoşa
igorkormushin@yahoo.com

Behiye KÖKSEL, Yrd.Doç.Dr.

Gaziantep Üniversitesi / TÜRKİYE
Gaziantep Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
27310 Gaziantep
koksel@gantep.edu.tr

Bakytgul KULZHANOVA, Doç.Dr.

El-Farabi Kazak Milli Üniversitesi / KAZAKİSTAN
El-Farabi Kazak Milli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Fakültesi
Basenov sokak 41/1.d-16
Almatı
bahit777@mail.ru

Yu KURIBAYASHI, Doç.Dr.

Okayama Üniversitesi / JAPONYA
Okayama Üniversitesi
3-1-1 Tsushimanaka
Okayama
kuri@cc.okayama-u.ac.jp

Piotr KWIATKOWSKI, Dr.

Varşova Üniversitesi / POLONYA
Varşova Üniversitesi
Ul. Bizela 16/54; 85-163
Bydgoszcz
kwiatek228@gmail.com

Murat LÜLECİ, Yrd.Doç.Dr.

Defense Language Institute / USA
410 Central Avenue Apt 1
Pacific Grove CA 93950
mrtlclinguist@yahoo.com

Ahtem MAZİNOV, Doç.Dr.

Kırım Mühendislik ve Pedagoji Üniversitesi / UKRAYNA
Sevastopolsaya Caddesi
Uchebny sok., 8 95015
Simferopol
achtemm@yahoo.com

Galina MİSKİNİENE, Doç.Dr.

Vilnius Üniversitesi / LİTVANYA
Vilnius Üniversitesi
Universiteto 5, Vilnius, LT-01513
galina.miskiniene@flf.vu.lt

Dmitriy NASİLOV, Prof.Dr.

Moskova Devlet Üniversitesi / RUSYA
Moskova Devlet Üniversitesi
Oranjereynaya ul., 20
141200 Pushkino
Moskova
nadi@mail.cnt.ru

Candan NEMLİOĞLU, Doç.Dr.

Sakarya Üniversitesi / TÜRKİYE
Sakarya Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi
Sanat Tarihi Bölümü
Sakarya
candannemlioglu@yahoo.com

Kamil Veli NERİMANOĞLU, Prof.Dr.

Yeditepe Üniversitesi / TÜRKİYE
Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
26 Ağustos Yerleşimi
34755 Kadıköy / İstanbul
kamilvelin@gmail.com

Irina NEVSKAYA, Prof.Dr.

Berlin Üniversitesi / ALMANYA
Berlin University
Institute of Turcology
Götzenmühlweg 21
61350 Bad Homburg
nevskaya@em.uni-frankfurt.de

Mehmet OKUR, Doç.Dr.

Karadeniz Teknik Üniversitesi / TÜRKİYE
Karadeniz Teknik Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Tarih Bölümü
Trabzon
okur25@yahoo.com

Takashi OSAWA, Prof.Dr.*Osaka Üniversitesi / JAPONYA*

OSAKA University

The Research Institute for World Languages

The School of Turkic Studies

Minoh-city / Osaka

osawatak@world-lang.osaka-u.ac.jp**Mehmet ÖLMEZ, Prof.Dr.***Yıldız Teknik Üniversitesi / TÜRKİYE*

Yıldız Teknik Üniversitesi

Fen-Edebiyat Fakültesi

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Davutpaşa Kampüsü

34210 Esenler-İstanbul

olmez.mehmet@gmail.com**Ufuk ÖZDAĞ, Doç.Dr.***Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE*

Hacettepe Üniversitesi

Edebiyat Fakültesi

Amerikan Kültürü ve Edebiyatı Bölümü

Beytepe / Ankara

ozdag@hacettepe.edu.tr**İlhan ÖZKEÇECİ, Prof.Dr.***Fatih Üniversitesi / TÜRKİYE*

Fatih Üniversitesi

Fen-Edebiyat Fakültesi

34500 Büyükekmece

İstanbul

ilhanozkececi@fatih.edu.tr**Ayşe Melek ÖZYETGİN, Prof.Dr.***Ankara Üniversitesi / TÜRKİYE*

Ankara Üniversitesi

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

06100 Sıhhiye / Ankara

ozyetgin@gmail.com**Şahru PİLTEN, Yrd.Doç.Dr.***Karaelmas Üniversitesi / TÜRKİYE*

Zonguldak Karaelmas Üniversitesi

Ereğli Eğitim Fakültesi

Türkçe Eğitimi Bölümü

Ereğli / Zonguldak

sspilten@gmail.com**Gisela PROCHÁZKA-EISL, Prof.Dr.***Viyana Üniversitesi / AVUSTURYA*

Viyana Üniversitesi

Spitalgasse 2/Hof 4

1090 Wien

gisela.prochazka-eisl@univie.ac.at**Abdureşit Jelil QARLUQ, Doç.Dr.***Merkezi Milliyetler Üniversitesi / ÇİN*

The Central University for Nationalities

Sociology Department

Zhonguancun Nandajie

no:27 Haidian District

Beijing PRC

resitqarluq@gmail.com**Arif REHİMOĞLU, Doç.Dr.***Göteborg Türkoloji Araştırmalar Merkezi / İSVEÇ*

Göteborg Türkoloji Araştırmalar Merkezi Grevegardsv.90 lgh 368 42161

V.Frolunda Tynnered

Göteborg

arifrehim@yahoo.com**Saim SAKAOĞLU, Prof.Dr.***Selçuk Üniversitesi / TÜRKİYE*

Selçuk Üniversitesi

Melikşah Mah. Evliya Çelebi Cad.

Sevgi Sok. 15 /2

Meram / Konya

saimsakaoglu@hotmail.com**Karjaubay SARTKOJAULI, Prof.Dr.***Uluslararası Cengiz Han Akademisi / KAZAKİSTAN*

L.N. Gumilev Evrazia Ultık Universiteti

Filologia Fakulteti

Alemdik Shingız Han Akademiası

Astana

kharjaubay@mail.ru**Osman Fikri SERTKAYA, Prof.Dr.***İstanbul Üniversitesi / TÜRKİYE*

İstanbul Üniversitesi

Edebiyat Fakültesi

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Merkez Kampüsü

34452 Eminönü / İstanbul

ofsertkaya@mynet.com**Ayşegül SERTKAYA, Doç.Dr.***İstanbul Üniversitesi / TÜRKİYE*

İstanbul Üniversitesi

Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü

Horhor Cad. Kavalalı Sok. No.5/4

Fatih / İstanbul

sertkaya@istanbul.edu.tr**Mustafa SEVER, Doç.Dr.***Gazi Üniversitesi / TÜRKİYE*

Gazi Üniversitesi

Fen-Edebiyat Fakültesi

Türk Halkbilimi Bölümü

06500 Teknikokullar /Ankara

severm@gazi.edu.tr

Elfine SİBGATULLİNA, Prof.Dr.

Rusya Bilimler Akademisi / RUSYA
Rusya Bilimler Akademisi
Şarkiyat Enstitüsü
Kosinskaya, d.16 korpus 1 kv.59
Moskova
alfina2003@yandex.ru

Muratgeldi SOYEGOV, Ord.Prof.Dr.

Uluslararası Türkmen Türk Üniversitesi / TÜRKMENİSTAN
Türkmenistan 744084 Köroğlu Cad. 84
Aşgabat
msoyegov@gmail.com

Hatice ŞİRİN USER, Doç.Dr.

Ege Üniversitesi / TÜRKİYE
Ege Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Bornova / İzmir
hatice101@yahoo.com

Sabiha TANSUĞ, Araştırmacı, Yazar

TÜRKİYE
Ortaklar caddesi, Ruhisarialp Sokak No:1 Gül Apt. D:4
Mecidiyeköy / İstanbul
sabihatansug@hotmail.com

Ahmet TAŞAĞIL, Prof.Dr.

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi / TÜRKİYE
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
Meclisi Mebusan cad. no: 24
Fındıklı / İstanbul
atasagil@hotmail.com

Nuran TEZCAN, Doç.Dr.

Bilkent Üniversitesi / TÜRKİYE
Bilkent Üniversitesi
Türk Edebiyatı Bölümü
Ankara
nteSCAN@bilkent.edu.tr

Mehmet TEZCAN, Doç.Dr.

Karadeniz Teknik Üniversitesi / TÜRKİYE
Karadeniz Teknik Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Tarih Bölümü
61080 Trabzon
tezcanm@isbank.net.tr

Semih TEZCAN, Prof.Dr.

Bilkent Üniversitesi / TÜRKİYE
Bilkent Üniversitesi
İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Bilkent / Ankara
steSCAN@bilkent.edu.tr

Funda TOPRAK, Doç.Dr.

Selçuk Üniversitesi / TÜRKİYE
Selçuk Üniversitesi
Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi
Türkçe Eğitimi Bölümü
Meram / Konya
fundatopraks@hotmail.com

Gülseren TOR, Yrd.Doç.Dr.

Doğu Akdeniz Üniversitesi / KKTC
Doğu Akdeniz Üniversitesi
Fen ve Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Gazimagosa
gulseren.tor@emu.edu.tr

Battulga TSEND, Prof.Dr.

MMU / MOĞOLİSTAN
MMU
Ulaanbaatar
ts_battulga@yahoo.com

Maoniyazi TUNİYAZI, Yrd.Doç.Dr.

Merkezi Milliyetler Üniversitesi / ÇİN
Merkezi Milliyetler Üniversitesi
Uygur Dili ve Edebiyatı Bölümü
No. 27, Zhongguancun Nandajie, Haidian District, 100081, Beijing
niyazbay@yahoo.com.cn

Fikret TÜRKMEN, Prof.Dr.

Ege Üniversitesi / TÜRKİYE
Ege Üniversitesi
Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Bornova / İzmir
fikret.turkmen@ege.edu.tr

Nadezda TYDYKOVA, Dr.

Bilim Araştırma Altayistik Enstitüsü / RUSYA
Bilim Araştırma Altayistik Enstitüsü Sosyalisticeski cd., 6
Gorno-Altaysk, 649000
n.tydykova@mail.gorny.ru

Carmen URIARTE, Dr.

Bask Bölgesi Üniversitesi / İSPANYA
Bask Bölgesi Üniversitesi
Gran Vía, 65 5º
Bilbao
carmenuriarte@yahoo.com

Dmitriy VASİLYEV, Prof.Dr.

Rusya Bilimler Akademisi / RUSYA
Rusya Bilimler Akademisi
p.Ermolaevskiy ev 18-A, kv.25
123001 Moskova
dmivas46@mail.ru

Haydar YALÇIN*Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE*

Hacettepe Üniversitesi

Beytepe Kütüphanesi

Ankara 6800

hycalin@hacettepe.edu.tr**Kemal YAVUZ, Prof.Dr.***İstanbul Üniversitesi / TÜRKİYE*

İstanbul Üniversitesi

Edebiyat Fakültesi

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Ordu Caddesi, No:196

Laleli 34496 / İstanbul

kyavuz@istanbul.edu.tr**Ahmet Burçin YERELİ, Prof.Dr.***Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE*

Hacettepe Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Maliye Bölümü

Beytepe / Ankara

aby@hacettepe.edu.tr**Dursun YILDIRIM, Prof.Dr.***Hacettepe Üniversitesi / TÜRKİYE*

Hacettepe Üniversitesi

Edebiyat Fakültesi

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Beytepe / Ankara

dyildirm@hacettepe.edu.tr**Mohammad Salih Rasekh YILDIRIM***Belh Üniversitesi / AFGANİSTAN*

Belh Üniversitesi

Belh

rasekharam@yahoo.com**Mirfatih ZEKİYEV, Prof.Dr.***Tataristan Bilimler Akademisi / TATARİSTAN*

Tataristan Bilimler Akademisi

Lobachevskaya 321

Kazan

m.z.zakiev@mail.ru**Peter ZIEME, Prof.Dr.***Bbaw / ALMANYA*

Bbaw/Turfanforschung

Jägerstr. 22/23 10117

Berlin

zieme@bbaw.de**Hamza ZÜLFİKAR, Prof.Dr.***Ankara Üniversitesi / TÜRKİYE*

Ankara Üniversitesi

Edebiyat Fakültesi

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Ankara

NOT

